

**Antididagma, seu, Christianae et Catholicae religionis per
reuerend. & illust. d[omi]nos canonicos Metropolitanae
Ecclesiae Colonien[sis]. propugnatio**

<https://hdl.handle.net/1874/402387>

ANTIDIDA- GMA SEV CHRIS- TIANAE ET CATHOLICAE RELIGIO-

nis, per Reuerend. & Illust. dños Canonicos Metropolitanæ eccle-
siæ Colonien. assertio, aduersus librum quendam uniuersis Ordini-
bus seu Statibus Diocesis eiusdem nuper Bonnæ titulo Reforma-
tionis exhibitum, ac postea (mutatis quibusdam) Consul-
toriae deliberationis nomine impressum.

DE ECCLESIAE CATHOLICAE DO- ctrina, & in quo illa contineatur.

Postolus ille Paulus ita scribit ad Co-
rinthios: Laudo uos fratres, quod per 1. Corin. 11
omnia mei memores estis, & sicut tradi-
di uobis præcepta mea tenetis. Modo
simili adhortatur & Thessaloniceñ.
hisce uerbis: Itaq; fratres, state & tene-
te traditiones quas didicistis, siue per
sermonem, siue per epistolā nostram.
2. Thessalon. 2.

Ex quibus Apostoli dictis, inferūt ueteres sancti patres, cum pri-
mis uero S. Basilius Magnus ille, lib. de Spiritu sancto. cap. 27. & 29.
ubi & allegat uerba illa Apostoli, quod dogmata quæ in Ecclesia ser-
uantur ac prædicantur habeamus partim ex conscripta doctrina,
partim uero ex Apostolorum traditione ad nos delata in mysterio.
Et addit consequenter, quod utraq; ad pietatem eandem uim habe-
ant, nemoq; eis contradicat, qui uel modicam saltem Ecclesiasticorū
iurium experientiam habuerit. Si enim (inquit) aggredieremur con-
suetudines nullis scriptis proditas (uelut non magnam uim habētes)
reijcere, imprudentes etiam ipsis principalibus Euāgelij partibus in-
iuriam inferremus: imo potius ipsam Euāgelij prædicationē ad nu-
dum nomen contraheremus. Et probat istud S. ille Pater q̄ plurimis
necessarijs Ecclesiæ Christi doctrinis & obseruationibus, quæ sola
traditione & apostolica institutione, iam inde ad nos usque peruene-
runt, cum earum nihil uspiam in sacris scripturis inueniatur disertis
uerbis expressum: atq; inter plurima istius rei exempla, indicat &
ipsam

*Doctrina Eccles. non
soli scripturæ, uerū
etiam uniuersalibus
traditionibus inhi-
tur.*

DE ECCLESIAE CA

iplam sacræ fidei nostræ principalem confessionem, qua credimus in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, apostolica potius traditione, q̄ aperta & nuda scripturæ litera nos habere. Afferit præterea Christianum, & sua sententia plane apostolicum esse, constanter & integre perseverare, in istiuscemodi Catholica, tametsi non scripta, traditione, ab apostolorū tempore successione, quasi per manus accepta, & usu simul cum tēpore progrediente per longā consuetudinem Ecclesijs irradicatā. Censetq̄ hanc potissimū rationē sufficere ad cōfutandos hereticos, qui eo tpe personā Spūs sancti conabantur ab unitate sanctiss. Trinitatis blasphemie proscindere. Vnde palam affirmat nobis, se uelle traditiones huiusmodi uelut paternā quandā hereditatē cōseruare, p̄seuerareq̄ in doctrina ab Episcopo suo, uiro qui longo tpe in ministerio Dei uitā transegerit, per quem & baptizatus sit, & ad Ecclesiæ administrationē promotus, accepta: p̄sertim ubi cōperiret beatos illos Patres, quotquot ip̄m præcesserant, q̄busq̄ suę tempestatis hoīes nullatenus cōparari quirent, in eadē cōstitisse sententiā, ipsamq̄ cōmuniter cōprobasse. Qua etiā de causa p̄ fide Catholica tuenda, plurimos ueterū patrū a primo Clemēte Romano ad suam usq̄ ætatē recenset & allegat. Atq̄ illud demū probatissimū fundamenti loco habet, in quo utraq̄ Ecclesia, Orientaliū & Occidentaliū Patrū inuicē consentiūt. Nec agendū cum eis arbitrat̄, qui huiuscemodi uniuersalē a sanctis Patribus usurpatā, tam longa consuetudine confirmatā & in ecclesijs usitatā traditionē respuunt. Hoc em̄ reuera nihil foret aliud q̄ aduersus uentum uociferari.

Concors totius Ecclesie sententia, tutū præsidium ueritatis, & religionis fulcrum.

Perorationē istā ueterū Patrū, prope antiquissimus sacer Dionysius, is quem Areopagitam appellant, tpe apostolorū, longe ante Basilium, indicauit lib. Eccles. hierarc. cap. 1. ad finē. ubi testat̄: Eloquia diuina duplicis esse generis. Nimirū quedā in sanctis ac theologicis libris nobis cōmendata, & alia præterea, quæ ex animo in animū (medio intercurrente uerbo: corporali quidē, sed q̄d carnis sensum penitus excedat) sine literis transfusa. Siquidē (ut consequent̄ ait) Primi illi nostri sacerdotales duces (apostolos intelligit) summa illa & sup̄ substantialia, partim scriptis, partim nō scriptis institutionibus nobis tradiderunt. Sanctus quoq̄ Irenæus eandem sententiam confirmat, libro contra hæreses tertio: Quid enim (ait) & si de modica aliqua q̄stione disceptatio esset: nōne oportebat in antiquissimas res currere Ecclesias, in quibus apostoli cōuersati sunt, & ab eis de p̄sentia quæstione sumere quod certū & reliquidissimū est? Quid aut̄ si neq̄ apostoli quidē scripturas reliquissent nobis, nōne oportebat ordinē seq̄ traditionis, quā tradiderūt his q̄bus cōmittebāt ecclesias? Cui

Quando super doctrina disceptatio oritur, recurrendū ad Vetus.

Cui ordinationi assentiunt multi gentis Barbarorū, eorum, qui in Christiū credunt, sine charactere uel atramēto, scriptā habentes per spiritū in cordibus suis salutem, & ueterum traditionē diligenter custodientes. Hucusq; Iræneus.

Ad eundē modū docēt antiqui patres oēs. Tertullianus qui de p̄scrip-
tionibus aduersus omēs hæreſes scripsit librū propriū. Athanasius in
disputatiōe cōtra Arriū. Origenes in li. Periarchō. Epiphanius Cōstan-
tiæ Cypri episcopus. Hic inter alia, contra hæreſes lib. ij. Tom. 1. aduer-
sus eos, q̄ se apostolicos uocarunt, ait: Oportet autē & traditione uti. Nō
enim omīa a diuina scriptura accipi possunt, quapropter aliqua sacris
scripturis, aliqua traditione sancti Apostoli nobis cōmendauerūt: quē
admodum dicit sanctus Apost. Sicut tradidi uobis. & alibi: Sic doceo,
& sic tradidi in Ecclesijs, & si continetis, qua ratione prædicauerim uo-
bis nisi frustra credidistis. Idem sanctus uir multas sine numero hære-
ſes, præcipua uniuersalium traditionū autoritate subuertit. Sed & B.
Ioh. Chrysoſt. in p̄dictos Apostoli Pauli locos. 1. Cor. 11. & 2. Theſſ. 2.
ita ait: Hinc patet quod nō omīa per epistolā, sed multa etiā sine literis
Apostoli Christi tradiderint, quod alibi sæpe meminit Apost. Eadē ue-
ro fide digna sunt tam illa q̄ ista. Itaq; traditionem quoq; Ecclesiæ fide
dignam putamus. Traditio est, nihil quæras amplius.

Possent huic assertioni confirmandæ. S. Hierony. & multi alij Eccle-
siæ Latinæ doctores adduci: at cæteris omībus breuitatis gratia p̄teris-
tis, incomparabilis doctor Aug. pro rerum istarū illustratiōe accurate,
p̄lcherrimeq; diuersis in libris discriminat, inter ueteres cōsuetudines,
seu uisitas in ecclesia mores, ita nimirū: Interdū inueniri alicubi putat
cōsuetudinē aliquā in usu, quæ sacra scripturæ cōperiatur directe, &
palā contraria. Hic nosse oportet extra omēm esse controuersiam non
istiusmodi moribus, uerū ei quod sacra scripturæ autoritas requirit,
obsequendum esse. Dñs enim, nō ego sum consuetudo, sed ego, inquit,
sum ueritas, lib. iij. de baptis. contra Donatist.

Rursus esse & alias consuetudines indicat fidei catholicæ & scriptu-
ris nullatenus contrarias, easq; triplici forma uariatas.

Quædā enim tota per orbem frequentat Ecclesia, quæ similiter atq;
illa quæ sacra scripturæ præſcribit autoritas obseruāda sunt. Nā qđ
est eiusmodi, quin ita faciendū sit disputare insolentissimæ insanix est. Il-
la em̄ quæ nō scripta, sed tradita custodimus, quæ quidē toto terrarum
orbe obseruātur, dantur statim intelligi, uel ab iplis Apostolis, uel ple-
naris Concilijs, quorū est in Ecclesia saluberrima autoritas, commen-
data atq; statuta retineri. Sicuti quod dñi passio, & resurrectio, & ascen-
sio in cœlū, & aduentus de cœlo spūs sancti, anniuersaria solennitate ce-
lebrantur: & si quid aliud tale occurrerit, qđ seruetur ab uniuersa qua-

*vide Vincentiū Li-
rinensem, qui hac de
re proprium opuscu-
lum scripsit.*

*Mens Augustini ex
libris diuersis in or-
dinem digesta.
Consuetudinū quorū
est in Ecclesia
usus differentia.*

*Traditio uniuersa
lis.*

DE ECCLESIAE CA

*Traditio particula-
ris.*

*Traditio superuaca-
nea.*

*Tranquillitatis pu-
blice habendam ra-
tionem in abroga-
tione inutilium.*

cunq; se diffundit Ecclesia. Epist. 118. ad Ianuariū, cap. 1. & 5. Quae-
lia sunt item (ut alibi testatur) obsecrationum sacerdotalium sacra-
menta, quae ab apostolis tradita, in toto mundo atq; in omni catholi-
ca Ecclesia uniformiter celebrantur: ut legem credēdi lex statuat sup-
plicandi, lib. de Eccles. dogmat. cap. 30. & 31. Alia quaedam non to-
ta obseruat Ecclesia, sed per loca terrarum regionesq; ad aedificati-
onem fidei & morum, secundum singularum ecclesiarū speciales con-
ditiones introducta & recepta, uariantur. De quibus ita censet: To-
tum hoc genus rerum liberas habet observationes, nec disciplina ule-
la est in his melior graui prudentiq; Christiano, q̄ ut eo modo agat,
quo agere uiderit Ecclesiā ad quācunq; forte deuenit: dum tamen
uelit, ne aut ipse cuiq; sit offendiculo, aut alius quispiā sibi. Hanc
doctrinam gaudet se a beato Ambrosio accepisse: & dicit se de hac
sententia etiam atq; etiam cogitantē, ita semper affectū fuisse, tanq̄
eam ecclesti oraculo acceperit. Vnde queritur, q̄ saepe dolens & ge-
mens multas infirmorū perturbationes senserit fieri, per quorundā
fratrum contentiosam obstinationē, huic Ambrosianae regulae non
obtemperantium, & qui, nisi quod ipsi faciunt, nihil rectum existi-
mant. Epist. 118. ad Ianuariū, cap. 2. Tercio reperiuntur praeter
haec & alia interdum in Ecclesia, quae neq; sanctarū scripturarū au-
thoritatibus continentur, nec in Cōcilijs Episcoporū statuta inueniū-
tur, nec consuetudine uniuersae Ecclesiae roborata sunt, neq; item no-
tis & rationabilibus causis exigentibus alicubi instituta sunt: sed di-
uersorum locorum diuersis moribus innumerabiliter uariantur, ita
ut uix aut omnino nunq̄ inueniri possunt causae, quas in eis constitu-
endis hoīes sequuti sint, & quorum observationes alioqui inuiles
sunt & infructuosae: sicut quando non alio q̄ ad seruire grauamē po-
puli Christiani tendunt. Haec (ubi datur facultas) sine ulla dubitati-
one existimat rescanda, ut de quibus solis dixerit Christus: In uanū
me colunt, docentes mandata & traditiones &c. Admonet tamen,
prudenter & cum discretionē talem resectionē fieri debere. Ipsa enī
consuetudinis mutatio, etiam quae adiuuat utilitate, nouitate pertur-
bat. Quapropter quae utilis non est, perturbatione infructuosa con-
sequens noxia est. Atq; hinc fieri existimat, ut ecclesia Dei inter mul-
tam paleam multaq; zizania constituta, multa toleret & dissimulet:
& tamen q̄ sunt contra fidem uel bonā uitam, non approbat, nec tra-
cet, nec facit. Epist. 118. cap. 5. & epist. 119 cap. 19. ad Ianuariū.

Istis consonant q̄ idem ille sanctus Pater ad Casulanū scribit epi-
stola 86. In his rebus (inquit) de quibus nihil certi statuit scriptura di-
uina, mos populi Dei, uel instituta maiorū, p̄ lege tenēda sunt. Atq;
in fine eius epist. Regulā quoq; beati Ambrosij, quae nobis supra cō-
memo-

THOLICÆ DOCTRINA: Fol. III.

memorata est, tanq̃ piam & salutarem doctrinā allegat. Et alibi dicit: Quod ueritati ad consuetudinē accedente, ipsamq; stabiliente: sicut qn̄ cōsuetudo plenarij Cōcilij autoritate confirmat, ipsi cōsuetudini, tenacius, cōstātiusq; nitendū q̃ cuiuscūq; aliorū diuersę opinioni, li. 4. ca. 7. cōtra Donatist. Cōfirmat q̃q; hanc sententiā Canon Catholica, xi. dist. ex Aug. decerptus, qui ita habet: Catholica ecclesia p̃ orbem terrarū diffusa, tribus modis probat̃ existere: quicqd̃ em̃ in ea tenetur, aut autoritas est scripturarū, aut traditio uniuersalis, aut certe propria & particularis instructio. Sequit̃: sed autoritate tota cōstringit̃ (intellige ita totā autoritate cōstringi) ut nemini liceat priuato suo consilio, aut aduersus scripturam aut uniuersalē istiusmodi traditionē aliquā temere obniti: utraq; em̃ hæc autoritatis priuilegio pollent. Hinc eadē dist. ca. in hisce rebus, decernitur, qd̃ sicut p̃uaticatores diuinarū legum, ita cōtemptores Ecclesiasticarum consuetudinum coercendi sunt.

Augustinus ad Cæsulanū presbyterū.

Quancūq; aut̃ ista sit doctrina, quæ diuinæ scripturæ per om̃ia cōquadret, in lib. tñ p̃tensę reformatiōis multipliciter cōtrariū eius docet.

QVID OBTENSÆ REFORMA-

tionis liber aduersus hæc doceat.

PRincipio, q̃ præter doctrinā in prophetis & apostolis cōprehensam, nihil certi de uoluntate Dei aut hoīm salute, certo testimonio reuelatum aut traditū sit. Et quod Ecclesia ei soli superstructa sit, quod in scripturis reperiatur expressum, nec aliud populo proponi debere. Quodq; omnino aliud (tanquā pure humanū) incertū, inutile & noxiū esse oporteat, etiā si ab eis tradatur, qui spiritu Christi multa cognouerint, & egregia, efficaciq; testimonia reddiderint ueritati: propterea quod & de illis dictū sit, Carnē & sanguinē Dei sapientiā percipere nō posse, quodq; sensus carnis in eis permanens etiam ipsi Deo repugnet.

Cū tamen Apost. Paulus longe aliter hac de re loquat̃. 1. Cor. 2. ubi animalem hoīem spirituali per antithesim opponit. De illo quidē dicit, quod ea, quæ sunt spiritus Dei non percipiat: At huic securus & confidenter attribuit, quod sensum Christi, & norit & habeat.

Præterea cōtendit lib. iste, Scripturā abunde sufficere, ad docendum omnia exacte & cōsummate, omnemq; errorem denudandum & remouendum. Folio primo & secundo.

Ad hæc toto fere libro, multæ Catholicæ institutiones, obseruationes & consuetudines à tempore sctōrum Apostolorū in uniuersa Catholica Ecclesia usitatae & traditæ, & per Cōcilia uniuersalia roboratæ. Similiter multæ particulares, sed salutare ordinationes in hac Archiepiscopali Diocesi, à primis eius Episcopis, & doctoribus, Pastoribus, salubriter institutæ, & hucusq; pie obseruatæ, reijciuntur, permittiturq; unicuique pro libidine agere contrarium.

DE VERO INTELLECTV SACRAE Scripturae.

*Verus scripturae in-
tellectus in sola Ec-
clesia catholica que-
rendus.*

Ad Paulinum.

*Nullius hominis, q-
uis in scripturis ex-
ercitati, sensus, de-
bet communi Ecclē-
siae Catholicae sensui
preferri.*

Verbum Dei clarissime docet, uerum intellectum Sa-
cræ Scripturæ in sola catholica Ecclesia querendū es-
se: quam ob id B. Paulus columnā appellat & firmamē-
tū omnis ueritatis, 2. Timot. 3. Testatur quoq; E-
phes. 4. propterea dedisse deū ecclesiæ suę quosdā apo-
stolos, quosdā autē prophetas, alios uero Euāgelistas,
alios autē Pastores & Doctores; ut iam non simus paruuli fluctuan-
tes, & circumferamur omni uento doctrinæ, in nequicia hominum,
in astutia ad circumuentionē erroris. Quē locum B. Aug. post S. Ire-
næum ita intelligit, q̄ uerus scripturæ intellectus obtineatur per le-
gitimā successionē Episcoporum, & Ecclesiarū, ppagationē, quare hæc
ab illa doctrinā inuicē ordine acceperūt & cōsequuti sunt. Atq; huc
spectat celebratissimū illud eius dictū: Euangelio non credere, nisi
me ad hoc catholice ecclesiæ autoritas compelleret. Ita alibi dicit:
Eligo in his uerbis (de sacris scripturis loquit) hoc intelligere, quod
omnis, uel pene oīs frequentat ecclesia. Conciliū itē Meleuitanū de-
clarat nō aliter intelligi debere q̄d Rom. 5. ait Apost. Per unū hoīem
pctm̄ in mundū intrauit &c. nisi quēadmodū Ecclesia catholica ubi
que diffusa semper intellexit. Istud longe antea docuit S. Clemēs, B.
Petri proximus successor, lib. Recog. 10. ad Iacobū fratrem Dñi, Ruf-
fino presbytero interprete. ubi ait: Oportet ab eo intelligentiā discere
scripturarū, q̄ eā a maioribus scdm̄ ueritatē sibi traditā seruat. Ita
docuerūt & reliq̄ p̄res oēs: p̄cipue uero Irenęus, Tertul. Athanas. &
Epiphān. Nec debet istiusmodi catholico, hoc ē uniuersali scripturæ
intellectui, cuiusq̄ priuati hoīs q̄tūlibet in scripturis p̄iti & exercitatus
ti, sensus aut interpretatio p̄poni: quēadmodū S. pater Augustinus
libro 5. de Baptismo cōtra Donatistas tradit, ubi inter alia sic habet:
Illa quæ scribit Cyprianus cum collegis suis, nullo modo præferen-
da sunt aduersus totius Ecclesiæ catholice consensionem. Ad hæc di-
cit se nequaquā ausurum fuisse pro indubitato tenere & docere, non es-
se rebaptizandos eos qui fuerant baptizati ab hæreticis, nisi ita edoc-
tus fuisset uniuersalis Ecclesiæ autoritate: Cui & ipse Cyprianus li-
benter haud dubium cessisset, si ab ecclesia fuisset eius declaratio sua
ætate facta. Quapropter si quando olim inter Catholicos & hæreti-
cos concertatio de uero intellectu sacrae scripturæ oborta fuisset, in
omnibus semper Concilijs ad eum consequendum, sursum diligen-
ter inuestigabatur, quid Patres retro præcedentes, ad tempora apos-
tolorum usq; senserint: id quod etiam Praxes & actiones Concilia-
rum satis manifestant.

Attē

DE SVMMA EVANG. PRÆDICAT. Fol. III.

Attamē hoc interim perpetuo fuit obseruatum, ut tantūmodo de illorū Patrū sentētia fieret inquisitio, qui ante disceptationē de rebus iisdē in corrupte, & in nullius partis gratiā scripserant. Sicut legit Historiē Tri part. li. 9. ca. 19. Quod sequēdi sunt doctores q̄ ante diuisionē floruerūt

QVID REFORMATIONIS

liber istis tradat contrarium.

ADuersus ista, docet lib. obtensæ Reformationis, quod ad solā seu mādā scripturā sit recurrēdū, eiq̄ soli habendā esse fidē, Et quod prædicatores idcirco nihil omnino humanæ opintiōis suæ doctrinæ debeāt imāmiscere. Cū sit omnis homo mendax. Fol. 1. fa. 2. & fol. seq. Nihilominus aut pastoribus & prædicantibus facit potestātē scripturas declarandi & interpretādi, & hoc per solā ethimologīā & collationē locorū obscuriorū ad clariora. Dissimulat uero & tacet de intellectu Catholicæ Ecclesiæ. Folio 4. facie secunda.

At lōge diuersum docet Epiphanius ille, contra hereses li. 2. Tom. 1. contra apostolicos: Scripturæ (inqt) speculatione quidē indigent & sensu, ad cognoscendū uniuscuiusq̄ propositi argumenti uim & facultatē. ^{Vide Aug. de fide & operibus, ubi datur ratio, quare Petrus secundam, & Iacobus suam epistolam scripserit.} Sed & oportet traditiōe uti: Nō enim omnia a diuina scriptura accipi possunt. Nec frustra dixit in epistola sua apost. Petrus: Esse in B. Pauli scriptis quædā difficilia intellectu, q̄ indocti & instabiles deprauent, sicut & ceteras scripturas ad suam ipsorum perditionem.

DE SVMMA PRAEDICATIONE nis Euangelicæ.

Christus Iesus doctrinæ & p̄dicationis suę summā tribus capitibus p̄cipuis complexus est. Nēpe, ut nunciata pri- ^{summa euangelicæ prædicationis, in tribus partibus consistit.} mū Iudæis & impijs gētibus in nomine eius Poenitētia, eaq̄ insinuata: Deinde remissiōe p̄ccatorum per fidē & sacramētū Baptismi: Tertio demū prædicaretur, post baptismum mysterium regni sui, mādāta sua, & quicquid ut doceret suis cōmendauerat. Ita nimirū, ut mandatum Christi de p̄dicatione ea scilicet, quæ non primū impijs, sed regeneratis Christianis post baptismū fieri debet, huc potissimū spectet, quo doceantur deinceps post regenerationis beneficium seruare, assistente tamen & cooperante sp̄ritu sancto, quē iam per fidem & sacramētū receperunt, omnia quæ Christus seruare p̄ceperat. Quēadmodū Apost. clare testat ad Heb. 6. ubi poenitentię p̄dicationē appellat inchoationem tm̄ uitæ Christianæ. Quapropter (inqt) intermittētes inchoatiōis Christi sermonē, ad p̄fectiora feramur, non rursus iacentes fundamentum Poenitentię ab operibus mortuis, & fidei ad Deum, Baptismatum doctrinæ, impositionis quoq̄ manuum, ac resurrectionis mortuorum & iudicij æterni. ^{Norma uiuendi fide libus proponenda.}

A *iiiij* Huc

DE SUMMA EVANG. PRÆDICAT.

Huc etiā tota B. apostoli Iacobi epistola spectat, requirentis post fidem opera quibus perficiatur. sed & omnium epistolarū Pauli doctrina, ad Rom. præcipue, in qua summā Christianæ religionis complexus est, ac ca. 12. & sequētibz exigit, ut post p̄dicationē Pœnitentię & fidei, bonę uitæ p̄cepta Christianis seruēter & solícite imprimātur. Ad eundē modum docet & S. Petrus Apost. 1. Pet. 2. & 2. Pet. 1. Imo Christus ipse in toto fere Euangelio, p̄sertim Mat. 5. 6. & 7. Cui mandato antiqui sancti patres obsequuti, hoc potissimum omni studio ac diligentia curarūt, ut populū credentem uitā docerent piā & Christianā, per quā uti S. Ambrosius ait, certa fidei nostræ spēs obtinet, in epistola ad Roma. cap. 12.

QVO PACTO AB HIS DOCTRIN

na libri prætensæ Reformationis dissideat.

AT præsumptæ istius Reformationis liber, cū hac forma prope nulla in parte concordat: Exigit enim, ut non illæ tantūmodo prædicationes, quæ infidelibus, aut negotiorū fidei imperitis fiunt, uerum omnes in cōmune quotquot habentur in Ecclesijs ad populū fidelem & iam baptizatum, ad hæc duo tātum capita reducātur: ad prædicationē uidelicet pœnitentię, & remissionis peccatorum. Fol. 7. fa. 1. & fol. 24. fa. 1. & 2.

Diffimulanter autem præterit tertiū illud, quod Christus p̄cipue & diserte præcepit fidelibus & baptizatis proponere, Mat. ult. Docētes eos seruare om̄ia quęcūq; mandauī uobis. Et certe liber Reformationis istius, nō alia forma cōpositus est, q̄ si nunc primū ex recenti gentilitate & incredulitate ad Christū debeamus hac doctrina cōuerti, & hæcenus non fuerimus Christiani. Quāq; tamē non oppugnet hic, quin expediat etiā in om̄i prædicatione de Pœnitentia & remissione peccatorum populo inculcare sermonē. Sed hoc tantū, quod tertia illa p̄dicationis pars essentialis, quæ fideles præcipue concernit, hic ubi substantialia prædicationis capita recensentur, præteritur neglecta.

DE RELIQVIIS PECCATI ORIGINA

lis, & quid post baptismū proprie pro peccato accipiendū sit.

Verbum Dei expresse habet, qd dñs Christus Baptizatos sanctificet & mūdet, p̄ lauacrū aque in uerbo uitæ, ut exhibeat ipse sibi gloriosam Ecclesiā, non habentē maculam aut rugā aut aliquid huiusmodi, sed ut sit sc̄a & immaculata, Ephe. 5. Quēadmodū & Christus ipse de hoc loquitur, loh. 15. Iam uos mundi estis propter sermonē quē locutus sum uobis. Et Apost. 1. Corin. 6. Abluti inquit estis, sanctificati estis, iustificati estis, in nomine dñi nostri Iesu Christi, & in spiritu Dei nostri.

Ex istis

DE PECCATO ORIGINALI. Fol. V.

Ex istis plurimisq; alijs scripturæ uerbis, semp docuit Ecclesia Catholica, Residuū originalis peccati post baptismum, qualis est, prope-^{In baptizatis origi-} nis concupiscen-^{tie fomes non est} tio seu cōcupiscentia carnis (proprie loquendo) non esse peccatū contra^{proprie peccatum.} mandatū Dei; tamen si Apost. Paulus figurata loquutiōe reliquias illas peccatū appellet, Rom. 7. cū ista in eius restrictione, qd nō sit talis, pro-^{Quid post baptis-} pter quā dānationis aliquid resideat in baptizatis, q non secundū carnē^{mū sit proprie pecc-} ambulāt, Roma. 8. Quo dicto luculenter satis indicat, residuū istud in^{catum.} baptizatis, solū quale re ipsa est consideratū, non esse uerū peccatū eius generis, quæ in Decalogo præceptorū damnantur. Id quod etiam S. pater August. lib. 1. de sermone dñi in mōte testatur, ubi ita habet: Sane considerandum nobis est, quod non dixit dñs: Omnis qui concupierit mulierem, sed qui uiderit mulierem ad concupiscendū eam, id est, hoc si ne, & hoc animo attenderit, ut eā concupiscat; quod iam non est titillari tentatione carnis, sed plene consentire libidini, ita ut nō refrenetur illicitus appetitus, sed si facultas data fuerit, satiatur. Nam tria sunt quibus impletur peccatum, suggestionē, delectatione & consensione.

Hinc lib. 1. contra duas epist. Pelagianorū, cap. 13. dicit: Quod non propter concupiscentiā, cuius iam reatus lauacro regeneratiōis absum-^{Duplex iusticia.} ptus est, dicunt in oratione baptizati: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. sed propter pctā quæ fiunt, siue in eis consensionibus cū ab eo quodlibet uincitur, quod placet, siue cum per ignorantiam, malum quasi bonum placet; siūt autem siue operādo, siue loquendo, siue quod facillimum atq; celerrimum est cogitando.

Cōprobatur omē istud luculentur per S. Iacobū Apost. 1. cap. Epist. stolæ suæ, ubi ait: Vnusquisq; tentat a concupiscētia sua abstractus & illectus. Deinde concupiscentia cū conceperit, parit pctm, peccatū uero cū consummatū fuerit, generat mortē. Obserua uerbū (deinde). Quē apostoli Iacobi locū, beatus Aug. in lib. allegato ad eundē modū interpretatur & citat. Scribit eandē sententiā, & ad Selenianā, epist. 108. Itē ad Asellīcū epist. 200. & lib. 10. de Genesi ad literā, ca. 12. qbus in locis testat mandatū Dei, nō istud, ne sit in nobis carnis cōcupiscētia dū uiuimus in hoc mortali corpore, sed hoc exigere potius, ne dñetur deinceps in nobis. Et isthuc ipsum est, qd idē ille S. Aug. in allegatis, alijsq; plurimis locis, & p̄cipue lib. de Spiritu & litera, ca. vlt. tradit. Duplicē esse^{Consummata, futura uita.} iusticiā. Vnā ex omī parte cōsummatā, q in uita p̄senti nō assequamur, & Alterā uero miñorē & imperfectā, quæ nobis dū uiuimus cōpetat, & ut seruemus sit p̄cepta. Habetq; pro confesso & indubitato, quod san-^{Imperfecta, presentis temporis.} cti etiā in hoc mortali corpore ad tantā dilectiōem, qua certe maiorē in hac uita esse nō posse, dñs ipse testatus est, ut animā suā pro fide, & pro fratribus poneret, potuerint quidē puenire. Verē hanc nō esse excellen-^{De} tissimā illā charitatē, quā primū in cēlis, ceu p̄fectā iusticiā cōsequemur.

SUMMA EVANG. PRÆDICAT.

*Tertul. de resurre-
ctione carnis.*

De quâ (ut Tertullianus exponit) dixerit Apost. Gal. v. Nos autem spiritu ex fide spem iusticiæ expectamus. Vult præterea sanctus ille Augustinus, Deum primò suo mandato: Diliges dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, hoc solum exigere, ut talem constituamus animâ humanam in hoc corruptibili corpore, quæ etsi nondum illa supereminentiissima perfectione charitatis Dei, omnes motus terrenæ libidinis absorberit atque consumpserit, tamen in ista minori iusticia ad illicitum operandum eidem libidini nulla inclinatione consentiat. Neque enim si nondum esse potest tanta dilectio nostra, quanta illi cognitioni plenæ perfectæque quæ in uita futura consequemur, debetur, iam culpæ deputandum est. Cui sit aliud totam nondum assequi charitatem, aliud nullam sequi cupiditatem: esse uero tantum postremum istud dum uiuimus ad seruandum præceptum. Quanquam præterea uerum sit, quod cum per legem (Nō concupisces) infirmitatem nostram cognouerimus, debeamus hoc ipso semper impelli ad implorandam Dei gratiam, ad incessanter repugnandum, & per gratiâ reficiendum, quo perfectam illam iusticiâ post hanc uitam in coelis tandem consequamur. Propter iam dictam iusticiam, quæ in hac peregrinatione per Dei gratiâ obtineri potest, appellant quidam in scripturis iusti & perfecti, Eccle. xliiij. Enoch placuit Deo. Noe inuentus est perfectus & iustus. Item Lucæ 1. Zacharias & Elizabeth erant iusti ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus domini sine querela. Sed quo modo: an erant prorsus absque omni peccato? Non sane. Nullus enim sanctus aut iustus (ut Aug. ait) caret peccato, nec tamen ob id desinit esse iustus uel sanctus, cum affectu teneat sanctitatem: & ideo ueraciter omnes sancti pronunciant se esse peccatores, quia in ueritate habent quod plangent, etsi non reprehensione conscientie, certe mobilitate & mutabilitate præuaricatricis naturæ. De Ecclel. Dogmatib. cap. lxxxvi.

*Qua ratione Apost.
fomitem in baptizati-
onis nominet peccatum.*

Iam licet S. Paulus sicuti iam antea diximus inclinationem huiusmodi, seu concupiscentiam in carne manentem appellet peccatum, sit tamen illud (ut B. Aug. testatur) Tropo quodam sermonis. Nam ipsa (inquit) concupiscentia non est peccatum in regeneratis, quando ei ad illicita opera non consentitur: sed modo quodam loquendi peccatum uocatur. In primis ob id quod peccatum (Ad quod nimirum) facta sit, qua loquendi figura, sermonem Latinum, linguam appellamus Latinam, cum non sit lingua, sed ea fiat. Deinde ob id etiam, quod generat peccatum, quando uictoriam obtinet: quemadmodum frigus dicitur pigerum, eo quod faciat pigros. At si proprie loquamur, non est peccatum, sed tantummodo mala quedam infirmitas, aut malæ qualitatis affectio quodam censenda. Vide ipsum li. 1. de nuptiis & concupisc. ad Valerium cap. 23. 25. 26. 27. Similia scribit ad Bonifacium quoque lib. 1. cap. 13. Dicimus Baptisma dare omnium indulgentiam peccatorum, & auferre crimina, non radedere. Sed concupiscentia manens, si uocetur peccatum, non utique quia peccatum est, sed

*Baptismus aufert
uniuersa peccata.*

SVMMA EVANG. PRÆDICAT. Fol. VI.

est, sed quia peccato facta est, sic uocatur: sicut scriptura, manus cuiusque dicitur, quod manus eam fecerit. Peccata autem sunt, quæ secundum carnis concupiscentiam uel ignorantiā, illicite fiunt, dicuntur, cogitantur. & sequitur ibidem: Quoniam reatus eius generatione tractus, regeneratione dimissus est: ideo iam non est peccatum, sed sic uocatur &c. Quamobrem idē ille sanctus Pater, li. 2. de meritis & remissione peccatorum contra Pelagianos cap. 28. ait: Cum in Baptismo reatus omnis sit plenarie solutus, si continuo consequatur ab hac uita migratio, non erit omnino quod obnoxium hominem teneat, solutis omnibus quæ ipsum tenebant.

Est quidem uerum, Augustinum contra Iulianum lib. 5. cap. 3. ita scribere: *Fomes relinquitur perseverantibus in exercitiis uirtutis.* Concupiscentia carnis aduersus quam bonus concupiscit spiritus, etiam peccatum est: quia inest illi inobedientia contra dominatum mentis. Verum hic non dicit talem inobedientiam, in baptizatis prædominante in eis mente, esse peccatum, quin potius asserit, concupiscentiam malam quæ reliqua est, fieri nobis ex aliqua parte bona, quando ei non assentitur. De nupt. & concupiscentia ad Valer. lib. 1. cap. 29. Sic contra eundem Iulianum toto fere libro secundo ostendit, quod infirmitas ista restans sit illud contra quod debant regenerati certare: uult enim affirmare nobis, quod quemadmodum, concupiscentia infidelibus causa est assidue peccandi, ita præbeant eius reliquæ fidelibus materiam, & exercitium, gratia Dei adiuuante, vincendi & benefaciendi.

QVID REFORMATIONIS

liber istis tradat contrarium.

Verum oblatæ reformationis liber, de rebus istis docet longe aliter: Ita nimirum: Si quis forte nihil iniqui animo deliberato concupiscat, sed habeat eius uel uolatilem tantum concupiscentiam quandam, & expectetur in seipso, quando proponit in omni mansuetudine, sanctitate & pietate se continere, repugnantiam aliquam, esse tunc etiam nudam istam, & solam concupiscentiam coram Deo peccatum.

Item legem ita docere unumquemque, non modo homicidium, adulterium & furtum esse peccatum, uerum etiam quod unusquisque, propter talem concupiscentiam, quantum ei non consentiat uoluntas, sit ipse in conspectu Dei homicida, adulter, & fur. Folio 39. facie 2.

Item quantum Deus forte concedat alicui, ut dominum tanquam Deum & unicum saluatorem nostrum agnoscat, & uera fide apprehendat. Insuper neque uoluntas, neque uerbis aut operibus, idololatriam, uel aliud quidquam, quo nomen domini prophanatur uerset. Corde quoque, ore & factis, omni pietatis officio uacet, seque contineat, ad hæc se omnibus demittat, atque etiam ad obsequium, & Christianam obedientiam se dedat, abstineat quoque ab omni ira & indignatione, ac omni indecentia, & immoderato excessu, ab omni auaricia, & ceteris modo proprio, omni denique uana gloria, aut perfidia, sicuti præcepta Dei exigunt.

Nunc

DE PECCATO ORIGINALI.

Nunc tamen talem nondum esse iustum, quam diu uel modicæ iniquitatis concupiscentia pulsetur aut oppugnetur, licet nunquam suggestioni consentiat, quin etiam licet istiusmodi concupiscentiam prauam & irritationē e corde continuo abiciat, aut aduersus eam decertet. Aut demum si forte adhuc tædium, tarditatem, aut molestiam operi bono peragendo in se experiatur, quamuis nihilominus eiusmodi tædium, fugam & molestiam uincat, bonumque propositum perficiat. Fol. 37. facie 1. & sequenti.

Sequitur post hæc ibidem, quod nondum eminentem illam & perfectissimam erga Deum dilectionem, quam in altera uita primum assequemur, consequuti: Dum adhuc quæ Deus prohibuit nos infestant, totius legis transgressione teneamur. Quodque primum illud dilectionis mandatum ita nobis a radicibus imis, & perfecte satis proponat ob oculos, quam mala, peruersa & damnata sit tota nostra & natura & indoles. Loquitur autem eo in loco non de impijs nondum baptizatis, sed de regeneratis.

An per hæc nihil adimatur superabundanti illi gratiæ Christi, agni scilicet Dei, qui tollit peccata mundi, Iohannis pri. & perfecte plenarieque dissoluit opera diaboli. 1. Ioh. 3. Quicquid multo abundantius dominatur in credentibus ad iusticiam, quam peccatum antehac in incredulis ad iniusticiam præualuerat, Roma. v. Qui etiam lege spiritus uitæ liberat credentes a lege peccati & mortis, Romanorum octauo.

Sic an non etiam hoc commento extenuetur uirtus baptismi, in quo mortui sumus peccato, Rom. sexto. & Christum ipsum induimus, Gala. iij. in quo denique plenam perfectamque remissionem peccatorum (quæ hic omnis inimicitia qua separabamur a Deo destruat) consequui sumus: quemadmodum beatus Augustinus lib. ij. de merit. & remis. pecc. cap. xxyij. & xxvij. affirmat.

vide Chryso.
stomū in 15.
cap. 1. ad Co-
rinth.

An quoque non itidem bonitati creationis, originali peccato, nondum extinctæ penitus in nobis, tam contorta & intempestiua hyperbole irrogetur iniuria: præsertim cum dicat sanctus Augustinus: Caro nostra est bona, & ualde bona, & non est mala: ut uolunt Sethianus, Ophianus & Latricianus: nec mali causa, ut docuit Florianus: nec ex malo & bono compacta, ut Manichæus blasphematur, lib. de Eccle. dogmatib. cap. lxxvi. & lib. de natura boni, contra Manichæos. Hæc inquam omnia uniuscuiusque Deum amantis Christiani est, secum bene expendere.

Et quo tandem ista eorum doctrina qui librum composuerunt, elegantissimoque domino nostro cum informatione praua obtulerunt, alio poterit spectare aut pertinere, quam ut homines securi & negligentes recte

DE VETERI ET NOVO TESTAM. VI
 tes reddatur: Enimuero cum audiunt, manere in ipsis peccatū poi-
 Baptismum tam uere q̄ ante: Item q̄ propter illud ipsum aduersu
 Decalogū praeceptorum incessanter peccēt: etiam si non accedat e
 uoluntas: quodq̄ hinc coram Deo sint homicidæ & fornicatores, q̄
 uis in hec crimina nunq̄ consentiant. quid poterunt secum cogitare
 aliud, q̄ perinde esse, obsequundes concupiscentiæ uel non, necesse
 est te esse peccatorem, & quid magni est si uoluptati obsequaris eaq̄
 fruaris: maxime cum certo scias, quod ubi saltem resipueris, & credi
 deris modo in Christum, omne quicquid perpetrabis, & que simulq̄
 ut reliquias illas tibi non imputari.

De hoc probus quisq̄ Christianus dñjudicet, dispiciatq̄ an non
 istud euentus quoq̄ passim ita fieri conuincant.

DE DISCRIMINE VETERIS ET Noui Testamenti.

Eno de Veteris Nouiq̄ Testamenti discrimine
 disertius meliusve differuerit, q̄ Spiritus ipse san-
 ctus. Is itaq̄ per prophetam loquitur Hieremiā
 cap. 31. Ecce inquit dies ueniunt (dicit Dominus)
 & feriam domui Israel & domui Iuda fœdus no-
 uum: non secūdam pactum quod pepigi cum pa-
 tribus uestris, in die qua apprehendi manum eorū

*Propria Noui Testa-
 menti descriptio.*

ut educerem eos de terra Ægypti, pactum quod irritum fecerunt,
 & ego dominatus sum eorum, dicit Dominus. **SED HOC**
 erit Pactum quod feriam cum domo Israel, Post dies illos, dicit Do-
 minus, dabo Legem meam in uisceribus eorum, & in corde eorum
 scribam eam.

Heb. 8

Discrimen istud S. apostolus Paulus eleganter & copiose explicu-
 it ad Heb. 8. uidelicet q̄ Vetus Testamentum sit lex illa Dei scripta
 in tabulis lapideis, quam dedit Deus Moyse cum eduxisset filios Is-
 rael de Ægypto, propter quam pepigit cum Moyse & Israel fœdus
 illud quod habetur Exodi 34. ut qui seruassent legem, uiuerent in ea.
 Nouum uero Testamentum sit eadem illa lex Dei, scripta non in ta-
 bulis lapideis, sed in cordibus fidelium, per Spiritum sanctum. Sica
 ut idem ille Apostolus etiam alibi dicit, 2. Corinth. 3. Epistola estis
 Christi, ministrata a nobis & scripta, non atramento, sed Spiritu dei
 uiui: non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. De pri-
 ori Testamento scribit ad Galat. 3. Si data esset lex quæ posset uiuifi-

*Veteris Testamenti
 descriptio.*

Leuit. 18

B

care

DE VETERI ET NOVO TESTAM.

care, uere ex lege esset iusticia. Et iterum: Priusq̄ ueniret fides sub lege custodiebamur, conclusi in eam fidem quæ reuelanda erat: itaque lex pedagogus noster fuit in Christo. Quo in loco Apostolus proprium Veteris Testamenti opus, cuius gratia data erat, graphice artificiosq̄ describit: nimirum ut Iudæis ad bonum perficiendū suā impotentiam manifestaret. id est, q̄ ex se ipsis, proprijsq̄ suis uiribus boni (quod Deo placeret) nihil possent peragere: & hoc pacto ad Christum eos impelleret. De altero uero dicit: Deus fecit nos doneos ministros Noui Testamenti: non litera, sed spiritu. Et lucidius adhuc discrimen istud indicat, in allegoria de duobus filijs Abraham, Galat. 4.

Quid Paulus nomine Veteris Testamenti significet.

Ex istis consequitur, q̄ propheta Hieremias, & apostolus Paulus, ubi de Veteri Testamento agunt, non de fœdere illo gratiæ loquantur, quod pepigit Deus cum Abraham: siquidem hoc ipsum fœdus est Noui Testamenti, impletum in Christo, in quo benedicuntur omnes gentes terræ: Sed loquuntur de lege quæ ab exitu de Egypto quinquagesimo die in monte Sinai data est, cum dicat Prophetata notanter & diserte: Non secundum testamentum quod feci cum patribus uestris, in die qua apprehendi manum eorum, & eduxi eos de terra Egypti. In quo etiam Testamento patres nō permanserunt, quum eis propriam impossibilitatem nondum per ipsum agnoscerent, absq̄ spiritu ad seruitutem, imo transgressio eius ad mortem cesserit. 2. Corint. 3. Quamobrem Hebr. 8. ait Apostolus: Si prius illud culpa uacasset, non utiq̄ secundo locus inquireretur. Quæ profecto uerba de fœdere cum Abraham pacto intelligi nō possunt: ut beatus Iohānes Chrysostomus in eandē ad Hebræos epist. testatur.

In quo Veteris & Noui testamenti differentia proprie consistat.

Propterea beatus Augustinus libro de Spiritu & litera capite 25 dicit, Spiritum sanctum, cum Vetus Testamentum a Nouo uoluisset in Propheta discernere, nihil de sacrificiorum uel quorumcunq̄ sacramentorum commutatione dixisse, quamuis & ipsa sine dubio fuerat sequutura, sicut sequutam uidemus: sed tantummodo istam commendasse distantiam, quod leges suas daturus esset Deus in mentem eorum qui pertinerent ad hoc Testamentum. Neq̄ enim Spiritus sanctus (ut in caput 8. ad Hebræos scribit Chrysostomus) inducit differentiam præceptorum, sed modum dandi ostendit alterum: Non iam in literis (inquit) erit Testamentum, sed in cordibus. Ostendat hoc aliquis factum aliquando Iudæis: sed non inueniet. iterum enim in literis factum est post regressionem ex Babylone. Ego autē ostendam apostolos nihil accipientes scriptum, sed in cordibus accepisse

DE VETERI ET NOVO TESTAM. VIII.
pisse spiritum sanctum. Hucusq; Chrysostomus.

Neq; tamen Chrysostomi uerba ita uelimus a quoq; accipi, quasi
senferit, Patres in veteri Testamento saluatos, non recepisse eundē
spiritum Dei quem habent in Christum credentes: quum dicat apo-
stolus Paulus, nos habere eundem spiritum fidei cum illis, 2. Corin.
4. Verum hoc uoluit significare, Patres non recepisse spiritum illū
uirtute aut donatione Testamenti Veteris. Id quod etiam Aposto-
lus ita se habere testatur, Galat. 3. Hoc solum (inquit) uolo discere a
uobis, Ex operibus legis spiritum accepistis, an ex auditu fidei?

Vnde consequitur, Testamentum Nouum a Veteri non secerni,
neq; secernendum esse, per id quod Testamentum Vetus exteriores
cæremonias & institutiones imposuerit olim, quarum nihil requirea-
re sit Noui Testamenti. Verissimum est enim, quod sicut Testamē-
tum Vetus suas quasdam Cæremonias ad Christum uenturum mita-
tentes olim habuit, quæ tamen sint modo inutiles, ob id q; per Chris-
tum semel totæ sunt impletæ, & quasi umbra quædam lucis aduen-
tu sublata: ita habet & Nouum Testamentum suas Cæremonias, q;
nos eorum quæ per Christum gesta & iam impleta sunt, debeant cō-
monefacere. Ad hæc Nouum Testamentum habet externas suas in-
stitutiones, ad quarum obseruationem etiam per conscientiam obli-
gamur: nisi forte per charitatem (quæ excedit omnem legem exter-
norum) nobiscum dispensetur. Quemadmodum beatus apostolus
Paulus 1. Corinth. 11. & in alijs plerisq; locis sedulo monet. Et pror-
sus uerum est, q; oporteat nos non modo seculari potestati, propter
conscientiam, uerum etiam spirituali, quæ non minus a Deo ordina-
ta est, obedire. Romanor. 13. Hebræor. 13. & docuit Christus ipse,
Matthæi 23.

QVO PACTO AB HIS DOCTRINIS

na libri prætensæ Reformationis dissideat.

DOctrina libri ab hoc prorsus discrepat: Contendit enim Testamē-
tum Vetus a Nouo non discerni, in eo, quod illud litera, istud uero
sit spiritus, quin potius hac in parte Vetus æquat Nouo: quippe quod as-
struat Vetus Testamentum remissionem peccatorum & communicatio-
nem Sancti spiritus, perinde continere atq; Nouum. Folio 18. fa. 2.

Ad hæc, fœdus illud gratiæ, quod pepigit Deus cum Abraham, fa-
cit idem cum eo quod postea pactus est cum Moyse in monte Sinai. Folio
29. facie 2.

Eodem errore dicit ibidem, q; discrimen fœderis quod pepigit Deus
B ij cum

DE VETERI ET NOVO TESTAMENTO

cum Abraham & Moyse, ab illo quod per dilectum filium suum exhibitum, præter alias consistit in his rebus:

Primo, quod foedus illud prius uocatione externa & manifesta tantum cum semine Abraham, & populo Israel secundum carnem initum sit.

Quod quidem de foedere in monte Synai cum Moyse pacto uerum est, dicente Dauid: Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis, psal. 147. Sed non similiter de foedere pacto cum Abraham, Gene. 22. Cum foedus istud expressis uerbis longius utique porrigatur: In semine tuo (ait Deus) benedicentur omnes nationes terræ.

Secundo uti liber ille habet, Differentia esset in eo sita, quod foedere antiquo exegerit Deus observationes exteriores: nouum autem testamentum nihil requirat externi, præter paucas admodum caeremonias, quas dominus ipse instituerit, utpote Baptismum & Sacramentum corporis & sanguinis sui. Quodque testamentum hoc liberauerit credentes ab omnibus humanis præceptis seu traditionibus, promiseritque eos liberare spiritus sancti directioni resurgendos, ita ut non sint amplius obligati homines ad humanas institutiones obseruandas, nisi quantum uoluerint se talibus ex corde & spiritu libero, sponte, non coacti ad ædificationem proximi submittere. Folio. 19. facie secunda, & seq.

Quomodo autem istud, cum sacra scriptura & Patribus, quæ discrimine proprium faciunt, recteque sunt assequeuti, conueniat, scripturarum peritus quisque poterit facillime diiudicare.

Sed authoribus libri, qui eum clementissimo domino nostro sinistra cum informatione obtulerunt, hoc agitur & quaeritur, cupiunt externas omnes caeremonias, & usitatam in sancta Ecclesia consuetudinem, abrogatas: præter duo tantum sacramenta, quæ tamen ipsa non permittunt fidelibus, quomodo tradidit ea hactenus & administrauit Ecclesia. Verum de hoc postea.

Vides folio 23. facie prima, quod prædicatores nullis rebus ad paedagogiam pertinentibus debeant homines onerare, quales (secundum librum) sunt, omnes præceptiones de caeremonijs, oblationibus & festis, traditiones corporaliū purificationum, delectus ciborum, omnesque institutiones & formæ externorum iudiciorum & politiarum.

Vade

DE VETERI ET NOVO TESTAM. IX.

Vnde licet animaduvertere, quod prætenſa iſta Reformatio non ita æſtimat opera exteriora & inſtitutiones Teſtamenti ueteris, quæ ſi fuerint tempore illo cultus quidam Dei, ſed exercitium tantum ſi dei, illorum qui proprie intellexerint quo cæremoniæ illæ ſpectarēt. Cæremoniæ legales fuerunt legis tempore cultus Dei. Eſt autem utiq; uerum, quod utruq; tam Vetus quam Nouum Teſtamentū, tales cæremonias cultum appellitent Dei. De quo in Exodo, Leuitico, Numeris, & alibi plurima ſunt teſtimonia: quin & Paulus apoſtolus ad Hebræos 9. ait: Habuit quidem & prius Teſtamentum iuſtificationes, cultum quendam & ſanctum ſeculare &c.

Præterea uerum eſt, quod Iudæorum plebei non omnia cæremoniæ ſignificata intellexerunt. Hoc tantum ſcire debebant omnes, quod uenturus eſſet Meſſias, qui eos liberaret, quodq; in nuda illa externa opera non eſſet fiducia locanda: nihilominus uero eas quo- Plebs Iudæorū cæremoniæ ſignificati- onem plerūq; non intellexit. modo a Deo præceptæ erant obſeruarent, ſpiritu autem & ueritate, licet non intellectam legem proſequerentur. Quemadmodū ſanctus Baſilius teſtatur: Magnus (enim inquit) ille Moyſes non omnibus omnia templi loca peruia eſſe ſtatu- it: uerū extra ſacra ſepta prophæ- nos locauit, prima atria purioribus permittēs, ſolos Leuitas dignos miniſtros iudicauit: uictimas uero & holocauſta, ac reliquam ſacro- rum celebritatem ſacerdotibus assignauit, unumq; ex omnibus de- lectum in adyta admittit: & neq; hunc ſemper, ſed una ſolū anni die, atq; huius hora certa ad ingrediendum ipſi conſtituta. Lib. de ſpiri- tu ſancto, capit. 27. Idem illud teſtatur ſanctus Ambroſius quoque libro primo Officiorum capite decimo. Cæterum q̄ Iudæi cære- monias, quas propter obedientiam Deo præſtandam obſeruabant, non ad integrum & perfectè intellexerint, licet tempori eorum fuiſ- ſent aptatæ, affirmat Paulus Apoſtolus ad Hebr. pluribus in locis, & præcipue capite nono, ubi ait: quod per tales obſeruaciones, qua- lis erat quod ſolus pontifex ſemel tantum in anno introibat in ſan- cta, ſignificauerit Spiritus ſanctus, nondum propalatam eſſe ſancto- rum uiam.

Libèr ille præterea dictum illud Pauli: Lex pædagogus noſter fuit, in Chriſto. torquet ad fideles, quaſi præcipua legis functio ſit, credentes tanquam eorum pædagogus quidam adducere Chriſto. Folio 28. facie. 2. & folio. 30. facie. 2.

An autem iſte ſit germanus eius dicti intellectus, ex ipſis

B iij Pau.

DE TIMORE SERVILI.

Pauli uerbis facileprehenditur, Priusquam ueniret fides, inquit, sub lege custodiebamur, conclusi in eam fidem, quæ reuelanda erat. Itaque lex pædagogus noster fuit in Christo, ut ex fide iustificemur. At ubi uenit fides, iam non sumus sub pædagogo.

At prætenſæ iſtius reformationis liber plane obliuiſcitur utilitatis eius, quam lex pro officio ſuo proprie debeat fidelibus ſubminiſtrare ac porrigere: Quod non eſt ut fideles per legem primū cognoscant peccata ſua, quibus iam mortui ſunt, aut ut irā operetur, a qua ſunt p̄ Chriſtū liberati, nec deniq; ut ſit eis pædagogus iam primū ad Chriſtū, quē oportebat habitare modo in cordibus eorum per fidem. Ceterum proprium & erga fideles deſtinatum legis officiū eſt, ut ſit eis in ſpeculum quoddam in quo ſeſe contemplantur, & quouſq; iam uiuendi religiōe in charitate profecerint: ac rursus ut ſit eis lumē & uia recta, in qua ambulare ſemperq; progredi debeant. Quod quidem legis munus ſapientiam præſtat paruulis, letificat corda, & illuminat oculos, Pſalm. 118. Sic pſal. 118. Lucerna pedibus meis uerbū tuū, & lumen ſemitis meis. De pingit & alias quocq; pſalmus iſte functionem ſeu officiū legis iucundiffime ſimul & uenūſte.

Præterea liber iſte ita procedit, ac ſi ueteris teſtamenti obſeruatorem, eundem cibū ſpiritualē quem nos, eundemq; potū nobiſcū biberint & manducauerint. Et quaſi tantundē illi in ſuo Māna, quātum nos in digniſſimo corporis Chriſti ſacramento ſumimus, perceperint. Vide fol. 17. ſa. 1.

Quod Catholici nequaquam admittunt. Vide Amb. in lib. de his qui initiantur myſterijs, cap. 9. & lib. 4. de ſacramētis, cap. 3. Et ſi cui libeat, is poterit inſignem illum & doctum Abbatem Tuitienſem Rupertum legere, lib. 3. de operibus Spirituſſancti, cap. 18. 19. & 20.

DE TIMORE SERVILI.

Timor ſeruilis utilis & bonus.

Non inutilem eſſe timorem etiam ſeruilem teſtatur nobis ſacra ſcriptura, 3. Regum 21. Et ſancti patres, dictum illud Salomonis: Initium ſapientiæ timor domini. de ſeruili timore intellexerūt. Vide Auguſtinum in pſal. 127. Audiaut (inquit) hæc homines, & quia uere futura ſunt impijs, timent & continent ſe a peccato. Cum autem per timorem continent ſe a peccato, ſit conſuetudo iuſtitiæ, & incipit quod durum erat, amari, & dulceſcit Deus. Sequitur poſtea: Bonus eſt iſte timor: utilis eſt. non tamen permanebit in ſeculum ſeculi.

Et de

DE POENITENTIAE PRÆDICAT. Fol. X.

Et de tali timore haud dubium loquutus est Sanctus Iohānes Baptista, quando dixit: Progenies uiperarum, quis uos docuit fugere a uentura ira: lam securis ad radicem arboris posita est. &c. Et Dauid ille: Clamauerunt ad dominum cum tribularentur, & de necessitatibus eorum liberauit eos, Psalm. 106.

Matth. 3.

QVID OBTE NS AE REFORMA

tionis liber aduersus hanc doceat.

AT liber Reformationis cōtendit Iohannē Baptistā, dominū ipsum, & apostolos, cum inciperēt a Poenitentia prædicatione, dicentes: Poenitentia agite, non ^{seruati} resipiscencia ista aut timor intelligendas. Folio 24. facie secunda.

Constat satis hanc poenitudinem seu resipiscenciam nō sufficere. Poest tamen esse initiū idoneum, ubi dñs gratiam suam simul contulerit.

DE POENITENTIAE prædicatione.

DE poenitentia prædicatione non aliter docet liber, q̄ si nil inter sit, inter p̄dicationem poenitentia, q̄ fieri debet ijs, qui primū ex impietate ad Christianismū uocantur, & il lam q̄ sit Christianis, quando post baptismū, aut iustificationem acceptā, denuo lapsi sunt in peccatū. Quod certe non est ad amissim scripturæ dictū: Quandoquidem prior poenitentia p̄dicatio q̄ defertur infidelibus fieri debeat (uti liber iste non male fatet) propositione legis Mosaicæ uel legis naturæ, cū primis uero abominat ionis, qua Deus peccatū exetratur, adiecta tamen doctrina, quod unica & sola peccatorum in infidelitate commissorum satisfactio, sit amar ta illa mors Iesu Christi nostri saluatoris.

Alijs aliter prædicandam poenitentia am.

Quæ poenitentia ante baptismū prædicatur.

At uero p̄dicatio, q̄ impeditur Christianis in p̄ctm̄ denuo relapsis, fieri debet cōmemoratione & exercitatiōe potius spiritualis legis uitæ, q̄ nobis in Baptismo implātata, per p̄ctm̄ rursus supprimit, q̄ legis Mosaicæ ministerio. Perspecto, q̄ scriptura sacra Christianis post iustificationem prolapsis, non Moysen proponat ab oculos, uerz potius uoce illa utitur: Memento unde excideris, & age poenitentia, & prima opera fac: sin aut uenio tibi cito &c. Apoc. 2. Item quō Paulus acclamat Galat. 1. *Galat. 1.* O insensati Galatig, q̄s uos fascinauit nō obedire ueritati: ante quorū oculos Ch̄us Iesus p̄scriptus est, & in uobis crucifixus. & ad Hebræos: Irritam quis faciens legem Moyli, sine ulla miseratione sub duobus aut tribus testibus moritur: quāto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit: Hebræorum decimo.

Vide Amb. de poenitentia lib. 2. ca. 11. Prædicatio poenit. post baptismum.

Istiusmo

DE POENITENTIAE PRÆDICAT.

Istiusmodi uocibus, admonitionibusque spiritus Christi, debent ad resipiscendum rursus excitari, & reuocari credentes, qui peccato forte pre-occupati, & transgressione denuo obligati sunt: nō autem nuda Moyse lege, quam cum non ignorarent, aduersus eam nihilominus male commiserunt.

Ad hæc non debet Poenitentia ista tam nuda & incompta prædicari, atque illa quæ ante baptismum exigitur. Obserua, absque omni nostra satisfactione. Sicut beatus Ambrosius in Epistolam ad Romanos, cap. 11. de Poenitentia ante baptismum, quæ suscepto deinde baptismo, nullam reposcit satisfactionem: ideo quod gratia Dei in baptismo (inquit) non quærat gemitum aut planctum, aut opus aliquod, nisi solam ex animo professionem. Post Baptismum autē doceri debet quæ erumpat, confessione, satisfactione, sollicito timore, ira & indignatione contra peccatum, spe ueniæ, emulatione, uindicta. 2. Corinth. 7.

Opera poenit. necessaria, quanquam sola gratia dimittantur peccata. Non quod rebus istis propter mērita earum, remissio peccatorum debeat adscribi, quæ soli precioso sanguini, ac merito Christi tantū feratur accepta. Sed ut homo Christi per sanguinem eius redēptus, ac rursus in seruitutem peccati prolapsus, non cogitet sicut prius remissioni peccatorum iterum impetrandæ, ociosam & operibus uacuum resipiscētiā sufficere. Cæterum sciendum est ei & cogitandum, quod oporteat ipsum assidue apud Deum instare, ut spiritus rectus in eo innotetur. Cū hoc oportet, ut per opera poenitentiæ & misericordiæ erga proximum contestetur, reditū suum minime ficticiū esse, atque ita per opera spiritus commissorum peccatorum immundiciā abluere. Neque tamen hoc per dignitatem talium suorum operum, sed merito sanguinis Christi, propter quod peccata remittuntur, & opera eiusmodi redduntur Deo in fide accepta.

Ad obtinendam remissionem peccatorum post baptismum, non sufficit fides satisfactionis per Christum. Differentiam istam statuūt sancti Patres passim in suis scriptis. Beatus martyr Cyprianus in pluribus locis, & præsertim sermone. 1. de Eleemosyna, ita habet: Multa & magna sunt fratres charissimi beneficia diuina, quibus in salutem nostram Dei patris & Christi, longa & copiosa clementia & operata sit, & semper operetur, quod conseruandis, ac uiuificandis nobis pater filiū misit, ut reparare nos posset, quodque filius missus, esse & hominis filius uoluit, ut nos filios Dei faceret. Humiliatus se, ut populū qui prius iacebat erigeret. Vulneratus est, ut uulnera nostra sanaret. Seruiuit, ut ad libertatem seruientes extraheret. Mori sustinuit, ut moriens immortalitatem mortalibus exhiberet. Multa hæc sunt & magna diuinæ misericordiæ munera. Sed adhuc qualis prouidentia illa, & quanta clementia Christi, quod nobis salutarī ratione prospicitur, ut hominī

DE POENITENTIAE PRÆDICAT. Fol. XI.

homini qui redemptus est reseruando plenius consolatur. Nam cū do-
minus adueniens sanasset illa, quæ Adam portasset uulnera, & uenena
serpentis antiqua curasset, legem dedit sano, & præcepit ne ultra peccas-
ret, ne quid peccanti grauius eueniret. Coarctati eramus, & in angustū Iohan. 5. & 8.
innocentiæ præscriptione conclusi, nec habebat quod fragilitatis huma-
næ infirmitas atq; imbecillitas faceret, nisi iterum pietas diuina subue-
niens, iusticiæ & misericordiæ operibus ostensis, uiam quandam tuens
dæ salutis aperiret, ut sordes postmodum quascūq; contrahimus elee-
mosynis abluamus. Loquit in scripturis Spiritus sanctus, & dicit: Elee-
mosynis & fide delicta purgantur: non utique illa delicta, quæ fuerant
ante contracta, nam illa Christi sanguine & sanctificatione purgantur.
Item denuo dicit: Sicut aqua extinguit ignem, sic eleemosyna extinguit
peccatū. Hic ostenditur quoq; & probatur, quia sicut lauacro aquæ sa-
lutaris gehennæ ignis extinguitur, ita eleemosynis atq; operationibus
iustis delictorū flāma sopitur. Et quia semel in Baptismo remissio pec-
catorū datur, assidua & iugis operatio baptismi instar imitata, Dei rur- Restitutio donorū
baptismi, sit exerci-
tio bonorū operum.
sus indulgentiam largitur. Et confestim post aliquanta subiicit: Reme-
dia propiciando Deo, ipsius Dei uerbis data sunt, quid deberent facere
peccantes, magisteria diuina docuerunt. Operationibus iustis Deo sa-
tisfieri, misericordiæ meritis peccata purgari &c. Hæc sunt uerba san-
cti martyris Cypriani. Interim tamen ad ea quæ diximus, pius quisq;
Christianus probe satis intelligit & nouit, quod satisfactiones operum
nostrorū, soli sanguinis Christi merito, per quem sumus in Baptismo
abluti, niti & incumbere debeant: quam quidem baptismi purificatio-
nem, ubi fuerit per peccata maculata & collapsa, oportet nos per talia
opera recuperare & restaurare. Ita docet etiā sanctus pater August. de
negocijs istis in Enchiridio ad Laurentium, cap. 65. usq; ad caput 83.

Utum uero libri istius doctrina, huic Catholicæ Ecclesiæ doctrinæ
sit conformis, unicuique in promptu est, ut deprehendat. Hoc uero in-
dubitatum est profecto, quod sancti illi Patres, longo semper spacio se- Aliter conuerten-
dum impiū, aliter
peccatorem Chris-
tianum.
iunxerunt conuersionem primam impij, ab ea conuersione, quæ est pec-
catoris post Baptismū in peccatum prolapsi, inter quas tamē liber Re-
formationis istius, nullum facit discrimen. Aufert enim etiam post ba-
ptisma omnes humanorum operum satisfactiones, per quas certe ubi
post baptismū lapsi fuerimus, uiolati baptismi uirtutes in nobis denuo
resuscitare debemus & restaurare. Atq; huc proculdubio spectat illud
Tertulliani, & post Tertullianum sancti Hieronymi dictum: Poeniten-
tia secunda post naufragiū tabula, & quod sanctus ille Cyprianus ait,
lib. 2. epist. 3. Quod oporteat satisfactionibus & lamentationibus iustis
delicta redimere, & uulnera lachrymis abluere. Et rursus Epistola 14.
lib. 3.

DE IUSTIFICATIONE NOSTRA

libro 3. Possunt agentes poenitentiam ueram, Deo patri ad misericordiam precibus & operibus suis satisfacere.

DE IUSTIFICATIONE NOSTRA

Triplex est iustificatio.

Prima iustificatio fit in baptismo.

Acra scriptura docet nos de triplici hominis iustificatione. Principio de iustificatione, qua increduli, impii, & qui hactenus inimici Dei fuerunt, & in summa, quotquot a matris utero in peccato originali nati sunt, primum & recenter in homines pios & Dei amicos, per sacrum baptisma regenerantur. Huic iustificationi scri

ptura sequentia quatuor capita includit:

Primū, remissionem & ablutionem peccatorum, per imputationem iusticiæ Christi.

Alterū, reconciliationem cum Deo, & assumptionem in filios adoptionis per regenerationem.

Tertiū, renouationem spiritus sancti, quam is facit per diffusionem charitatis in corda nostra.

Quartū donationem uitæ æternæ, cuius per iustificationem hæredes efficimur secundum spem.

Spiritus sanctus datur in prima iustificatione, qui spiritum nostrum renouet.

Quæ omnia sunt tãquam essentialia quædam partes, primæ & principalis iustificationis nostræ. ita ueritas ipsa Christus de hac loquitur, Iohannis tertio: Amen amen, nisi quis renatus fuerit denuo, non potest uidere regnum Dei. Et iterum: Amen amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nō potest introire in regnū Dei: Quod natum est de carne, caro est, & quod natū est ex spiritu, spiritus est. Sic Iohannis 4. Qui biberit ex aqua, quā ego dabo ei, non sitiet in æternum, sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in uitā æternā. Similiter Iohannis septimo: Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ. Hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.

Apostolus itē Paulus ad Romanos. 8. Qui autem spiritum Christi non habet, hic non est eius. Item: quicumque spiritu Dei agunt, hi sunt filij Dei. Ac rursus: Spiritum accepistis adoptionis, in quo clamamus: Abba pater. Ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filij Dei. Si autem filij & hæredes: hæredes quidem Dei, coheredes autē Christi. Eadem docemur, his quæ ad Corinthios scribit primo ad Corinthios sexto: Abluti estis, sanctificati estis, iustificati estis in no

DE IUSTIFICATIONE NOSTRA. Fol. XII.

in nomine domini nostri Iesu Christi, & in spiritu Dei nostri.

Item. 2. ad Corinthios 3. Epistola estis Christi, ministrata a nobis, & scripta: non atramento, sed spiritu Dei uiui. Quo & illud pertinet ad Galatas quinto: In Christo Iesu, neque circumcisio ualet aliquid, neque praeputium, sed fides quae per charitatem operatur: cui tamē opponendum est quod habetur Ephe. primo: Credētes signati estis spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ, in redemptionē acquisitionis, in laudem gloriæ ipsius. & ad Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos abunde.

Spiritus sanctus datur in pignus.

Ea quæ diximus (uerbum præterea Hieremig, paulo ante (ubi de nouo Testamento agebatur) citatum) luce clarius demonstrat, in quo uerbo digito ostenditur, quod lex Dei cordibus hominum inscribatur, quæ certe non est postrema substantialium partium noui testamenti, atque adeo iustificationis, quæ foedus nouum pangitur. Et ad hanc scripturæ normam, tam Orientalis quam Occidentalis ecclesiæ patres, de iustificatione nostra semper loquuti sunt & docuerunt. Augustinus toto fere libro de spiritu & litera. Item de peccatorum meritis & remissione, libro primo, cap. decimo, ubi ita ait: Legimus iustificari in Christo, qui credunt in eum, propter occultam communicationem & inspirationem gratiæ spiritalis, quæ quisque adhæret domino unus spiritus est. Et in lib. de natura & gratia, capite. 63. Ex qua fide (inquit) etiam ante eius passionem iustos uixisse non dubium est, qui præstat spiritum sanctum, qui datus est nobis, per quæ diffunditur charitas in cordibus nostris, quæ una iusti sunt, quicunque sunt iusti. Reliquas patres breuitatis gratia præterimus. Ceterum prima ista iustificatio, haud dubium sola gratia & misericordia Dei, per fidem dona ista apprehendentem, impetratur. Atque hoc nemo ibi inficias.

Secundo, meminit scriptura iustificationis cuiusdam, quam non per solam fidem consequimur, sed etiā per opera. Ista enim sunt clara, utique & diserta Apostoli Christi uerba: Videtis, quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum. Docet autem scriptura de huiusmodi iustificatione hoc pacto: Quod in prima iustificatione idcirco largiatur nobis Deus excellentissima illa (quæ diximus) sua dona, remissionem peccatorum, adoptionem filiorum Dei, renouationem spiritus, & uitæ æternæ hæreditatem, ut deinceps adiutorio spiritus Christi habitantis in nobis, omnem impietatem & secularia desideria abrenunci-

Que iustificatio fit at per opera. Iacobi 2.

Ad quid datur spiritus sanctus.

C ij antes,

DE IUSTIFICATIONE NOSTRA

antes, sobrie, iuste, & pie uiuamus erga Deum, proximū, & nos ipsos, & in hoc itinere semper progrediamur. Ad Titum 2. Amulantes & solliciti, ut in omni opere bono abundemus. 2. ad Corinthios nono: Quæ præparauit Deus, ut in eis ambulemus, Ephes. 2. Quamobrem ubi post regenerationem hoc pacto ambulauerimus, non iam sola fide iustificamur, uerumetiam per opera. de qua iustificatione scriptū est Apocalypsis uicesimo secundo: Qui iustus est iustificetur adhuc, & sanctus sanctificetur adhuc.

Credimus enim, quod post acceptam Baptismi gratiam, omnes baptizati Christo auxiliante & cooperante, quæ ad salutem anime pertinent, possunt & debeant, si fideliter laborare uoluerint, adimplere. Augustinus de Ecclesiasticis dogmatib. capite 50. Atque ad hanc sanctificationem in primis frequentius sacris literis admonemur. 2. Corinth. leptimo. 1. Tessalo. 4. 2. Tessal. 2. 1. Thimot. 2. 1. Petri. 3. & pri. Iohannis tertio. Atq; ita fides operibus consummatur. Iacobi secundo.

Voluntatis bonæ in-
structus est a Deo. Nihilominus quam diligentissime ad hæc nobis inculcat scriptura sacra, ut ne ita de nobis cōstituamus, quasi post regenerationem idonei & sufficientes simus a nobis ipsis, tanquam ex nobis cogitandi aliquid, sed omnem sufficientiam nostram ex Deo esse. 2. Corinth. tertio. Atque ut fateamur omnia opera nostra bona, esse gratuita quædam Dei dona, & fructus spiritus sancti, ad Galat. 5. Et quāquam opera nostra quædam tenus sint causæ crescentis istius iustificationis, meriti etiam apud Deū, non temporalium modo, uerumetiam spiritualium bonorum, imo & uitæ æternæ: Hoc tamen non prouenire ex propria eorum sufficientia, quin potius clementia & dignitate Dei, qui ex mera illa quam nō promeremur bonitate, dona sua coronat in nobis: ut testatur beatus Augustinus. Et alibi lib. 14. de Trinitate, cap. 15. Homo (inquit) accepit iusticiam a Deo, propter quam beatitudinem accipere mereatur. Et in eodē capite paulo ante hunc locum: Et quid faciet (ait) mentem aliquam beatam, nisi meritum suum, & præmium domini sui?

Iustificatio que fiat
p opera penitentiæ. Tertio scriptura commemorat perpetuam quandam, & necessariam iustificationem, quæ in hoc consistit, ut pro quotidianorum delictorum uenia consequenda, cum omnis uita & conatus noster quamdiu in hac carne ambulamus, defectui subiaceat (ut interim de hoc tacemus, quod nemo in hac uita (excipimus tamen cum Augustino immaculatam genitricem domini nostri Mariam) sit liber a peccatis. Quem admodum sanctus ille Apostolus Iohannes, pri. Iohannis primo ait: Si dixero

DE IUSTIFICATIONE NOSTRA. Fol. XIII

Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & ueritas in nobis non est) Deum in uera fide per Christū sine intermissione inuocemus. Hoc fit, quando quotidie cum amara cordis contritione & gemitu, quotidianos nostros defectus & peccata coram Deo plangimus, eumq; oratione Dominica pro remissione delictorum nostrorum obsecramus; & hac uia eam iustificationem quæ semper nobis necessaria est, & quam iterum atq; iterum sitire debemus & esurire, impetramus. De qua beatus Iohannes apostolus in loco iam citato ait: Si cōfiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate. Perpetuam istam semperq; necessariam iustificationē significauit Christus in lotionē pedum apostolorum suorum, Iohannis 13.

Tres istas iustificationis formulas explicuit & notauit (quanquā paucioribus uerbis) sanctus pater Augustinus, libro contra Iulianū secundo, circa medium: iustificatio (inquit) in hac uita, secundū tria ista confertur: Prius lauacro regenerationis, quo remittuntur cuncta peccata: deinde congressione cum uicijis, a quorum reatu absoluti sumus. Tertio dum nostra exauditur oratio, qua dicimus: Dimitte nobis debita nostra &c. Quoniam quamlibet fortiter contra uicia dimicemus, homines sumus. Dei autem gratia sic nos in hoc corruptibili corpore adiuuat dimicantes, ut non desit propter quod exaudiat ueniam postulantes. Hucusq; Augustinus.

Porro conuersio eorum qui post Baptisma non in quotidiana tantum peccata, uerum etiam in grauiora crimina inciderunt, habet aliam præterea rationem propriam: Sicut uidere licet apud sanctos Patres, & partim articulo præcedenti de prædicatione Poenitentiae ex Cypriano & Augustino commonstratum est.

PER QVAS CAUSAS IUSTIFICEMUR.

Proditum est etiam deinde sacris literis, per quas causas secundum omnem modum iustificemur. Hic tamen primum nosse oportet, prepositionem (Per) in materia ista iustificationis, non eodem modo semper accipi, sed secundum causæ cui præponitur naturam. Quod per exempla manifestabimus: Per, in scripturis non eodem modo accipitur.

Scriptura testatur nos iustificari secundum triplicem istum

C in iustis

DE IUSTIFICATIONE NOSTRA.

causa efficiens iustificationis. iustificationis modum: Per solum Deum. intellige tanquam per unam causam operantem & efficientem.

causa meritoria iustificationis. Modo simili tradit nos iustificari absque ullo operum nostrorum merito, sed per solum Christum: intellige tanquam causam meritoriam, eo quod ipse sit iustificationis nostrae author, eamque apud patrem promeritus sit & impetrauerit.

causa dispositiua & susceptiua. Vtitur autem Deus & dominus noster Iesus Christus in operatione iustificationis nostrae medijs quibusdam, quibus partim praeparatur & disponimur, partim uero iustificationem recipimus, tanquam causis dispositiuis & susceptiuis: per fidem uerbi Dei, operantis in nobis ueram contritionem & poenitentiam, aliaque praeuientis gratiae opera, iustificamur tanquam per causam quandam praeparatiuam & dispositiuam: Per fidem autem, qua absque dubitatione firmiter confidimus, nobis, qui ueram peccatorum poenitentiam habemus, peccata nostra propter Christum esse dimissa, (de quo tamen oportet intrinsecus per fidem Spiritus sancti testimonio testificatos nos esse) iustificamur tanquam per causam susceptiuam. Ad Romanos quarto, ad Galathas tertio, Actuum decimo.

causa formalis iustificationis. Eodem modo iustificamur a Deo iusticia duplici, tanquam per causas formales & essentielles. Quarum una & prior est consummata Christi iusticia: non quidem quomodo extra nos in ipso est, sed sicut & quando eadem nobis (dum tamen fide apprehenditur) ad iusticiam imputatur. Haec ipsa ita nobis imputata iusticia Christi, praecipua est & summa iustificationis nostrae causa, cui principaliter inniti & fidere debeamus. Aliter uero iustificamur formaliter, per iusticiam inherentem: quae remissione peccatorum simul cum renouatione Spiritus sancti, & diffusionem charitatis in corda nostra, secundum mensuram fidei uniuscuiusque, nobis donatur, infunditur & fit propria: atque ita per fructus spiritus exercetur, efficiturque in nobis propria quaedam iusticia, qua afficiamur. Cui tamen inherenti iusticiae (quod sit imperfecta) non innitimur principaliter: sed ea tanquam interiori quodam experimento certificamur, nobis (qui talem renouationem spiritus nostri in nobis sentimus & experimur) remissionem peccatorum factam, & Christi consummatam iusticiam nobis imputari, atque ita Christum per fidem in nobis habitare.

causa finalis. Ceterum, causa finalis iustificationis nostrae nemini est ignota, quam ad hoc pos-

DE DVPLICI FIDV CIA. Fol. XIII.

potissimum a Deo iustificemur, ut simus in laudem gloriæ ipsius, Ephe. pri. & obtineamus in Christo salutem animarum nostrarum & uitam æternam, pri. Pet. primo & tertio.

Ex quibus perspicue apparet, q̄ licet fidei tribuatur, nos per eā tāquam causam dispositiuam & receptiuam, & de interiori renouatione spiritus aut charitate Dei dicatur recte, nos per ipsam, tāquam causam formalem & essentialem, tametsi non potissimam iustificari: nihilominus tamen hoc loquendi modo, non ascribimus, neq̄ fidei, neq̄ charitati, efficientiam iustificationis, quæ soli competit Deo: non etiam meritum eius, quod soli debetur Christo, nō fidei aut charitati, aut ulli aliarum virtutum, tametsi omnes gratuita quædam Dei dona sunt. Sed *Quatenus fides et charitas iustificent hominem,* confitemur hæc esse media quædam, quibus operetur Deus in nobis suam iustificationem: Quemadmodum de manu eleemosynarij aut p̄ij uiri dicimus, huius manus succurrit pauperi: cum manus sit instrumentum tantum succurrentis, & nisi moueatur ab agente principali, ociosa est & nulla. Interim tamen non ignoramus, nos nulli alij merito, præterquam solius Christi, neque itē ullæ alij iusticiæ, quam iusticiæ Christi, sine qua omnino nulla est iusticia, tanquam fundamento fidei nostræ, inniti debere. Quancumq̄ oporteat nos interim, internæ illius renouationis, quæ fit per charitatem, quam spiritus sanctus in corda nostra diffundit, tanquam arrabonis, aut certe experientiæ impetratæ remissionis peccatorum, & imputationis iusticiæ Christi, rationem habere.

DE DVPLICI FIDV CIA,

siue certitudine habenda.

DVplicas fiduciæ meminit scriptura sacra. Quæ sunt: fiducia remissionis peccatorum & fiducia bonæ conscientiae. Prior illa *Fiducia remissionis peccatorum.* fidit & innitit, prorsus soli & unico domino Iesu Christo, & eius meritis. De hac scribitur Actorum decimo, & ad Philippenses tertio.

De altera uero fiducia bonæ conscientiae, ita pri. Iohannis tertio dicitur: Filioli, non diligamus uerbo neque lingua, sed opere & ueritate. In hoc cognoscimus, quod ex ueritate sumus, & in conspectu eius suadebimus corda nostra. Quoniam si reprehenderit nos cor nostrum, maior est Deus corde nostro, & nouit omnia.

Fiducia bonæ conscientiae.

Charissimi

DE DVPLICI FIDV CIA.

Charissimi, si cor nostrū non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, & quicquid petierimus, accipiemus ab eo, quia mādata eius custodimus, & ea quæ sunt placita coram ipso facimus. Et iterū: Qui seruat uerbum, uere in hoc charitas Dei perfecta est. In hoc scimus, quoniā in ipso sumus. Itē, qui manet in charitate, manet in Deo, & Deus in eo. In hoc perfecta est charitas Dei nobiscum, ut fiduciam habeamus in die iudicij. Sic 2. Corinth. 1. Gloria nostra hæc est, testimoniū conscientie nostræ, q̃ in simplicitate cordis & synceritate Dei, non in sapientia carnali, sed in gratia Dei conuersati sumus.

Fiducia bonæ conscientie habenda cū fiducia remissionis peccatorum. Vtrunq; fiduciæ genus, tractant passim & conferunt inuicē sancti Patres: e quibus Chrysostomus ille in .1. caput. Matthæi, homilia 5. ita ait: Vnusquisq; nostrū, nulla in re alia spem suam, nisi post Dei misericordiam, in morū sanctitate constituat. Et paulo infra: Fiduciam bonæ conscientie colligamus. Et hoc est quod uoluit primus Apostolorum Petrus, ubi post sedulam admonitionē bonorum operū, ita ait: Quapropter fratres magis satagite, ut per bona opera certam uocationem uestram & electionem faciatis.

Quo populus doceri debeat de fiducia bonæ conscientie. Quapropter sicut sanctis Patribus uisum fuit, populus debet de duplici ei ista iusticia, ut q̃ inuicem cōnectantur, & una alteri ferat testimoniū, diligenter & apposite edoceri. Quemadmodū sanctus pater Bernardus uenuste & pie docet sermone de annūciatiōe, & in sermone de quatuor modis orandi. Cuius uerba hoc loco, breuitatis causa non adducimus: nec pluribus necesse est, quū scriptura sacra, his de rebus perspicua sit omnibus. Apostolus Paulus remittit Corinthios pro sumendo experimēto huiusmodi fiduciæ ad seipsos: Vosmetipsos, inquit, tentate fratres, si estis in fide. Ipsi uos probate: an nō cognoscitis uosmetipsos, quia Christus Iesus in uobis est? In summa, uerus Christianus debet omnē fiduciam remissionis peccatorū, statuere in solum Christū. Ac simul debet fiduciam istiusmodi facere certā & indubitātā, fiducia bonæ conscientie. Christus solus est medicus noster, a quo solo sanitas speranda, expectanda & petenda est. At si uolumus experimētum certū sumere, utrū eam uere receperimus an non, oportet profecto, ut conscientia nostram examinemus & probemus, faciemusq; quod ait dominus: Surge, tolle lectū tuū & ambula. Quemadmodum pius ille Bernardus in sermone de quatuor modis orandi, hanc rem pulcherrime prosequitur:

QV ID OBTEN S A T E R E F O R M A T I O N I S

liber aduersus hæc doceat.

Huic

DE BONIS OPERIBVS. Fol. XV.

Hic uniuersali & Christiana de iustificatione doctrina, non con-
sonat liber ille. Quod enim supra ostendimus, scripturam sacram tri-
plicem iustificationem innuere, docet liber esse unicam tantum sitā, in re-
missione peccatorum, & imputatione iusticiæ Christi. Fol. 42. fa. 2.

Item ubi ex scripturis ostenditur summam iustificationem complecti
in se quatuor essentielles partes, uti supra explicuimus: Vult liber, eam
duas tantum continere, utpote remissionem peccatorum, & imputationē
iusticiæ. Sic ubi scriptura requirit, ut iuxta fiduciam habendam in iusti-
cia Christi, populus proxime doceatur habere etiam certitudinem bonæ
conscientiæ. Vult liber, ut quum iusticiam Dei urgemus, omnino cauea-
mus ne corrumpatur. Quod ita exponit, ut persuaideatur hominibus, ne bo-
norum operum fiduciam habeant. Folio 43. facie 1.

Quod non recte dicitur, si modo utraque fiducia populo considera-
te & apposite proponatur: quod ipsum uetat liber fieri.

Sequitur enim folio 44. fa. 2. & 45. fa. 1. q. fiducia illa, intellige, quæ
est in nudam misericordiam Dei, excludat aliam omnem fiduciam bono-
rum operum, & dicit nos fiducia bonorum operum reddi incertos, ac in
perpetuam dubitationem & execrationem à Deo conijci, atque in ea ma-
nere, ita ut ueram inuocationem Dei retinere nequeamus.

Cum tamen doceat scriptura eius contrarium, nimirum ut uocatio-
nem nostram firmam & certam faciamus per bona opera. Quemadmo-
dum supra ex prioris epistolæ Iohan. cap. 3. & 4. copiose probatum est,
& per innumeros alios scripturæ locos probari potest.

2. Petri 1.

Quos uero fructus, horrore & desperatione plena ista doctrina, ple-
risq; in locis ediderit, res ipsæ loquuntur, & sole clarius uniuersus aspi-
cit orbis.

DE BONIS OPERIBVS.

Radit sacra scriptura, q̄ præter decē illa præcepta, quib-
us Deus opera illa bona, quæ ab om̄ibus exigit sum-
matim cōplexus est, sint & alia quedā opera bona, ipsi
multo gratissima & acceptissima, ut uidere licet Mat.
19. Mar. 10. & Luc. 18. ubi legitur: q̄ dominus adoles-

centulo interroganti: Quid boni faciā, ut uitam habeā
æternam: respōderit: Si uis ad uitā ingredi, serua mandata. At uero cum
Adolescens enumeratis mandatis uicissim ad hæc Christo respondis-
set: Om̄ia hæc custodiui a iuuentute mea, quid adhuc mihi deest? Iesus

Non omnia opera
bona præcepta.

D (ut Mar.

DE BONIS OPERIBVS.

*Relinquere tempo-
ralia.* (ut Marcus ait) intuens eum, dilexit eū, & dixit ei: Vnū tibi deest, uade,
quæcunque habes uende, & da pauperibus, & habebis thesaurū in cœ-
lo, & ueniens sequere me.

Perpetuo continere Simile est huic, quod Mat. 19. ait Christus: Sunt eunuchi, qui seiplos
castrauerunt propter regnum cœlorū. Qui potest capere capiat. Quod
Paulus exponit & ait: Bonū est homini mulierē non tangere. Item: Vo-
1. Cor. 7. lo omnes homines esse, sicut ego sum. Item, dico autem non nuptis &
uiduis, bonū est illis si sic permanserint sicut & ego. Et iterū: De uirgi-
nibus præceptū domini non habeo. Consilium autem do, tanquam mi-
sericordiam cōsecutus a domino, ut sim fidelis. Existimo ergo hoc bo-
num esse propter instantem necessitatem. Quoniā bonum est homini sic
esse. Ad hæc: Volo autem uos sine sollicitudine esse. Qui sine uxore est,
sollicitus est quæ sunt domini, quomodo placeat Deo. Qui cum uxore
est, sollicitus est quæ sunt mundi. Et sequitur: Porro hoc ad utilitatem
uestram dico: non ut laqueum uobis iniiciam, sed ad id quod honestum
est, & facultatem præbeat sine impedimento dominum obsecrandi. Itē,
qui statuit in corde suo firmus non habens necessitatem, potestatem autē
habens suæ uoluntatis, & hoc iudicauit in corde suo, seruare uirgi-
nem suam, bene facit. Igitur qui iungit matrimonio uirginem suam be-
ne facit, & qui non iungit, melius facit.

Ieiunium. Præterea dominus Matt. 6. hortatur, ut coram patre cœlesti, qui in
abscondito est, & uidet in abscondito ieiunemus: Redditur enim illi.
Sic Lucæ 10. ad Martham ait: Martha Martha, sollicita es, & tur-
baris erga plurima. Porro unum est necessarium, Maria optimam para-
*Cura audiendi uer-
bi, et res sacras pro
curandi.* tem elegit, quæ non auferetur ab ea. Quemobrem etiam Eusebius libro
9. histo. eccles. cap. 10. de primis Ecclesiæ patribus ita ait: Sapientes ue-
ro & eruditi uiri præferebant eos, quibus pura uita ac sincera simpli-
tas offerendi Deo hostias, maiore fiduciā dabat. Et S. pater Aug. extol-
lit uitā sanctorum Anachoretarum, Heremitarum & Monachorū su-
pra uitam cōmunem: & reprehendit eorū opinionem, qui putabāt eos
plus iusto se ab humanæ uitæ conuersatione separare, libro pri. de mor-
ribus Eccles. Cathol. cap. 31.

*Collatio in restaura-
tionem Ecclesiæ
& uasorum.* Marci 12. laudat Christus magnifice uiduam illam pauperem, quæ
duo minuta in Gazophilatium miserat (cedebat autem istiusmodi obla-
tio ad templi ruinas restaurandas) dicens: Vidua hæc & pauper, plus
omnibus misit, qui miserunt in gazophilatium: Omnes enim ex eo, qd
abundat illis miserunt, hæc uero de penuria sua, omnia quæ habuit mi-
sit totum uictum suum.

Matthæi

DE BONIS OPERIBVS. Fol. XVI.

Matthæi. 26. Cum mulier illa effunderet alabastrum unguenti præciosi in caput Christi recumbentis in mensa, & indignarentur discipuli de unguenti profusione, dicerentq; ut quid perditio hæc? potuit enim istud uenundari multo & dari pauperibus, sciens Iesus, ait ad eos: Quid molesti estis huic mulieri? Opus enim bonū operata est in me. Quod dictum Christi sanctus Hieronymus contra Vigilantium, indigne ferentem, luminaria & candelas in honorem sanctorum martyrum accendi, allegat, aitq;: Causabantur quōdam & Apostoli, quod periret unguentum, sed domini uoce correpti sunt: neque em̄ Christus indigebat unguento, nec martyres lumine cereorum, & tamen illa mulier in honore hoc Christi fecit, deuotioq; mentis eius recipit. Et quicunq; accendunt cereos, secundū fidem suam habent mercedē, dicente Apostolo: Vnusquisque in sensu suo abundet, Roma. 14. Hactenus Hieronymus.

Cui consonat, quod sanctus ille Iohānes Chrysostomus, in uerbū illud Christi, Væ uobis Scribis & Phariseis, quia ædificatis sepulchra prophetarū, & ornatis monumenta iustorū, Matt. 23. scribit: Ecce qui martyria ædificant, ecclesias eorum ornant, bonum opus facere uidentur: sed siquidem & alias iusticiam Dei custodiant, si de bonis eorum pauperes gaudent, si aliorū bona per uolentiam non faciunt sua. Scito, quia ad gloriam Dei ædificant. Et paulo infra: Si iuxta alia bona opera, ædificia sancta fecerit homo, additamentum est bonis operibus.

QVID OBTEINERE REFORMATIONIS liber aduersus hæc doceat.

Ad uersus omnia hæc docet liber Reforma. Illa sola esse opera bona, quæ in decalogo præceptorum mandata sunt, quodq; de reliquis omnibus operibus scriptum sit: frustra me colunt mandatis hominū. & quod contra talia agitur non esse peccatum. Folio 45. fa. 1. & seq.

Item dicit nos (dum ita ut diximus, sentimus) affligere & torquere nos ipsos, & alios quoque falsis peccatis, qualia sunt (ut aiunt) superstitiosa uota, peregrinationes, specialia ieiunia, oris confessio, inutilis delectus ciborum, abstinentia ab ijs rebus, quibus permittente Deo posset homo & deberet frequentius uti. Fol. 29. facie 1.

Ad hæc, q; ieiunare in se consideratum non sit opus bonum, & nō debeat cuiquam per homines imponi. Fol. 67. facie 1.

Item esse superstitiosum, uelle ieiunio aliquid à Deo demereri.

Esse præterea superstitiosius impium & peruersum sacrificium uelle
D ij Deo

DE PRÆMIO BONORVM OPERVM.

Deo bona offerre temporalia, pro extruendis aut dotandis, illustrandis, decorandis Ecclesijs, altaribus, monasterijs, & quicquid impensarum in ligna, lapides & ossa irrogatur non placere Deo, & abarcendos à talibus homines. Omne denique quod non conferat hominibus esse ingratum Deo: nec placere Deo, ampliare Ecclesias, aut aliter ædificare, uel ornare, quàm ad hoc solum, ut habeat populus decentem conueniendi locum, pro audiendo uerbo, & percipiendis Sacramentis. Folio 71. & seq.

Et huc fortasse spectat, quod folio tertio facie. 2. dicit, prædicationem uerbi non alligandam loco aut tempori. Item q̄ dominus Christus orauit in montibus & hortis. Folio 64. facie prima.

DE PRAEMIO ET RETRIBUTI tione operum bonorum.

*Vita æterna præmi
um bonorū operū.* Christus dñs noster bonis operibus credentium uitā pro
mittit æternam, Matt. 19. Vbi Petro sciscitanti & dicen
ti: Ecce reliquimus omnia & secuti sumus te, quid ergo
erit nobis? Respondit Iesus: Amen dico uobis: Omnis q̄
reliquerit domum, uel fratres, aut sorores, aut patrē, aut
matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centu
plum accipiet, & uitam æternā possidebit. Eodem capite, Adolescens
quidam (uti antea citauimus) interrogat: Quid boni faciam, ut habeam
uitam æternam? Respondit ei Iesus: Si uis ad uitam ingredi, serua man
data. Ita legitur Marci uicesimo quinto: Venite benedicti patris mei,
possidete paratum uobis regnum a constitutione mundi: Esuriui enim,
& dedistis mihi manducare. & cæt. Sic Romanorum secundo: Reddet
unicuique secundum opera eius: His quidem, qui secundum patientiā
boni operis, gloriam & honorem, & incorruptionem quærentibus, ui
tam æternam. Innumera sunt testimonia, quibus ista fides confirmatur:
quæ tamen ipsa sicut ante præmonuimus, intelligi debent. Ita nimirum
q̄ Deus bona opera remuneret, uita æterna, ex gratuita dignatione sue
clementiæ.

Qualia uero de meritis & remuneratione bonorum operum liber il
le tradat, studiosus lector passim in eo facile comperiet.

DE CATHOLICA Ecclesia.

Baptista

Baptista ille Iohannes pulchra similitudine Ecclesiā nobis effigiat, ubi ipsam aream facit, in qua triticum & palea simul congregata seruentur, usque ad repurgationem, Matthæi 3. Lucæ 3. Modo simili Christus dominus comparat eandem agro seminato bonis frugibus & herbis malis. Item reti iacto in mare, & tam bonos quam malos pisces simul collectos complectenti, Matthæi 13. Sic Matthæi 25. assimilat ipsam decem uirginibus, quarum quinque prudentes fuerint, quinque uero fatuæ. Et uiti præterea, quæ iuxta palmites uiuos, & aridos contineat. Iohan. 15. Ac Paulus de aridis istis & emortuis membris dicit, quod speciem quidem habeant pietatis, uirtutem eius autem abnegent. Ex quibus uerbis sancti Patres uisibilem istam Ecclesiam, hoc modo definiunt: quod sit congregatio & communitas quæ *Descriptio uisibilis Ecclesiæ.* dam hominum uocatorum transeuntiumque in unam quandam communionem externæ confessionis, unius fidei, unius doctrinæ, eorundemque sacramentorum, secundum apostolicam & catholicam traditionem, in uno eodemque indiuiso uinculo pacis & concordie.

Ad hæc usque tempora de Sacramentis, quæ sunt notæ quædam & signa, quibus Ecclesia catholica dinoscitur, ita traditum fuit:

Primum, quod sacramenta sint inuisibilis gratiæ signa uisibilia, quæ a Christo, aut apostolis ex ipsius mandato, instituta, recepimus, & traditione traditioni succedente, hætenus conseruamus: quodque sint eorum septem præcipua: Baptismus, institutus a Christo, Matthæi 28. Confirmatio, a Christo ante ascensionem ad coelos promissa, postea uero in die Pentecostes reddita, Lucæ 24. Act. 1. Sacramentum corporis & sanguinis sui, quod & ipsum ipse instituit, Matthæi 26. Marci 14. Lucæ 22. 1. Corin. 11. Sacramentum poenitiæ, siue absolutionis, quod instituit Matthæi 16. & 18. & Iohannis 20. Sacramentum Ordinationis, quod tradidit, ut Paulus testatur ad Ephesios 4. & alibi præterea approbatur, Marci 10. Lucæ 9 & 10: præcipue autem Matthæi 26. Marci 14. & Lucæ 22. Sacramentum Matrimonij, quod ad eum statum quem in paradiso habebat, rursus reuocauit & reduxit, Matthæi 19. Et Sacramentum sacræ unctionis infirmorum: cuius habemus exemplum Marci 6. Institutionem uero expressam apud Iacobum apostolum capite 5. sine dubio factam mandato Christi: Quum apostoli non fuerint ausi aliquid eorum loqui quæ per eos non efficeret Christus, aut de quo Christus nihil mandasset: sicut testatur apostolus Paulus Roman. 15. & 1. Corin. 7.

Septem ista Sacramenta, semper in usu fuerunt in Ecclesia,
D iij tam

DE CATHOLICA ECCLESIA.

tam Orientalium q̄ Occidentalium Patrum. Id quod etiam Græci in nouissimo Concilio Florentino, sub Eugenio, cōfessi sunt, se a maioribus septem tradita sacramenta suscepisse: ut Acta Cōcilij, & insignis ille atq; eximie doctus Bessarion, Constantinopolitanus Patriarcha, testantur.

Quum autem sacramenta & eorum uniformis usus atq; administratio, certum quoddam signum sint uisibilis Ecclesiæ, sacris Canonibus, atq; etiam magno illo Concilio Lateranensi, in quo Orientales cum Occidentalibus sub Innocentio tertio congregati fuerunt, sancitum fuit & declaratum, eos qui de sacramento corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi, de Baptismo, de Confessione, de Matrimonio, aut reliquis alijs sacramentis aliud opinantur, aut non uerentur aliter docere, q̄ sancta apostolica credat & doceat Ecclesia, pro hæreticis habendos, aut uinculo anathematis, perpetuæ scilicet maledictionis, obligatos. Quomodo etiam sanctus pater Augustinus dicit, q̄ contemptus sacramentorum sacrilegos faciat. Item q̄ scismaticorum & desertorum propria fere natura sit, se uento superbix & nimia leuitate a catholice Ecclesiæ consuetudine separare, & proprios sacramentorum ritus erigere.

Ab Ecclesia esse alienos qui aliter q̄ Ecclesia de sacramentis doceant.

Ad hæc quatuor signa seu notæ, q̄bus Ecclesia uera certo cognoscatur, e scriptura colliguntur, & sunt ista: Primum signū, sana doctrina Christi, secundum uniuersalem apostolicæ & catholice traditionis intellectum. Alterum, rectus & uniformis usus sacramentorum. Tertium, uinculum unitatis & pacis. Quartum uero, uniuersitas; quia uidelicet diffusa est Ecclesia, & diffundi atq; ampliari debet, per omnia loca, ad fines usq; orbis terrarum. Iam sicubi forte non inueniantur hæc signa quatuor, aut sint qui de eis aliter doceant, aduersum tales indubitanter pronuntiatur, ipsos ad catholicam illā uisibilem Ecclesiam non pertinere. Quum ut beatus pater Augustinus, de tertio præsertim signo dicit: Si quis a catholica Ecclesia fuerit separatus, quantumlibet laudabiliter se uiuere existimet: hoc solo scelere (quod a Christianitate seiunctus est) nō habebit uitam, sed ira Dei manet super eum. contra Manichæos, & habetur ca. Si quis a catholica, 23. quæstione 4.

sola separatio ab ecclesia peccatū est

QVID REFORMATIONIS

liber istis tradat contrarium.

Re

DE CATHOLICA ECCLESIA. XVII

Reformationis liber non est ex parte ulla huic dogmati cōformis. Primum enim definit Ecclesiam uisibilem talibus uerbis: quod sit cōgregatio illorum qui uerbum Dei nobis per Christum & apostolos commēdatū ueraciter credunt, & per spiritum sanctum sunt regenerati. Fol. 56. fac. 2.

Quæ descriptio tātum uiua membra Ecclesiæ complectitur: imo uerius descriptio est inuisibilis illius Ecclesiæ. Et licet in dicto Reformationis libro, sequatur statim eius talis explicatio (Quod in hac congregatione nihilominus maneat in hac uita multi, qui non sunt regenerati, & peccatis contra conscientiam propriam obnoxij,) Patet tamen hanc explicationem præcedentibus in definitione uerbis plane aduersari. Si enim Ecclesia uisibilis est congregatio illorum tantū, qui uerbo Dei ueraciter credunt, & per spiritum sanctum sunt regenerati, quomodo possunt in eadem illa cōgregatione esse & manere plurimi, qui & non sunt regenerati, & peccant assidue contra ipsorum conscientiam?

Liber prætensæ Reformationis ponit tria signa, quibus putat Ecclesiam cognoscendam: Cum tamen tertium eorum cum primo plane sit idem. Fol. 58. fac. 1.

Primum enim facit ueram doctrinam esse signum. Tertium, eius confessionem: quæ quid est aliud? Eorum uero quæ nos tertio & quarto loco posuimus, & non immerito cētrum & cardo in quo res ista uersetur, æstimari possint, prorsus non meminit, scilicet sunt signa quibus Hæretici & distinguantur ab Ecclesia, & plane cognoscantur. Siquidem, q̄ neq̄ ueram doctrinam, neq̄ rectā administrationem sacramentorum habeant, non uidentur sibi conuinci posse: At uero q̄ uinculum unitatis cum Ecclesia catholica per totum orbem diffusa non seruant, inficiari non possunt.

Præterea liber ille aliter de prioribus duobus signis loquitur q̄ Ecclesia cathol. Hæc em̄ uult scripturā intelligi debere secundū traditionem & intellectum uniuersalis Ecclesiæ: de quo in libro silētiū est. Similiter Ecclesia Catholica unitatem exigit & concordiam: non in dogmatibus tantum scripturæ, sed etiam in traditionibus, quas nullis scriptis in mysterio ab apostolicis uiris recepimus. Verum liber solam scripturæ literam respicit.

Ad hæc liber concedit nobis duo tantum sacramenta. Folio. 19. facie 2. & in usu necessariorum illorum sacramentorū, in illis tantū formis requirit uniformitatē, quas Christus ipse & solus instituit. F. 58. fa. 1. & seq. Qua

DE ORATIONE CHRISTIANA

Quasi Christus duo tantum instituerit sacramenta; reliqua uero omnia, (unctio presertim infirmorum, quam Reformatio illa penitus abradit) non per Christum, aut ex mandato ipsius fuerint instituta.

Vniuersalem formam laudabiliter hucusque in administratione sacramentorum seruata, mutat ille liber in uniuersum fere: Quod postea distincte suis in locis annotabitur. Requirit tantum ut obedientia pastorum deferatur, in his rebus quae expresse à Deo sunt mandata. Fol. 59. facie 1. non uero in his quae praeter Euangelium sunt.

Cum tamen hucusque docuerit Ecclesia potestati obediendum, non tantum in his quae scriptura expresse mandauit obseruare, uerum in his etiam quae scripturae non aduersantur. uti iam antea dictum est nobis.

His annectit liber ordinationem competere Episcopis praecipue. Folio 95. facie 2. Quasi & alij praeter Episcopum possint ordinare in Ecclesia: contra scripturam & regulam apostolicae Ecclesiae. Quod ipsum (ut apparet) pretenso Reformatio illa etiam alijs permittit.

DE ORATIONE CHRISTIANA.

Petere possumus in oratione quicquid non aduersatur uerbo Dei.

Dominus noster Iesus Christus permittit nobis liberum ut a deo postulemus res quaslibet, suo uerbo non contrarias: nec res omnes in specie nobis praescripsit, pro quibus orandum esset, sed dixit: Omnia quaecumque petieritis in oratione credentes, accipietis. Matthaei 21. Marci 11. Proponit exemplum aride ficus, & translationis montium. Et quare obsecro non permittatur mulieri Christianae precari ut Deus concedat ei liberos? Id quod fecit Anna Samuelis mater multis cum lachrymis. 1. Regum 1. Quod tamen Christus nusquam expresse mandauit precari. Ergo adhortatur Christus, & clamat: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Matthaei 11.

Verum liber Reform. uult ut pro eis tantum rebus supplicemus, quae Christus ut precaremur mandauit, ut dicere possimus: Non propria praesumptione uenimus supplicatum tibi pater coelestis, sed unigenitus tuus filius Iesus Christus, ita praecipit & mandauit, & haec est uoluntas eius ut &c. Fol. 61. facie 1.

Præterea scripturis sacris ostenditur non esse impium precari sicut Ezechias orauit, 4. Regum 20. & Isaie 38. Memeto domine quae

DE ORATIONE CHRISTIANA. Fol. XIX.

lo, quomodo ambulauerim coram te, in ueritate & corde perfecto, & quod bonū est in oculis tuis fecerim. Quomodo & Dauid frequentius orauit, & alij sancti uiri hodierno die pie orare possunt.

Boni possunt in oratione allegare suam erga Deū pietatem & zelum.

At liber Reformat. uult ut non aliter precemur q̄ hac aut simili forma: Scimus domine, quod nihil præter iram meram, & uindictam promeriti sumus. Immodica est hyperbole. Fol. 61. fa. 1.

Est quidem uerū, q̄ non oporteat in oratione diffidere: ut uero magnum sit peccatum si quispiam dubitet, aut inter spem & metū hēreat ambiguus, Christus non docet. Monet autem trepidantes & dubitantes ita, ut orēt: Domine adauge nobis fidē, Lucæ 17. Atq; ita Petrus Simonem Magum illum adhortatur: Roga Deum, si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui: nec pollicetur ei ad primam statim petitionem, peccatorū remissionem. Vnde beatus martyr Cyprianus sermone quinto de lapsis: Eos qui magna & graua crimina post baptisma inciderunt monet, ne de misericordia domini desperent, nec tamen iam ueniam sibi uendicent. Post pauca addit: Orare oportet impensius & rogare, diem luctu transigere, uigilijs noctes ac fletibus ducere, tempus omne lachrymosis lamentationibus occupare, &cæt. Vide etiam ad hæc, parabolam Lucæ decimo octauo. Enimuero hæc est peculiaris & propria orationis natura, ut qui orat, non statim putet impetratum sibi quod petit, ne uideat sibi imperasse potius quā orasse, sed debet oratio eius esse p̄seuerans, ut Aug. ait. Nec debet Deo tempus, quo misericordiam exhibeat præscribere. Verum permittere illud suæ diuinæ uoluntati. Cuius habemus pulcherrimum textum, Iudit. 8.

Non omnis dubitatio est peccati, quædam enim absque presumptione sperant tantum.

Reformationis autem liber docet ingens esse peccatum, si quis trepidam quadam dubitatione inter orandum uacillet. Eumq; qui utrum statim Deus suas preces exaudiat, dubitauerit, dubitare de hoc quoque, an Deus sit uerax. Folio 61. facie 2.

Tam manifestū est ut negari non possit, Ecclesiam Christi omni tempore docuisse, Deum in rebus omnibus, & in quacūq; necessitate inuocari debere per Christum. Id quod etiam in Ecclesia usitatum uidemus, cum omnes Collectæ ac publicæ preces hoc modo concludantur: Per dominū nostrum Iesum Christum &cæt. Similiter semper auditum fuit in Ecclesia, non spiritualia modo dona, uerum etiam temporalia apud Deum quærenda & petenda. Oratione dominica, cum dicimus: Panem nostrum quotidianum da nobis, &cæt.

Semp docuit Ecclesia orare p̄ Christū.

Nihilominus ita traducit nos liber ille, ac si Christianus orandi modus
E penitus

DE CATHOLICA ECCLESIA.

penitus apud nos interciderit, iaceatq; extinctus, adeo ut uix ullus amplius in Ecclesia recte & Christiane oret. Folio 59. facie 2.

Imo quasi hucusq; nescierimus discrimen inter inuocationem Christianam & impiam Iudaeorum, Turcarum, aut Gentilium. Vide fo. 8. facie 1.

Quamlibet scriptura testetur beatos apostolos certis temporibus orasse, ut est uidere Act. 3. ubi dicitur: Petrus & Iohannes ascende-
bant in templum ad horam orationis nonam. Quamuis etiam san-
cti Patres antiqui, illi praesertim qui Monasticen professi erant, tum
& illi quibus praeficiebantur, ad Canonicas & ordinarias preces cer-
tis temporibus dicendas fuerint astricti. Negligentiores etiam depra-
uatos acriter corripuerint, ut habent Ecclesiastica & Tripartita hi-
storiae. Item Athanasius, Basilus, Chrysostomus, Iohannes Cassia-
nus, Augustinus, Cassiodorus, Benedictus, & alij plures ex patribus
testantur. Verum de hoc latius in titulo de modo psallendi, orandi
& legendi in Eccles. Item in titulo de reformatione monasteriorum.

Oratione honora-
tur Deus.

Nihilominus liber uult orationem nullis praecipitis astringi debere.
Fol. 62. Quum dominus Christus doceat nos orare, Sanctificetur
nomen tuum, sine omni dubitatione credendum est, talem precatio-
nem magnam Dei uenerationem esse. Insuper rationis compos Chri-
stianus quilibet, probe satis nouit, orationes Christianorum esse spiri-
talia quaedam sacrificia, atq; adeo uenerationem quandam Dei.

Liber tamen praetensa Reform. his non consideratis, uetat orationem
fieri hoc modo ac si sit opus quo honoretur Deus: sed uult ut huc tantum di-
rigatur quo in necessitate cum res poscit aliquid a Deo impetremus. F. 63.

Basilus in Constitution. exercitat. cap. 1. sic habet: Orans ne sta-
tim ad petitionem deuenias: id enim si feceris, detegis propositum tuum
q; a necessitate coactus, Deum adores.

Ad haec liber ille habet pro abusu, si quis existimet se matrem domini
nostri Iesu Christi angelica salutatione honorare, eamq; gaudij aliquid
inde accipere.

Pium est & Christia-
num matrem Dei sa-
lutatissime Angelica
honorare.

Secus Praes sancti nobis testantur, qui tradunt sanctos ipsos, ubi do-
na Dei & uirtutes, quas in ipsis Deus operatus est & ostendit laudantur
& praedicantur, gaudere. Atq; ita etiam ipsa Dei mater propheta
uit: Beata, inquit, me dicent omnes generationes. Sancta quoq; Elizabeth,
spiritui impleta sancto, cum audisset uocem matris domini ipsam uisitatis, uoce
magna exclamauit: Benedicta tu inter mulieres. &c. Lyurgia Chryso-
stomi interprete, habet, q; Gregorius Episcopus aut sacerdos statim
post consecrationem ita salutauerit: Aue gratia plena, dominus tecum,
benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus uentris tui.

DE VENERATIONE SANCTOR. Fol. XX

Choro interim canente: Vt uere dignum & iustum est, glorificare te deiparam & semper beatissimam, & penitus incontaminatam matrem Dei nostri, honoratiorem Cherubim, & gloriosiore incomparabiliter Seraphim, quæ citra corruptionem Deum peperit, uere deiparam te magnificamus.

Ita de oratione loquitur hic liber, quasi in satisfactionem peccatorum non debeat adhiberi, & hoc facientes deridet, ac si fasciculos ex orationibus connectant.

Aliter sanctus Cyprianus & reliqui Patres, qui nos adhortantur, ut peccata nostra sedulis & deuotis orationibus purgemus, sermone. s. de laps. Neque tamen per hoc minuius Christi meritum, aut quicquid de ^{Orationibus purgantur peccata.} trahimus satisfactioni, quæ obtulit pro peccatis nostris, cui soli tanquam causæ meritorie remissionem peccatorum in uera fide ascribimus. Simul tamen utimur nostris orationibus tanquam medijs quibusdam, per quæ gratiā talem apud Deum poscamus, & impetremus.

Sanctus Basilius libro quæstionum diffuse explicatur, quæstione 6. ita ait: Sed & maculas ex peccato per sedulam orationem, & uoluntatum Dei meditationem perseverantem exercere poterimus. Idem pulchre com-
monstrat sanctus Chrysostomus in lib. 1. de orando Deum, per Ninia-
uitas, Magdalenam, Publicanum & Leprosum. Illud (inquit) demon-
strare uolo, quod etiā si nos peccatis refertos, precatio depræhenderit, cele-
riter purgatos reddit. Et iterum post pauca: Iam uero quod animam pec-
catis obnoxiam, precatio facile pacatam reddit, docet nos publicanus
ille, & cæter.

DE VENERATIONE sanctorum.

Ad percipiendam uniuersalem illā, & Catholicā Chris-
tianorum sententiam, de ueneratione & intercessionem
Sanctorum, & quomodo eis utendum sit. Primū nosce
oportet illam summe admirandam unionem Christi,
cum suis sanctis. Hæc primum percipitur ex oratione <sup>Mirifica unio Chris-
ticum sanctis suis.</sup>
Christi, quam post sacram cenā ante passionem suam pro credentibus
dixit, Iohan. 17. his uerbis: Rogo te pater, ut omnes unum sint, sicut tu
pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint, ut credat mundus, <sup>Hilarius lib. 8. de
Trinitate.</sup>
quia tu me misisti. Et sequitur: Et ego claritatē aut (sicut interpretatur
Hylarius) honorem quem dedisti mihi, dedi eis: ut sint unū, sicut et nos
Dñs unum

DE VENERATIONE SANCTOR VM.

unū sumus. Ego in eis, tu in me, ut sint cōsummati in unum, & cognoscat mundus, quia tu me misisti, & dilexisti eos, sicut & me dilexisti. Volo pater, ut ubi ego sum, & illi quos dedisti mihi sint mecum, Vt uideant claritatem meam, quam dedisti mihi & c.

Hæc Christi uerba eximia quadā consolatione & delectatione plena, Sanctus pater Hilarius lib. 8. de Trinitate ita intellexit, ut sancti non uoluntate mentis tantū unum cum Christo, propterea quod unius sint uoluntatis cum eo, putandi & existimandi sunt. Verum etiā ut intelligantur esse cū eo naturali quadam, per gratiam tamen ipsis impartita unione, ita nimirum, ut quomodo ipse uiuit per patrem, ita uiuant sancti per eum. Quemadmodum & beatus apostolus Petrus testatur. 2. Petri pri. & per Christum maxima & præciosa promissa credentibus donauerit Deus, ut per ea efficiantur diuinæ consortes naturæ. Et huc pertinet, quod Christus ait Iohannis decimo quinto: Ego sum uitis, uos palmites. In quem locum ita beatus Augustinus ait: Vnius quippe naturæ sunt uitis & palmites. Propter quod cum esset Deus, factus est homo, ut in illo esset uitis humana natura, cuius & nos homines palmites esse possimus.

Summam istam & admirandā unionem Apostolus Paulus pluribus in locis eximie prædicat. 1. Corinth. 12. sic habet: Sicut corpus unū est, & membra habet multa, ita & Christus. Quod dictum sanctus Augustinus in libro de Trinitate, Item in psalmo 130. & 142. diligenter expendit, exponitq; ut quod Apostolus non dixerit: Sicut corpus multa habet membra, ita sunt multi Christi: Verū, ita & Christus. Quo significauit caput cum corpore simul & una Christū appellari. Sicut idem Apostolus alibi dicit: Vos estis corpus Christi & membra eius. Quæ in re cognoscitur excellentissima & maxima gratia, quam Christus nobis exhibuit, in eo quod uoluit unum esse nobiscum, qui est cum patre unum. Et sicut ipse ait: Ego & pater unum sumus, Ita testatur Apostolus ad Galat. tertio: In seminibus, quasi in multis, sed quasi in uno, qui est Christus. Et ad Ephesios quinto: Membra sumus corporis eius, de carne eius & ossibus eius. Ita ad Ephesios secundo: Deus conuiuificauit nos Christo, & conresuscitauit, & consedere fecit in cœlestibus in Christo lesu, ut ostenderet in seculis superuenientibus, abundantes diuitias gratiæ suæ in bonitate super nos in Christo Iesu. Non est putandum omnia ista dicta esse de ijs tantum sanctis, qui adhuc in hoc mortali corpore agunt: Quinetiam multo que potius de illis, qui iam morte temporali transierunt

DE INVOCATIONE SANCTO. Fol. XXI.

runt in uitam, suntque cum eo præsentes. Ita enim Christus ait Iohannis decimosextimo: Claritatem quam dedisti mihi, dedi eis, & uolo, ut ubi ego sum, sint & illi mecum. Item Iohannis duodecimo: Vbi sum ego, illic & minister meus erit, & si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum pater meus. Sic Matthæi uicesimosexto: Non legistis: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac & Iacob: Non est Deus mortuorum, sed uiuentium.

Quandoquidem igitur Sancti Dei hoc pacto cum Deo in Christo uniti, sunt nobiscum, & nos cum ipsis corpus unum in Christo, docuit sancta Ecclesia Catholica a sui origine, de beatissima ista communione & societate concorditer, & prorsus unanimiter absque omni discordia, uti etiam sacrae fidei nostrae Symbolum continet, quod debeamus credere unam talem communionem sanctorum. Et est ista communio, cum capite & membris suis, spiritualis & uerus quidam cibus, quem in Sacramento corporis & sanguinis Christi percipimus. Qui etiam nobis in eo spiritualiter porrigitur & traditur, & qui solus ueraciter præstat percipientibus ipsum, ut fiant immortales & incorruptibiles, sicut beatus Augustinus tractatu uicesimosexto in Iohannem circa finem habet: Omnes quoque uere credentes, & in eadem communione permanentes, habent participationem non eorum tantum, quæ Deus nobis per Christum donauit & tradidit. Verum etiam eorum omnium bonorum, quæ sancti Dei quotquot fuerunt ab initio mundi, ad nos usque unquam habuerunt, aut per misericordiam eius acceperunt.

Sancti in celo perfectiori unione Christo sunt uniti, quam nos qui adhuc uiuimus.

Hæc cum ita se habeant, Catholica Ecclesia de ueneratione sanctorum ita tradit: Initio quod sanctos, qui ab hoc seculo migrauerunt, non debeamus appellare, mortuos aut defunctos: sicut beatus Hieronymus contra Vigilantium hæreticum testatur: Et dominus ipse de filia lairi dicit: Non est mortua, sed dormit. Et de Lazaro: Lazarus amicus noster dormit. Vnde Apostolus Paulus præcipit Theſſalonicensibus, ut non contristentur de dormientibus. Quo nomine mortuos significat. Atque hac ratione dies illi, in quibus sancti Apostoli & Martyres ab hoc seculo feliciter transierunt, appellati dies natales, iam inde ab initio nascentis Ecclesiæ hucusque, sic festa Natalitia dicta sunt. Eo quod diebus illis ueraciter primum post multas ærumnas in aliud seculum sint nati, secundum uerbum Christi, Iohannis decimosexto. De quo uide Augustinum de disciplina Christiana, cap. 2.

Sancti non debent appellari mortui.

QVARE, ET QVOMODO SAN

cti sint uenerandi.

E

iiij

Conſe

DE VENERATIONE SANCTOR V.M.

*Honorandi sancti,
ut meritis eorū asso-
ciemur, & interces-
sionibus adiuuemur*

Consequenter item ratione iam dictæ admirandæ & beatæ unionis capitis Christi, cum suis sanctis membris, & membrorum eorundem inter se, de uero sanctorum cultu & ueneratione, ita semper traditum est in Ecclesia, quod oporteat nos in ipsis laudare Deum, qui gratiam tam sanctæ & piæ conuersationis eis in hac uita donauit. Quicquid excellentia illa, & admiranda ipsorum opera, quibus tam præclare in hoc mundo claruerunt in eis operatus est, Ecclesiast. 44. & ad Hebræos 11. Deinde laudandi sunt & sancti ipsi, propterea, quod tali gratiæ uoluntariæ adheferunt, ipsamque amplexi, tanquam cooperatores Dei & Christi, bene & salubriter eadem sunt uisi. Nec ob id solum laudandi nobis sunt sancti, quod per eos confirmamur in fide, tanto firmitus sperantes Deum eodem modo nobiscum misericorditer acturum. Nec ob id etiam solum, quod in affectu & in proposito accendimur, ad sanctorum exempla sequenda: Verumetiā propterea, quod meritis eorum associamur, & intercessionibus adiuuamur. sicut tradit sanctus Augustinus pluribus in locis, & præsertim contra Faustum Manichæum, capite uicesimo luculenter testatur.

Nec id gratis aut sine causa. Conforme est enim scripturis sacris, semperque creditum fuit in Ecclesia, quod sancti illi apud Deum nostri sint memores, pro nobis solliciti, etiam quasi patroni quidam, & opitulatione pro nobis intercedant. Ita ut Deus patiat se misericorditer reconciliari, propter merita & intercessionem eorum, suæque dona nobis propter illos impertiat. Semper tamen per Christum dominum & saluatorem nostrum, qui omnia illa propter quæ Deo placent, & sunt accepti, sanctis suis promeruit, impetrauit & obtinuit. Quemadmodum testantur nobis tam Orientalis quam Occidentalis Ecclesiæ patres ueteres. Sicut inter alios est uidere apud Origenem homil. tertia in Cant. ubi huic sententiæ probandæ, allegat hoc quod legimus 2. Machabæo. decimoquinto: Hic est Hieremias propheta Dei, qui semper orat pro populo.

Epiphanius Cypri Episcopus, in uita Hieremiæ similiter testatur, quod Ægyptij sæpe experti sint se pluribus beneficijs per sanctum prophetam tam Hieremiam adiuuari, & quod eius intercessione a Crocodilis & aspidibus sint non semel liberati. Possent ad hanc rem si necessitas requireret allegari, Eusebius Cæsariensis & historia Tripartita in locis innumeris. Magnus quoque Basilii, qui in oratione de quadraginta Martyribus, eos appellat communes generis humani custodes, optimarum curarum socios, precum & uotorum inuicem suffragatores. Sanctus

Sanctus ille Iohannes Chrysostomus, homilia 2. in psalm 50. misericordie Dei misericordiam intercessionum istarum gratia extollit: O (inquit) rem admirandam, o ineffabilem clementiam Dei: David mortuus est, & Ezechiae uiuo patrocinator. O iustorum, etiam post consummationem, inexpugnabilis pugna uirorum. David mortuus est, & post mortem suam inuenitur uiuentibus tam grande praestitisse solatium. Certe iam defecerat David, & habebat multos annos recalescens: Quid autem dicit scriptura: Protegam ciuitatem hanc, propter me, & propter Dauid seruum meum. David mortuus est, & merita eius uigent. Atque hunc locum Esaiae 37. & 4. Reg. 9. in eam sententiam explicat, sermon. 35. de uicijs & uirtutibus. Item homil. 28. quam habuit post reditum, & plane fidem suam his uerbis exponit: Credimus nos iuari sanctorum meritis. Inde est quod sermon. 26. de Poenitentia ait: Quicumque sanctos uocauerit luminaria mundi, non peccabit: non solum dum essent in corpore, sed etiam magis nunc quando de hac uita migrarunt. Gratia enim & merita sanctorum, morte non minuuntur, non retardantur die. Sequitur: Tunc quidem pisces capiebant ad mortem, nunc autem capiunt homines ad salutem: claudos facientes currere, caecos illuminantes, leprosos mundantes, daemonas effugantes: ut testatur multitudo credentium diurna. Appellat eos columnas, fundamenta, portus, gubernatores, pastores, aratores, uinitores & medicos Ecclesiae.

Egregia sanctorum
Epitheta.

Similia testantur Occidentalis Ecclesiae Doctores, Cyprianus epistola prima ad Cornelium Papam, uiuus adhuc fidem quam habuit de his qui ab hac uita migrassent, indicat his uerbis: Memores (inquit) inuicem nostri simus, concordēs atque unanimēs, utrobique pro nobis semper oremus. Et si quis nostrum hinc prior, diuinæ dignationis celeritate praecesserit, perseueret apud Deum nostra dilectio: pro fratribus & sororibus nostris apud misericordiam patris non cesset oratio. Sanctus Hieronymus contra Vigilantium, ait: Si apostoli & martyres ad huc in corpore constituti, possunt orare pro ceteris, quando pro se adhuc debent esse solliciti: quantomagis post coronas, uictorias & triumphos? S. pater Augustinus libro 2. quest. super Exo. cap. 108. Deus (inquit) propiciatur peccatis populi sui, orationibus sanctorum martyrum. Seuerus Sulpicius ad Aurelium diaconum, cum obitum S. Martini descripsisset, hanc adiungit coronidem: Patro num (inquit) praemissi ad Deum. Incomparabilis poeta Prudentius, libro Peristephanon, saepe nominat sanctos martyres patronos orabis, praesidia nostra, auxiliares, suffragantes, potentes intercessores.

DE VENERATIONE SANCTOR V M.

*Inuocatio sanctorū,
modestia quedam
est & humilitas pio-
rum hominum.*

Talium testimonium posset innumerabilis multitudo citari. Iam cum hæc ita sint, hoc etiam docuerunt sancti patres non impiū esse, uerum Christianam humilitatem bene decere, ut commissorum peccatorum contēplatione pusillanimes simus uereamurq; , ne temere pcedamus in conspectū diuinæ maiestatis, atq; ita (tāquam qui, qd in nobis est, fateamur nos accessu ad Christū indignos) oremus, meritis & intercessionē sanctorum propitium habere Deum. Quemadmodum sanctus Augustinus hoc testatur libro secundo quæstionū super Exodum, capite 149. Per hoc (inquit) quod de Moyse Exodi 32. scriptū est, admonemur, cum merita nostra nos grauassent, ne diligamur a Deo, releuari nos posse apud eum illorum meritis, quos ipse diligit.

Sanctus Ambrosius in oratione secunda preparan. ad Mis.orat hoc modo: Et ut efficax sit hæc mea deprecatio, beatæ Mariæ uirginis suffragia peto, Apostolorum intercessionem implere, Martyrū preces deponco, confessorumque oratiōes expostulo. Talium domine Deus preces nunquam spernis, si ut pro me exorent ipse inspiraueris. Et illustris ille Prudētius in hym. diui Laurentij iucūdo simul ac pio carmine cecinit:

Indignus agnosco & scio
Quem Christus ipse exaudiat,
Sed per patronos martyres
Potest medelam consequi.

Qua de causa uniuersa Catholica Christi Ecclesia, ante annos plus mille in antiquissimis Collectis hoc modo orauit: Omnipotens Deus supplices deprecamur, ut qui meritis actionum nostrarum diffidimus, eius qui tibi placuit meritis & intercessionē liberemur, Per Christum. aut ita: Supplicamus domine, ut quod nostris meritis nō meremur accipere, intercessionē S.N. martyris tui consequamur, Per Christum. Aut ita: Tanto maiori cum fiducia, nomini tuo dñe supplicamus, quanto frequentius sanctorum martyrum tuorum benedictione defendimur.

In Lyturgia Græca beati Iohannis Chrysostomi uix quicquam frequentius repetitur, atq; ista oratio: Precibus sanctissime deipare seruator serua nos. Item dirige nostram uiā, confirma nos in timore tuo omnes, custodi uitam nostram, stabili gressus nostros, Precibus & supplicationibus sanctę deiparę & semp uirginis Marię, & omnium sanctorum tuorū, qui tibi placuerunt ab initio mundi.

Desider

DE INVOCATIONE SANCTO. Fol. XXIII.
DESIDERIA NOSTRA

quomodo sancti percipi-
ant.

EX inscrutabili denique unione illa capitis Christi cum suis membris, crediderunt Patres, sanctos ipsos desideria nostra ex orationibus nostris percipere. Ita enim magnus ille Basilius libro de uirginitate ait: Virgo seipsam & conscientiam suam reueretur. Et si uel maxime sola fuerit, habet astantem custodem angelum: præ angelis autem reueretur, ipsum sponsum ubique præsentem. Et quid singula dicam? angelorum innumerabilem multitudinem, & cum his patrum sanctorum spiritus reueretur. Nullus enim horum est, qui non ubique omnia uideat. Ipse quidem corporalibus oculis non cernens, uerum in corporali uisu, uniuersa in cognitionem comprehendens. Idem in sermone de 40. martyribus: Hi sunt (inquit) qui suo templo regionem nostram ornant, quique aduersus inimicos tutelam ut turres quedam munite suscipiunt. Et Gregorius presbyter in uita Gregorii Nazianzeni, dictis istis adstipulatur, aitque sanctos letari si quando pro donis Dei ab hominibus laudentur. Beatus Hieronymus audet aduersus Vigilantiū ita argumentari, sequuntur agnū quocunque ierit. Ergo si agnus ubique est, & hi qui cum agno sunt, ubique esse credendi sunt. intellige tamen hoc non localiter, sed celeritate percipiendi ea, quæ eos uult scire Deus. Vide Tertul. in Apo-
log. cap. xxij.

De angelis scribit sanctus Augustinus: Quisquis angelorum diligit Deum, certus sum quod etiam me diligit. Quisquis in illo manet, & potest humanas preces sentire in illo, hoc est, in Deo, me exaudit. Quisquis ipsum habet bonū suum, in ipso me adiuuat. Nec mihi eius participationē potest inuidere. Augustinus de uera religione cap. quinquagesimo quinto. De sanctis uero dicit psalmo octogesimo octauo. Attendite ergo charissimi, tenete omnes unanimiter Deum patrem, & matrem Ecclesiam. Natalitia sanctorum cum sobrietate celebrate, ut imitemur eos qui præcesserunt, & gaudeant de uobis, qui orant pro uobis, ut benedictio domini in æternum maneat super uos. In tractatu itē octogesimo quarto in Iohannem circa finem: Ideo ad ipsam mensam nō sic commemoramus sanctos, quemadmodum alios qui in pace requiescunt, ut etiā pro eius oremus: Sed magis ut orent ipsi pro nobis, &c. Ita Sulpitius Severus ad Aurelium diaconum de sancto Martino: Non deerit (inquit) ille nobis (mihi crede) non deerit, intererit de se sermone inuocantibus, astabit orantibus.

Et ad

DE INVOCATIONE SANCTORVM.

Et ad Bassulam de eodē Martino: hiē pauper & modicus, coelū diues ingreditur. Illinc nos (ut spero) custodiens, me hęc scribentē respicit, & legentem. Et Prudent. ille in passionē. S. Martyris Cassiani ita canit:

Audit crede preces martyr prosperrimus omnes,

Ratasq; reddit quas uidet probabiles.

In summa, ueteres illi patres assimilant spiritus sanctorū Angelis, quomodo & Christus ipse facit, qñ ait: Et erunt sicut angeli Dei in cœlis, Matth 22. Atqui angeli Dei gaudent super unoquoque peccatore poenitentia agente, Lucæ 15. Fiet igitur hinc, ut etiā spiritus sanctorum idem quod angeli Dei faciant, cū arctiori necessitudinis uinculo, quam angeli nobis deuinciantur. Ac quēadmodum in Apocalypsi, capite 8. Danť angelo incensa multa, ut daret de oratiōibus sanctorū oīm super altare aureū, qđ est ante thronū, ubi statim sequit: & ascēdit fumus incēforū de oratiōibus sanctorū, de manu angeli corā Deo. Ita & de uiginti quatuor senioribus in eodē illo lib. cap. 5 dicitur: Seniores ceciderunt corā agno habentes singuli cytharas, & phiales aureas plenas odora-
mentorum, quæ sunt orationes sanctorum.

DE INVOCATIONE SANCTORVM

ad intercedendum pro nobis.

AD hęc omīa tamen si secundū Catholicæ Ecclesiæ usitatā consuetudinem, oratio in precibus altaris, quas collectas & Canones Missæ appellamus, ad solū patrem per Christū sit dirigenda. Quemadmodum Concilio Carthaginensi tertio sancitur, & beatus Augustinus libro 22. de ciuitate Dei testatur: Ad hoc (inquit) sacrificiū sicut homines Dei, qui mundū in eius confessione uicerunt, suo loco & ordine sancti nominantur, non tamē a sacerdote, qui sacrificat, inuocantur; Deo quippe non ipsis sacrificat. Interim tamē nihilominus hoc etiā usu ab initio traditū tenemus, ut extra orationes, quę in altari fiunt, etiā Deo dilectos sanctos contēplatione unionis, & cōmunionis, quā cum Christo, & nobiscum habent, cū timore & deuotione erga Deū cōpelemus, atq; ut pro nobis intercedant inuocemus.

Sanctos pie inuocari, ut Deū unicum omnis boni autorem pro nobis orent

Vide eundem Origenem in sermone de Innocentib.

Origenes homilia 3. in Cant. locum illū (ubi ipse legit) Ordinate in me charitatem, sic exponit: ut sit oratio Sponsæ ad angelos, aut certe ad sanctos. Ait enim: Sed & omēs sancti, qui de hac uita decēsserūt, habentes adhuc charitatē erga nos, qui in hoc mundo sunt. Si dicantur curam gerere salutis eorū, & iuuare eos precibus suis, atq; interuētu suo apud Deū, non erit inconueniens.

Sanctus

DE INVOCATIONE SANCTO. Fol. XXIII.

Sanctus Basilius in pluribus locis inter alia tamen, in oratione in 40. martyrum ita ait: Sæpe operam dedistis, sæpe laborastis, ut unum alia quem pro uobis orantē inueniretis: Quadraginta sunt hi, unā orationis vocē emittentes. Et sequitur: Qui aliqua præmitur angustia ad hos confugiat, qui rursus lætatur hos oret, hic ut a malis liberetur, ille ut duret in rebus lētis. Post aliquanta alloquitur ita Martyres: O sanctum Chorum, o sacrum ordinem, o cuneum inexpugnabilem, humani generis custodēs, optimi cum curarū socij, precum ac uotorum inuicem suffragatores, stellæ terrarum orbis, flores Ecclesiarum. Vos non terra contexit, sed cœlum excepit: apertæ sunt uobis paradisi portæ. Ad hūc modum Gregorius Nazianzenus in Monodia sua, Sanctum Basilium alloquiturq; precatur: Tu obiter e cœlo nos respice, & datam mihi rerū debilitatem, & articulorum dolorem, uel iube discedere, uel adiuua & hortare ita me æquo animo ferre, ut hinc demum discedentem me in æterna tabernacula recipias. Neque debet talis orādī forma, alicui aliena & indigna uideri. Cum Christus in Euangelio ad eundem fere modum dicat: Facite uobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum deseritis, recipiant uos in æterna tabernacula. Gregorius presbyter in uita Gregorij Nazianzeni ipsum precatur, ut uelit eius apud Deum esse memor. Theophilactus expresse meminit inuocationis in expositione undecimi capitis ad Hebræos his uerbis: Quo fit ut perfecti tunc (intelligē in resurrectione) esse appareant, cum coronas & palmas acceperint. Habent tamen interea honoris & gloriæ certissimum pignus. Quærat aliquis: Si nondum perfectionem sunt adepti, & coronas illas promeritas consecuti, unde hoc illis, opem ut ferant alijs se inuocantibus? Opitulandi tam prompta uirtus unde obuenit? Vnde inquis? Nimirum ex fiducia certiori, quam habent apud Deum intercedendo.

In Latinorum Ecclesia apud sanctū Augustinum lib. meditationum, cap. 24. prolixam orationem reperis ad sanctos, quam ita concludit: Orate omnia agmina sanctorum, & uniuersi coetus Beatorū, ut uestris precibus, meritisq; adiuti, salua naue & integris mercibus peruenire mereamur ad portū perpetuæ salutis, & quietis, & continuæ pacis, & nunquam finiendæ securitatis. Similia habes apud eundem libro de cognitione ueræ uitæ, capite 39.

Quorsum autem attinet, aut quid opus est cæterorum patrum testimonij demonstrare, ita Catholicam Ecclesiā concorditer perpetuo sensisse? cū in Canonibus sexti illius uniuersalis Constantinopolitani Concilij capite sept. ita constitutū sit, ut unusquisque Christianus sole Deo creatore suo adorato, inuocet sanctos, ut pro se intercedere apud maiestatem

DE INVOCATIONE SANCTORVM

maiestatē diuinā dignentur. Quod ipsum in Actis septimi Concilij universalis in Nicæa Bitiniæ celebrati, frequentius repetitur: atq; hoc modo consuevit Catholica Ecclesia in Litanjs, in primis solum inuocare Deum, ac deinde precari sanctos, ut eundem Deū simul nobiscum pro nobis exorent. Quo peracto rursus soli Deo per Christū supplicatur, ut ab omni malo nos dignetur liberare. Atque ita concluditur Litania.

Experimentū sensibile post scripturam ualidissima probatio.

Basilii ille magnus in summis moralibus cap. 2, summæ 26. dat ex scripturis hanc normā, quod ad probationem eorū, quæ geruntur aut afferuntur a nobis, oporteat primū adferre testimonium scripturæ, deinde etiam experientiæ, quo modo ea quæ per scripturā dicuntur, in natura atq; consuetudine uitæ nota sunt. Sicut Christus ipse ait: Nunquid colligunt de spinis uuas, aut de tribulis ficus? &c. At iam negari non potest re ipsa & opere sæpissimæ compertum nobis esse, inuocationē sanctorum ad intercedendū pro nobis Deo non modo placuisse, uerum etiam eis, qui sanctos (modo tamen pio & absq; superstitione) inuocassent magno & admirando solatio, auxilio & bono cessisse. Vnum tantum eorū uisum nobis fuit hic recitandū: Hierosolymitanus patriarcha Iohannes, in conscriptione uitæ beati Iohannis Damasceni (quē librum Oecolampadius aliquando, qui nunc Ecclesiā profugus deseruit, trātulit in linguam Latinam) narrat quomodo Saracenorū princeps quidam in Damasco Iohanni Damasceno secū agenti in curia, in gratiam Leonis Isaurici Constantinopolitani imperatoris, qui Damascenū falsē detulerat & accusauerat, manum dexterā iusserit deamputari. Ipsum uero Damascenum manu una mutilatum, statim confugisse ad matrem Christi domini nostri Mariā, feruideque eidē supplicasse, atq; hoc pacto detruncatam manum sanitate restituta, mirabiliter denuo recepisse. Refert uirū illum beatum inter alia, sic orasse: Domina & sanctissima mater, quæ Deū meū peperisti, amputata est dextera mea, ob sanctas & diuinas imagines, tu qua de causa Leo sæuiat non ignoras: Proinde quantocius succurre. Dextera em̄ altissimi, quæ de te incarnata est, per tuas intercessionēs multas facit uirtutes, sanet oro, hanc meam dexterā tuis precibus & cæt. Actiones uniuersalis Concilij in Nicæa sicut diximus habiti, Sanctus itē Bernhardus, & alij sancti patres, infinitas rerū istarum historias texunt, quas non est operæ precium hic recitare.

Obijci denique iure non potest interpellationis istius sanctorum, in scripturis non extare exemplū ullum. Quāuis em̄ non dederit Euangelium de hoc mandatum peculiare, satis tamen euidenter ex ipso colligitur, & liquet Deo implorationem istiusmodi nequaquam improbari. Quinetiā in Iudaismo, quo tēpore Christus docebat, adeo non reprehendebatur

DE INVOCATIONE SANCTO. Fol. XXV.

henderebatur, ut etiam usus eius pius crederetur. Alioqui non proposuisset nobis Christus, quomodo diues epulo Abraham inuocasset, & precatus fuisset Lucae 26. Narrat Euangelium Matt. 27. quomodo Christus in cruce magna uoce clamauit: Eli eli lamma sabtani. Quod astantes quidam cum audissent, dicebant: Heliam uocat iste. Sine uideamus an ueniat Helias liberans eum. Vnde certe, aperte satis significatur inuocationem prophetarum etiam Iudæis in usu fuisse, nec fuisse tanquam impiam damnatam.

Insuper patres ueteres non solum non metuebant, ne tali inuocatione qua petitur, ut Sancti pro nobis intercedant, obrueretur uera Dei inuocatio, aut maiestas, gloria, uel honor eius ulla ex parte imminueretur: Inuocatione sanctorum, magnificatur Deus. Quin potius, multoque magis arbitrati sunt honorem Dei per inuocationem sanctorum ampliari & magnificari. Dum tamen suprema fiducia nostra in Christum solum unicum datorem omnis boni figeretur, nihilque quod Deo proprium esset tribueretur sanctis.

QVID OBTE NSAE REFORMA

tionis liber aduersus hæc doceat.

Primo liber appellat sanctos pluribus in locis non sine cõtumelia mortuos, & mortuos homines, imo etiam emortuos.

Deinde dicit ueram necessariam & salutarem doctrinam atque inuocationem Dei horribiliter obtenebratas per ingentem & formidandam, ut ait idololatriam, quæ commissa sit in inuocatione mortuorum hominum. Folio 9. facie secunda.

Quod item mala sit consuetudo, debeantque obseruantes eam prohiberi, querere auxilium apud emortuos. Folio 13. facie 2.

Dicit præterea Deum secundo suo mandato significare uoluisse idololatriam, eam quæ committeretur per hos, qui ab ullis creaturis auxiliũ, & dona Dei poscerent, aut qui solatium ullum, uel auxilium apud sanctos tanquam patronos uel aduocatos quærerent. Folio 32. facie 2.

Item, quod non liceat apud ullam creaturam, aut propositos auxiliatores, siue in cœlis, siue in terris solatium querere uel auxilium, neque etiam amplecti oblatum, nisi ad hoc sit à Deo ordinata talis creatura: quod de sanctis abnuit, quos negat ad hoc concessos. Imo ne quidem ab his, tanquam medijs, per quæ Deus eiusmodi operetur amplexanda auxilia huiusmodi. Folio 33. facie prima.

Ad hæc quod idola & opera confinxerimus, qualia Ethnici per hæc inuocationem mortuorum. Folio 45. facie 2.

Item Christianum non esse, sed uerbo Dei contrarium, quando precatur

F

tur

DE INVOCATIONE SANCTORVM.

tur quis Deum, & orat remissionem peccatorum, per intercessionem & meritum sanctorum concedi. Atque hunc abusum hisce temporibus no-
uissimis toto mundo subortum, ubi ab initio non fuerit. Folio 62. fa. 2.

Cum tamen Ecclesia ante annos plus mille ita orauerit: Intercessio-
ne beatæ Agnetis martyris tuæ, uincula peccatorum nostrorū absolue,
Per Christum & cæt. Item, meritis sanctorum martyrum tuorum a cun-
ctis malis imminuentibus liberemur, Per Christum & cæt.

Liber Reformationis recitat quidem Collectas aliquot, de sanctis
Petro & Paulo, de sancto Stephano. Folio 53. facie secunda.

Quomodo Ecclesia
ante annos mille in
Collectis orauerit.

In quibus nulla expressa mentio fiat, intercessionis aut meritorū, sed
ita supplicetur: Da nobis quæsumus, eorū in omnibus sequi præcepta
aut uitā, & cæt. Quod recte & bene petitur. Tacet autē liber Ecclesiam
iisdem illis festis diebus, illo etiā tempore, quo primum citatæ Collectæ
in Ecclesia lectæ fuerunt, una cū istis in eodem Missæ officio, etiam col-
lectorum usum habuisse, in quibus meritorum & intercessionum ex-
pressa mentio habeatur. Fit interdū forte, ut prior Collecta Missæ ita
sonet, ut citat liber Reformationis: at confestim reperitur in collectis
sequentibus, Secreta uidelicet & Complenda eodem haud dubium tem-
pore eodemq; autore, in singulis officijs, una cū priori compositis, me-
ritorum & intercessionis sanctorum, quorum festa aguntur, expressa
mentio. In festo Apostolorum Petri & Pauli oratione secreta ita orat
Ecclesia: Hostias domine, quas nomini tuo sacrandas deferimus, apo-
stolica prosequatur oratio, per quam nos expiari tribuas, & defendi.
Et in Complenda: Quos cœlesti domine alimento faciasti, apostolicis
intercessionibus ab omni aduersitate custodi.

Item in festo sancti Stephani hoc modo oratur in Complenda: Auxi-
liantur nobis domine sumpta mysteria, & intercedente beato protho-
martyre tuo Stephano, perpetua defensione confirma, Per Christum.
Atq; ita sicut beatus Augustinus docet: utrūq; decet orare, ut & conce-
dat nobis Deus sc̃tōs imitari, & eorū meritis associari, Per Christū & c.

His omnibus adiicit liber, magnum esse abusum, si quis supplicet, &
petat ab eis, quibus supplicare non licet: sicuti fit, quando inuocantur san-
cti, ut pro nobis intercedant. Folio 62. facie 2. Imo dicit esse peccatum,
propterea, q̃ non habeamus mandatum mortuos sanctos inuocadi, & q̃ in
scriptura nulla reperiat oratio, quæ sanctis aptari possit. Quodq; uolē-
tes secundū uoluntatē Dei orare, nequeant etiā si maxime uelint inuocare
illos sanctos, atq; adeo facere secundū humanā inuentionē, eos omnes, qui
uoluerint inuocare sanctos, asseritque abusum illū uiolenter prosterni ex
Dei præcepto. Folio 63. facie prima.

Item

DE VENERAT. RELIQVIARVM. XXVI.

*Item Prædicantibus diligenter adnitendum, ut ab inuocatione sancto-
rum homines auocent. Eodem folio.*

DE CVLTV ET VENERATIONE uerarum Reliquiarum.

Vandoquidem sanctorū corpora domicilia quæ-
dam fuerunt inhabitantis gratiæ, & templum Spi-
ritus sancti hic in terris, sicut beatus apostolus Pau-
lus 1. Corint. 6. & 2. Corint. 6. nobis testatur. In qui-
bus & per quos Deus mirabilia opera sua exercuit
& ostendit. Quemadmodū Acto. 5. inter alia legis-
mus, q̄ infirmos exposuerunt in plateis, ut ueniente Petro, saltē um-
bra eius obumbraret eos, ut liberarētur ab omnibus infirmitatibus
suis. Quando item Deus re ipsa & factis ostendit nobis, q̄ eiusmodi
gratia per transitum sanctorum ab hoc seculo, non cessauerit, aut sit
eis ablata. Vniuersalis seu catholica Christi Ecclesia, semper in ma-
gna & digna ueneratione habuit corpora & ossa Sanctorum, & si qd
certarum reliquiarum post eos manserit in terris. Ideo præcipue, q̄
experientia & rebus ipsis habeat Ecclesia compertum sibi, Deū sæ-
pe erga eos qui se ad ea loca, ubi Sanctorum reliquiæ seruantur, chri-
stiana deuotione contulerint aut receperint, ac qui fide ardenti erga
Deum accensi, reliquias illas attigerint, magnas & admirandas uir-
tutes operatum fuisse.

Epiphanius in uita Hieremiæ prophetæ testatur, prophetam illū
in eo loco iacere sepultum, quo dudum Pharaō rex habitauerat: &
q̄ adhuc sua ætate loci illius incolæ Ægyptij eum magna deuotione
& religione colerent: cum experimento comperissent, se pluribus be-
neficijs ab illo adiuuari. Aspides etiam & undarum beluas, cocodri-
los hominibus insidiari eosq̄ interimere solitos, sua intercessione ex-
stinxisse. Et sequitur in eodem Epiphanio: Quiq̄ uel
hodie fideles adhuc comperiuntur eodem in loco, supplicare consue-
runt, & sumpto puluere, morsu unculis aspidum medentur: feræ quo-
que aquatiles hinc fugam dedere.

*Vere Sanctorū rea-
liq̄æ semper in sum-
ma ueneratione ha-
bitæ fuerunt.*

Basiliius in psal. 115. super eo uersiculo: Prætiōsa in conspectu do-
mini mors sanctorum eius, ait: Cum pro Christo contingit mors, p̄-
tiosæ sunt reliquiæ sanctorum eius. Iccirco qui contingit ossa Mar-
tyris, quandam sanctificationis societatem assumit, ex gratia corpo-
ri insidente. Similia scribit in Barlaam martyrem Chrysost. de nati-
uita

DE CVLTV RELIQVIARVM.

*Quid in reliquijs
sanctorum attende-
re & considerare
oporteat.*

uitate septem Machabæorum, homilia 7. Non attēdas (ait) cinerem sanctorum corporum, nec fauillam reliquiarum carnis, omniaq; ossa consumpta temporibus: sed aperi oculos fidei, & uide eos diuina uirtute, & gratia spiritus sancti amictos, & diuini luminis claritate radiantes. Hi ergo ipsi, de superno solis circulo in terram radij Christi emittente iaciuntur, & a corporibus eorum profilientes, corusca luce fulgoris, sicut speciem Ecclesiæ gaudentis illustrant, ita faciem diaboli inuidientis obcecant. Et post aliquanta dicit, Dæmones ubi coronatorum martyrum uiderint corpora posita, longe ilico a conspectu eorum pauidos fugere. Non enim ad naturam eorum intendunt, sed in arcanam dignitatem & gloriā Christi, qui in agone certantium, induta corpora martyrum suorum sicut arma portauit, atque inde trepidant dæmones. Cui subiungit, ideo pretiosa esse corpora martyrum, quoniam plagas pro domino susceperunt, & quia stigmata propter Christum membris suis impressa ferunt: & sicut corona regalis undiq; decorata fulgores uarios emittit, ita & sanctorum martyrum corpora.

Homilia quoq; 28. & in sermone de Ascensione Domini, habet plurima in eandem sententiam, & ait, Angelos templa sanctorum martyrum frequentī multitudine sine intermissione uisitare & obsecrare: Meminitq; ibidem solennis cuiusdam processionis, quæ eodē die Ascensionis Domini quotannis ex Constantinopoli ad templū sanctorum martyrum, quod extra ciuitatem erat, solebat celebrari. Sermone item 35. de uirtutibus & uicijs, hortatur, ut consideremus quas uirtutes Pauli uestes habuerint: Pauli (inquit) uestes morbos fuderunt, Petri umbræ mortem fugarunt, sanctorum martyrum cinis improbos dæmones expulit. Et in libro contra Gentiles ita ait: Post uiuæ uocis facultatem, ipsa certe sanctorum sepulchra proximum locum obtinent, ad animas hominum in ipsos sanctos intuentium ad uirtutum earundem æmulationem excitandas. Ac scimus, si quis huiusmodi monumentis adstet, suum statim sensum ab hac uiuadens, ipsam percellit & exuscitat, ac perinde afficit, quasi qui illic mortuus iacet, preces simul fundat, præsensq; adesse cernatur.

Sed & Asterius Amazæ in Ecphrasi in Euphemiā martyrem, qui in septima Synodo sæpius allegatur, Refert Christicolæ eius loci, ubi sancta

DE CVLTV RELIQVIARVM. Fol. XXVII.

sancta uirgo quiescit capsulam, in qua sacrum corpus continetur, solis
tos in aspectum proponere, ipsamque martyrem laudare, ac festum eius
annuum frequenti populi conuentu solenniter celebrare. Quodque sa-
cerdotes populo mysteria indicauerint, & martyris memoriam prædi-
catione sua amplifice extulerint, laudauerintque, & confluentem popu-
lum, quo pacto uirgo certamen sui roboris aggressa sit docuerint.

Hac de re sentiunt, & scribunt patres Ecclesiæ Latine. Hieronymus
toto libro contra Vigilantiū. Vbi & inter alia meminit eius, quod Ro-
manus pontifex offerat domino sua sacrificia super corporibus sancto-
rum Apostolorum Petri & Pauli, & tumultus eorū arbitretur, altaria
esse Christi. Testatur quoque ibidem quanta signa apud cineres sancto-
rum quotidie fiant, &c.

Sanctus Augustinus huic adstipulatur multis in locis, præsertim lib.
nono Confessionum, cap. sept. ubi translationis sanctorum martyrum
Geruasij & Protasij, & miraculorum ibidem eo tempore factorū me-
minit. Similiter lib. retractatio. primo, cap. 13. ubi in hæc uerba scribit:
Ego ipse quando hunc librum scripsi ad Mediolanensium corpora mar-
tyrum in eadem ciuitate cæcum illuminatum fuisse iam nouerā: & alia
nonnulla, qualia tam multa etiam istis temporibus fiunt, ut nec omnia
cognoscere, nec ea quæ cognoscimus enumerare possumus. Sic libro
uigesimo secundo de ciuitate dei, prolixo capitulo, ordine octauo pro do-
gmatis istius assertionem, non minus uiginti miracula & signa admiran-
da enumerat, quæ apud corpora sanctorum martyrum exhibita & osten-
sa Christianis fidelibus fuerant, & quorum partem magnam præsens ipse, ut
de se testatur, uiderit. Meminit inter hæc, quomodo eiusdem loci Epis-
copus Lucillus, memoriam sancti Stephani populo præcedente atque
sequente portauerit in manu, & fistula cuius molestia iamdiu laboraue-
rit, nec tamen per medicos poterat curari, illius pie sarcinæ portatione,
ubi sanctas attigit Reliquias sit liberatus. Restituta sibi repente ualetu-
dine. Testatur præterea Christianos suo tempore non uulgari, sed præ-
cipua deuotione sanctorum Martyrum Ecclesias uisitare consueisse.
Sic libro sexto Confessionum. Et libro de Ecclesiasticis dogmatib. ad-
hortatur: ut sanctorum præcipue beatorum martyrum reliquias & cor-
pora honoramus, non aliter quam Christi domini nostri membra, &
basilicas nominibus eorum appellatas affectu piissimo, & fidelissima
deuotione dicat adeundas esse.

*Solemnibus proces-
sionibus sanctorum
reliquiæ circulant
seu portantur.*

DE IMAGINIBVS.

Et si quis contra hanc sententiā uenerit, non hunc Christianum, sed Eumianum & Vigilantium esse censet.

QVID OBTENSÆ REFORMA- tionis liber aduersus hæc doceat.

Liber Reforma. non paucis locis contemptissime loquitur de osibus sanctorum. Exigit ut prædicantes magno studio arguant & abrogent tanquā abusum, quod quidam credunt Deum citius exaudire in loco uno aliquo, uti apud ossa sanctorū, quā alibi. Idcirco quod ista sit grauis offensio & imminutio gratiæ Dei, meritiq; Christi. Fol. 64. fa. 1.

Peregrinationes item & uota, quæ ad ea loca fiunt, censet esse superstitiosa. Folio 29. fa. 1. & folio 64. fa. 1.

Superstitiosum quoq; usum hucusq; fuisse, quod homines pro honoratio-
ri conseruatione Reliquiarum dono aliquid cōtribuerunt. Quemadmodū
Vigilantio quoq; doluit martyriū Reliquias precioso operiri uelamine.

At Hieronymus, Si hoc (inquit) superstitiosum esset, iam oēs Episcopi, non solum sacrilegi, sed & fatui essent iudicandi, qui cineres dissolutos in serico, & uase aureo portauerunt: stulti quoque omnium Ecclesiarū populi, qui occurrunt sanctis reliquijs, & tanta letitia, quasi præsentem uiuentemq; prophetam cernerent, susceperunt.

DE IMAGINIBVS.

Vsus imaginū fuit
in Ecclesia a tempo-
re Christi.

Quod ab Apostolorū tempore in uniuersa Christi ecclesia fuerit imaginū usus tam manifestū est, ut negari nō possit. Qui uero de eo nō fuerit sufficiēter informatus, is poterit legere Actiones septimi uniuersalis Concilij in Nicæa Bitiniæ, cōtra Iconoclastas seu Iconomachos celebrati. In qbus reperiet innumera testimonia ex patribus, qui a tēpo-
re Apostolorū usq; in Occidentali & Orientali Ecclesia floruerunt, & successiue claruerunt, fideliter allegata, & in iisdē Actis cumulatim & abūde proposita. Quales inter alios sunt Athanasius ille, Eusebius Pamphili, Basilius Magnus, Gregorius Nizænus, Gregorius Theologus, Isidorus Pelusiota, Cyrillus, Nilus, Asterius Amasææ, Theodorus Myrorū, Anastasius, Sophronius, Euagrius, Theodorus Lector, Germanus patriarcha Cōstantinopolitanus. Et ex Latinis, Hieronymus, Ambrosius, Gregorius. Exponiturq; & declarat in eodē Cōcilio uenuste & ad uisum guem. Principio quare ecclesia Christi a sui initio semp̄ permiserit imagines: deinde quomodo imagines pie colendæ sint, & quis earum usus. Testatur

DE IMAGINIBVS. Fol. XXVIII:

Testatur primum a Manichæis, Martianitis & alijs hæreticis, qui fa-
teri nolebant duplicē in Christo naturam, imagines primum uilipēsas
& reiectas, uidelicet ne uniuersali usu imaginum in Ecclesia conuince-
rentur, eitis quod Christus dominus uerus & sensibilis homo, nobis se-
cundum carnem & membra similis per omnia fuerit. Demonstrat quo-
que idē Concilium perpulchre usum imaginum nullatenus pugnare,
cum mandato illo Dei: Non facies tibi imaginem aut similitudinem,
quam adores aut seruias & cæt. nec esse istud huic cōtrarium. Imo fuisse
& in ueteri Testamento a principio multas imagines & similitudines,
nō modo extra, uerūetiā intra tabernaculum & templū. Quarū usus
pius fuerit Iudæis talis, & ad eundem modum, quo nos, nimirum admo-
nitionis causa, imagines seruare debemus.

*Quare hæreticis
exose imagines.*

*Vsus imaginū non
pugnat cum manda-
to Dei.*

*Exodi 25.
3. Regum 6.*

Demonstrat quoque rem esse longe aliam Idola Ethnicorum, &
aliam nostras imagines; cum idola fuerint dæmonibus constituta, quib-
us Ethnici, & aliquoties etiam Iudæi Idololatræ, diuinos honores &
cultus exhibuerunt. Nostræ uero imagines sint & esse debeāt signa tan-
tum & memorialia, quibus precipue domini nostri Iesu Christi incarna-
tiōis, salutaris uitæ, passionis, mortis, resurrectionis, ascensionis quoq;
& aliorū diuinorum operum eius reminiscamur. Sic ut imago nunquā
latis laudatę uirginis Marię matris Dei, sit tanquam signum quoddā,
quo corde expendamus, quomodo benedicta illa mater (cum fuerit hu-
manæ nostræ naturæ) inuisibilem illum & omnipotentem Deum, su-
pra captum angelorū & hominum, in suo corpore cōceperit, & de sua
carne, carnem subministrauerit, genueritq;. Quapropter eam tanquam
ueram Dei matrē laudamus, magnificamus, & supra omnes uisibiles
& inuisibiles creaturas extollimus. Quodq; modo simili imagines pro-
phetarum, apostolorum, martyrum & aliorū Deo dilectorum sancto-
rum sint quædam signa, per quę diuinæ conuersationis, uitę, passionis,
& transitus eorum, tanquam in speculo quodā admoneamur. Quo sic
animi dilectionem & affectum, quem erga eos gerimus, aspectu imagi-
num ipsorum exulcitemus.

*Differentia inter Si-
mulacra gentium
& imagines sancto-
rum, & quis debeat
esse imaginū usus
in Ecclesia.*

Atq; idcirco honor ille, quē imaginibus impendimus, non imagini
bus in se consideratis, secundū suam materiam, aut etiam artificij for-
mam, sed prototypo ipsi, cuius memoriæ imago statuitur, impendatur.
Ac proinde nos Christianos (quādo corā imagine sanctę crucis Chri-
sti genua curuamus) nō lignū ipsum, sed eū, qui in ligno propter pētā
nostra mortuus est, adorare. Similiter qñ imagini matris Dei aut aliorū
sctōrū exhibemus honorē, nō alligari animū nostrū, aut herere in exter-
na figura imaginis, sed respicere in uiuos illos sctōs, qui apud Deū sunt,
neque

*Veneratio quę ima-
gini exhibetur, in
prototypū transit
& redundat.*

DE INVOCATIONE SANCTORVM.

neque tamen ipsos etiam sicut deos adorare, aut eis diuinos cultus im-
pendere; sed potius nos uirgini Mariæ tanquam matri Dei, & alijs san-
ctis tanquam fidelibus Dei ministris (in quibus Deus gratiā suā abun-
de operatus est & ostendit, quicquid nunc apud Deum, cui præsentes ad-
sunt, fideliter pro nobis orant) tantum decentem illum honorem, quem
Christianum & fraternum requirunt officium exhibere. Quemadmo-
dum etiam nos mortales illos homines, qui præ cæteris, intelligentia ma-
iori, aut præclaris uirtutibus ornati sunt, non immerito, honoribus de-
bitis prosequimur. Dant quoque patres in eodem Concilio similitudinē
eius talem, quod sicut acceptis a Cæsare literis, osculamur non cerā aut
figuram sigilli aut forte plumbum, sed tali osculo, absenti Cæsari hono-
rem deferimus. Ita nostram Christianorum mentem, quando coram si-
gno sanctæ crucis geniculamur, aut osculum figimus, non esse, ut lignū
illud adoremus; Siquidem lignum illud cum uetustate marcessit, aut ar-
roditur, nihili pendimus, sed quia signum illud, quasi sigillum quoddā
passionis Christi aspicimus, eius admonitione salutamus, & adoramus
ipsum, qui propter nos in eo crucifixus est. Quodque propterea, id est,
propter Christum & eius passionem, signum illud crucis in Ecclesijs,
in domibus, in foro, in uis publicis, & alibi passim, erigat, statuaturque;
Intexatur etiam uestimentis, quo eius frequenti aspectu, omni tempore,
omnibusque in rebus domini nostri Iesu Christi, & salutiferæ passionis
eius sumus memores.

*Olim in omnibus lo-
cis passim crucis
imago, describeba-
tur.*

Exemplo simili, ut in eodem dicitur Concilio, quando librum Euan-
geliorum (quo more & Iudæi coram libro legis se inclinant & prosternunt)
osculamur, non membranas, non pelles, neque literas atramento pi-
ctas, uerum salutifera & sancta illa uerba, quæ ibi inscripta continentur
cordis osculo amplectimur.

Ad eundem modum, quando ossa aut imagines sanctorum uenera-
mur, non figuras externas, sed dona ueneramur, quæ in sanctis suis mie-
rabiler operatus est: Laudamus pietatem uitæ eorum, nosque ipsos ad
imitationem accendimus, & petimus, ut eorum intercessionē dignetur
nos Deus adiuuare, non autem imagines ipsas, aut sanctos tanquam de-
os adoramus. Propterea crucē Christi, non ita affamur, neque etiam san-
ctorum imagines: Dñi nostri estis. Non enim sunt Dñi nostri, sed tantū
modo similitudines & imagines Christi & sanctorum eius, ad comme-
morationem, honorem & decorē Ecclesiarū uenerandæ. Nam qui mar-
tyrem colit, Deū ipsum colit; qui matrem ipsius honorat, ipsi honorem
assignat; qui Apostolū honore prosequitur, ipsum qui Apostolū misit
honorat. Rursus uero in eodē Concilio dicitur, ex beati Anatalij uerbis: Qui

Qui in alicuius typum, imaginem aut effigiem ignominiosus est, in illū cuius est typus, iniuriam factam arbitramur. Sicut & beatus Chrysostomus in re simili dicit: Quisquis iniuriam imagini Cæsaris irrogaue- rit, eum iam Cæsarem ipsum iniuria affecisse.

*Contumelia quæ in
imagines exerce-
tur irrogatur ipsi
Deo.*

Ad hæc, præter illa quæ cōmemorauimus, docet & constituit Con- cilium ipsum, non esse constituendas in Ecclesia imagines, quam uerarū & piarum historiarum, ac deinde imagines nullo fastu seculari, nullaq; leuitate esse depingendas, quo sic diuinam Christi saluatoris nostri, reli- giosamq; & piam sanctorum uitam, martyrum passionem & transitum, quarum causa formantur apte repræsentent.

Citatur in iisdem Actionibus inter innumerabiles testes, Basiliius Io- quens in hæc uerba: Quemadmodū a Deo Christianam & inculpabi- lem nostram fidem, ueluti hereditario iure accepimus, sic cōfiteor & in eo maneo. Credo autem in unum Deum patrem omnipotentem, Deum patrem, Deum filium, Deum spiritum sanctum. Vnum Deū hæc tria adoro & glorifico. Confiteor etiam filij incarnatam *δικονομία*; deinde sanctam Mariam, quæ secundum carnē illum peperit, hanc deiparam uo- cans. Suspicio etiā sanctos Apostolos, prophetas & martyres, qui pro me apud Deū supplicant, quo per illorum mediationem, propicius sit Deus noster benignissimus, & remissionem peccatorū mihi gratis largiatur. Quā ob causam, & historias imaginum illorum honoro, & pas- sam adoro: hoc enim nobis a sanctis Apostolis traditum, non est pro- hibendum, sed in omnibus Ecclesijs nostris eorū historias erigimus.

Inter alios plurimos, inducitur illic & sanctus Nilus, ut qui pro- cōsuli Olympidiorū (qui a beato uiro sciscitatus fuerat quomodo tem- plū, quod instituerat ædificare, imaginibus ornare deberet) rescripse- rit. Ita nimirum, sanctæ crucis imaginem locandam ad Orientem (intel- lige in altari, quod Orientē uersus statuebatur) propterea, quod passio- ne domini nostri Iesu Christi, per unicum & salutiferum crucis lignum totum genus humanum liberatum sit. Et idcirco per hanc desperabun- dis undique spes salutis annuncietur. Verum hinc inde parietes replen- das doctissimi pictoris opera noui & ueteris testamenti historijs, quo- scilicet hi qui literas non norunt, neque sacram scripturam legere quæ- unt, contemplatione picturæ in memoriam reducant, quinam fortiter, uero illi Deo, per uirilia facta seruiuerunt, atque in certamen excitentur, gloriosorum & landatorum facinorum, per quæ cœlum cū terra com- mutarunt.

DE IMAGINIBVS.

Introducunt in iisdem illis Actionibus elegantes tres epistolæ: Quarū prior est Gregorij secundi. Reliquæ uero duæ Germani patriarchæ Constantinopolitani, prolixiores quam ut queant huic loco totæ inseri. Quanquam o si in uernaculam nostram linguam propter simplices quosq; plebeos transferrentur, Gregorius secundus dicit Ecclesiæ capita & columnas permisisse imagines, quo forma domini Christi secundum humanitatem omnium oculis proponeretur, per quam humilitatis Dei altitudinem nosceremus, & dispositionem illius incarnationis, sanctæ conuersationis, sanctæ mortis, resurrectionis quoque & ascensionis in coelum in memoriā reduceremus: Si enim (inquit) res istæ nondum contigerunt, non per picturam significantur. Si autem cuncta facta sunt, magnumq; hoc pietatis mysterium est: utinam fieri possit, ut & coelum, & terra, & aqua, & quicquid in eis est, siue per uoces, siue per colores, siue per picturas, omnibus ea posset narrare. Germanus uero in secunda epistola talem de rebus istis præbet informationem. Verum (inquit) non offendat quenquam, quod ante sanctorum imagines lumina, & suaue olentia thimiamata accenduntur. Simbolicos enim ista fieri, non lignis aut lapidibus ipsis, sed in honorē illorum opinandum est, quorū cum Christo requies, quorum honor ad ipsum recurrit: hoc ipsum testante sapiente Basilio, quod erga cōseruos bonos honor, erga ipsum dominum commune beneuolentiæ signum exhibet. Sensibilia enim lumina, symbolum sunt, immateriales illius & a Deo dati luminis. Aromatū autem incensio synceram & totū sancti spiritus afflatum & repletionem significat.

Quare luminaria accenduntur aut thura apud imagines crementur.

Idem ille Germanus testatur eadē Epistola, Deum sæpe miracula designasse miracula hominibus, qui admonitione imaginum ardenti erga Deum & sanctos eius affectu commoti fuerunt. Inter plurima quæ illic recenset, ait reperiri apud Eusebium Pamphili, scriptum in Ecclesiastica eius historia, extitisse Panneadæ (quam & Cæsaream Philippī Euangelium uocat) præ foribus domus mulieris illius, sanguinis profluuio laborantis, quæ tactu fimbriæ seruatoris fuerat a profluuio liberata, imaginem ex ære fusam, quæ domini nostri effigiem repræsentaret. Ex aduerso autem statuam eiusdem mulieris genibus prostratæ palmasque suppliciter ad ipsam Christi saluatoris imaginem tendentis, ad pedes uero imaginis Christi, herbam quandam peregrinam & ignota specie succreuisse, qua omnium morborum genera fuerint curata. Quod & ipse Eusebius oculis se uidisse affirmat. Eundem illū Eusebium allegat scribentem se imagines ipsius domini nostri Iesu Christi, Apostolorum item Petri & Pauli, ex coloribus depictas uidisse, ad pium eorum speciem. Ac tandem ita concludit Germanus ille Epistola

Lib. 7. cap. 14.

Miraculum imaginis Christi in Cæsarea Philippi.

lam suam. Hec autem non dicimus, quod arbitremur nobis circa æreas
rum statuarum operositatem laborandum, sed tantūmodo ut admonea
mus ueterem consuetudinem non esse reiſciendam. Testantur quoque
Actiones septimi illius Concilij Patres, qui sexto uniuersali Concilio
in Constantinopoli habito interfuerunt, concordī sententia declarasse
& definiuisse, Christianum & pium esse usum, ut in Ecclesia seruetur
imago agni Dei, quem Iohannes Baptista digito demōstrauit: quo per
eam recordemur Christum Deum nostrum secundū humanitatem sus
isse uerum illum agnum, & esse qui tolleret peccata mundi. Quodque
posthac in imaginibus pro ueteri agno Iudæorum erigi, possit & des
beat noui agni talis figura, ac nos eiusmodi imaginibus, ad recordatio
nem salutaris illius mortis, quam in carne sua Christus pertulit, manus
ducendos.

Verba Canonis sexti illius generalis Concilij, sicuti in septimo reci
tantur sunt ista: In quibusdā uenerandarum imaginum picturis, agnus
digito præcursoris indicatus, qui in typum gratiæ est assumptus, uerū
illum nobis per legem præsignificatum agnum Iesum Christum indi
cat. Veteres igitur typos & umbras ueluti ueritatis symbola, & præfi
gurationes Ecclesiæ traditas, amplexantes, gratiam & ueritatem ue
neramur, &cæt.

*Definitio sexti Con
cilij generalis.*

Tandem in septima illa Oecumenica synodo in hanc sententiam con
cluditur, quod oporteat nos Ecclesiasticas traditiones, siue scripto, siue
consuetudine in Ecclesia retentas (quarum de numero sit imaginum effi
guratio, quibus in hoc utimur, ut recordemur, & affectu amplectamur
res significatas) unanimiter & inuiolabiliter obseruare, quodque eius
modi imaginibus honor debeat exhiberi: non quidem ille, qui Deo de
betur, quē latrāam appellamus, solique suo Creatori a creaturis omni
bus debet exhiberi: sed tantū is qui fit in recordationem. Quemadmo
dum & typo uenerandæ ac uiuificantis crucis, & sanctis Euangelijs, &
reliquis sacris oblationibus, suffitus facimus, & luminaria reuerenter
accendimus, prout ueteribus pie hoc in consuetudinem adductū fuisse,
idem Conciliū testatur. Sic em̄ sanctorum nostrorum Patrum obtinere
disciplinam, & traditionem Catholice Ecclesiæ, quæ a finibus usque ad
fines Euangelium suscepit. Dānat quoque eos omnes, qui ausi fuerint
aliud sentire, aut docere, aut more impiorū hæreticorum Ecclesiasticas
traditiones contaminare, aut nouam quandā uaniloquentiam indu
cere, aut quicquā de consecratis in Ecclesia ad cultū aut recordationem
Dei, qualia sunt crux & imagines, & uerē sanctorū Reliquiæ, abijcere:
deniq; & illos q sacratīs Deo rebus tanquā uilibus & prophanis utun
tur.

*Septimi Concilij ge
neralis.*

DE IEIUNIO CHRISTIANO.

tur. Cum ampliori istorum explicatione, uti in Decreto ipso & subscriptionibus Episcoporum est uidere. Atque hanc uniuersalis Concilij definitionem receperunt comprobaueruntque, omnes illius temporis patriarchæ & Catholici Episcopi, tam Orientalis quam Occidentalis Ecclesiæ, uti in Epistolis Synodicis, quæ in eisdem Actis reperiuntur aperte satis est uidere.

Qui de his plura cognoscere uoluerit, uideat Iohannē Damascenū lib. 4. de fide orthodoxa, cap. 17. & beatū Gregoriū in Regest. lib. 6. epistola 53. ad Secundū Episcopū, & lib. 9. Epist. 3. ad Serenū Massiliē. Episcopū, & lib. 9. Epist. 9. ad eundem: ubi breuiter scribit in hanc sententiam, quod oporteat populum sacre scripturæ testimonijs diligēter doceri, quod nihil manu factum quauis ratione adorare liceat. Cum scriptum sit: Dñm Deum tuū adorabis. Imagines uero retineri in Ecclesiis ad ædificationē imperitorum, & ut nescientes literas, ipsam historiam pictam attendentes, eam memoriæ reponderent, Atque ubi ad talē usum adhiberent, uoluit omnibus modis eas & fieri & haberi in Ecclesijs, &c.

QVID REFORMATIONIS

liber istis tradat contrarium.

Liber ille uult esse Idololatriam, si quis imaginibus honorem ullū impendat, & Deum grauiter illud facere uctuisse. Quodque palam hac re peccetur contra secundum illud mandatum, quo dominus præcipit: non facias tibi similitudines, non coles eas: eosque omnes incidere in tam enormē crimen, qui coram imaginibus luminaria accendunt, cantant, thura adolent, genuculantur, aut ornant eas. Folio 64. fa. 2. & fol. 55. & 66.

DE IEIUNIO CHRISTIANO.

Inter ista duo, temperanter scilicet uti cibo & potu, & quod Ecclesia ieiuniū appellat, facit scriptura non paruū discrimē: cū loquitur pluribus in locis de ieiunijs a primoribus certo tempore ad obseruandū cōmuni populo impositis, non tantū necessitate aliqua ingruente, uerū etiam quæ institutis & certis temporibus obseruantur.

Augustinus libro 2. quæstionum Euangel. capite 18. tradit duplex esse ieiunium: quoddam in tribulatione, alterum uero in gaudio. Et de utroque respondisse dominum, cum interrogaretur, cur discipuli eius non ieiunarent, Lucæ quinto.

Exigit

DE IEIUNIO CHRISTIANO. XXXI

Exigit etiam scriptura ut ad eum modum ieiunium seruetur, quo modo primores Ecclesiæ ad obseruandum imposuerunt. Et Christus (cum dicit, Cum ieiunatis) haud dubium loquitur de ieiunio ad certa tempora instituto. Alioqui in communi docuisset ut semper temperanter uiuerent homines, abstinerentque a superfluo cibo & potu: quemadmodum Lucae 21. facit. Hic autem dicit: Cum ieiunatis &c. In quo etiam docet Christus, ieiunium esse opus bonum, quod deus clementer aspiciat & remuneret. Ita enim ait Matth. 6. Tu autem cum ieiunas unge caput tuum, & faciem tuam laua, ne uidearis hominibus ieiunans, sed patri tuo, qui est in abscondito: & pater tuus qui in abscondito uidet, reddet tibi.

Licet autem ieiunium orationis causa in primis indici debeat, praeter hoc tamen castigatio quaedam est & mortificatio carnis: quam Deus tanquam bonum quoddam opus a nobis exigit. Neque recens pro lege impositum est ut diebus ieiuniorum abstinere a carnibus. Theophrastus enim pius & sanctus Pontifex, qui istud instituit, longe ante mille annos uixit, non contemnendus Romæ Episcopus, sed qui sanguinem suum pro domino Christo effuderit. In Concilio Laodiceano precipitur, ut ieiuniorum tempore aridiori cibo, qui ieiunio conueniat, uescamur. ca. 50. Quanquam praeterea etiam praeceptum sit, ut in diebus ieiuniorum, ab illorum piscium esu, quibus caro inflamari posset, non minus quam a carnibus abstineretur. Sicut testatur beatus Gregorius ad Augustinum Anglorum Episcopum. Concilium Toletanum octauum. cap. 9. dicit, Esu carnium Quadragesimali tempore acerrime prohibitum, nec licere cuiquam hanc legem transgredi: nisi a sacerdote, hoc est, ordinario suo Pastore, propter extremam senectutem, aut euidentem aliquem languorem, siue necessitatem aliam inuitabilem, sibi carnibus uesci permittatur.

Augustinus epistola 86. ad Casul. de ieiunijs priscorum, dat talem regulam, quod unusquisque debeat hoc modo & tempore ieiunare, quod in Ecclesijs ad quas forte deuenierit, ieiunatur. Si tamen quod bonum Christianum decet, iuxta mandatum Domini, non uelit alijs esse scandalum, nec quenquam sibi. Facit ibidem mentionem de ieiunijs feriarum Sextae & Sabbati.

*Augustini sententia
quando & quomodo
sit ieiunandum.*

Concilium Gangrense, damnat tamen eos qui esum carnium omnino superstitione quadam prohibent, quasi caro sit cibus abominabilis, & creatura qua Deus uetuerit uti, quam illos qui communia totius Ecclesiæ ieiunia putauerunt continenda. Epiphanius dicit Aeriū ideo eodem naturam haereseos, quod docuerit non esse certis temporibus ieiunandum.

DE IEIUNIO CHRISTIANO.

Significat hebdomadam quæ festū Pasche præcedit.
Quanta disciplina in hebdomada sancta olim.

Hæc enim uolunt esse Iudaica, & pertinere ad iugū seruitutis. Cū non sit iusto lex posita, & c. ipsumque Acrium ita dixisse, si omnino uolo ieiunare, qualemcunq; eligam diem a me ipso, & ieiunabo propter libertatem. Vnde apud Acrium & suos discipulos, ut idem refert Epiphanius, studium est, ut potius in die dominica ieiunent. Quarta uero & pro sabbato (quæ est sexta, quibus diebus Christiani in humilitate ieiunant) uescantur pro sua libidine. In diebus autem Paschatis, quando apud nos fiunt humi dormitiones, castitates, afflictiones, aridorū eius, preces, uigiliæ, ac ieiunia, & omnes animarū salutes, per sanctas afflictiones: Ipsi a summo mane obsonantur, carneq; ac uino uenas suas explentes cachinnantur, ridentes ac subfannantes eos, qui sanctum hunc cultū hebdomadæ Paschatis perficiunt, lib. 3. Tom. 1. hæres. 75.

QVID OBTENSÆ REFORMATIONIS liber aduersus hæc doceat.

Liber Reformat, dicit ieiunium non esse opus per se bonum, aut pium cultum Dei. Folio 67. facie prima.

Item, quod ieiunium nemini possit mandato imponi. Patres item ueteres nullum præcepisse ieiuniū, sed tantum cōsueſse admonere, ac propterea clementissimum principem nostrum, ut qui noui testamenti spiritus, non lēteræ debeat esse minister, nescire cuiquam præceptum de ieiunio esse imponendum, aut cuiusquam conscientiam eo obstringendam. Folio 67. fac. 1. & folio 125. facie prima.

Item, delectum ciborum tanquam rem inutilem nihili ducit. Folio 29. facie pri. & folio 126. Ea de causa clementissimum principem nostrum nescire quicquam præcipiendum esse de delectu ciborum.

Dicit rem esse superstitiosam ueræq; puritati uiolationem, uelle ieiunare, castigare corpus ad satisfaciendum pro peccatis, aut promerendum aliquid à Deo. Folio 69. facie 1.

Cum tamen antea dixerit, ieiunium orationi pēculariter conuenire, propter remissionem peccatorū, gratiam, auxilium, & dona Dei impetranda. Folio 66. facie 2.

Vult item liber consuetudinem illam, qua preces uespertinæ per Quædragessimam ante meridiem dicuntur esse blasphemiam quandam & irrisionem diuinæ maiestatis. Folio 69. facie prima.

At immodica est hyperbole ista, etiam si concedamus abusum aliquem esse.

Ieiunia

DE CATHOL. ADMIN. SACRAM. XXXII

Ieiunium Pauli apostoli proponit in exemplum liberi ieiunij.

Quasi Apostolus liberum ieiunium sibi seruandum elegisset, triduo illo cum post deiectionem in terram, in Damasco iacens, neq; biberet neq; comederet. Fol. 66. facie 2. & folio sequenti, facie secunda.

Cum tamen scriptura in ediam istam non pro tali ieiunio describat, & utiq; acciderit potius ex debilitate & timore, quo fuerat consternatus, q̄ tali proposito.

DE CATHOLICA ADMINI-

stratione Sacramentorum.

Verbum Dei exigit ut in sacramentorum administratione, eandem regulam, modumq; & formam seruemus. 1. Corint. 1. ubi S. Apost. Corinth. acriter corripit dissentionis & scismatū quæ tum inter eos uerebantur, propterea quod unus ab hoc, alius ab alio fuerat baptizatus, & his uerbis eos alloquitur: Obsecro uos fratres, per nomen domini nostri Iesu Christi, ut id ipsum dicatis omnes, & non sint in uobis scismata: Sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia. Consimili modo facit in eadem epistola cap. 11. Quibus ex locis, Synodus Toletana quarta, decernit ut nihil diuersum aut dissonum in Ecclesiasticis sacramētis agamus, ne quælibet nostra diuersitas, apud ignotos seu carnales, scismatis errorem uideatur ostendere, & multis extet scandalum uarietas ecclesiarum.

Sacramenta debent uniformiter ubiq; administrari.

Quo uero malo tanto occurratur, antiquis Canonibus sancitum est, ut in Occidentalibus Ecclesijs, quæ utiq; a sancto Petro eiusq; successoribus institutæ sunt, norma illa in administratione sacramentorum obseruaretur, quæ in Romana & apostolica Ecclesia semper fuit, & ad nos usq; delata est. A qua cæteræ ecclesiæ initium suū acceperunt: quodq; cōtra hanc nulla nouitas temerarie introducatur, quæ aliunde auctoritatem suam aut exemplum petat. Vide c. quis nesciat, 11. dist. In quo Papa Innocentius, q̄ uixit seculo S. p̄ris Aug. testatur, Decentiū episcopū sæpe ad urbē Romā uenisse, ac secū in ecclesia uersatū fuisse, ibiq; inq̄siuisse, didicisse & intellexisse, quē morem uel in cōsecrandis mysterijs, uel in cæteris agēdis arcanis, teneat ecclesia Romana. Præcipitq; cōsequent in eodē c. Decētio isti, ut populum suum doceat mores eiusmodi: & si qui reperiātur huic apostolicæ institutioni non acquiescere, ut tales adhortetur, commonefaciatq; ut desistant, aut sibi eos indicare nō differat: quo scire ualeat, qui aut nouitates introducant, aut alterius ecclesiæ q̄ Apostolicæ, in administratione sacramentorū cōsuetudinē existimant esse seruandā.

Ecclesia Occidentalis debet in sacramentorum administratione sequi Romanæ ecclesiæ consuetudinem.

DE CATHOL. ADMIN. SACRAM.

Longe ante Innocentium hunc tempore, ab omni partium suspitione remotus martyr ille Cyprianus, epist. 8. libro 4. sic ait: Scimus nos singulis nauigantibus ne cum scandalo ullo nauigarent rationem reddidisse, & hortatos esse, ut Ecclesie catholice matricem & radicem (significat uero ecclesiam Romanam) agnoscerent ac tenerent.

Cypriano quoque senior Calixtus, ad omnes Episcopos 12. distinction. c. non decet, scribit: Non decet (inquit) a capite membra discedere, sed iuxta scripture testimonium, omnia membra caput sequantur &c. Et Papa Iulius, ille qui sanctum Athanasium restituit ecclesie Alexandrinæ, ita ait: Nolite errare fratres mei, doctrinis uarijs & extraneis nolite abduci: Satis enim indignum foret, quentque, uel Pontificum uel ordinum subsequentium hanc regulam refutare, quam beati Petri sedem & sequi uiderit & docere. c. nolite errare, 11. distinctione.

Cui consonat Hieronymus aduersus Luciferianos: Ecclesie enim salus (ait) in summi sacerdotis dignitate consistit: Cui si non exors quædam & omnibus præeminens detur potestas, tot in Ecclesijs efficiuntur scismata, quot sacerdotes. Quemadmodum etiam antiquior Cyprianus pulcherrime docuit, Tract. 3. de simp. Præl. & epist. 6. lib. 1.

Beatus Ambrosius in quartum caput ad Ephesi. dicit, quondam talem ordinem in ecclesia fuisse constitutum, ut nullus auderet, qui ordinatus non esset, præsumere officium, quod sciret sibi non creditum uel concessum. Eodem modo beatus Augustinus uult ut inferiores Episcopi authoritati maiorum se submittant, ut seruetur concordia. de baptis. cont. Donatist. lib. 2. cap. 3. & in lib. de Eccle. dog. cap. 30. dicit: Obsecrationum quoque sacerdotalium sacramenta respiciamus, quæ ab apostolis tradita, in toto mundo, atque in omni catholica Ecclesia, uniformiter celebrantur: ut legem credendi lex statuat supplicandi.

Leo Magnus ille, sanctus atque excellenter doctus, epist. 82. ad Anastasium Episcopum Thessalonicensem. ca. ult. scribit in hanc sententiam: quod connexio totius corporis unanimitate requirat, sed præcipue exigat concordiam sacerdotum. Quibus cum dignitas sit communis, non est tamen ordo generalis: Quoniam & inter beatissimos apostolos in similitudine honoris fuit quædam discretio potestatis: & cum omnium par esset electio, uni tamen datum est ut cæteris præmineret. De qua forma, Episcoporum quoque orta est distinctio: & magna dispositione prouisum est, ne omnes sibi omnia uendicarent, sed essent in singulis Prouincijs singuli, quorum inter fratres haberetur prima sententia

DE CATHOL. ADMIN. SACRAM. XXXIII

sententia. Et rursus quidam in maioribus urbibus constituti sollicitudinem suscipere ampliore, per quos ad unam Petri sedem universalis Ecclesie cura conflueret, & nihil unquam a suo capite dissideret. Qui ergo quibusdam scit se esse præpositum, non moleste ferat aliam quem sibi esse prælatum; Sed obedientiam quam exigit, etiam ipse dependat, & c. Et in eandem sententiam docet idem ille Leo, episto. sua tertia & quarta ad Flavianum.

Celestinus, qui statim sanctum Augustinum sequutus est, in Decretis ad omnes Galliarum Episcopos, c. 11. testatur, in omni catholica Ecclesia obsecrationum sacerdotalium sacramenta uniformiter celebrari. Atque hac uniformitate, præcipue quæ in uniuerso mundo circa baptizandos obseruatur, oppugnat Pelagianos, & affirmat communem legem apud sacramenta orandi, ab apostolis constitutam, & inde conformiter unanimiterque obseruatam: ut legem credendi (sic ut & Augustinus habet) lex statuatur supplicandi.

Magnus etiam Basilius, tali fundamento oppugnat Eunomianos, in libro de spiritu sancto.

Et beatus Iohannes Chrysostomus, uerum intellectum uerborum Pauli 1. Corinth. 15. (Alioqui quid faciunt qui pro mortuis baptizantur) inuestigat ex uniuersali forma & usu catholice Ecclesie in sacramento baptismatis.

Item homilia prima de Adam & Eua, ad demonstrandum nos in originali peccato nasci, citat usum uniuersalem in tota Ecclesia catholica receptum: quo ubique docet, paruulos recens natos debere baptizari: & post aliquanta demonstraturus, quod quicquid habemus boni, non ex nostris esse uiribus, sed a Deo: Citat solennem orationem, quæ in Ecclesia Græcorum sæpius, apud Latinos autem in die sancto parasceues, in officio diuino solet recitari: Cum enim (inquit) sanctæ sedis sacerdotes, per mandata sibi data, legatione funguntur apud diuinam clementiam, humani generis agunt causam, totamque secum Ecclesiam aggregantes, atque congemiscetes, postulant & precantur, ut infidelibus donetur fides, ut ab idololatria & impijs erroribus liberentur: ut Iudæis ablato cordis uelamine lux ueritatis appareat: ut hæretici catholice fidei perceptione resipiscant: ut scismatici spiritum rediuuæ charitatis accipiant: ut lapsis poenitentiae remedia conferantur: cathecumenis ad regenerationis sacramenta perductis, celestis misericordiae aula referetur. Hæc non inaniter dicit a Domino peti, non obscure significans quanti debeat uniuersalis Ecclesie ritus & usus in sacramentorum administratione communiumque orationum

H

onum

DE CATHOL. ADMIN. SACRAM.

onum lex æstimari, & quantum ad Christianæ doctrinæ confirmacionem, & intellectum scripturæ, adferant momenti.

Eusebius libro nono Eccles. hist. cap. 10. orationum talium canonicarum meminit: Licinius (inquit) nostros odio prosequi parat, qd non ita pro se sicut pro Constantino, Christiani in solennibus & ex præcepto sibi traditis orationibus, excubarent.

Et imperator Iustinianus in nouel. de Eccles. diuersis capitulis, cōstitut. 123. similiter meminit istiuscemodi canonicarum orationum apud Baptisma & altaris Sacramentum: condemnat quosdam Episcopos apud se delatos, q̄ secundum sacros Canones uitam non instituerent, ac ne ipsas quidem sacræ oblationis, & sacri Baptismatis preces scire, dicerentur. Iubet uero ut exin eligendus in Episcopum, pronunciet sacram oblationem (hoc est, Canonicam precem) ad sacrificium quæ in sancta fit Synaxi, cum cæteris precibus, quæ in sacro proferuntur baptisate. Quarum iterum post plerosq̄ Parag. mentionem facit. Item precum solennium, quas sacerdotes peragunt in publicis supplicationibus, hoc est in Litanjs.

Quem iuuat uidere plura de authoritate & dignitate Catholicae traditionis, ac usu Ecclesiæ, præcipue in administratione sacramentorum, legat elegantem illum Tertulliani librum de coron. milit. & Cypria. in sermon. de ablutione pedum, ubi dicit, Non minus ratum esse, q̄ dictante spiritu sancto Apostoli tradiderunt, in administratione potissimum sacramentorum, q̄ quod ipse tradidit Christus, & in sui commemorationem fieri præcepit. Augustinus autem, putat homini & Christiani uiri officium esse, omnem potius sustinere persecutionem in patientia, quam ut transeat in ullam scismaticam nouitatem. de uera Relig. cap. 6. Imo Eusebius lib. 6. Eccles. histor. cap. 34. in hæc uerba scribit: Non inferior erat gloria sustinere martyrium, ne Ecclesia scindatur, q̄ est illa ne idolis immoletur: Imo secundum meam sententiam, maius hoc puto esse martyrium. Ibi namq̄ unusquisq̄ pro sua tantum anima, in hoc uero pro omni Ecclesia martyrium sustinet.

Omnia Potius sustinenda q̄ ut se conferat aliquis ad schismaticos.

Cum hæc ita se habeant, nō profecto licet in Archiepiscopali hac Dicecesi nouam regulā aut morem alium, in administratione sacramentorum potissimum, q̄ catholica & apostolica Ecclesia hucusque seruauit, (sine præcedente consultatione, catholica eiusq̄ conclusionem) erigere & introducere.

At uero toto propemodū libro Reformer. prorsus contenditur in contrarium: quod infra in singulis sacramentis diffusius indicabitur.

De

DE ADMINISTRATIONE SACRAMENTI Baptismi.

Atholica Christi Ecclesia tradidit ab apostolorum tempore pulcherrimam religiosissimamque formam & ordinem baptizandi, continentem inter alia duo præcipua quedam: Exorcismus, id est, coniurationem maligni spiritus: & Catechismus, hoc est institutionem & informationem in his quæ ad fidem pertinent. Multas præterea pias ceremonias, & Canonicas siue regulares preces institutas ad baptismum. De quibus Chrysostomus magnifice sentit: appellat enim arcana & metuenda uerba: horribiles item canones dogmatum de celo transmissorum. in 15. cap. ad Corinthios. Augustinus uocat antiquitus traditum & firmum Ecclesiæ ritum, in baptismo paruulorum retentum. ad Sixtum Roman. presbyterum.

Exorcismus.
Catechismus.

Iam ut caeremoniarum istarum quas liber Reform. repudiat alias quas recitemus: Hoc in primis semper obseruatum fuit in Ecclesia, ut paruulo ante fores Ecclesiæ allato, sacerdos primum roget paruuli nomen, incipiatque Exorcismus, & ter exuflat in faciem eius dicens: Exi spiritus immunde ab hac creatura Dei, & da locum aduenienti sancto spiritui paraceto. Quod autem ad inquisitionem nominis attingit, habemus eius testimonium apud Dionysium Areopagitam: qui dicit, Sacerdotem non sciscitari modo nomen, uerumetiam inscribere ipsum qui petisset baptizari. Et quarto Concilio Carthaginensi. cui beatus Augustinus interfuit, decernitur 85. cap. quod uolentes baptizari debeant dare nomina sua. Neque id sine ulla ratione: quippe quod debeant qui baptizantur, cum abrenunciatione prioris dominationis, Deo dare nomen suum, & catalogo militiæ eius inscribi.

Ceremonie in baptismo obseruatae.

I. Datio nominis.

Exuflatio similiter ab apostolorum tempore fuit in Ecclesia ad hunc usque diem: nisi quod initio quondam qui baptizabatur, mandante Episcopo ipse exuflabat. Quemadmodum & S. Dionysius in Ecclesiæ Hierarchia testatur, ita inquit: Deinde Occidentem uersus illum statuit, intendentem manusque impingentem ad eandem regionem conuersas, ac insuflare illum ter sathanam iubet, & præterea abrenunciationem profiteri. Quomodo uero hæc in Ecclesia Græcorum sint obseruata, Chrysostomus in prædicta homilia de Adam & Eua, his uerbis describit: Illud etiam quod circa baptizandos in uniuerso mundo sancta Ecclesia, siue sine paruuli siue iuuenes, uniformiter agit, non ocioso contemblemur in-

II. Exuflatio a tempore apostolorum fuit in Ecclesia.

DE ADMNISTR. BAPTISM.

tuitu, quod cum ad regenerationis ueniunt sacramentum, non prius fontem uitæ ingrediuntur, quã exorcismis ac exuflationibus clericorum, spiritus ab eis immundus abigatur. Et deinceps uasa eius (diabolum putat) eripiuntur, in possessionem translata illius uictoris, (intellige Christum) qui captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Eisdem prope uerbis leguntur hæc in Augustino, libro de Eccles. dogmat. cap. 31. Et subiungit Chrysost: His ergo Ecclesiasticis regulis, & diuina sumptis autoritate documentis, ita adiuuante domino confirmati sumus, ut omnium bonorum effectuum atque operum, & omnium studiorum, omniumq; uirtutum, quibus ab initio fidei ad Deum tenditur, Deum profiteamur autorem, & non dubitemus ab ipsius gratia omnia hominis merita provenire: per quæ item fit, ut aliquid boni & uelle inueniamur & facere. & c. Ecce quam uim probandæ doctrinæ tribuat sanctus iste uir catholicæ Ecclesiæ consuetudini.

Augustinus eundem ritum dicit esse in Ecclesia Latinor., loco supra allegato, & epist. 105. lib. item 4. de symbo. ad cathecu. ubi ita ait: Omnia sacramenta quæ acta sunt & aguntur in uobis, per ministerium seruorum Dei, exorcismis, orationibus, canticis spiritualibus, infuflationibus, & c. esca sunt, quæ uos reficiunt in utero, ut renatos ex baptismo, hilares uos mater exhibeat Christo. Non adiuratur nec exuflatur natura: sed ille sub quo cõstituti sunt, q in peccato nascitur, qui propterea adiurantur, ut expellatur ab eis hostilis potentia, quæ hominem decepit, ut hominem possideret. Et alibi libro 2 de gratia Christi & peccatorum origine, ca. 40. ita ait: Ipsa Ecclesiæ sacramenta, quæ tam priscae traditionis autoritate concelebrat, satis indicant paruulos a partu etiam recentissimos, per gratiam Christi, de Diaboli seruitio liberari. Excepto enim q in peccatorum remissionem, nõ fallaci, sed fideli mysterio baptizantur, etiam prius exorcizatur in eis & exuflatur potestas contraria. Celestinus quoq; qui Augustini temporis proxime sequutus est, in epist. ad omnes Galliæ Episcopos, ca. 12. contestatur, hunc usum tanq apostolicum per uniuersam Christi Ecclesiam uniformiter obseruari.

III. Exorcismus salis
in ueteri Ecclesia.

Secundo exorcizat & benedicit Ecclesia sal grauibus minimeq; uanis uerbis. Nec debet cuiq; uideri, exorcizationem aut adiurationem huiusmodi salis aut aliarum creaturarum, esse nouitiũ quoddã inuentum hominum. Fuit enim usus eius etiam in nascentis Ecclesiæ primordiis, credebaturq; creaturam benedictione purificari, & recipere uirtutem deseruiendi nobis, per fidem ad salutem.

Ad

DE ADMINIST. SACRAM. BAPT. XXXV.
ADIVRATIO ET BENEDICTIO

creaturarum non est recens

inuentio.

Libro 9. Historiæ Tripart. cap. 34. legitur fuisse Apamię templū Iouis ualde insigne & robustum, quod cum Episcopus Marcellus cum Præfecto orientis igne iniecto iussissent euertere, apparuit illic deterrimus quidam dæmon, qui flammās ardentes prohiberet operari. Quod cum Episcopus audisset repente ad Ecclesiam concurrit, & aquam in uasculo apportari præcepit, qua subter altari locata in pauimento stratus domino supplicauit, ne amplius tyrannidem demoni ullam permetteret: factoque postea crucis signaculo in aqua, tradidit eam Equitio diacono suo fide & zelo munito, præcipiēs, ut uelociter curreret, supponeretque ignem, & cum fide aspergeret. Quod cum fecisset diaconus, dæmon non ferens aquæ uirtutē, aufugit. Aqua uero illa tanquam in olei naturam uersa fuisset arsit, compræhensaque ligna & templum illud firmissimum solo deiecit. Recitatur præterea ibidem, quod & alia Idolorū templa sacratissimus ille pōtifex sit demolitus. Quodque uictoribus scripserit martyribus frequenter, & rescripta uicissim ab eis receperit, & nouissimo etiam ipse martyrio sit coronatus.

Eusebius in Ecclesiastica historia libro 6. capite septimo, de Narcisso Hierosolymorum Episcopo talem narrat historiam: Narcissus fide (inquit) fidens, ministris imperat haurire aquam, sibi que deferri, cumque detulissent, orauit & benedixit aquam, & infundi lampadibus præcepit. Tum repente natura aquæ in olei pinguedinem uersa, splendorem luminum etiam solito reddidit clariorem. Refert autē istud in die solenni uigiliarum Pasche, cum oleum deesset luminaribus, accidisse.

Epiphanius Cypri Episcopus libro primo, tomo secundo, contra hæreses, narrat de potenti quodam Iudæo ad Christianismum mirabiliter conuerso, Iosepho nomine, historiam talem: Iosephus (inquit) acceptis a Constantino literis & potestate, in Tiberiadem uenit, habens etiam Epistolas, ut de regijs expensis sumptum faceret: incipit itaque in Tiberiade ædificare. Erat autem opus calce & alia materia. Caminos itaque extra urbem multos facere iussit. At uero callidi Iudæi incantationibus quibusdam ignem ligare, ac disperdere aggressi sunt.

Qua propter commotus Iosephus, & zelo erga dominum correptus

DE ADMINIST. SACRAM. BAPT.

extra ciuitatem currit, & ubi aquam in uase afferri iussisset, accepto uase aquæ coram omnibus (multitudo enim ingens Iudæorum confluxerat ad spectaculum) magna uoce crucis signaculum digito suo uasi imposuit, & inuocato nomine Iesu, sic dixit: In nomine Iesu Nazareni fiat uirtus in hac aqua ad reprobationem omnis incantatiōis ac magicæ, quam hi fecerunt, & ad efficaciam potētiae ignis, ad perficiendam domum domini: & sic accepit aquam in manum, & de aqua singulos fornaces resperfit, & dissoluta sunt incantamēta, & ignis coram omnibus emerfit, &c. Possent multa huiusmodi testimonia ex fide dignis autoribus hoc loco allegari, si operæ precium esset.

*Scripturas sacras
non abhorre a benedictione & sanctificatione creaturarum.*

Christianis autem hominibus nō debet a fide alienū uideri, ut creaturæ adiurantur & benedicantur. Non enim (ut Augustinus ait) coniu-ratur natura, sed ille qui pro suo arbitrio creaturam uult possidere, eaq; abuti.

Siquidem nouimus propter peccatum Adæ Deum dixisse ad Adā: maledicta terra in opere tuo, Genesis tertio. Nouimus item ex Iob & alijs plerisq; sacrae scripturæ dictis, denique & quotidiana experientia rerum compertum habemus, huc semper adniti diabolū, ut pro maiora sua uolūtate, creatura Dei abutatur. E regione uero scimus, & Apostolum dicere, pri. Timoth. quarto: Omnem creaturam sanctificari per uerbum Dei & orationem. Et testatur Tobias, diabolū fugere etiam creaturas quasdam insensibiles & incorporeas, sanctificatas uerbo, Tobias sexto.

Signi crucis operatio & potentia.

Athanasius libro secundo de incarnatione uerbi dicit, signo crucis pel-li omnem artem Magicam, omneq; ueneficium tolli, si pie & in fide utamur. In libro item quaestionum, quaestione 38, sic ait: Legem Moy-si uidentes dæmones non tremunt neq; timent, quod ea non sit operata salu-tem: Crucē autem uidentes, sepe tremunt, fugiunt, euanescent. Et Chrysostomus testatur, dæmones ubicunq; uiderint signum crucis, fugere, & ad conspectum uirgæ qua cæsi sunt, semper tremiscere.

Tantiū rebus benedictis usa est uetus Eccle. in mysterijs.

Atque hinc est quod uetus Ecclesia, neque cibum sumpsit, neque potum, neque creaturis ullis usa est in mysterijs, nisi præcedente benedictione. Imo infirmis res sacratas in cibum & medicinam dederunt. Vide Hieronymum in uita Hilario. quod pani & oleo benedixerit. Similia & de Pachomio legis. Et possent si liberet innumera sanctorū Patrū testimonia ad probationē istius allegari. Sed ista sufficiant nobis ad probandum, quod uetus ecclesia creaturas Dei olim sicut nūc, exorcizauerit & bene-

DE ADMIN., SACRAM. BAPT. Fol. XXXVI.
& benedixerit. In sequentibus speciatim describemus exorcismos aquæ baptismi.

Ita semper in usu habuit Ecclesia, ut Sacerdos paruulis ad baptizandum oblatis, salem exorcizatum & benedictum in os mitteret. Quod etiam ex uetustissimo Origine in Ezechielem homilia 6. patere potest. Vbi Catechumenos alloquitur, hortaturque: ut se præparent ad hoc, ut fiant sal domini, & non baptizentur, quemadmodum Simon ille magus. Neque in aquis terrenæ Hierusalem, quæ non fuerat sale soluta, neque digna sale Dei. Quo etiam satis innuat, salem habere spirituales significationem. Beda quoque in eandem sententiam salem exponit, & dicit, Catechumenos initiari sale sapientiæ coelestis. Ac propterea nobis præceptum esse, ut in omni sacrificio operum nostrorum salem offeramus. Pius ille Rabanus qui ordinem & ritus ueteris Ecclesiæ ad sua tempora usque usitatos, pulchre conscripsit, uadit in eandem sententiam, & dicit: Datur ei (puta qui baptizatur) sal benedictum in os, ut per sal typicum, sapientiæ sale conditus, foetore careat iniquitatis, & nec a uermibus peccatorum ultra putrefiat, sed magis illesus seruetur ad maiorem gratiam percipiendam.

Salis usus in Baptismo apud ueteres.

Tertio post dationem salis, & post orationum completionem, quæ dato sale fiunt, incipit Sacerdos ueros exorcismos, de quibus patres tam frequenter loquuntur, quorum pars bona in præcedentibus citantur. Et præterea Augustinus libro de fide & operibus, cap. 6. uerbis utitur istis: Exorcismis (inquit) purgantur. Et paulo post: Exorcizantur, scrutantur, &c. Et in sermone de Sacramentis fidel. feria secunda Paschæ, ita ait: Vos frumentum estis, quod primum in area domini Euangelica prædicatione collectum & tritum est. Postea, quandiu seruabamini ad baptismum, in horreo custodiebamini. Dedistis nomina uestra, & moli coepistis Exorcismis & coniurationibus: ad fontem deinde uenistis, & conspersi facti estis panis domini, &c. Fiebant exorcismi isti, grauibus & efficacibus uerbis, ac multis signis: qualia sunt impressio signi crucis, impositio manuum super caput baptizandi. De qua impositione etiam sacer ille Dionysius dat testimonium.

Tertius Exorcismus.

Ecclesia ante baptismum semper consueuit diabolum exorcizare.

Quarto, Semper in Ecclesia Catholica Catechismus exorcismum sequutus est. Et olim aliquando cum adhuc scrutinia solennia in Ecclesia exercerentur, a dominica tertia Quadragesimæ usque ad festum Paschæ.

Quartus Catechismus.

Quo tempore, quo ueteres catechismum tradiderint baptizandis.

In Pascha

DE ADMINISTRATIONE SACRA. BAPT.

Apertio aurium.

In Pascha ſero & Penthecoſte tantum daretur (ſecundum placita Canonum ueterum, Baptiſmus) ſeruabatur feria quarta aut ſabbato poſt dñcam Lætare, uocabaturq; dies illi apud ueteres apertiois auriũ. Quo etiã die ſolebat Eccleſia legere multas lectiones ſacræ ſcripturæ, & præcipue quatuor Euangeliorum initia, cum informatione de eo quid ſit Euangelium, unde uenerit, quid in eo contineatur, & qui ſcripſerint: poſtea Acoliti recitabant ſymbolum & orationem dominicã, quam præbyter grata breuitate exponebat. De quo Auguſtinus libro quarto de Symbolo ad Catechu. poſt exorcifmos, orationes, inſufflationes, &c. accepiftis & ſymbolum, protectionem parturientis contra uenena ſerpentis. Adulti uero antequam baptizarentur ſolebãt in uigilia Paſchæ, ſymbolum & orationem dominicã, ipſi recitare & orare. Quem ritum ante aliquot annorum hecatofta elegantibus literis conſcriptum reperimus, in uetuiſſima Collegij noſtri bibliotheca.

Ordo Catechizandi apud Catholicos.

Postquam uero ſcrutiniorum illa ſolennitas, quæ in multos dies perumq; protrahebatur, ſuccedente baptiſmo paruulorũ cœpiſſet omitti, ſumma catechiſationis eiufcemodi in præſentem baptiſmi paruulorum formã, quæ etiam nũc in uſu retinetur, contracta eſt. Primũ enim legitur Euangelium Marci decimo: In illo tẽpore offerebant Ieſu paruulos, ut tãgeret illos. Deinde iubet ſacerdos, ut patrini manus ſuas imponant capiti baptizãdi paruuli, ac nomine eiufdem profiteantur ſymbolum, orentque dominicã orationem. Quo facto, mandat præbyter ſuſceptoribus patrinis, ut paruulum ubi ad intelligentiæ uſum peruenerit, doceant ſymbolum & dominicam orationem.

*Marci 7.
Apertiois aurium apud baptiſma uetus traditio.*

Postea ſacerdos denuo execratur diabolum, dicens: Nec te lateat ſathana imminere tibi pœnas, &c. Quo facto dextro pollice ſumit de ſaliua ſua, eaque tingens aurẽ dexteram baptizandi, dicit: Epheta, quod eſt adaperire. Deinde nares tingens, dicit: In odorem ſuauiſſimæ. & ad auriſiniftram: Tu autem effugare diabole, appropinquit enim iudiciũ Dei.

Ceremonia iſta Apoſtolica eſt, & in uetuiſſimis Eccleſiis uſitata, quæ ritus ille antiquiſſimus, obſeruatus in Eccleſia cum adhuc baptizarentur adulti, teſtatur. Et Ambroſius libro de hiſ qui inſiciantur myſter. cap. pri. & libro primo de Sacramẽtis cap. 1. ubi ita dicit: Quid egimus ſabbato? nempe apertionẽ. Quæ myſteria celebrata ſunt apertionis, quando tibi aures tetigit Sacerdos & nares? Quod dominus noſter Ieſus cũ ei oblatus eſſet ſurdus & mutus, tetigit aures eius, & os eius, & ait: epheta. Rabanus in libro de inſtitutione Clericorũ, ſimiliter dat huic uſui uetuiſto

DE ADMIN. SACRAM. BAPT. Fol: XXXVII.

tuto testimonium cū explicatione mysterij, ut quod per saluam typicam sacerdotis, & attactum eius significentur, ista Ecclesie mysteria. Scilicet aperiri baptizando nares ad percipiendum odorē notitiæ Dei, quodq; aperiantur illi & aures ad audiendum mandata Dei, ut ea sensu cordis intimo reponat ad respondendum sacerdoti de fide Christiana interroganti.

Quinto, post completum exorcismū & catechismum, deferitur parvulus primo in Ecclesiam, & requirente presbytero, baptizandus per patrilinos suos tribus iterum testimonijs abrenunciat diabolo, interrogatq; parvulum sacerdos. N. abrenuncias Sathane? Et respondent susceptores parvuli nomine: abrenuntio, &c. ut ad longum & clare in libello Catholicarum Agendarum reperitur. Quod uero abrenunciatio ista sit Apostolica & Catholica, testantur, Sanctus Dionysius Areopagita. Hieronymus item in cap. 6. Amos prope finem. Et Ambrosius in epistola ad Colossenses, & libro de Sacramentis. Augustinus quoq; libro secundo de Symbolo. Deniq; & ueteres Patres omnes fere, qui preterea contestantur patrilinos non suo nomine abrenunciare, sed nomine parvuli. Ita uidelicet, ut parvuli (quando exorcismo pellitur, & exufflatur contraria potestas) uerbis offerentium & tenentium ad baptismum polliceant abrenunciationem. Sicut beatus Augustinus libro secundo de Gratia Christi & peccatorum origine docet.

V. Abrenunciatio.

Abrenunciatio diaboli in baptismo est traditio apostolica.

Sexto, postquam fuerit hoc pacto Diabolo abrenunciatum, debet presbyter secundum Apostolicam & Catholicam traditionem, ungere baptizandum oleo catechumenorum, & signare signo crucis bis, semel in pectore. Deinde intra scapulas, & dicere. N. Ego te linio oleo salutis in Christo Iesu domino nostro.

VI. Unctio.

Trina Christianorum unctio, traditio est Apostolica.

Quod autem cōsuetudo ista sit Apostolica semperq; in Ecclesia reuerentia, testatur in primis sacer ille Dionysius, qui aperte satis exponit, quod baptizandi modum ab Apostolis ipsis, & uiris Apostolicis accepit: hunc nimirum ut Episcopus ter ungat baptizandum. Huic consonat sanctus Clemēs Petri apostoli proximus successor, lib. Recognitionū. 3. Baptizat (inquit) unusquisq; uesterū in aquis perennibus: noīe trinae beatitudinis inuocato super se, perunctus primo oleo per orationem sanctificato. Et q; hic ritus ita permāserit in Ecclesia, indicat Origines in Ezechielē homil. 7. Et Ambro. lib. 1. de Sacramentis, cap. 2. ubi ita ait: Venimus ad fontem, ingressus es: considera quid uideris, quid loquutus sis considera, repete diligenter. Occurrit tibi Leuita, occurrit tibi Presbyter, unctus es quasi athleta Christi, quasi luctantem huius seculi

DE ADMIN. SACRAM. BAPT.

culi luctaturus. Vnde perspicitur, quare ungatur baptizandus in pectore, nempe ut uera fides cor eius possideat. Qua contra diabolum & mundum decertet assidue: addit etiam rationem, quare ungantur laici, nempe ut acer fiat & fortis ad certandum, & iugum domini ferendum. Oportet enim fidem, quæ mente concipitur, operibus impleri: alioqui fides illa mortua est. Sicut beatus Augustinus hac de re Christiane prorsus docet, libro de fide & operibus: ubi & demonstrat catechumenos hisce de rebus ante baptismum edoceri debere. At de tertia unctione, quæ fit post baptismum in uertice, dat beatus Dionysius Areopagita testimonium libro de Ecclesiastica Hierarchia. & Ambrosius libro de his qui initiantur mysterijs, capite sexto, Quorum uerba paulo post subiiciemus.

Ad stipulatur similiter patribus de his tribus unctionibus sanctus Augustinus ca. Ecclesiasticarum. i. i. distinctione. & Rabanus, qui ueterum Catholicæ Ecclesiæ Patrum ordinationes bona fide conscripsit.

*VII. Collina cerea
apud baptismum.*

Septimo, Quondam cum Baptisma tantum in Pascha & Pentecoste conferretur, benedicebatur in omni Apostolica Ecclesia, post dictarum Cæremoniarum impletionem columna cereæ candelæ. Deinde legebantur selectæ quædam e ueteri testamento lectiones. Quibus Prophetæ de Baptismo uaticinati sunt: canebanturque dulces melodiæ, & orationes recitabantur. Post hæc omnia Clerus & uniuersus populus Christianus cum baptizandis procedebant ad fontem baptismi, Litaniam interim cantantes. Episcopus uero aut presbyter baptismum sollemniter consecrabat. Duratq; etiamnum is mos consecrandi fontis Paschali tempore, quemadmodum olim. Nisi quod raro admodum diebus illis paruuli ad baptizandum offerantur. At nihilominus consecratur aqua baptismi, ut sit habilis & sanctificata ad baptizandum in totum annum reliquum.

Quod item columna cerea, ut hodie, ita olim fuerit consecrata, & deinde ad fontem baptismi delata, consecrationiq; baptismatis pro magno & insigni mysterio significando adhibita, eius habetur pulchrum testimonium in excellentissimo, iuxta ac Christiano poeta Prudentio, qui concinnum & iucundum hymnum composuit, ad incensum cerei Paschalis, ita incipientem: Inuentor rituli dux boni luminis. Quem Ecclesia deinde ob pietatis eius elegantiam in usum recepit. In quem etiam, doctiloquus Erasmus commentarios scripsit. Habentur in hymno illo hæc tetrametra.

O res

DE ADMIN. SACRAM. BAPT. XXXVIII.

O res digna Deus, quam tibi roscide
Noctis principio grex tuus offerat,
Lucem, qua tribuis nil pretiosius
Lucem, qua reliqua præmia cernimus.

Tu lux uera oculis, lux quoque sensibus
Intus tu speculum, tu speculum foris.
Lumen quod famulans offero, suscipe
Tinctum pacifici Chrismatis unguine.

Quid autem columna illa significet, & quomodo ad Sacramenti huius mysteria pertineat, carmen illud Prudentij, & hymnus laudationis eius abunde satis explicant. Similiter, quod Catholica Ecclesia ab Apostolorum tempore baptismi fontem consecrauerit, quodque debeat (inuitabili tamen necessitate excepta) fons ille consecrari, complures ex patribus testantur. In primis Dionysius ille Areopagita Apostolorum synchronos, libro de Ecclesiastica Hierarchia, capite secundo, parte 2. Pontifex (inquit) aquas sancta prece ac inuocatione sanctificat, terque in eas ad crucis effigiem sanctissimum fundit oleum.

Aqua baptismi debet consecrari, nisi urgeat necessitas in qualibet aqua baptizare.

Item Basilius libro de spiritu sancto, capite 27. Benedicimus aquam baptismatis. Ex qua autem scriptura? Nonne a tacita & archana traditione? Et Cyprianus: Oportet (inquit) mundari & sanctificari aquam prius a sacerdote, ut possit baptismi suo peccata hominis, qui baptizatur, abluere, libro pri. Epistola 12. In Concilio Carthagenensi (quod tanquam Africae primas Cyprianus idem celebrauit) legis: quod illo tempore etiam hæretici exorcizauerint, adiurauerintque aquam baptismi, in sententia Cyrilli a Biltha. Vbi (inquit) exorcizat dæmoniacus Sacramentum.

Item Ambrosius libro de his qui initiantur mysterijs, capite tertio, hoc loquitur modo: Quid uidisti? Aquas utique: & non solas. Leuitas uidisti illic ministrantes, summum sacerdotem interrogantem & consecrantem. Et post aliquanta in eodem capite: Aqua sine prædicatione dominicæ crucis, ad nullas usus futuræ salutis est. Cum uero fuerit saluari crucis mysterio consecrata, tunc ad usum spiritualis lauacri, & salutaris poculi temperatur. Et in alio loco libro primo de Sacramentis, capite quinto, dicit: Formam baptismatis, & usum eius hæc requirere, ut ante fons consecratur: & deinde presbyter super creaturam aquæ faciat inuocationem & precem, ut sanctificetur fons, & adsit præsentia Trinitatis æternæ.

Augustinus libro sexto de baptismo contra Donatistas, dicit aquam

I ij in Eccles

DE ADMIN. SACRAM. BAPT.

in Ecclesiâ precibus sacerdotis sanctificari. Et in Iohâne tractatu octogesimo: Hoc est (inquit) uerbum fidei, quod prædicamus, quo sine dubio, ut mundare possit, consecratur & baptismus. Ita ad Ianuarium epistolâ 118. Sicuti (inquit) est baptismus Trinitatis nomine consecratus, Atque hoc modo ab Ecclesiæ primordijs semper obseruatum fuit, excepta tamen imminente necessitate, aut subitaneo periculo. Quemadmodum in Decretis Victoris, antiqui illius Papæ, qui sancto Irenæo conuixit, est uidere. Mysterium autem Baptismi celebriter in Baptismatis consecratione proponit. Præcessit autem consecrationis forma, longè Ambrosij tempora. Cum scribat in eam, quasi commentarium quendam, libro de his qui initiantur mysterijs, capite tertio.

VIII. Confessio.

Susceptores in baptismo responderunt a tempore Apostolorum, non suo, sed paruuli inantis nomine.

Octauo, semper pro more seruauit Ecclesiâ, ut accedentes ad baptismum propius, si sint adulti, Apostolicum Symbolum ore proprio, & palam ipsi recitent, confiteanturque. Si uero sint infantes, qui ad baptismum deportantur, ut sciscitetur sacerdos a paruulo, interrogetque: N. Credis in Deum patrem omnipotentem, &c. Quod latius in Catholica Agenda exprimitur. Patrini uero respondeant nomine pueri: Credo. Semper fuisse obseruationem istam in Ecclesiâ testatur sacer Dionsysius in fine Ecclesiasticæ suæ Hierarchiæ, ubi cum sponsor loquitur, paruulus baptizatur: dicit hoc fieri, non ut aliû pro alio (sicuti irridentes hæretici aiunt) sacris imbuat Pontifex. Neque enim hoc sponsor ait: Ego pro puero abrenunciationes facio, aut fidei Sacramenta profiteor: sed ita: puer renunciat & profitetur, id est, spondeo puerum inducturum, cum ad sanam intelligentiam uenerit, sedulis adhortationibus meis, ut abrenunciet contrarijs omnino, profiteaturque & peraget domino quæ pollicetur.

Episto. 23. quæ respondet Bonifacio de baptismo paruulorum.

Sic & Augustinus dicit: Nihil esse aliud credere, quam fidem habere. Ac per hoc, cum respondetur paruulus credere, qui fidei nondum habet affectum, Respondetur fidem habere, propter fidei Sacramentum, & conuertere se ad Deum, propter conuersionis Sacramentum, &c. Sequitur, Itaque paruulum, & si nondum fides illa, quæ in credentium uoluntate consistit, iam tamen ipsius fidei Sacramentum fidelem facit: nam sicut credere respondetur, ita etiam fidelis uocatur, non rem ipsam mente annuendo, sed ipsius rei sacramentum percipiendo.

Sic idem ille Augustinus libro quarto de Baptismo contra Donatistas, capite uigesimoquarto:

Cum

DE SACRAMENTO BAP. XXXIX

Cum ex ætatis indigentia pueri nec corde credere ad iusticiam possint, nec ore confiteri ad salutem, ideo alij pro eis respondent, ut impleatur erga eos celebratio sacramenti, quod ualet ad eorum consecrationem: quia ipsi respondere non possunt. At si pro illo qui respondere potest alius respondeat, non itidem ualeat.

Nono, Mox cum paruulus fuerit baptizatus, debet a Presbytero sacro chrismate in uertice forma crucis inungi. Cui attestatur *sa IX. Chrisma.* cer Dionysius, scribens quomodo sponsores baptizatum rursus adducant ad Pontificem: qui ipsum consignet diuino & deifico proprio unguento. Et consonat Tertullianus aduersus Martionem libro primo. In hoc quod Creator, id est Deus, aqua suos abluat ac oleo ungat. Sic enim ait: Ille quidem usque nunc nec aquam reprobat *Mos ungendi paruulos apud baptismum, fuit a tpe apostolorum.* uit Creatoris, quo suos abluit, nec oleum quo suos ungit.

Sed & Ambrosius ille libro de his qui initiantur mysterijs, capite sexto, ad baptizatos in hæc uerba loquitur: Post hæc utique ascendisti ad sacerdotem, considera quid sequutum sit: non illud quod ait Dauid: Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron. Hoc est unguentum de quo & Salomon loquitur: Unguentum effusum nomen tuum. &c. Et paulo post: Ideo in barbam defluit, ut fias electum, prætiosum & sacerdotale genus. Omnes enim in regnum Dei ungemur, & in sacerdotium, gratia spiritali.

Item libro secundo de sacramentis, Cum de triplici intinctione baptizati in sacrum baptismi fontem scripsisset, subiungit: Venisti ad sacerdotem: Quid dixit tibi: Deus (inquit) pater omnipotens, qui te regenerauit ex aqua & spiritu sancto, concessitque tibi peccata tua, ipse te ungat in uitam æternam. Vide ad quid unctus es. In uitam æternam. Noli hanc uitam illi uitæ anteferre. Si exurgat inimicus aliquis tuus, si uelit tibi uitam tuam auferre, si minatur tibi mortem, ut prauariceris: uide quid eligas. Noli eligere illud in quo non es unctus: sed elige in quo unctus es, ut uitam æternam uitæ præferas temporali. Per Christum dominum nostrum.

De significatione præterea istius unctionis tractat capite primo, libro quarto. His contestatur & Concilium Laodiceum. Et dicit Rabanus ordinationem hanc semper in Ecclesia Catholica extitisse.

DE SACRAMENTO BAP.

Forſan cogitabit quiſpiam ſecum, quare ungat preſbyter baptizatum Chriſmate: quum poſtea in Confirmatione illiniat Episcopuſ chriſma fronti: Reſponſio: Apoſtolicorum Episcoporum geſta reſerunt, beatum Silueſtrum conſtituiſſe, ut Preſbyter baptizatuſ chriſmate liniret ſubleuatũ de aqua: ppter occaſionẽ trãſitus mortis inexpectatã, ne baptizati (propter abſentiam Episcopĩ, quem forte cõquirere difficile eſſet) ſine manuum impoſitione de hac uita migrarent. Idcirco Silueſter quantum in ſe erat uolens prãuenire talem caſum, ordinauit, ut abſente Episcopo, baptizati a Preſbytero ungerentur: Si autem prãſens eſſet Episcopuſ, ungerentur ab ipſo & cõmunicarentur, &c. Voluit tamen nihilominuſ beatuſ ille Silueſter, ut poſt unctionem quam Preſbyter facit in uertice, prãueniendi diſcriminis cauſa, confirmaretur baptizatuſ etiam poſtmodum ab Episcopo chriſmate: ſed in fronte. Quod autem de Communionẽ commemoratur hoc loco, durauit etiam Auguſtini temporibuſ. Poſtmodũ tamen talis communio paruulorum per Eccleſiam (non ſine magnis cauſis) ſublata eſt. &c.

x. Veſtes albæ.

Albarum indumentum a tempore apoſtolorum poſt baptiſma dabatur.

Ambroſiuſ lib. x. de hiſ q̃ myſterijs iniciant. cap. 7.

Decimo, Eccleſia catholica ſemper hunc morem ſeruauit, ut baptizatum alba ueſte indueret, & Preſbyter mitram imponderet. Quod nobiſ teſtatur ſacer ille Dionyſiuſ in Hierarchia Eccleſ. (qui dicit) Affumentes baptizatum ſacerdoteſ, induunt eum ueſte mundiciẽ congrua. Quod autem ab apoſtolorum temporibuſ durauerit hic moſ in Eccleſia, eſt uidere ex illo Ambroſij: Accepisti (inquit) poſt hæc ueſtimenta candida, ut eſſet indicium quod exueriſ inuolucru peccatorum, indueriſ innocentiaẽ caſta uelamina. Hiſtoria quoq̃ Tripartita, libro 11. cap. 14. meminit ueſtiſ huiuſ candidæ. Et induebantur ea baptizati uſq̃ ad octauum diem, uocabanturq̃ Albati. Deponebãt autem in Eccleſia Sabbato feſtum ſequentẽ: quod hinc Sabbatum in albiſ appellabatur.

Qui ueteres Patreſ inſpexerit, comperiet nõ eſſe myſteria iſta Eccleſiaẽ pro ocioſiſ ſignis uſurpata: ſed q̃ Episcopũ & Eccleſiarum paſtores populuſ Dei frequentiuſ in prædicationibuſ ſuiſ, ceremoniarum iſtarum (quibuſ in Baptiſmo Chriſto initiati & Eccleſiaẽ incorporati fuerunt) diligentiuſſime & grauiffime admonuerunt: Non in hoc tantum ut inde cognoſcerent q̃ magna quamq̃ ineffabilia Dei dona perceperint in Baptiſmo: ſed uel maxime ut ſignificatiuiſ iſtiſ rebus, initiati & Eccleſiaẽ dedicati, quid deinde tota uita ſua exercere, meditari, ſeruare, & operibuſ implere debeant, cogitent ſemper. Sũt

DE ADMIN. SACRAM. BAPT. XL

Sunt autem caeremoniae istae in baptizatis aliud fere nihil, quod adhibita quaedam uisibilia signa, quibus uotorum in baptismo factorum, & conuersationis Christianae, quam tota uita obseruare debeant, admoneantur assidue.

QVID REFORMATIONIS

liber istis tradat contrarium.

Christianas, Apostolicas & Catholicas Ecclesiae formas, ordinationes & consuetudines, una cum memoratis caeremoniis omnibus, in uniuersum fere liber ille abrogat: Exorcismum, quo diabolus adiuratur: multiplicem salutiferae crucis impressionem: impositionem manuum, & omnes denique orationes, quas ab apostolorum tempore obseruauit Ecclesia uniformiter, omittit. Hic neque exustatio diaboli est, neque salis benedictio: hic nulla apertio aurium, nulla saluæ intinctio, nullaque omnino unctio, neque ante neque post Baptismum: hic nulla fit consecratio aut benedictio fontis baptismi: tantum abest ut de columna carceri luminis fiat mentio ulla. Hic abrenunciant Patrini non pro paruulo solo, sed potius ac precipue pro seipsis. Hic seruatur Catechismus non erga paruulos, sed erga parentes & sponsores: quinetiam praecipitur, ut ad hos dirigat Presbyter sermonem suum. Folio 79. Atque ita respondent patrini pro se, suoque nomine, ad omnes symboli Apostolici articulos, ac si ipsi rebaptizandi essent. Folio 82. & 73. Ac tandem nulla fit hic mentio uestis albae. In summa, Catholica forma & ordinatio, tota fere hic penitus repudiatur, & nouum commentum loco eius substituitur.

Nec statur eodem in loco, ut eadem retineatur forma: sed multijugae formae instituuntur. Permittitur tamen unicuique Pastori potestas, pro arbitrio suo formas illas prolongandi & breuiandi. Folio 79. facie 2. & folio 88. facie prima & secunda.

Comminiscitur praeterea liber nouum quoddam & inauditum dogma: nempe renatos paruulos quemadmodum & nos uenenatos esse & maculatos. Expenda uerba: Quemadmodum & nos. Folio 80. facie 1.

Quod item omnia facta nostra ac uita tota quae ex naturali natiuitate deriuatur, sit damnata, maledicta, mera mors, peccatum, & aeterna damnatione digna.

Quod certe durum est censere de multis praecclaris & per uirtute egregie gestis operibus Gentilium: nec quadrat cum Paulo apostolo ad Romanos primo. Et eo tendit, ac si peccato Adae imago & similitudo Dei, ad quam creatus est homo, prius & penitus sit extincta.

Quod

DE ADMIN. SACRAM. BAPT.

Quod sacrae scripturae, & patribus omnibus est contrarium. Vide folio octauo.

*Item quod illi qui indigne forte astitierint ubi cōfertur baptis-
mus, pec-
cent aequē atq; illi qui corpus & sanguinem Domini indigne tractant &
sumunt. Quae comparatio nusq̃ reperitur in scripturis.*

*Ad haec oratur in libro non hoc tantum, ne Deus imputet paruulo aut
baptizato peccatum & iniustitiam Adā: uerum etiam ne parentum suorū,
totiusq; populi peccata ei imputentur. Quae inaudita, & a Ca-
tholica fide aliena est precatio. Fol. 86. facie 2.*

*Formam quoq; & consuetudinem baptizandi paruulos, de quibus orta
dubitatio esset, pro certitudine habenda, in hac uerba: Si es baptizatus,
non te rebaptizo, sed si non es baptizatus, ego te baptizo, In nomine Pa-
tris, & Filij, & Spiritus sancti. Nihili facit ille liber. Folio 86. fa. 1.*

Qua lingua debeat ministrari baptismus, quo uel tempore, & an
debeant pueri bis deportari in ecclesiam (de quibus praetensa Refor-
matio illa leges quasdam praescribit) hoc tantū in praesens dicimus,
fore mutationem huiusmodi (hoc praesertim tempore, & in hac pro-
uincia) intempestiuam nouationem. Si autem quicq̃ nouare oport-
eat, quod uideretur utiliter & pie mutari posse: Optimum fore pu-
tamus, ut illud ipsum aut uniuersaliter (seruata Ecclesiae forma) aut
cum praescientia saltem eorum, qui in spiritualibus Clementiss. do-
mino nostro praepositi sunt, fiat: atq; ut ita primum restaurentur om-
nia secundum apostolicam & catholicam Ecclesiae formam. Nul-
lo uero pacto secundum ista libri illius praescripta.

Et haec quoq; nouatio quaedam est, ut puer priusquam exorcizetur
aut catechizetur, deferatur in Ecclesiam. Cum sit instituto & con-
suetudini Ecclesiae contraria.

DE SACRAMENTO CON- firmationis.

Sanctus

Anctus martyr Cyprianus testatur in uniuersa Catholica Ecclesia, sanctum Chrisma cum cæteris unctionibus ad sanctificandum populum electum, populū acquisitionis, semper ab Episcopis, in die cœne dominicæ consecratum & benedictum fuisse. Et licet circuncisio cum alijs omnibus sacrificijs & cæremonijs ueteris testamenti per Christum cessauerint; non contempsit tamē, ut idem ille dicit, Christiana religio, unctionis mysterium. Sed cæteris generali sanctorum consensu dānatis, unctionis honor permansit, & in omnem populum catholicū effusa est gratiæ huius plenitudo. In sermone de unctione Chrismatis & alijs Sacramentis. Atq; hoc ita se habere, sacer etiam Dionysius affirmat, libro de Ecclesiastica Hierarchia, capite secundo, parte. 2. & tertia. Cui consonant Clemens libro Recognitionum 3. & Epistola secunda. Item Fabianus papa & martyr epistola secunda ad Orientales, Concilium Carthaginense 3. & Carthaginense quartum. Concilium itē Toletanum primum, ca. 20. & Concilium Bracacense 1. ca. 37. Innocentius in ca. illud 95. distinctiōe. Et beatus Gregorius in Cant. cap. 1. qui dicit, Chrisma Pontificali benedictione effici, & de hac re habes in præcedentibus plura testimonia.

Secundo, Confirmatio baptizatorum (que impositione manuum Episcopaliū, & impressione signi crucis cum sacro Chrismate fit in frōte baptizati) a tempore Apostolorum in Catholica Ecclesia pro magno Sacramento celebrata est. Hoc testatur sacer Dionysius, qui nominat eam perficientem unctionem. Sanctus Clemens item Epistola quarta, & Epistole Urbani & Melchiadis pontificum Romanorum. Magnus quoque Basilius libro de spiritu sancto, Chrismatis & impressionis crucis simul commemorat, tanquam Apostolicę cuiusdam traditionis. Concilium Laodiceñ. capite 48. ita decernit: Oportet baptizatos post baptismum, sacratissimum Chrisma percipere, & cœlestis regni participes fieri. Sic Cyprianus libro primo, epistola 12. in eandem sententiam: Quos (inquit) baptisma habere cōtendunt, ungi quoq; necesse est, ut accepto Chrismate, id est, unctione, esse unctus Dei, & habere in se Christi gratiam possit. Sanctus Augustinus libro secundo contra Iulianum Petiliā. capite 104. dicit, Chrismatis Sacramentum in genere uisibilium Sacramentorum, sacrosanctum esse, sicut ipse Baptismus est. Item libro decimoquinto de Trinitate, capite 26. Vixit (inquit) enim Deus spiritus sanctus, non utiq; oleo uisibili, sed dono gratiæ, quod uisibili significatur unguento, quo baptizatos ungit Ecclesia. Prosper in sententijs Augustini numero. 342. dicit, Christi nomen a Chrismate est, & ideo omnis Christianus sanctificatur; ut intelligat se non solum sa-

Episcopalem confirmationem semper in ecclesia pro magno Sacramento celebratam.

DE SACRAMENTO CONFIRMAT.

Nouatus ob neglectas baptismi & confirmationis caerimonias permissus a Deo est labi in errores.

cerdotalis & regiae dignitatis esse consortem, sed etiam contra diabolum fieri luctatorem. Eusebius libro sexto Ecclesiasticae Historiae, capite 33. refert annotatione dignam historiam, de Nouato haeretico, quod ea quae baptismum subsequi soleant, non sint sollemniter in eo adimplenda, nec signaculo Chrismatis consummatus sit. Quodque ob id spiritum sanctum nunquam potuerit promereri.

Ad solum Episcopum pertinet confirmationis sacramentum dare.

Tertio concorditer semper in Ecclesia Catholica obseruatum fuit, administrationem huius Sacramenti ad solum Episcopum peculiariter pertinere. Ad cuius probationem prijs quibusque Christianis, sufficiet quod legitur Actorum octauo. Sed & plurima Concilia id ipsum testantur. In quibus Aurelianense ca. 3. & Meldense. cap. 6. de eo expresse statuunt. Sanctus item Melchiades, qui Sacramentum istud ample describit, & allegatur de consecratione, distinct. 5. c. spiritus sanctus. Item ca. De his, & ca. manus. Ibidem est etiam hac de re Canon, ut Episcopi ex Concilio Meldense. In casu tamen necessitatis, ubi Episcopus haberi non poterat, permissum fuit aliquando Presbyteris Sacramentum istud administrare, ut habetur ca. peruenit, 95. distinctione. Non est tamen in potestate clementissimi domini nostri modo hoc alijs permittere, ut patet ca. quanto, de consuetudine

In quo liber istis aduersetur.

Liber ille, ne parum contrarietur Ecclesiasticis traditionibus: aufert prorsus consecrationem & usum Chrismatis. Folio 94. facie prima.

Negat confirmationem esse Sacramentum diuinum. Exigit tantum confessionem fidei publicam coram Ecclesia. Dicit confirmationem non esse opus, quod ad Episcopum peculiariter pertineat. Ignotis aliquot ministris, & in commune pastoribus reliquis, dat potestatem confirmandi: non tamen secundum formam, & morem ueterem traditum ab Ecclesia Catholica.

Non solum autem Chrisma tanquam inutile signum traducitur, quasi quod cesserit in grauem superstitionem, uerum etiam impressio sanctae crucis ad frontem hic plane negligitur: atque ut apparet mos iste Catholicus aestimatur mutilis traditio. Cum uelit liber, omnes quantumlibet ueteres ordinationes, cedere Reformationi, quae hic instituitur. Fo. 90. fa. 1. & 2.

Ad haec plurimae quaestiones coaceruantur in libro. At quid intendant istiusmodi quaestionibus, qui eas commenti sunt, prudens lector probe satis intelligit: Vna tamen quae ita sonat:

Placet ne tibi, & uis persistere in eo, quod Patrini tui apud sanctum baptismum pro te abrenunciarent diabolo & mundo: quam reperis folio 92. facie prima.

Non

DE SACRAMENTO ALTARIS Fol. XLII.

Non est Catholica, & hucusq; in Ecclesia Catholica nunquam audita. Prohibeat Deus, ut Christianis semel baptizatis liberā faciamus optionem, utrū uelint in eo, quod in baptismo ipsorum nomine Patrini profecti sunt, permanere. Enimuero pluris debet aestimari, & ualere apud Christianos baptismus, quam circumcisio apud Iudæos. Iam an in Iudaismo ante aduentum Christi Iudæis postquā discretionis annos attigerūt, permissum sit, uelint ne permanere in scedere Dei, in circumcissione pacto an non nouit unusquislibet, qui uel parum in scriptura exercitatus est. Talis interrogatio talisq; libertas (ut probabilis metus est) istis potissimum periculosis temporibus, magnā occasionem dare possent, rebaptizationi, & alijs hæresibus amplectendis. Quapropter qui librum istum clemētissimo domino nostro, & Principi electori, singulari probitate prædito, cum informatione praua proposuerunt, aut imprudenter rem expenderunt, aut perfidum aliquid machinati sunt.

DE SACRAMENTO CORPORIS

& sanguinis Christi & eius administratione.

Catholica Ecclesia docuit diuinissimum istud Sacramentum omnipotenti uerbo Christi confici & consecrari. In quo inuisibilis sacerdos sacro ministerio, uisibiles creaturas in substantiam corporis & sanguinis sui conuertit & transfert. Vide Eusebium Emisenum de consecratione, distinct. 2. ca. quia corpus. Propterea sanctus Irenæus dicit, quod calix mixtus, & panis fractus percipiens inuocationem Dei, non sit amplius communis panis: sed Eucharistia corporis & sanguinis Christi. Quod tamen sanctus Ambrosius apertius libro de Sacramentis manifestat, ubi sic ait: Antequam consecratur, panis est: ubi autē uerba Christi accesserint, corpus est Christi, & panis super substantialis uitæ æternæ. Chrysostomus de consecrata Eucharistia, in qua species adhuc panis & uini apparent, ita dicit: Num uides panem? num uinum? num sicut reliqui cibi in secessum uadunt? Absit: ne sic cogites. Quemadmodū (inquit) si cera igni adhibita, illi assimilatur, nihil substantiæ remanet, nihil superfluit, sic & hic puta, mysteria consumi corporis substantia: In sermone admonitorio de Eucharistia in Encænijs, Et in alio loco de passionem Iudæ, in hæc uerba erumpit: Nunc ille præsto est Christus, qui illam (de coena loquitur) ornauit mensam, istam quoque consecrat. Nō enim homo est qui proposita de consecratione mensæ domini, corpus Christi facit, & sanguinē, sed ille qui crucifixus pro nobis est Christus. Sacerdotis ore uerba proferuntur, & Dei uirtute consecrantur & gratia.

Quod panis & uinum mixtū diuinā uirtute transmutentur in corpus & sanguinem Christi. Irenæus li. 4. ca. 3.

DE SACRAMENTO ALT.

tia, hoc est, ait, corpus meum, hoc uerbo proposita consecrantur. Et sicut illa uox quæ dicit: Crescite & multiplicamini & replete terram, semel quidem dicta est, sed omni tempore sentit effectum ad generationem operante natura: ita & uox illa semel quidem dicta est, sed per omnes mensas Ecclesiæ usque ad hodiernam diem, & usque ad eius aduentum præstat sacrificio firmitatem. Quod ipsum latius, diffusiusque per Damascentum explicatur libro quarto de fide orthodoxa, cap. decimoquarto. Augustinus libro de uerbis domini secundum Lucam, sermone 28. ait: Ante uerba Christi quod offertur panis dicitur: ubi Christi uerba deprompta fuerint, iam non panis dicitur, sed corpus domini appellatur. Item in libro Sententiarum Prosperi, ut habetur de consecratione, distinctione 2. ca. Nos autem. Nec similiter comprehendimus has duas species, panis & uini, quemadmodum ante consecrationem comprehendebamus: cum fideliter fateamur ante consecrationem panem esse & uinum, quod natura formauit: Post consecrationem uero carnem Christi & sanguinem, quod benedictio consecrauit. Fideli Christiano nullo alio ad hanc rem credendam testimonio opus, quam nudis & expressis uerbis omnipotentis Dei, & domini nostri Iesu Christi: Accipite & manducate, hoc est corpus meum. Item hic est sanguis meus, &c.

QVID OBTEINSE REFORMAT

tionis liber aduersus hæc doceat.

AT liber Reformat. exigit à confirmando, ut confiteatur, cum pane & uino dari communicationem corporis & sanguinis Christi. & alibi dicit: Cum uisibilibus signis panis & uini una ministrari nobis corpus & sanguinem Christi. nõ dicit sub speciebus panis & uini. Folio 102. facie secunda.

Itaque uult liber tradi nobis in Sacramento, generum diuersorum res duas, nempe panem & uinum, & cū eisdem corpus & sanguinem Christi.

Cum tamen Christus uerbis omnino simplicibus, clavis & expressis diserte dixerit: Hoc est corpus meum, & hic est sanguis meus. non autem, hic est panis aut uinum, aut cum istis, uel sub istis est corpus & sanguis meus. Et negari non potest, ita ab omnibus Catholicis Patribus uerba illa intellecta, ut post consecrationem, non sit amplius illic (quem admodum ante consecrationem fuerunt) panis & uinum.

DE CONSERVANDO SA

cramento Eucharistiæ, pro infirmis præcipue.

Secundo

DE SACRAMENTO ALTARIS Fol. XLIII.

Secundo, Cum sacramentum Eucharistiæ ad hoc semper consecratur ut tandem sumatur, docuit hætenus Ecclesia catholica, in sacramento facta consecratione sub speciebus panis & uini, uerum corpus, uerumq; sanguinem Christi contineri, uere esse & manere usq; ad eius sumptionem. Euseb. Eccles. hist. libro 5. cap. 24. excerpta quedam ex Irenæi epist. ad Victorem papam citat: in quibus cernitur quomodo Romani pontifices (haud dubium ex Apostolica traditione & consuetudine) peregrinis catholicis Episcopis, qui Romam uenissent, Eucharistiam solenniter transmittere solebant. Beatus Hieronym. ad Rusticum monachum, scribit, Exuperium Episcopum Tolosanum, corpus Domini canistro uimineo inclusum, & sanguinem in uitro portasse. Beatus Ambrosius in oratione funebri de obitu fratris sui Satyri, commendaturus & prædicaturus singularem eius erga Deum pietatem ac deuotionem, refert talem de eo historiam: Quod constitutus in naufragio, non mortem metuens, sed ne uacuus mysterij exiret e uita, ab his quos initiatos esse cognouerat, diuinum illud fidelium sacramentum sibi dari poposcerit: nō ut curiosos oculos infereret archanis, sed ut fidei suæ tali sacramento consequeretur auxilium: quodq; datum sibi sacramentum ligari fecerit in Orario, & Orarium in collo inuoluerit, atq; ita se deiecerit in mare: non requirens de nauis compage resolutam tabulam cui supernatans iuuaretur, quoniam fidei solius arma quæsierat. Atq; ita his se tutum ac munitum satis credens, alia auxilia nō desiderauerit. Et addit Ambrosius, q non deseruerit eum spes, nec fefellerit opinio: deniq; primus seruatus sit ex undis, & in portum terrenæ stationis euectus: Ac propterea protectorem suum cui se crediderat, recognouisse. Item in Nouel. Iustiniani const. 123. de Eccles. diuersis cap. inuenis cōstitutione imperiali concessum, ut monasteria uirginum possint eligere sibi sacerdotem, qui ad ipsas Communionem sacram deponet.

*Post consecrationē
manere corpus &
sanguinem Christi,
& pro infirmis seruari debere.*

Cum primis uero apud sanctos patres, & in antiquis Concilijs reperitur, quod sacrosanctum Eucharistiæ sacramentum possit & debeat custodiri & seruari: quo necessitate ingruente, sine ulla dilatione sacrae Communionis fiant participes. Quod & pluribus exemplis ueteris Ecclesiæ monstrari potest. Vide Eusebium Eccles. hist. libro sexto, capite tricesimo quarto: ubi legis de sacerdote, qui cum per corporis infirmitatem non potuisset ipse infirmum accedere, misit parum Eucharistiæ ad domum infirmi.

K. in Ec

DE SACRAMENTO ALT.

Et quid opus est pluribus exemplis onerare Lectorem? Ecclesiæ usus ostendi potest hoc obseruasse ad annos plus mille trecentos. Ad hæc omnibus notum est quid in Concilio Vuormatiē ante multos annorum centenarios conclusum sit & sancitum. Et habetur canon Presbyter, de consecrat. dist. 2: Presbyter (inquit) canon) Eucharistiā semper habeat paratā, ut si quis infirmatus fuerit, statim eum communicet: ne sine communione moriatur. Canon Peruenit, eadē distinct. excerptus ex Concilio Remensi, strenue prohibet, ne sacerdos ulli Laico, uiro aut mulieri, corpus domini tradere præsumat deferendum ad infirmum: sed mandat, ut omnino presbyter per semetipsum infirmum communicet.

In magno illo Concilio Lateranē, cui interfuerunt Patriarchæ quatuor omnes, & ingens Episcoporum multitudo, e toto orbe christiano conuocata, constitutum est, ut sacra Eucharistiā cum chrismate, sub fideli custodia, clauibus & seris adhibitis, conseruetur: ne possit ad illa temeraria manus extendi. c. statuimus, de cust. Eucha. chrif. & aliorum sacramentorum. Honorius tertius præcipit, ut Eucharistiā in loco aliquo ad hoc destinato & mūdo, honorifice reponatur, ac per fideles & pios custodes custodiatur. Sacerdos uero frequenter doceat plebem, ut cum in celebratione Missarum eleuatur hostia salutaris, se reuerenter inclinet, atq; idem faciat, cum eadem deferatur ad infirmum. Voluit quoq; luminaria semper Eucharistiæ præferri, ad significandā præsentiam lucis æternæ, c. sane de celebratione Missæ.

QV ID OBTENSÆ REFORMA-

tionis liber aduersus hæc doceat.

Pratensæ Reformationis istius liber præcipit, ut pastores quoties uoluerint coenam domini peragere numerent populum, quem ad communicandum admiſerunt, & pro numero eorum accipiant particulas. Quicquid uero fuerit residuum, statim ipsi sumant, nec quicquid eius reſeruent, reponant, aut deferant aliquo, quum hoc non sit uerbo Dei conforme. Et propterea contrarium facientes, uerbo Dei iudicari & perpetuo damnari debere. Folio 111. facie 2.

At lōge aliter constituitur. c. presbyter, de cons. dist. 2. Presbyter Eucharistiā sp habeat paratā, ut qñ quis infirmatus fuerit, statim eum cōmunicet: ne sine coīne moriatur. Iam nō admittit catholica nostra fides, ut credamus Deū Ecclesiæ suæ ppositos & Epōs, q toties in eius causa & noīe cōgregati de hac re diffinierūt, tam fœde & enormiter, q putāt libri autores, plabi & errare sinisse. Quod autē pcepti sui adferūt causam talē, nimirē ad auferēdos & cauendos uarios scrupulos & inutiles quæſtiones, unicuique in prōptu est secum diiudicare quo spectet.

DE SACRAM. ALTARIS. XLIII
VBI SACRAMENTVM EVCHARISTIÆ
debeat consecrari.

Tertio, Ab apostolorum temporibus semper uetitum fuit in Ecclesia Christiana, ne Sacramentum extra sacrificium, id est Missæ officium, aut extra loca ad sacrificandum ordinata, uel alibi q̄ in altari Domini, aut ab alijs q̄ ieiunis sacerdotibus, & sacramentum ipsum sumentibus, consecratur. Sicut testatur beatus Clemens, & habetur c. hic ergo, de cons. distinct. 1. Item Canō apostolorum 30. qui condemnat seorsum altare erigentem, & conuenticula facientem. Item S. Felix. c. sicut non alijs. Beatus Siluester. c. nullus, eadem distinctione. Isichius quoq; super Leuiticum, capit. 8 & 24. Item Basilii in quæst. compen. explicatis. quæst. 310. Item Concilium Tribur. & allegatur c. Missarum, de consecratione, dist. 1. Et Aurelianeñ. Concilium, quod uetat in domibus celebrare missas. Vide Chrysostomum in illud Pauli: Nunquid domos non habetis ad manducandum? 1. Corinth. 11.

Corpus Christi extra Missam non debet confici seu consecrari.

Sic & beatus Augustinus ad Ianuariū, epist. 117. ait: Placuit spiritui sancto, ut in honorem tanti sacramenti, in os Christiani hominis, prius Dominicū corpus intraret q̄ exteri cibi: Nam per uiuerum orbem mos iste seruatur. Et ideo non præcepit Christus quo deinceps ordine sumeretur: ut apostolis, per quos Ecclesias dispositurus erat, seruaret hunc locum. Ipsa quoq; sacramenti seu sacrificij huius natura exposcit, ut qui consecrat, etiamumat. c. relatum. de consecrat. dist. 1. desumpto ex Concilio Toletano 12.

Verba Concilij sunt
Nam quale erit sacrificium, cui nec ipse sacrificans participare debet.

Porro Christum ita fecisse Hieronymus ad Hedibiam scribit: & Augustinus de Doctrina Christiana dicit, Christum prægustasse sacramentum corporis sui. Quapropter sacramentum istud non quolibet tempore, nec quibuslibet in locis sine discrimine debet consecrari. Vide Rupertum Tuitiensem in Leuiticum. cap. 32. super illud: Sacerdos qui offert, comedet eam in loco sancto. &c.

QVID REFORMATIONIS

prætensæ liber contra hæc tradat.

Reformationis liber uult, ut Pastor uisitans infirmos in domibus extra Missam, uerba tantum institutionis huius sacramenti, nempe: In qua nocte Dominus tradebatur. &c. una cum oratione dominica, super panem & uinum debeat pronunciari, atq; ita porrigere infirmo sacramentū. F. 114
Iam nemini est ignotū uisiones istas ante & post prandia, secundū infirmi comoditatē fieri debere: cōcedit licet pastor aut ieiunet.

DE SACRAMENTO ALTARIS.

Atq; ita facile est uidere q; liber permittat Pastori etiam a prandio extra omnem Missam & sacrificium, & absque gratiarum actione praecedente, conficere sacramentum apud infirmos in domibus, eo quo diximus more. Et uult praeterea liber ille, ut si plures fuerint praesentes simul communicent. Ipse autem sacerdoti non imponit hanc legem simul communicandi. Vide folio 114. facie 1. Porro nobilibus & qui remotius ab Ecclesia habitant, facit idem ille liber potestatem, coenam Domini conuenienti tempore in proprijs domibus & habitationibus seruandi. De quo in libro proprius quidam Titulus est; De Communione in priuatis domibus sanctorum. Folio 114. facie 1.

Secus Aurelianeñ. Conc. decernit: Vnicuiq; fidelium in domo sua oratorium habere licet: Missas autem ibi celebrare non licet. Vide Augustinum de Altari contra altare erecto. epist. 162. & epist. 171.

DE VENERATIONE DIGNISSIMI Sacramenti Eucharistiae.

Quarto, Cum Christus seipsum in Sacramento praesentem exhibeat, semper fuit in Ecclesia obseruatum, ut ipse tanquam re praesens, cum genuflexione, reuerentissime summaque attentione, in spiritu & ueritate ibidem adoretur. Beatus Augustinus de hoc in psalm. 98. ubi dicitur, Adorate scabellum pedum eius, quonia sanctum est. ita ait: Conuerto me ad Christum, quia ipsum quaero hic, & inuenio quomodo sine impietate adoretur terra, sine impietate adoratur scabellum pedum eius. Suscepit enim de terra terram: quia caro de terra est, & de carne Mariae carnem accepit. Et quia in ipsa carne hic ambulauit, & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit: nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adorauerit. inuentum est quemadmodum adoretur tale scabellum pedum domini: & non solum non peccemus adorando, sed peccemus non adorando. Similiter in psalm 21. ubi dicitur: Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terrae. sic ait: Manducauerunt corpus humilitatis Domini sui, etiam diuites terrae: nec sicut pauperes saturati sunt, ad imitationem: sed tamen adorauerunt &c.

Et est quidem in hac parte similitudo quaedam inter consecratam baptismi aquam, & sacramentum istud Eucharistiae quod utrunque seruetur. Aqua enim baptismi consecrata ad baptizandum, toto anno reueruatur pro paruulis baptizandis, nec amittit uirtutem benedictionis usque ad sacramenti eius administrationem: in qua ueritas sacramen

DE SACRAMENTO ALTARIS. Fol. XLV.

cramenti & uirtus cōsistit. Sicut beatus Augustinus docet, libro. 19. de Ciuitate Dei, cap. 3. At uero non adoratur: cum non sit ibi corpus Christi re ipsa præsens, nec fiat ibi ulla transmutatio aquæ in corpus & sanguinem Christi, sicut in Sacramento altaris panis & uinum transmutantur. Quanquam tamen & apud baptismum tota Trinitas, quæ illic inuocatur, & præsens operatur, debeat in spiritu adorari.

QVID REFORMATIONIS

prætensa liber contra hæc tradat.

AT Reformationis istius liber contendit eos omnes Sacramento hoc abuti, qui præsentes astitierint, nisi sacramentaliter simul communiceant. Atq; etiã eos, qui corã sacramento hoc in genua prociderint. Fol. 99.

Quo spectent, libri istius artifices, facile prudens Christianus percipere potest, & ex hoc diiudicare.

Item, ille liber dānat uniuersam Ecclesiam, propter expositionem & deportationem Sacramenti Eucharistiæ. Et uult non esse leuem abusum Sacramenti, si exponatur, aut in auro, argento, aut alio ornatu, cum luminibus, corporalibusq; seruitijs circūferatur: præcipitq; ut pastores ab expositione eius, & circūlatione deinceps prorsus abstineāt. Fol. 99. fa. 2.

An uero istud sit cōforme doctrinæ Catholicæ, dictum nobis est in Articulo de consecratione & custodia Sacramenti corporis & sanguinis Christi. Omnium maximè horrendū est, quod liber Reformationis in his omnibus uniuersam Christi Ecclesiam condemnat. Fol. 98. fa. 2. Sanctum papam Victorē, Ecclesias aliquot particulares, propter obseruantias quasdam externas, Euangelio non contrarias damnantem. Beatus martyr Irenæus acriter redarguit, quod non recte fecerit, damando tot & tantas Ecclesias Dei, quæ morem sibi antiquitus traditū, custodirent. Vide Eusebium in Ecclesiastica historia, libro 5. capite 24. Quanto uero intolerabilius est, quod faciunt libri illius cōmētatores, tam foede totius Ecclesiæ consuetudinem dānantes. Vetus Ecclesia magnum illū & Christianismum Imperatorem Constantinum, ob insignē eius munificentiam in Ecclesiam, ut qui Christiana pietate permotus, præter tot præstantissimarum Ecclesiarum sumptuosam ædificationē contulerit, etiam ad dignissimi Sacramenti istius honorem, tam multos calices & patenas ex auro & argēto fabrefactas. De quo uide Pontificale Damasc. in Syluestro. Palam est quid de hac re constituant Canones, ca. uasa, & ca. calix, de consecratione, distinctione prima.

DE SACRAM. ALTARIS.

Cæterum, quicquid in Dei honorem ad honorificam & dignam cōseruationem Sacramentorum, deuotione Christiana impenditur, nequit profecto esse malum.

DE COMMVNIONE SVB

utraque, ule altera specie tantum.

Male quidam Ecclesiam propter unius speciei administrati onem damnant.

Sub altera tantum specie, totus Christus, tam corpus & sanguis accipitur.

Singuli totū accipiunt Christū dominū, & in singulis portionibus totus est, nec per singulos minuitur, sed integrū se in singulis præbet. Verba sunt canonis ex Hieronymo. Can. qui manducat, de conf. distinct. 2.

QVinto, Quamquam uerum sit Christum Apostolis suis Sacramentum istud sub utraque specie porrexisse. Quem morem etiam multo post tempore seruauit Ecclesia, possetque rursum restitui ordinatione uniuersalis Concilij: extra quod sine Ecclesie dissipatione, & horribili schismate (cuius euitandi maior debet haberi ratio, quam ut externas species tantopere urgamus) mos ille repertus non potest. Non debet tamen ipsa damnari, propterea, quod unam tantum speciem, totum Christum, corpus scilicet & sanguinem continentem, in sua fide & deuotione, cum gratiarum actione erga Deum, contenta sit porrigere. Est enim uerissimum, Sacramentum istud institutum potius ad hoc, ut spiritualiter ipsum percipiamus, quam secundum externam speciem: quamquam & ita interdum sumere oporteat. Cum Christus ipse, ubi de manducatione sui corporis, & potatione sanguinis sui loquitur, ita dixerit: Spiritus est qui uiuificat, caro non prodest quicquam. Verba quæ ego loquor uobis, spiritus & uita sunt. Vnde dicit beatus pater Augustinus: Credere in eum, est panem & uinum eius manducare, qui credit in eum manducat eum. Vt quid paras dentem & uentrem? crede & manducaſti. de consecrat. distinct. 2. ca. ut quid, & ca. quid est. Quam ob rem non oportet in hoc Sacramento nos nimium de speciebus esse sollicitos, multæ sint an paucae, parue an magnæ, sed respiciendum est potius in uirtutem mysterij. Præsertim cum in unaquaque specie panis & uini, sit totum Christi corpus & sanguis, can. singuli autem, & ca. ubi pars, de consecratione, distinct. 2. Iam cum Sacramentum istud sit mysterium, & Sacramentum unitatis: unitatis ipsius consecratio potius quærenda & cogitanda nobis est, tanquam scopus ac finis huius Sacramenti, quàm species externa. Qui accipit, ait Augustinus, mysterium unitatis, & non seruat uinculum pacis, non mysterium accipit pro se, sed testimonium contra se.

Propterea idem ille sanctus pater libro 2. contra literas Petilianæ, ca. 55. & 108. Et libro tertio, capit. quadragesimo, dicit, pluris ualere apud Deum, communionem spirituales habere cum tota Ecclesia, quæ per uniuersum orbem diffusa est, quam paucorum Sacramentorum communionem.

Eos

DE SACRAMENTO ALTARIS. Fol. XLVI.

Eos quoque qui mēbra corporis Christi toto orbe diffusa nolunt agnoscere, & nihilominus interim gloriantur, se māducare corpus & sanguinem domini in Sacramento, audituros ab eodem domino: Non noui uos, non noui uos, qui corpus meum & sanguinē in Sacramēto māducatis & bibitis, membra autem mea toto orbe diffusa, in Euangelio nō agnoscitis. Ibidem dicit: Si quærimus ubi sit Ecclesia Christi, ipsum qui eam suo sanguine redemit audiamus, dicentem: Eritis (inquit) mihi testes in Hierusalem, & in totam Iudæam & Samariam, & usq; in totā terram. Huic Ecclesiæ, quæ per totam terram diffunditur, quisquis nō communicat, cui non communicet, uides, si cuius uerba ista sunt audis. Quid est autē dementius? Et quod Augustinus scribit contra Urbicum Casulanum, Epistola 86. competit in eos, qui omnes Ecclesias propter unius tantum speciei communionē hac tempestate temere condemnant. Siquidem & Urbicus non uerebatur totam Ecclesiam Christi, contumeliosissime, propter externos quosdam ritus uilipendere. Nā mirū censet, grauiter repræhendēdos & cohibendos omnes, quotquot ad hoc inquirunt, aut affirmant aliquid, ut possint Ecclesiam toto orbe terrarum diffusam damnare.

Præstat unius speciei communionem contentū esse, & in Ecclesia unitate manere, q̄ ob species externas ipsam discernere.

Et quis ferat (inquit) de tanto populo Dei ab isto dici, quod in carne sint, & Deo placere non possint, & quod de eis sit scriptum: Recedant iniqui a me, uiam eorum nō esse nolo. Quæ si de uno quopiam Dei famulo diceret Urbicus: quis eum audire, quis non deuitare deberet? Et uult Augustinus, ut Urbicus sua blasphemia totam molestant Ecclesiā compescatur.

Quod autem illa Christi uerba: Bibite ex hoc omnes, non sint tā strictē & coactē intelligenda, ut Ecclesia, quæ credit, non solum laico, uerum etiam sacerdoti, non celebranti, sufficere unam speciem, propterea debeat damnari. Hoc uel inde colligitur, quod dominus Christus, uix quicquam externorum ita præceperit, ut non reliquerit Ecclesiæ suæ facultatem, sicut pro temporis rationem uiderit expedire id ipsum modum randi & ordinandi, ad communem utilitatem & ædificationem Ecclesiæ. Dum tamen non erretur in scopo, & eo, quod per externa impetrandum est, quis non fraudetur. Potissimum uero, quando heretici, ut fit, externam speciem nimium urgent & torquent ad sensum suum, ut per hoc uniuersalem Ecclesiam more suo calumnientur aut damnent, quod multipliciter demonstrari potest.

Quicquid de rebus externis præceptū est, moderationem Ecclesiæ admittit, si tamen internis non officiat.

Initio constat dominū Christū, sanctū baptisma disertis uerbis instituisse, & ita obseruare mandasse: Ite, docete omnes gentes, baptizantes

Quod Christus mandavit primum docere, eoq. sit de externis, quo ad paruulos Ecclesia moderata est.

eos, hoc est, mergentes eos in aqua, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Quorum uerborum occasione inoleuit aliquando in Ecclesia usus, ut non properaretur cum paruulis statim ad baptismum, nisi magna urgeret necessitas. Idcirco nimirum, ut doctrina fidei aliquatenus saltem baptismum praecederet. Id quod uerba Christi secundum literam uidentur exigere. Quemadmodum Gregorius Nazianzenus testatur in sermone in sanctum Lauachrum, ubi consulit, ut paruuli, quibus nullum immineret periculum, triennium, aut paulo minus, seu plus seruentur, quo & mysticum quid audire & respondere possint, & si non perfecte, saltem figuratim ea intelligant, ac ita sanctificent animas & corpora, magno illi sanctificationis mysterio. Postquam uero sequentes haeretici uerarent paruulos, quamuis ingrueret necessitas baptizare, ordinauit Ecclesia, ut statim (licet nulla impenderet necessitas) baptizarentur, cum tamen illud mandato domini propius accedat.

Ecclesia non cogit ad mandatum immersionis.

Ad haec propter eadem illa uerba institutionis baptismi, baptizabantur initio homines, prorsus eo modo, sicut uerba Christi sonant cum immersione totius corporis in aquam. At cum istud interdum non admodum bene cederet infirmis plerisque. Beatus martyr Cyprianus declarauit epistola 7. libro 4. eos etiam recte baptizari, qui non toto corpore immergerentur aut lauerentur, sed perfunderentur tantum aqua baptismi. Et quamuis forte externum elementum non adeo perfecte alicui in hoc Sacramento administretur, existimat non propterea mutilari aut debilitari posse beneficia diuina, sed asserit non minus aspersione aquae illis impetrari, quam si tota fiat immersio, si tamen plena, & tota fide, & dantis & sumentis accipitur. In summa, tota epistola haec, agit Cyprianus, ut exponat hanc suam sententiam, Sacramenta non ad extremam illam & rigidam obseruationem, seu administrationem totius elementi externi, sed potius ad integritatem fidei tam dantis quam accipientis aestimari debere & obtineri, diuina uero compendia credentibus totum conferre.

Ecclesia non requirit trinam immersionem.

Propterea eadem illa uerba instituti baptismi intingebant aliqui baptismum. Immo initiandi tribus distinctis uicibus subter aquam. Quoadmodum sonant uerba Christi. Immo, quo (ut apparet) uerba Christi requirunt, & in Canonibus Apostolorum intellecta fuerunt & exposita. can. 50. Aliter tamen posita in Ecclesia obseruatum fuit. Et B. Greg. epist. 31. lib. 1. dicit non male ita baptizari, nec officere quicquam baptizato, si semel tantum immersus fuerit: cuius dat hanc rationem, quod in una fide S. Ecclesiae nihil officiat consuetudo diuersa. & subiungit: Sed quia nunc hucusque ab haeticis infans in baptismo tertio mergebatur, faciendum apud nos esse non censeo, ne dum merfiones numerant, diuinitatem diuidant, dumque quod faciebant faciunt, se more nostrum uicisse gloriantur. Haec Gregorius.

DE SACRAMENTO ALTARIS. Fol. XLVII.

Rursus licet mandauerit Christus hac essentiali uerborum forma baptizare, nempe: In nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Apostoli tamen nihilominus ipsi, alia quadam externa uerborum forma tempore aliquanto sunt usi, baptizantes tantum in nomine Domini lesu: haud dubium propterea, quo sic nomen illud celebre fieret.

Apostoli non semper usi sunt forma uerborum baptismi in Euangelio tradita.

Porro si tantum externo scripturae uerbo sit prorsus innitendum, nemo rerum intelligens aliud censebit quam reiectam illam Cypriani opinionem, de baptizandis ijs quos haeretici baptizassent, externis uerbis uiciniorum magisque conformem, quam sit contraria sententia. Vide Can. apostolorum 46. & 67. in uersione Gregorij Aloandri. Et tamen contrariam istam sententiam Ecclesia uniuersaliter tanquam Christianam acceptauit: Cum ut Donatistas retunderet, tum etiam quod Cypriani opinio uehementer officeret unioni & paci Ecclesiae refarcienda. Idcirco dicit beatus Augustinus: Omne illud quod uideretur baptismi hereticorum deesse, totum pace & unione compensari & sanari. epistola 50. ad Bonifacium, & de baptis. contra Donatistas.

Iam ut ad Sacramentum corporis & sanguinis Domini, de quo agitur reuertamur, pro euidentiori demonstratione eorum quae diximus, animaduerte, quod negari non potest, Christum statim a coena, ac simul cum sacramento istud institueret, apostolis suis pedes lauisse, dedisseque mandatum expressum & clarum, Iohannis 13. his uerbis comprehensum: Si ego Magister & dominus laui pedes uestrorum, & uos debetis alter alterius lauare pedes. Exemplum enim dedi uobis, ut quemadmodum ego feci uobis, ita & uos faciatis. Quod Christi mandatum, secundum externam profecto litteram, non minus cogit, quam haec uerba Domini: Bibite ex hoc omnes. Et tamen Catholica Ecclesia non utitur externo illo opere apud sacramentum corporis & sanguinis Christi, cum Christus sit eo usus, & ut uerba sonant, mandauerit deinceps, eo quo ipse fecerat modo obseruare. Quinetiam laudatissimum istud & piissimum opus prorsus fere exoleuit: Etsi beatus Bernardus in sermone de coena Domini appellatet magnum sacramentum. & beatus martyr Cyprianus, ante ipsum testatus sit in sermone de unctione Chrismatis, Christum non lauisse modo apostolis pedes, uerum etiam solenni deuotione praecipisse & instituisse, ut idem facerent deinceps Apostoli.

Mandatum de externa pedum lotionem, quod non minus quam uerbum illud Bibite etc. urget, non exigitur modo in Ecclesia.

Quare autem interciderit Christianissimum istud opus externum, quae est causa alia, quam ut ex beato Augustino colligitur, ne putetur esse rebaptizatio.

DE SACRAMENTO ALT.

Et ex hac ratione multi lotionem illam in cōsuetudinem recipere noluerunt. Sicut idem ille Augustinus libro de ritibus Ecclesiæ ad lauariarium, capite 18. testatur. Vitabatur autem talis error, omissione externæ istius cæremoniæ, commodius utiliusq̃, q̃ ut eius pertinaci retentione errori tanto datus fuisset locus.

Multæ circumstantiæ cœnæ dominicæ non observantur modo in ecclesia.

*epist. 118 ad Ianuari-
um.
Genes. 9.*

Actuum 15

Ecclesia mandatum de suffocato & sanguine non comedendo, relaxauit.

Præceptum de obseruatione sabbati, cedit Charitati Christianæ.

Ad eundem modum apostolus Paulus, sicut a domino accepit, ita dicit se tradidisse Corinthiis seruandæ cœnæ ritum. quem ita describit: Quoniã dominus Iesus, in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens, fregit, & dixit &c. Similiter & postquam cœnauit. At hunc ritum non seruamus in Ecclesia modo: Non enim post cœnam, aut uesperis, sed mane & ieiuni seruamus: Nec frangimus hostiam consecratam populo porrigendam: neq̃ sedemus ad mensam, quomodo tamen Christus ipse fecit. Et plurima adhuc in Euangelio recitantur a Christo facta apud sacramentum istud: quæ tamen nos eodem modo non peragimus. Et unde ista instituti Christi mutatio accidit? Augusti. assignat eius talem rationem: Placuit (inquit) Spiritui sancto, qui semper Ecclesiæ suæ præsens adest, ut in honorem tanti sacramenti, in os Christiani prius Dominicum corpus intraret, q̃ exteri cibi. Possunt & alia plurima Dei mandata de rebus externis recenseri & in medium adferri, quæ tamen ab Ecclesia paulatim omissa sunt. Quale est istud: Deus non solum Iudeis, sed omnium nationum patri, Noë, post diluuium ita præcepit: Omne quod mouetur & uiuit erit uobis in cibum, excepto quod carnem cum sanguine non comedetis. Et ne quis putaret hanc legem Euangelio sublatam, decreuit S. Iacobus apostolus in primo illo Hierosolymitano Concilio, ut ad conuersos ex Gentibus scriberetur, ut abstinerent se a contaminationibus simulachrorum, & fornicatione, & suffocatis & sanguine. Immo Decretum & literæ Concilij ad conuersos ex Gentibus ita sonant: Visum est spiritui sancto, & nobis, nihil ultra imponere uobis oneris, q̃ hæc necessaria: ut abstineatis ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato. Et tamen quod ad potestrema duo attinet, mandatum istud (quum res concernat externas) tacita dissimulatione sensim in Ecclesia antiquatum est. Tamen in Canonibus Apostolorum & plerisq̃ Synodis constitutum sit, ut ad mandatum istud Apostolorum conformiter uiueretur: multoq̃ tempore ita in Ecclesia fuerit obseruatum. Vide de hoc Tertullianum in Apologetico cap. 9.

Sic sabbatum illud Iudeorum, cuius loco nunc dies Dominicus apud Christianos sanctificatur, fuit proculdubio & etiam nunc est Dei mandatum: nihilominus uero docet Christus sabbatum debere cedere charitati. Matthæi 12.

DE SACRAMEN. ALTARIS. XLVIII

Quo significat externas ferias & cæremonias charitati non esse præponendas.

Item Paulus 1. Corin. 11. præcipit, ne uir orans uolet caput suum: uult autem ut mulier uelamen gestet capite operto. Atq; id ipsum dicit nos natura doceri. Et institutum istud tali præiudicio munit: Si quis (inquit) uidetur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neq; Ecclesia Dei. Neq; tamen Apostolicum illud mandatum tam rigide modo apud Christianos seruatur.

Institutum Apostoli, de mulieribus in Ecclesia uelandis non usq; adeo obstrictum est.

Quæ omnia eo retulimus, ut concludamus, necessario & euidenter omnia illa mandata, quæ externa uel signa uel opera concernunt, non esse censenda ac si plane & prorsus forent irremissibilia, & absq; ulla dispensatione aut moderatione ad literam obseruanda. Atque hoc ideo, ne putet priuatus unusquisq; sibi licere, ut secundum externæ literæ rigorem & tanq; ad salutem necessarium statim exigat omne quod forte inuenerit in Ecclesia Christi, absq; fidei & charitatis offensione moderatum, aut sua sponte mutatum uel antiquatum: Cum permissum sit Ecclesiæ in externis illis ordinare, omniaq; moderari, sicut iam diximus: Si tamen prospiciatur, ut idem illud ad qd externæ cæremoniæ institutæ sunt, nihilominus adipiscamur, & in ueritate consequamur. Consequitur ex eodem, Ecclesiam catholicam non esse propterea quod una specie sacramenti in recta & uera fide contenta, non communicet sub utraq; specie suos omnes, condemnandam, quodq; uinculum charitatis & pacis quo in eadem Ecclesia sumus inuicem colligati, non debeat propter externas istas species solui & dissipari. Quum externum omne unitati Ecclesiæ Christi, & charitati, cedere oporteat.

Si autem arbitrentur quidam fore melius ut Sacramento sub duabus speciebus denuo communicemus utamurq; (quomodo non paucis hoc tempore uisum est) Debitum in Ecclesiam officium requirit, ut primum hac de re cum cæteris Ecclesijs conueniatur, & communi consensu in Christo de hoc constituatur: quo schismati & conuulsioni corporis Christi, quæ est Ecclesia, nulla detur occasio: Quum hæc quæuis sacrilegia longe exuperent.

Neq; item canon Gelasij Comperimus, & epistola Cypriani tantum afferunt ad hanc rem momenti, quantum pleriq; existimant. Gelasius enim loquitur de illis qui superstitionis causa a calice sanguinis abstinebant. Similiter Cyprianus de hæreticis loquitur: qui potesta aquarum uocati sunt, & supersticiosa abstinentia a uino calicem sola aqua præparabant.

Adeo

DE SACRAM. ALTARIS.

*Communio sub una
tantum specie tam
vetus est, ut de eius
origine non constat.*

Adeoq̃ necesse fuit tempore illo, ut redarguerentur tales, qui prius
to suo consilio. in rebus externis aliud constituebāt q̃ catholica Chri
sti Ecclesia obseruaret. Quod semper in catholica Ecclesia damnatū
fuit: sicuti in præcedentibus inter demonstrandum hanc regulam la
tius explicuimus. Quod autem Laici longo iam tēpore alteram spe
ciem, uini inquam, non perceperint, non est paucorum supersticiosa
opinioe introductum: Verum tota Ecclesia Occidentalis (Bohe
mis tantum exceptis, qui huius articuli causa se non ita lōge ante hac
ab Ecclesia separarunt) consuetudinem illam Christiana & unanimi
concordia multis annorum centenarijs obseruauit. Nec fuit quisq̃
una sola specie non contentus: quousq̃ homines nouis factionibus
concitarentur. Et est credibile, imo plane apparet, q̃ quicquid in Cō
cilio Constantiensi de hoc articulo constitutum est, factum ideo es
se, quod quidam propter externam tantum speciem uolebant Eccle
siam totam damnare, & asserere, minus in una sola q̃ in utraque spe
cie contineri. Ac proinde Concilium illud facti sui non paruam aut
contemnendam habuit rationem: considerato q̃ similia quandoq̃ si
milibus de causis ante hac ab Ecclesia constituta sint, & uti iam di
ximus ordinata.

QVÆ MOLLIATUR REFORMATIONIS

Liber aduersus hæc.

*Liber ille damnat uniuersam Christi Ecclesiam, quæ Laicis sacra
mentum illud longe iam tempore una tantum specie porrexit: Dicit hunc
abusum tacite irrepsisse, ut solus panis Domini dispensaretur: idq̃ nouissi
mi temporibus, illic, ubi ecclesiarum præpositi officium suum negligent
ius procurarunt. fol. 100. Quodq̃ Christus utrūq̃ sacramentū æque tam
calicis q̃ panis, oībus Christianis instituerit ad percipiendū. F. 109. fa. 2.*

Obserua librum Reform. sacramentum istud duo sacramenta, eadem
que panem & uinum appellare, & alias de hoc ita loqui, ac si sub altera
sola specie non contineantur simul corpus & sanguis Domini: debeantq̃
necessario exigente mandato & institutione Christi, utraq̃ hæc populo
administrari. Quemadmodum & præcipit liber, ut infirmis totum sacra
mentum porrigatur. Quasi sub altera specie totum sacramentum ef
ficaciter non administretur. Folio 114. facie 1.

Item liber docet quod oporteat nos apud sacramentum istud omnia &
singula necessario facere, quæ Christus in coena sua peregit, nec ab eo ul
lis modis cedere. sicut etiam Angelus de coelo, aut apostolus aliquis aliud
doceat uel præcipiat. Fol. 94. fa. 2. Nec curandum esse quid nomine coe
nae aut Missæ antehac toto mundo obseruatum sit, aut modo obseruetur:
Et

DE SACRAMENTO ALTARIS Fol. XLIX.

Et quod hucusque ignoranter in hac sacratissima actione actum sit aliter quam dominus ordinauerit.

Torquet sanctum Cyprianum aduersus Catholicam Ecclesiam, quasi praesides Ecclesiarum in eo, quod Sacramentum sub altera specie hucusque porrexerunt, ministerio & uice Christi non sint perfuncti. Quin potius mandatum eius obiecerint, propter traditiones hominum. Fol. 95. fa. 1.

Atque ita se constituerint reos corporis & sanguinis Christi. Folio 98. facie secunda.

Quantum uero a beato illo martyre Cypriano abfuit, ut uoluerit, aut cogitauerit Catholicam Ecclesiam, propter externas istas caeremonias condemnare, iam supra satis demonstratum est.

AN DEBEANT OMNES PRÆ-

sentes huic Sacramento communicare.

Sexto, quanquam Christus suam sacram cenam, & unicū Sacramentum, cum duodecim suis discipulis seruauerit, quanquam insuper uerum sit, pium fore & Christianum, si exemplo tali probi Christiani in Missa praesentes omnes communificent. Quam ob rem merito deberent admoneri diligenter, ut se frequentius ad Sacramenti huius perceptionē prepararent. Id quod sancti Patres, Chrysostomus, Ambrosius, Augustinus, & cæteri fecerunt: non tamen coegit Ecclesia, unquam suos ad hanc legem, ut omnibus Missis tota communitas interesset, aut ut nulla celebraretur, nisi tota communitate praesente & cōmunicante. Nam & Christus ipse non obseruauit hunc morum, quādo ad sacram suā cenam duodecim tantū Apostolos uocauit. Cū adhuc praeter illos plures sibi delectos discipulos, qui se totos doctrinae eius tradiderant haberet, quos tamen ad cenam illam non acciuit.

Frequenter admonendi homines, ut sepe communificent.

Ad celebrandū Missam non exigi, ut totius communitatis conuentus expectetur.

Christus certe Sacramentū istud propterea instituit, ut quotquot uerā fide & deuotione peterent, quoties eis uideretur, aut necessitas requireret, ipso frui possent. Sicut in Apostolo dicit: Hoc facite in meā commemorationem: quotiescunque em manducabitis panem hunc, & calicē bibetis, mortem domini annunciabitis, donec ueniat.

Atque ita Christus dominus Sacramentum istud, quemadmodū & cætera, neque multitudini, neque paucitati personarum, aut loco ubi reciperentur, alligauit. neque item quenquam spiritualiter appetentem ita astrinxit, ut propter alium quemcunque, qui forte nō admodum de Sacramento sollicitus est, ipse quoque eo se fraudet: praesertim quum

M

taliter

DE SACRAMENTO ALT.

taliter affectus cupiat, quotquot sunt praesentes aut circumstantes communicare secum.

Communio quae fit in missa, non ad praesentes tantum extenditur, sed habetur cum omnibus ubilibet constitutis.

Ad haec negari non potest, communionem Sacramenti istius non consistere in externa sola sumptione sacerdotis & circumstantium, quorum quidam nonnunquam proditori Iudae, quam ueris Christi discipulis magis assimilantur: sed praecipue in spiritali & externa illa communionem, qua Presbyter, & quotquot cum eo in Sacramento communicant, se omnibus fidelibus toto orbe per fidem Sacramentum istud similiter percipientibus in spiritu associat. Ita enim docuit Apostolus Christi: Omnes unus panis sumus & unum corpus, quotquot de uno pane participamus. Nec loquitur de his solis, qui eo tempore Corinthi conueniebant, & Sacramentum ab unius Sacerdotis manu recipiebant, uerum potius de se ipso, tum procul Corintho agente, & Corinthiis ipsis omnibusque in Christum credentibus, ubi tandem constituti essent, quos omnes significat unum esse corpus, qui toto orbe de uno pane communicantes participarent.

Communio ueritas magis in spiritali, quam externa sacramentali consistit.

In prima epist. ad Corint. homil. 14.

Actorum. 4.

Quod autem communio non sit in externa potissimum societate sita, idem ipse Paulus in principio capitis illius in patribus ueteris testamenti docet, & testatur: Omnes (inquit) eandem escam spiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum spiritualem biberunt, sed non in pluribus eorum beneplacitum erat Deo. (In his uidelicet, qui tantummodo extrinsecus in societate uisibili uescebant.) Nam prostrati sunt in deserto. Haec autem in figura nobis acciderunt, &c. Hoc modo locum hunc Apostoli intellexerunt Sancti Patres. Ignatius Apostolicus episcopus & martyr Christi, ad Philadelphienses ait: Una est caro domini Iesu, & unus est eius sanguis, qui pro nobis effusus est, unus etiam panis, pro omnibus confractus, & unus calix totius Ecclesiae. Chrysostomus in praedicta Apostoli Pauli uerba, ita scribit: Si ex eodem pane, idem corpus omnes efficimur, quare non eandem prae nobis ferimus dilectionem, ut secundum hanc fiamus hoc unum? Etenim progenitorum nostrorum temporibus hoc erat, multitudinis credentium, inquit scriptura, erat corpus unum & anima una. Et iterum in eadem homilia: Quid autem fiunt, qui accipiunt corpus Christi, non multa, sed unum corpus. Nam quemadmodum panis ex multis granis unitur, ut minime grana appareant, sed tamen grana sint: uerum incerta discretionem coniuncta, ita & nos inuicem Christo coniungimur. Non enim ex altero corpore tu, ex altero ille educatur, sed ex eodem omnes, &c.

Similia docet S. pater Augustinus in 6. cap. Iohannis, tractatu 26.
Mans

DE SACRAMEN. ALTARIS. Fol. L.

Manducauerunt (inquit) manna, Moyses, Aaron, & Phinees, & alij multi, qui domino placuerunt, & mortui non sunt. Caeterorum multi sunt mortui: sicut & hodie multi moriuntur, qui Sacramentum solum, & non Sacramenti uirtutem de altari accipiunt. Et sequitur: Norunt fideles corpus Christi, quod exponens nobis Paulus Apostolus: Vnū (inquit) corpus multi sumus. O sacramentum pietatis, o signum unitatis, o uinculum charitatis. Qui uult uiuere, habet ubi uiuat, habet unde uiuat. Accedat, credat, incorporetur, & uiuificetur: nō abhorreat a communi page membrorum, & cetera. Et paulo ante, qui manducat intus, non foris, qui manducat in corde, non qui praemat dente. Idem ille Augustinus libro Confessionum nono, capite decimotertio, de matre sua Monica refert, quomodo animam suam ad Sacramentum precij nostri uinculo fidei alligauerit, & ita in fide desiderauerit, sui memoriam ad altare fieri, unde sciret dispensari uictimam sanctam. Ecce pia illa & sancta mulier, noluit, ne post mortē quidem, a spiritali illa cōmunionē separari.

Communiō corporis Christi, est cōmunicare cum omnibus Christi membris.

Ex quibus omnibus consequitur, quod omnis cōmunicaturus animam suam huc dirigere debeat, quo tali sumptione Christo domino suo incorporetur, & ad hoc cōmunicet cum omnibus fidelibus toto orbe diffusis potius, quā cum solis praesentibus, quorum fides fortasse sibi ignota est. Cōsequitur deinde etiam sacerdotem non malefacere (si tamen non omittat admonere populum, ut ad communionem frequentius se praeparet) quādo celebrat Missam, praesentibus aliquibus, qui spiritali oblationi suae consensum praebant. Licet nōdem interdum per fidem, spiritaliter tantum in oratione in laude Dei, in gratiarum actione cum eo communicet. Quum sacerdos ipse nihilominus praeterea, cū omnibus illis, qui ubilibet locorum in Sacramento communicant, cōmunicet sacramentaliter. Ad quod etiā refert uerba Canonis. Quemadmodum uetus ille & doctus Cameracens. Episcopus Odo pulchre tradit.

Quo debeat sacerdos uerba sua referre cū desint communicantes.

Nec uero, quae diximus Christianū & bene affectū hominem magis sollicite, debet, tātum si animaduertat sacerdotē altari adstare, nō tātum pro praesentibus, uerum etiam pro toto mūdo, pro absentibus & praesentibus, pro praeteritis ante nos, & futuris post nos, pro quibus omnibus iubet per sacrificium istud agere gratias, quā exclamat: Gratias agamus domino Deo nostro. Quae est sancti Iohannis Chrysostomi sententia, homilia 26. in Matthaeum.

Plane ad eundem modū loquitur, & alibi lib. 6. de Sacerdotio, ubi cū dixisset: Sacerdotē pro ciuitate tota astare, subdit: Quid dico ciuitate? imo uero pro uniuerso terrarū orbe Legatus intercedit, deprecatorque est

M ij apud

DE SACRAM. ALTARIS.

apud Deum, ut omnium non uiuentium modo, sed etiam mortuorum peccatis propitius fiat. Similia reperis apud eundem homil. 5. de uerbis Esaie.

*Nunq̃ fuit in Ecclesia is usus, ut præsentes omnes cogere-
rentur ad communi-
candum.*

*In Ecclesia Occiden-
tali usus frequenter
communicandi, diu-
tius q̃ apud Orienta-
les durauit, quanq̃
non cogere-
ntur communicare.*

Iam neq̃ in Orientali, neq̃ in Occidentali Ecclesia, unquam fuisse usum illum, ut præsentes omnes officio Missæ, aut cogere-
rentur ad com-
municandū, aut ab auscultanda Missa iuberentur abstinere, siue etiā, ut sine cōmunicantibus nulla celebraretur Missa, nemo melius absq̃ ulla contradictione, nemoq̃ certius & ad oculum demonstrauerit aut teste-
tur quā Patres ipsi, qui eo seculo uixerunt, omniumq̃ Ecclesiarum mo-
res habebant exploratos. Inuidiose nimis affingitur hac tēpestate Occi-
dentali Ecclesiæ, quasi in ea primum quotidianæ cōmunicationis usus
defecerit. Quod certe non est. Cū ex Patribus luculenter ostendi queat,
assiduam cōmunicationem durasse longius in Ecclesia Occidentali q̃
in Orientali. Beatus Ambrosius testatur Græcorū laicos sua ætate se-
mel tantum in anno consueisse cōmunicare, lib. 6. de Sacramentis, cap. 4.
Quod imitari uolentes increpat his uerbis: Si (inquit) quotidianus est ci-
bus, cur post annum illum sumis, quemadmodum Græci in Oriente fa-
cere consueuerunt? Huic consonat Augustinus lib. 2. de sermone do-
mini in monte, ubi testat̃ Orientales non quotidie cœnæ dominicę com-
municare. Volunt ambo doctores dicere, aliter sua ætate in eorum Eccle-
sijs, aliter apud Orientales, de cōmunionē frequēti obseruatum fuisse.
Quod consequenter explicabimus.

Atq̃ hoc uerum esse testatur Chrysostomus ipse homilia 11. ad po-
pulum circa finē, ubi Constantinopolitanos suos ciues increpat, quod
in Quadragesima iudicarēt, litigarent, iuramēta & periuria (ut in rebus
illis fieri solet) committerēt. Et sequitur: Quomodo sacrum uidebimus
Pascha? Quomodo sacrum suscipiemus sacrificiū? Quomodo mira-
bilibus cōmunicabimus mysterijs, lingua illa, qua Dei legē conculcaue-
rimus? &c. Ad populum ista loquitur, quem exhortabatur, ut saltem se
præpararent ad communicandum pro consuetudine in Pascha. Quod
ipsum tamē expressius facit in 10. cap. Epistolę ad Hebręos, homil. 17.
his uerbis: Plurimi ex hoc sacrificio semel accipiūt in toto anno, alij bis,
alij sepius. Ad oēs ergo nobis sermo est. Nō ad eos qui hic sunt tm̃, sed
etiā ad eos q̃ in heremo sedēt. Illi em̃ semel in anno participant, fortassis
& post duos annos. Quid ergo est? q̃s magis acceptamus? Eos ne q̃ se-
mel, an eos q̃ sepius, an illos q̃ raro accipiūt? Neq̃ illos q̃ semel, neq̃
q̃ sepius, neq̃ qui raro, sed eos qui cū munda cōscientia, qui cū mūdo
corde, cum uita irreprehensibili; isti semper accedunt. Qui uero tales
sunt,

DE SACRAMEN. ALTARIS. Fol. LI.

sunt, neque semel. Quid ita? Quia iudicium sibi accipiunt & damnationem, & supplicium.

Licet autem plebis Constantinopolitanæ pars maxima non quotidie communicaret, interdum fortasse nemo non tamen: propterea Chrysostomus ille, aut Presbyteri Constantinopolitani censuerunt causam esse, quo minus ipsi puotidie sacrificarent, Missasque celebrarent. Quod eodem in loco ipse testatur, ubi dicit: Nonne per singulos dies offerimus? offerimus sane, & cæt. Similiter in Epistola ad Ephesios capite primo, sermone tertio meminit quotidianæ oblationis. Quanquam uerum est, quod populum suū ibidem (sicut & Episcopos nostros, ac pastores facere conueniebāt) uehementer redarguit, quod ubi quotidie offerretur, quotidie astaretur altari, nemo qui cōmunicaret accederet. Frustra (inquit) habetur quotidiana oblatio Frustra stamus ad altare, nemo est qui simul participet. Quāuis autem non accederent illi: Ipse tamen quotidianam suam Missam iusto tempore quotidie perficere non destitit. Quod autem hæc sit mens eius, nec uelit expostulatoriis illis uerbis, (Frustra stamus ad Altare) legem præscribere, sed arguere tantum: nec item uoluerit prohibere Missas, in quibus præsentēs non communicarent, manifestant ipsius uerba eodem in loco ad Hebræos decimo. Hæc (inquit) dicens, Non ab una in anno perceptione uos ueto, sed uolo semper uos accedere, sanctis hæc concessa sunt. Hæc etiam diaconus insonat in illa hora sanctos uocans, per hanc uocem ueluti maculas inspiciens. Hæc Chrysostomus, qui Orientalis Ecclesiæ consuetudinem istiusmodi uerbis satis indicat.

*Chrysost. celebrant
atq; communicant
tibus.*

*Quo sint Chrysost.
uerba in Epistolam
ad Eph. intelligenda.*

Iam ut ad Occidentalem Ecclesiam reuertamur, ueteres sancti Episcopi referunt se quotidie, aut saltem aliquot in hebdomada diebus, Missam aut sacrificium altaris celebrasse: ut est uidere apud Cyprianum libro quarto, Epistola nona ad Florentium Pupianū, & in Ambrosio in cap. 3. Epistola prima ad Timotheum. In Augustino item, Epistola uigesimatertia ad Bonifacium. & in Psalmo 173. & de fide ad Petrum capite decimonono. In quibus locis sufficienter demonstratur Occidentalem Ecclesiam in assidue & frequenti communicationis usu longius quam Orientales perseuerasse. Id quod etiam ex Epistola Hieronymi ad Lucinium manifeste patet, ubi dicit Romanas & Hispanas Ecclesias quotidie communicare. Similiter in Epistola ad Damasum, & ad Hedibiam quæstione secunda.

*Occidentales quoti-
die Missas celebra-
runt.*

DE SACRAM. ALTARIS.

Quanquam autem quotidie sancti patres celebrarent, noluerunt
 tamen praesentes laicos ad communicationem compellere. Admonuerunt
 quidem eos, interim tamen quid sentirent, simul aperiebant: Se ne-
 que laudare, neque uituperare quotidianam Eucharistiae commu-
 nionem; hortabantur tamen, ut saltem Dominicis praecipue diebus
 communicarent, si tamen mens sine affectu peccandi esset: Nam ha-
 bentem adhuc uoluntatem peccandi, grauari magis Eucharistiae per-
 ceptione quam purificari. Sicut in Augustino legitur de Eccles. dogma-
 cap. 53. Quinetiam epistola 118. ad Ianuarium. cap. 2. & 3. non con-
 uenit huic sancto uiro cum illis qui putabant quoties missa celebra-
 retur, totum populum communicare debere. Verum in hanc senten-
 tiam concludit, ut unusquisque pro suo arbitrio facere possit & debe-
 at, quod secundum fidem suam crediderit sibi pie faciendum esse. Ali-
 quis dixerit (inquit) non quotidie accipiendam Eucharistiam: quoni-
 am eligendi sunt dies quibus purius homo continentiusque uiuit quo
 ad tantum sacramentum dignus accedat. Qui enim manducauerit
 indigne, iudicium sibi manducat & bibit. Alius uero contra: Imo (in-
 quit) si tanta est plaga peccati atque impetus morbi, ut medicamenta
 talia differenda sint, auctoritate antistitis, debet quisque ab altari re-
 moueri ad agendam poenitentiam, & eadem auctoritate reconciliari.
 Caeterum, si peccata tanta non sunt, ut excommunicandus quisquam
 homo iudicetur, non se debet a quotidiana medicina Domini cor-
 poris separare. Verum neutrius sententia Augustino probatur:
 Vnde media uia incedens, hanc promittit de eis censuram: Rectius (in-
 quit) inter eos quisquam dirimit litem, qui monet ut praecipue in Chri-
 sti pace permaneant: Faciat autem unusquisque quod secundum fidem
 suam pie credit esse faciendum. Neuter enim eorum exhonorat cor-
 pus & sanguinem Domini, si saluberrimum sacramentum certatim
 honorare contendunt. Neque enim litigauerunt inter se, aut quisquam
 eorum se alteri praeposuit, Zachaeus & ille Centurio: cum alter eorum
 gaudens in suam domum suscepit Dominum: Alter dixit: Non
 sum dignus ut intres sub tectum meum. Ambo Saluatorem honori-
 ficantes, diuerso & quasi contrario modo: ambo peccatis miseri, am-
 bo misericordiam consequuti. Atque hic dicit beatus Augustinus: Va-
 lere similitudinem illam in manna quod in illo populo unicuique se-
 cundum propriam uoluntatem sapiebat: sic & in honore cuiusque
 Christiani sacramentum illud quomodo sumatur, aestimandum est.
 Nam & ille honorando non audet quotidie sumere: & ille honoran-
 do non audet ullo die praetermittere. Contemptum solum non uult
 cibis ille, sicut nec manna fastidium. Hucusque Augustinus.

Cogno

DE SACRAMENTO ALTARIS Fol. LII

Cognosce autem an non hoc sit quod uoluit apostolus Paulus 1. Cor. 11. ubi ait: Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat & de calice bibat &c.

Hinc apparet, quod licet uetus Latinorum Ecclesia, quotidie sacrificauerit, Missasq; celebrauerit: quibus haud dubium populus, illi praesertim qui nullis publicis criminibus infames erant, praesentes fuerunt. Non adegit tamen praesentem populum ad quotidianam sacramenti communicationem, sed id ipsum uniuscuiusq; conscientiae liberum permisit. Quemadmodum & sanctus pater Augustinus scribit: Quotidie (inquit) Eucharistiae communionem percipere nec laudo nec reprehendo: omnibus tamen Dominicis diebus communicandum suadeo & hortor, si tamen mens sine affectu peccandi sit. Atq; ita factum uetustissimi quoq; canones attestantur. In primis ueteris illius Sotheris. c. hoc quoq; statutum est. de cons. distinct. 1. Qui hoc tantum exigit, ut nullus sacerdos Missarum solennia celebrare praesumat, nisi duobus ad minimum praesentibus, sibiq; respondētib; cum dicit, Dominus uobiscum, aut in Secretis, Orate pro me &c. Non exigit autem ut totus adsit populus necessario praesens: multo minus ut omnes semper communicent: quod ne ab his quidem duobus quos uult esse praesentes uidetur exigere. Praeterea testatur idem ille Soter, aetate sua quosdam etiam in die dominicae coenae perceptionem Eucharistiae neglexisse: Quo die aequum certe erat omnes Christiani nominis communicare. c. in coena Domini. de consecrat. dist. 2: Hinc conijcere licet quid alijs diebus communibus ea tempestate fecerit populus.

In canonibus Fabiani ita legitur: Etsi non frequentius, saltem in anno ter homines communicent: nisi forte quis maioribus quibuslibet criminibus impediatur: in Pascha uidelicet, & Pentecoste, & Natali Domini. Et habetur de consecratione distinctione secunda, can. Etsi non frequentius. Ne uero putetur Canon hic nouiciū esse quoddam commentum, renouatur Constitutio ista, tanquam uetus, in Agatenſi Concilio. capite decimo octauo, ubi praeterea nihil a laicis exigitur amplius, q̄ ut Missas die Dominico totas audiant, nec ante benedictionem sacerdotis egredi praesumant, capite quadragesimo septimo. & habetur de consecratione distinctione prima, can. Missas die dominico.

Idem illud mandatur in Concilio Aurelianensi. can. 28. & habetur de consecratione dist. prima, cum ad celebrandas Missas.

Quine

*Olim ter in anno
omnis populus com-
municabat.*

DE SACRAMEN. ALTARIS.

*Olim etiam priuata
Missa in oratorijs
seu sacellis celebra-
ta.*

*Leontius Neapoleo
Cyprorum Episco-
pus in uitam sancti
Iohannis Alexandri.*

Quinetiam Concilium Agateñ. c. 21. Similiter sexta uniuersalis Synodus, allegata in c. Clericos, de cons. dist. 1. Permittunt sacerdotibus ut consentiente Episcopo loci, celebrare possint in oratorijs, quæ inter priuatas domus sunt. Quod & factum expresse legitur in Constantinopoli a beato Gregorio Nazianzeno: qui illic in paruo oratorio, cum multorum Episcoporum communi decreto, fuisset in Episcopum surrogatus, sacra celebrare non dubitauit. Vide Tripartitâ historiam libro 9. cap. 8. Iohannes ille Eleemosynarius, Alexandria nus patriarcha, cum post lectum Euangelium, ociosis sermonibus quidam extra Ecclesiam orationis tempore uacarent, exiit & ipse, & sedit cum turba. Omnibus uero obstupescantibus, dixit ad eos senior: Filij, ubi oues illic & pastor: aut intrate intro, & ingrediar, aut manete hic & manebo. Ego propter uos descendi in sanctam Ecclesiam: nam poteram mihi facere met Missas in episcopio. Similia reperis apud Augustinum lib. 22. de Ciuitate dei, cap. 8. & Gregorium in Regeſtis, ubi frequentius priuatarum Missarum meminit.

Ex quibus omnibus perspicuum fit & clarissimum, non posse a ueteris Ecclesiæ consuetudine deduci & tradi, non esse celebrandâ Missam, nisi præſente toto populo & communicante.

Et quare obsecro probi & pñ Christiani, nullis deliberato animo commissis criminibus obnoxij, arcentur a Missa: Quare non liceat talibus manere in sacro officio, ut corpore & sanguine Christi præſente, tanto attentius Dominicæ passionis habeant memoriam, ad agendum Deo gratias, ad orandum, & pro sua totiusq; mundi salute supplicandum, ad audiendum item lectiones sacras, in ædificatione fidei & charitatis suæ: Licet etiam tales non semper tremenda illa mysteria (ut inquit Chrysostomus) conscientie metu conterriti, aus sint recipere. Cur enim interesse nequeant, ut dicant cum Centurione: Domine nō sum dignus ut intres sub tectum meum, Matthee. 8. & cum Petro: Recede a me Domine, quia homo peccator sum. Luc. 5. & cum publicano stare a longe, tondere pectus, & dicere: Deus, propicius esto mihi peccatori. Lucæ 18. Dicit Apostolus 1. Corint. 14. Cum conuenitis, unusquisq; uestrum psalmum habet, doctrinā habet, Apocalypsim habet, linguam habet, interpretationem habet: & tandem perorans. Omnia (inquit) ad ædificationem fiant. Et beatus Augustinus epist. de moderate coercendis hæreticis, ad Bonifacium Comitem, dicit: Christianos pacis tempore uario & multiplici prout unicuique donauit Deus pietatis studio alacriter conuenire. Quorum (inquit) o si uideas in Christi pace læticias, frequentes ala-
cri

DE SACRAMENTO ALTARIS. Fol. LIII.

critates, & ad hymnos audiendos & canendos, & ad uerbum Dei percipiendum, celebres, hylaresq; conuentus, multorumq; in eis cum dolore magno recordationem præteriti erroris, &c. Et hinc est, quod ueres Canones tam frequenter de audiendis Missis meminerūt, ca. si quis, & ca. Missas, qui sunt ex Concil. Agathen. de consecrat. distinct. 1.

Aduersus hæc, non adeo, ut plerisq; uisum fuit, facit ca. peracta, distinctione 2. Excerptus est enim ex Epistola Anacleti: quæ si diligenter inspicatur, nō efficies ex ea, Laicos in Missa præsentis debuisse omnes communicare. Ita enim habet Anacletus: Episcopi quādo domino sacrificant, non soli hoc agere debent, sed testes secum adhibeant, ut domino perfecte in sacratis Deo locis sacrificare probetur. Deinde Episcopus domino sacrificans, testes ut præfixum est, secū habeat, & plures q̃ alius sacerdos. In solennioribus quippe diebus, aut septem, aut quinque, aut tres Diaconos, qui eius oculi dicuntur, & Subdiaconos ac reliquos ministros secum habeat, qui sacris induti uestimentis, in fronte & a tergo, & Presbyteri e regione dextra leuacq; contrito corde & humiliato spiritu, ac prono stent uultu, custodientes eum a maleuolis hominibus, & consensum præbeant eius sacrificio. Et statim sequitur, quod est in Canone: Peracta autem consecratione omnes communicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus, &c. Quod, pfecto nō ad alios, q̃ ad Sacerdotes, Diaconos, Subdiaconos, & alios Ecclesiæ ministros iam dictos, qui apud sacrificium solennibus diebus debeant esse præsentis, necessario referri debet. Nulla enim fit expressa laicorum ibidem mentio.

Verus sensus Canonis Peracta.

Aduerum Canonis huius intellectum, non parū confert nonus Apostolorum Canon, qui ita habet: Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, uel quilibet ex sacerdotali catalogo, facta oblatione nō communicauerit: aut causam dicat, ut si rationabilis fuerit, ueniam consequatur, aut si non dixerit, communione priuetur. Cuius instituti datur in eodem Canone talis ratio, ne uidelicet Clerici a communioe abstinentes, populo sint offensionis, generentq; suspicionem de eo qui sacrificauit, quasi non recte obtulerit. Ad eundem modū decimus Apostolorum Canon intelligendus est. Qui in Concilio Anthiocheno cap. 2. exponitur, de his qui ingrediuntur Ecclesiam Dei, & sacras scripturas audiunt, nō autem cum populo in oratione communicant, auersantur autem sancti dominici Sacramenti sumptione, secundum propriam aliquam disciplinam: quos ab Ecclesia oportet abijci, donec confitentes, fructum poenitentiae demonstrent, &c. Ita profecto æquum est, & hoc tempore, ut excommunicentur, qui uniuersalem Christianorum communionem in hoc Sacramento auersantur. Quum autem uniuscuiusque sermonis aut

Quare ministri altaris olim debuerint communicare cū celebrante.

Excommunicandos qui aliter q̃ reliqua Catholica Ecclesia faciat, noluerint communicare.

DE SACRAMENTO ALTARIS

sententiæ uerus intellectus, ut uult Hilarius, ex causis & rationibus doctorum sit accipiendus. Atque ut dicunt Iurisperiti, inciuile sit de lege iudicare, nisi ea fuerit tota perspecta, quilibet facile prospicit, quousque causa. Peracta, & ca. omnes se extendant: & præsertim Canonibus illis non effici hoc, ad quod per uim contra germanum eorum sensum a quibusdam infeliciter satis torquentur. Fit itaque, ut Canonibus illis inoffensis, ueritas maneat inconcussa, nunquam fuisse in Ecclesia strictam istam consuetudinem, ut in omni Missa tota cõmunitas fuerit præsens, omnesque præsentibus coacti fuerint ad communicandum. Alioqui profecto non paulo rarius Sacramentum illud permissu plebis obtulissent. Quod tamen legimus quotidie ab ipsis oblatum.

QV ID OBTENSÆ REFORMATI onis liber aduersus hæc doceat.

In primis liber Reformat. ex hac propositione, quod dominus noster Iesus Christus cum omnibus discipulis suis, eo tempore præsentibus, qui se totos eius doctrinæ dederant, Sacramentum istud tractauit. Folio 95. facie prima.

Infert plurima, primum quod idcirco ueteribus Ecclesijs fuerit talis consuetudo, ut in una qualibet communitate seu congregatione, una tantum coena cum omnibus communiter seruaretur. In qua omnes de uno pane, & de uno calice perceperint. Folio 95. fa. 1.

Infert inde & hanc doctrinam, eos, qui in communitate una plures quam unam coenam seruarent, hoc ipso indicare & comprobare, se non esse panem unum & corpus Christi, nec uere recipere, nec item habere communionem sui corporis & sanguinis, præ se ferre quoque schisma seu dissipationem corporis Christi & Ecclesiæ. Insuper ad hæc quod quicunque præsentibus fuerint huic Sacramento, & Sacramentum (ubi fuerint de libri istius ordinatione sufficienter edocti) non simul uoluerint cum cæteris percipere, hoc ipso satis demonstrare se non esse membra reliquorum Christianorum, nec uelle esse panis unus & corpus unum. Fol. 95. fa. 2. & fol. seq.

Item, quod in una communitate aut congregatione populi, non plures quam coena una obseruari debeat, & hoc eo tempore, quando tota cõmunitas simul congregatur. Sicut diebus dominicis, & alijs festis, quibus haberi poterunt communicantes. Folio 96. facie 1.

Imo uult, ut coena tantum dominicis aut festiuis diebus, aut quibus cõmunitas orationis causa, alioqui tota fuerit congregata, obseruetur. Sanctos item Patres arbitrari Sacramentum istud non uere confici aut obseruari, nisi coram tota fraternitate celebretur. Fol. 101. fa. 2. Et addit in maioribus & populosis ciuitatibus olim solitum ita seruari.

Similis

DE SACRAMEN. ALTARIS. Fol. LIII.

*Similiter quod ueteres Ecclesiae excommunicauerint eos omnes, qui
coena interfuissent, & non communicassent. Huc torquet & ca. Peracta,
& beatum Chrysostomum. Folio 100. facie pri. & seq.*

*Item, quod Sacramentum istud non debeat exhiberi pro spectaculo,
sed in solam communionem omnium membrorum Christi, quae debeat una
quaeque communitas de uno Sacramento sumere & percipere. Folio 101.
facie secunda.*

Vnde apparet, quod liber ille uelit eleuationem Sacramenti huius
dignissimi, quae sit in Missa prohibitam, quae tamen est de ratione sacri
ficii, quam & ratio nominis Missae requirit, uti postea demonstrabitur.
Ad haec hostiae eleuatio, usitata fuit semper, tam in Latinorum, quam
Graecorum Ecclesia, ut testatur Basilii libro de spiritu sancto, cap. 27.
Quod etiam in Canone Missae Iohannis Chrysostomi clarissime patet,
ubi sic habet: Sacerdos autem eleuans sanctum panem: dicit sancta san
ctis. Et Choro respondente: Unus sanctus, unus dominus Iesus Chris
tus in gloria Dei patris. Sacerdos rursus eleuat panem, dicens: Super
coelos Deus, & super omnem terram gloria eius effusa est.

Propterea, qui Graecae Ecclesiae consuetudinem explorata & com
pertam habent, probe norunt, quomodo Presbyter post consecrationem
Sacramenti, tradat Diacono patenam deauratam, continentem conse
cratum & sanctificatum panem cum magna religione, ut populo osten
dat, qui deinde per populum in genua procumbentem circumfert calicem
cum Sacramento. Nihilominus tamen nemo plerumque ex populo cum sacra
dote communicat, praeter Diaconum & Subdiaconum, quibus de sacra
to pane & calice datur. Caeteris uero datur panis reliquus non conse
cratus, e quo sacerdos sibi delegerat panem consecrandum. Et partici
pat unusquisque portiunculam, quanquam non consecratam, cum magna
deuotione in memoriam Christi, & caetera. Liturgia Chrysostomi describit
orationem quam Diaconus, Subdiaconus, & Lector, priusquam Sacra
mentum participant debeant dicere: quod & ipsum indicium est non om
nem plebem quotidie communicasse, sed ministros tantum.

*Latinorum Ecclesia
dat osculum pacis,
loco Graeci istius ritus.*

DE MIXTURA CALI

cis cum aqua.

SEptimo, a tempore Apostolorum ad nos usque traditam tene
mus institutionem, quae & toto orbe Christiano semper obserua
ta fuit, ut calix domini non solo & puro uino, sed aqua mixto,
ad altaris sacrificium adhibeatur.

N ij Huius

DE SACRAMENTO ALTARIS.

Vinum miscendum
aqua ex instituto
Christi.

Huius instituti antiquitatem uidemus apud Irenæum uicinū Apostolorum temporibus libro 5. contra hæres. Ait em̃: Quando mixtus calix & fractus panis percipit uerbū Dei, fit Eucharistia sanguinis & corporis Christi. Similia habet & papa Alexander, qui sub Traiano uiu-
xit, de consecrat. distinct. 2. ca. 1.

Verba Canonis. In
sacramentorū obla-
tionibus, quæ inter
Missarū solennia do-
mino offeruntur, pa-
nis & uini aqua p-
mixtū in sacrificiū
offerantur. Non
enim debet in calice
domini, aut aqua so-
la offerri, sed utrū-
que p̄mixtū offera-
tur, quia utrūque ex la-
tere eius in passio-
ne sua profluxisse
legitur.

Item, sanctus martyr Cyprianus libro 2. Epistola 3. ad Ceciliū fra-
trem, uult hanc traditionem a Christo ipso descendisse. Et quemadmo-
dum dicit in sacrificando calice domini, offerri aqua sola non potest, ita
nec uinum. Nā si uinum tantū quis offerat, sanguis Christi incipit esse
sine nobis. Si uero aqua sit sola, plebs sumit esse sine Christo & c. Huius
est simile quod Eusebius Emisenus in homilia de corpore & sanguine
domini ait: Hoc dominici sanguinis uinum, aqua miscendum esse, non
solum traditione dominus, sed etiam ipso genere passionis ostendit. Ex
cuius sacro latere sanguis & aqua lanceæ illusione profluxit. Atque hoc
ipsum Iulius Pontifex ad Episcopos per Ægyptum latius declarat, ca.
Cum omne, de consecrat. distinct. 2. dicens: In uino ostendi sanguinem
Christi, in aqua uero populum intelligi. Et ergo cū in calice uino aqua
miscetur, intelligi populum Christo adunari, & cæt. Dicit insuper anti-
quis Concilijs præceptum, nulli licere aliud offerri in sacrificijs diuinis,
quam panem & uinum aqua mixtum. Reprobat errorem & præsum-
ptionem quorundam, qui ad ueritatem subuertendam secus agere uole-
bant. Cui consonat Concilium sub Martino papa habitū, ca. non oportet
tet, de consecrat. distinct. 2. & Concilium tertium Carthagineñ. cui beas-
tus Augustinus interfuit, can. 23. Quod ita sonat: In sacramentis corpo-
ris & sanguinis Christi, nihil amplius offeratur, quam ipse dominus tra-
didit, hoc est, panis & uinum aqua mixtum. Idem illud Græca Chryso-
stomi Missa testatur, & totius denique Catholicæ Ecclesiæ consuetu-
do uniuersalis ab initio ad nostra usque secula obseruata.

QVID OBTE NSÆ REFORMA

tionis liber aduersus hæc doceat.

Verum liber Reformationis, istis neglectis, nullam facit mentionem
de uino aqua miscendo.

DE SACRIFICIO MISSÆ.

Christus in cena ob-
lationem nouam in-
stituit, & docuit of-
ferre.

IN tota Catholica Ecclesia a tēpore apostolorū cōcorditer traditū
fuit, dñm nostrū Iesum Chr̃m in sua sacratissima cena, nō solū dis-
tribuisse Apostolis suis sub panis & uini speciebus carnē & san-
guinem

guinē suū, sed etiā eodē tēpore obtulisse Deo patri coelesti nouū sacrificiū, & apostolis ac successoribus eorū, ut id ipsum usq; ad finē mundi facerent, mandasse. Quod beatus Irenæus pulcherrime attestatur libro quarto contra hæreses. cap. 31. 32 & 33. Capite 32. sunt hæc eius uerba: Eum qui ex creatura panis est, accepit, & gratias egit dicens: Hoc est corpus meum. Et calicem similiter. Qui est ex ea creatura quæ est secundum nos, suum sanguinem confessus est, & Noui Testamenti nouam docuit oblationem. Quam Ecclesia ab apostolis accipiens, in uniuerso mundo offert Deo. De quo in duodecim Prophetis Malachias sic præsignauit: Ab ortu solis usq; ad occasum, nomen meum glorificatur inter gentes, & in omni loco incensum offertur nomini meo, & sacrificium purum.

Cæterum, quod Christus dominus in cœna sua nouam Noui Testamenti oblationem instituit, non opus habet neq; Irenæi neq; aliorum patrum quorumcunq; testimonio: quum possit id ipsum ex textu euangeliorum clare demonstrari, & intelligi facillime: Tantum si facta & dicta Christi uoluerimus attente considerare. Enimuero certe magna foret (nostro iudicio) cæcitas, si quis hic uelit inspicere & obseruare, quod Christus quemadmodum loco ueteris illius sacramenti circuncisionis, instituit sacramentum nouum baptismatis, ita & hic loco multiplicium oblationum & sacrificiorum Veteris testamenti, quæ tantum umbræ quædam fuerunt rerum futurarum, nouum istud tradidit sacrificium. Quod certe sit manifestissimum, si uerba factaq; Christi, cum uerbis & ritu sacrificiorum Veteris testamenti conferantur. Facta enim utriusq; collatione, statim luce clarius apparet quam pulchre respondeat ueritas figuræ, & hoc illi succedat. Quomodo item Christus tanq̃ lux uera auferat in cœna sua umbram omnem ueterum sacrificiorum: in quorum omnium locum sacrificium istud, quod omnia significabant, reposuit & ordinauit.

In Veteri testamento Moyses de agno paschali (quod nihil aliud erat q̃ oblatio & sacrificium figurale) ita loquitur Exo. 12. Est Pascha, id est, transitus Domini. De hoc uero nouo sacrificio, quod illud significabat, loquitur Christus: Hoc est corpus meum, quod pro uobis traditur. Intellige in remissionem peccatorum. In qua utiq; fit uerus transitus Domini. Nimirum, cum peccatum & mortem euadimus, & potestas diaboli deponitur. Rursus, de illo Moyses ibidem iubet, ut accepto sanguine, aspergatur eo superliminare & ambo postes domus, ut sit eis sanguis in signum liberationis a plagis Ægypti.

*Collatio sacrificio-
rum Veteris test. cum
sacrificio Test. Noui
quod in Missa offer-
tur.*

DE SACRAM. ALTARIS.

Exodo 24.

Hebr. 9

De hoc uero ita Christus ait: Hic est calix Noui testamenti in meo sanguine, qui pro uobis effunditur in remissionem peccatorum. De illo iterum ait Moyses ad Israelitas: Cum introieritis terram, quam dominus Deus daturus est uobis, ut pollicitus est, obseruabitis caeremonias istas religione perpetua. De hoc uero mandat Christus: Hoc facite in meam commemorationem, usque dum rediero. Alibi in Exodo, de sanguine sacrificiorum, quo primum liber Testamenti & omnis populus, deinde tabernaculum omniaque uasa ministerii Dei aspergebantur, ait: Hic est sanguis Testamenti, quod ad uos mandauit Deus. Christus autem dicit: Hic est calix Noui Testamenti, in meo sanguine, qui pro uobis effunditur. Vidit hanc collationem Theophilactus in uerbis illis Domini, Hic est sanguis meus, Marci xiii. Aitque: Sanguinem Noui Testamenti dixit Christus, opponendo ueteri: habebat enim & Vetus Testamentum sanguinem, quo aspergebatur & populus & liber legis.

Similiter de sacrificio primitiarum, quod peculiariter sacrificium istud Noui Testamenti (ut Irenaeus in loco iam allegato ait) significabat, precipit Moyses Deuteron. 26. Cum intraueris terram, tolles de cunctis frugibus eius primitias, & pones in cartallo, pergesque ad locum quem Dominus tuus elegerit, ut ibi inuocetur nomen eius: accedesque ad sacerdotem qui fuerit in diebus illis, & adferes ad eum: Suscipietque sacerdos cartallum de manu tua, & ponet ante altare Domini Dei tui. Et praecipit inde Moyses, ut in hac oblatione Israelitae clara uoce fateantur, agantque Deo gratias, quod in manu forti & brachio extento induxerit eos in terram promissionis, quodque susceperint omnia quae Dominus erat eis pollicitus. Hic, quum Christus ab apostolis sibi coenam parari iussisset, accipit ad eundem modum panem, simulque calicem, in sanctas manus suas, gratias agens patri coelesti.

Postremo iubet Moyses ut completa oblatione & gratiarum actione, adoratoque Domino, filii Israel in loco illo oblationis primitiarum, epulentur in omnibus bonis quae dominus Deus ipsis erat largitus. Christus autem in coena sua, cum gratias egisset, dedit apostolis suis proprium corpus & sanguinem, sub panis & uini speciebus, dicitque omni consolatione & gaudio plena uerba illa: Accipite, comedite, & bibite, Hoc est corpus meum quod pro uobis datur. Hic est sanguis meus, qui pro uobis effunditur. &c.

Possent ad eundem modum uniuersa libaminum & omnium sacrifici

DE SACRAMENTO ALTARIS. Fol. LVI.

Sacrificiorum ueteris Testamenti genera cum hoc sacrificio conferri.

Et ut summatim omnia perstringamus, nemo Christianæ disciplinæ intelligens, & probus Christianus aliter unquam dicere poterit, quam Euangelium clare testari, quod Christus (qui uerus est agnus Dei qui tollit peccata mundi, qui secundum carnem præsignatus est, multiplicibus ueteris testamenti sacrificijs, imo qui est panis ille coelestis, qui dat uitam mundo) cum de hoc mundo transiret ad patrem, duplicis generis sacrificium obtulerit. Vnum quidem in cruce cruentum, ubi oblatione corporis sui, & prætiosi sanguinis effusione, nobis remissionem peccatorum, & eternam liberationem impetrauit. Quo quidem sacrificio impleuit, & sustulit holocausta omnia, & hostias ueteris Testamenti, quæ tantum umbræ quædam fuerunt uenturæ ueræ illius hostiæ: & sua propria uirtute peccata expiare, purgareque non poterant. Atque hoc nouæ legis sacrificium semel tantum in cruce oblatum, non amplius ita offertur. Et est unica illa hostia, quæ nobis remissionem peccatorum, & uitam æternam promeruit. Vna enim oblatione, inquit Apostolus, consummauit in æternum sanctificatos. Quando autem pater coelestis decreuit morte unigeniti filij suæ, nouum Testamentum & foedus gratiæ nobiscum erigere, ad eum pertinnit, etiam prouidere ut sacrificium, quod tali Testamento congrueret, quoque testamenti & foederis eiusmodi perpetuo recordaremur, nobis institueretur & reuelaretur. Quam ob rem Christus dominus, cum uoluisset seipsum semel pro nobis offerre hostiam cruentam, simul & in eadem illa nocte, qua tradebatur ante passionem suam, cum iam eam subire decreuisset, instituit & reliquit nobis sui sacrificij imaginem quandam, tanquam sacrificium, quo iterum atque iterum subinde in Ecclesia sacrificaremus. Atque hoc ipsum est, alterum istud sacrificium, non cruenta, sed incruenta, recordationis, gratiarum actionis, & laudis oblatio. Quo quidem nouo sacrificio ita omnium libaminum & holocaustorum, Imo etiam recordationum, gratiarum actionum, & laudum ueteris testamenti sacrificia sustulit, sicut cruento illo suo in cruce sacrificio abstulit peccata omnia, & hostias pro peccatis. Cum hoc ipso testatus est externas illas ueteris testamenti oblationes omnes, deinceps non fore utiles. Postquam uidelicet significationes earum in ipsum directe, impletæ essent & finem haberent. At uero nouum istud sacrificium salutare futurum. Quale & est ob id præcipue, quod non solum significet, uerumetiam re ipsa in se contineat ueritatem illarum rerum, quæ quondam oblatione libaminum, uictimarum sacrificiorum, & holocaustorum significabantur.

In Euangelio duorum sacrificiorum fit mentio.

Sacrificium in cruce cruentum.

Heb. x.

Sacrificium in coena institutum incruentum.

Quales

DE SACRAMENTO ALT.

*Quis usus alterius
istius sacrificij in Ec-
clesia.*

Quales sunt sanctū eius corpus, & præciosus sanguis eius. Præcepitq̃ ut sanctissimum illud sacrificiū patri cœlesti iterū atq̃ iterum ac semper, quousq̃ ueniat, spiritualiter, & cōmemoratiue offeramus: non ad demerendam eo primum remissionē peccatorū, quasi non sit per Christum semel in cruce omnibus credentibus plenarie & sufficienter impetrata, uerum in eius suæ redemptionis memoriam, hoc est, ut passionē eius & mortem: Deo patri, sanctissimis istis mysterijs, semper mystice & figuraliter repræsentamūs & proponamus, agamusque propterea gratias eidem, quod nobis & toto mundo dilectum unicū filium suū, & per eum remissionem peccatorum, omniaq̃ sua dona, ex liberali gratia sua donauit, ut ita nobis istiusmodi spiritali repræsentatione, cōmemoratione & gratiarum actione, præcipue uero sumptione huius sanctissimi sui sacramenti, impetrata illa diuina dona applicemus, nobisque appropriemus.

*Vnum sacrificiū sur-
rogauit Christus in
locū omniū ueteris
testamenti sacrifici-
orum.*

*Vide Cyprianum in
sermone de coena
domini.*

Hinc ueteres sancti Patres, de hac re concorditer docuerunt, non ita Christum abrogasse ueteris legis sacrificia, ut nihil e regiōe quod in locum eorū succederet, instituerit: uerū ita, quod ubi in ueteri testamento fuerunt oblationes, sint etiam in nouo: ubi populus ille Israeliticus sua sacrificia habuit, habeat & nunc Ecclesia suum quoddā sacrificiū: quæ omnia eodem respiciant, conditione tantū & forma mutata. Cum illa seculi uiliter, hæc a liberis offerantur, ut dicit beatus Irenæus in allegato loco, capite 34. Vbi præterea testatur nos Eucharistiam corporis & sanguinis Christi offerri patri cœlesti creaturā sanctificāti, gratias agentes pro sua donatione.

Sanctus quoq̃ pater Augustinus libro de spiritu & litera capite 11. oblationem hanc appellat uerissimum & singulare sacrificium. In Missa Chrysostomi, in oratione Cherubici interpellat Ecclesia Christū hoc modo: Propter ineffabilem & immensam tuā humanitatem, intrepide & irreuocabiler factus es homo, & summus Pontifex noster. Sacrificiorum ritus instituísti, ac solennis huius & immaculati Sacrificij celebrationem nobis tradidisti, tanquam dominus omnium.

Theophylactus in 26. cap. Matt. in locum illum, Hic est sanguis meus noui Testamenti, ita habet: Sicut uetus Testamentum immolationē habebat & sanguinē, ita & nouum testamentum sanguinē habet & immolationem. Hoc modo docent & reliqui patres omnes.

DE NOMINE MISSA.

Lam

Am sacrificiū illud noui testamenti, quod Ecclesia Catholica semper in usu retinuit & celebrauit, appellarūt Patres fere ab Apostolorū tempore Hebræo nomine Missam, quod originem suā (uti Hebraice lingue periti testantur) trahit a uoce (Mas) quod significat cōmunem & uoluntariā oblationem, quæ manu offeratur, aut (ut quidā uolunt) a uoce Nasas, quod ualet eleuare. Quanquā præterea uerum sit, Patres nomen Missæ non semper accipere pro Altaris sacrificio, uerū interdum pro qualibet spiritali oblatione, quæ mediante sacerdote, quasi collecta & adunata pro omnibus Deo offertur. Græci appellant Synaxim, quod Latini ut plurimū Collectam reddunt. Ita ut Patribus fuerit propemodū idem, celebrare uel agere Missam, quod celebrare uel agere Synaxim seu Collectam. Quod præcipue in historia Tripartita est uidere libro primo, cap. 10. 19. 21. libro 3. cap. 11. libro 4. capite 11. libro 5. cap. 2. & 16. libro 6. capite 4. & 29. libro 7. cap. 32. lib. 10. cap. 11. & 23. libro 11. capite 5. Vide Chrysostomū homilia 17. in 1. ad Corinthios, & Epistolā Epiphaniū ad Iohannē Episcopū Hierosolymitanū, quam uertit Hieronymus, & Iohannem Cassianum libro secundo de institutis Cœnobiorum.

*Vnde nomen Missæ
deriuatur, & quid
proprie significet.
Missæ præcipue
sacrificiū altaris
significat.*

Præcipue tamen altaris oblatio nomine Missæ, seu Synaxis significatur. Cuius datur apud sanctū Dionysium libro de Ecclesiastica Hierarchia in Parag. de his quæ in Synaxi, &c. parte prima, capite 3. testimoniū & ratio. Testatur em̄ diuinū hoc mysterium, quā & hostiæ salutaris oblationem appellat, peculiariter uocari communionē, siue societatem & Synaxim aut Collectā. Et addit hanc rationē, quod collectio nem ad unū illud unicum, sacratius operetur, &c. Quapropter non mirū est nomen Missæ legi apud sanctum Ignatiū, Epistola decima ad Smyrneneses, qui uocabulū illud haud dubium ab Hebræis accepit, ad significandum idem illud, quod Dionysius Synaxim appellauit.

MISSA CONSTAT QUATUOR PARTIBUS.

Porro p̄s omnibus Christianis notissimū est Ecclesiam Christi, in omnibus fere, quæ ille in cœna sua peregit, caput suum & dominū quam similime proximeq; imitari. Est autē reperiri in cœna illa has præcipuas quatuor partes. Primo, doctrinā. Deinde consecrationē cum gratiarum actione factā, super pane & uino, tanquē sacrificio domini. Tertio perceptionē Sacramenti. Ac quarto demū orationē pro omnibus fidelibus, Quatuor istis partibus, doctrina scilicet,

O Sacris

DE SACRIFICIO MISSÆ.

sacrificio, communionem & precibus Missa tota composita est. Quod & beatus Dionysius in loco ante allegato clare testatur. Duæ illæ lecti-
ones, quas uulgo Epistolam & Euangelium uocant, quæ astantibus &
auscultantibus quibuscumque coram recitantur, certisque temporibus toti
populo in prædicatione exponuntur, & quicquid denique in Missa eru-
diendæ plebi commodat, uelut doctrina, est pars prior. Tres partes reli-
quas uidet unusquisque & cognoscit, qui uel semel cum attentione, aut
Missam dixit, aut auscultauit: de quibus nunc latius est nobis dicen-
dum.

*Discrimen inter
quatuor istas par-
tes.*

Inter quatuor istas Missæ partes hoc discriminis est, quod duæ con-
ferunt præsentibus præcipue & peculiariter, nempe doctrina & percep-
tio Sacramenti. Reliqua uero duo, Sacrificium & Oratio, longius ex-
tenduntur, & conferunt etiam absentibus.

*Doctrina confert
tantum præsentibus
& auscultantibus.*

*Sumptio sacramen-
tis sumenti tantum
confert.*

*Quatenus doctrina
& sumptio contin-
gere possunt absen-
tes.*

De doctrina quidem hoc notum est omnibus, quod solum præsen-
tibus, auscultantibus, & comprehendentibus conducatur. Cum nemo queat
discere pro alio. Similiter quod ad perceptionem Sacramenti attinet,
beatus Iohannes Chrysostomus in cap. 15. prioris epistolæ ad Corinthios
dicit: Quod quemadmodum unus pro alio, præsertim mortuo baptis-
zari non potest, ita etiam nemo pro alio, mortuo præsertim, sumere pos-
sit corpus & sanguinem Christi. Quibus enim (ait) dixit Christus: Nisi
carnem meam edideritis, nisi sanguinem meum biberitis, non habebitis uitam
in uobis: mortuis ne an uiuis? Itē, nisi quis ex aqua & spiritu renasca-
tur, regnum cælorum uidere non potest, &c. Hoc tantum dici forte pos-
set duas illas Missæ partes hæcenus contingere, etiam absentes uiuos
& mortuos, quod inter omnia Christi, ut diximus, membra (hoc est, in-
ter sanctos omnes & credentes, qui ab initio mundi fuerunt, quique sunt
modo, aut uenturi sunt usque ad finem mundi) sit talis quædam commu-
nicatio, qualis est inter unius corporis membra, quorum hoc bonæ uas-
letudini illius congaudet, & quicquid boni uni alicui membro accidit,
fit toti corpori reliquo commune. Ad quem modum etiam Sacramen-
ti istius participatio, communionem quandam, ut Augustinus ait, totius
us corporis peculiariter & præcipue efficit,

De reliquis duabus partibus, sacrificio, inquam) confessionis lau-
dis, & gratiarum actionis erga Deum, & oratione, quæ duo in Missa
inuicem miscentur, docuit Ecclesia Christiana hoc modo: Initio quod
Sacrificium istud per Sacerdotem, uelut designatum & publicum Eccles-
iæ mis-

DE SACRIFICIO MISSÆ. Fol. LVIII.

siæ ministerium præcipue, ac nihilominus etiam per Christianam plebem, in omnia quæ agit Sacerdos, intentionem suam dirigentem, corde & ore consentientem, & gratias ac uota Deo offerentem, una cum sacer dote offeratur communiter, non solum pro præsentibus, uerumetiam pro absentibus, imo pro toto mundo. Atque ita Missam non esse priuati Sacerdotis priuatum sacrificium, sed esse sacrificium commune Sa cerdotis & plebis Christianæ, quod ipse etiam Missæ Canon passim indicat.

*Canon ipse indicat
Missam non esse pri
uati officii sacer
dotis, sed totius Ec
clesiæ.*

Sacerdos quando sanctificationem propositorum munerum parat aggredi, conuertit se ad populum dicens:

Orate pro me peccatore fratres & sorores, ut meum pariter & ue strum sacrificium acceptum fiat omnipotenti Deo.

Deinde orat in Canone:

Memento domine omnium circumstantium, quorum tibi fides cognita est, & nota deuotio, qui tibi offerunt hoc sacrificium lau dis, &cæt.

Et statim sequitur:

Qui tibi reddunt uota sua æterno Deo tuo & uero, communi cantes, &cæt.

Et iterum post aliquanta:

Hanc igitur oblationem seruitutis nostræ, sed & cunctæ familiæ tuæ quæsumus domine, ut placatus accipias.

Sic post consecrationem:

Vnde & memores nos serui tui, sed & plebs tua sancta, eiusdē Chri sti filij tui domini Dei nostri, tam beatæ passionis, nec nō ab inferis res surrectionis, sed & in ccelos gloriosæ ascensionis, offerimus præclaræ maiestati tuæ, &c.

Sanctus quoque Chrysostomus dicit, populum, quando ad salu tationem Sacerdotis, Dominus uobiscum, respondet: Et cum spiritu tuo, testari communem esse gratiarum actionem.

IN MISSA QVATVOR

sacrificia offerri.

DE sacrificij istius ratione hucusq; docuit Ecclesia Catholica, q̃ Quatuor Missæ sac
in omni Missa offerantur Deo spiritualiter, quatuor quædā crificia.
sacrificia. Primum ex mandato & institutione filij sui domini
nostri Iesu Christi, opere quidam æterno, sed significatione mystica offe
runtur panis & uinum aqua mixtum. Deinde offertur commune lau
dis & gratiarum actionis sacrificium, pro tota Ecclesia Catholica, imo
O n̄ pro

*I. Mystica panis &
uini oblatio.*

*II. Oblatio laudis &
gratiarū actionis.*

DE SACRIFICIO MISSÆ.

III. Oblatio corporis & sanguinis Christi.

III. Totius Ecclesie oblatio.

De conf. distinct. 2. can. Vtrum.

pro toto mundo, propter uniuersa Dei beneficia, siue nota, siue incognita nobis, quæ uniuerso mundo a principio usque nunc, indefinenter exhibuit & quotidie exhibet. Tertio, facta consecratione Christus ipse offertur, corpus eius & sanguis eius, & sacratissima ipsius passio, per commemorationem & repræsentationem eius. Ac quarto demum offertur Ecclesia ipsa & tota Christi communitas, quæ se Deo patri in hac sacratissima actione totam dedicat & sacrificat, per Christum dominum nostrum, cuius ipsa corpus est. Atque insuper docuerunt sancti Patres, præter quatuor ista sacrificia præcipua offerri alia plurima. Confessionem uidelicet doctrinæ, multiplices orationes, imploratione & intercessionem pro omnibus hominibus, aliaque præclara multa & pia desideria ac uota. Quæ certe omnia uera quædam & spiritualia sacrificia sunt, & in Missa exhibentur.

DE PRIORI OBLATIONE

Missæ, quæ est panis
& uini.

Quo sensu, & quare panis & uinum offerantur Deo.

DE oblatione panis & uini, ita docetur in Ecclesia: Dona ista terrena offerri Deo, non consideratione naturæ, seu substantiæ panis & uini: Cum Deus neque pane, neque uino, neque alia quacunque, quamlibet præciosa, irrationabili creatura delectetur. sed quemadmodum docent sanctus Martyr Irenæus, & Patres in mysterio ad significationem ineffabilium beneficiorum Dei, sic uidelicet, ut rerum istarum oblatione significemus, ac opere & signis confiteamur dominum Deum (qui omnia creauit, & incessanter operatur omnia, qui dat escam omni carni, dat panem ad confortandum cor hominis, & uinum ut cor hominis lætificet) ita mundum dilexisse, ut unigenitum filium suum (in quo omnia creauit, in quo omnia quoque quæ extant, siue in coelis, siue in terris reparauit, qui est panis coelestis, panis angelorum, & uerus uitæ panis) propter nos miserit de coelis in terras. Ipsumque filium incarnatum pro nobis sese ipsum sacrificasse, eque latere suo sanguinem & aquam in ablutionem peccatorum nostrorum effudisse. Ad hæc istud suum corpus & præciosum sanguinem nobis in Sacramento in cibum spirituales ineffabili sua misericordia & bonitate instituisse & dedisse, ut cibo illo ei incorporati spiritualiterque nutriti & conseruati in æternum uiuamus. Quemadmodum Ecclesia in Oratione quæ dicitur, in mixtione uini cum aqua indicat.

Deus

DE SACRIFICIO MISSÆ. Fol. LIX.

Deus qui humanæ substantiæ dignitatem mirabiliter creasti, mirabilius reparasti: Da nobis quæsumus per hæc uini & aquæ mysteria, diuinitatis eius participes fieri, cui misericorditer placuit humilitatis nostræ fieri consortem, Iesu Christi filiū tui, qui tecum &c.

Plane uerum est, fuisse quondam in Ecclesia consuetudinem, ut munera illa panis & uini a mulieribus æque ac uiris offerrentur ad altare. Quod ex Canonibus apostolorū & Decretis Fabiani liquet. Quo etiam orationes quas Secretas appellamus spectant plerunq; In quibus orat sacerdos, ut Deus uelit munera populi sui accepta habere, sanctificare & benedicere &c.

Dominica septima quæ Pentecosten sequitur, ita orat Ecclesia: Deus qui legalium differentiam hostiarum unius sacrificij perfectione sanxisti, accipe sacrificium a deuotis tibi famulis, & pari benedictione sicut munera Abel sanctifica, ut quod singuli obtulerunt, ad maiestatis tuæ honorem, cunctis proficiat ad salutem. Per Christum &c. Vnde coniectare licet, quondam singulos oblationem suam, ut consecraretur, ad altare obtulisse, & peracta consecratione sumpsisse. Quod & in uetustissimo quodam Romanæ Ecclesiæ Ordinario, ubi de consecrandis sacerdotibus agitur, est uidere. Quinetiam hodierno quoq; tempore decentissime fieret, si populus fidelis, non modo corde & ore, uerum etiam signis externorum munerum, fidē & deuotionem suam erga Deum in Missa testaretur, donaq; huiusmodi (præter panem & uinum oblata, atq; in corpus & sanguinē Domini consecrata) distribuerentur in eleemosynam pauperum, quemadmodum exigunt ueteres Canones.

Licet autem consuetudo illa fere intercederit, nihilominus tamē offerunt etiam nostra ætate Diaconi, tanq̃ totius communitatis ministri, dona illa panis & uini, quando ea in altari præparant; aut illis absentibus sacerdos ipse, non pro se tantum, sed tanq̃ dona & oblationes totius populi Dei. Id quod etiam præsentibus merito deuota meditatione, cum excitatione fidei suæ animaduertere deberent.

His quæ dicta sunt probe intellectis, nemo mirabitur, nonnunquā oratione quæ sup oblata dicit̃, Secreta uidelicet, supplicari ut sancta illa mysteria nos præparent, auxiliē nobis, aut salutē operent̃, uel si mile aliquid: ita tñ ut semp per Christū. In talibus em̃ uerbis nō uult intellectū ecclesia, ut nudus panis aut uinū nudū auxiliē nobis, uel salutē nostrā opetur. Verū hoc, ut mysteria prædicta, quæ rebus istiusmodi significamus, & in memoriā reducimus, fideq; nobis applicamus, id ipsum qd petimus uirtute diuina operent̃. p Chm dñm nrm.

DE SACRIFICIO MISSÆ.

Sacerdos in oratione Secreta respicit in totam Missæ actionem.

Nec spectat Ecclesia uerbis istis in solum panem aut uinum solum, neq; item in sola signa, sed in totam respicit actionem. Hoc est, Non in munere panis & uini, quomodo ea siue per naturam, siue significationis gratia habent: sed ita potius quem paulo post per consecrationem habebunt, ubi transmutata fuerint in corpus & sanguinem domini nostri Iesu Christi.

Quod Lutherus pro more suo pessimo Ecclesiā nequiter & perfide traducit, ac si constitueremus salutem nostram in pane & uino, & per insensibilium rerum sacrificia, uellemus salutem propriā operari: impostura & mera sophisticatio est. Istud enim quis cogitauit unquam? Quin & opus ipsum non patitur Falsarij istius sensum, eiq; que plane compugnat. Offerimus enim signis istis uisibilibus panis & uini, Deo patri, cum gratiarum actione inuisibilia illa passionis Christi mysteria, oramusq; tali cæremonia auxilium a Christo. Qua in re operum nostrorum merita propriā plane excludimus, fidimus que soli misericordiæ Dei patris, quam filius Dei, uerus ille panis de cælo descendens, sancta sua passione sanguinisq; pretiosi effusione nobis comparauit. Atq; hoc uerum esse testantur omnes fere orationes Secretæ. In ea quæ legitur dominica Aduentus Domini ita oratur: Placare quæsumus Domine humilitatis nostræ precibus & hostijs: & ubi nulla suppetunt suffragia meritorum, tuis nobis succurre præsijs, Per Christum dominum nostrum.

Item dominica nona a Pentecoste ita oratur in Secreta: Concede nobis Domine quæsumus hæc digne frequētare mysteria: quia quoties huius hostiæ commemoratio celebratur, opus nostræ redemptionis exercetur. Per Christum &c.

Quod indubitatum est profecto: Siquidem oportet ut opus redemptionis nostræ per Christum in cruce impletæ, per fidem & commemorationem ipsius nobis applicemus. Alioqui Christianis nobis tam nihil prodesset q̄ minimum, sicuti nec Turcis succurrit nec Iudæis.

DE OBLATIONE ALIA, QUÆ est gratiarum actionis.

Sacrificium laudis & gratiarum actionis quomodo offertur in Missa.

Secundo, post externum illud & significatiuum panis & uini sacrificium, quo significamus (uti dictum est) & confitemur, nos omnia quæ habemus bona corporalia & spiritualia a Deo per Christum accepisse.

Sequitur

DE SACRIFICIO MISSÆ. Fol. LX

Sequitur in Missa commune illud laudis & gratiarum actionis sacrificium, quod pro omnibus Dei donis, corde & ore, feruentiq; deuotione offerri debet. Quod quidem laudis & gratiarum actionis sacrificium sacerdos aggreditur, quando inchoat ad plebē: GRATIAS agamus Domino Deo nostro &c. Item, SVRSVM corda &c.

Est autem sacrificium istud (ut iam diximus) commune sacrificiū: Offeritur enim non modo pro præsentibus, uerum etiam pro absentibus, uti Chrysostomus ait homilia 26. in Matthæum: quemadmodum & supra commemorauimus: Altari sacerdos assistens, sacrificio illo proposito, iubet nos Deo offerre gratias, pro uniuerso terrarum orbe, pro absentibus atq; præsentibus, pro ijs qui ante nos fuerunt, pro eis qui postea futuri sunt. &c. Idem testatur in cap. 2. 1. epistolæ ad Timotheum, ubi Apostoli dictum explicans, dicit: In obsequio quotidiano oblationis sacramentorū perpetuoq; diuinæ Religionis ritu obsecrationes & gratiarum actiones fieri ab Ecclesia: nō pro fidelibus solum, sed etiam infidelibus: pro Regibus & omnibus qui in sublimitate sunt positi. Quippe quod oporteat referre Deo gratias pro felicibus omnium successibus, quod scilicet solem suum oriri faciat super bonos & malos, pluat super iustos & iniustos. Atque hoc Deum a nobis exigere propterea, ut hoc pacto incitemur ad dilectionem sanctam & Christianam omnium hominum: Nemo enim (inquit) aduersus eum inimico esse potest animo pro quo obsecrationes facit. Et hæc omnia Latina Ecclesia in singulis Missis agit in communi quotidie: In die uero Parasceues discrete & peculiariter pro singulis omnium hominum cuiuscunq; conditionis gradibus & statu. Dicit præterea Chrysostomus nos uel ob id præcipue agere Deo gratias pro Regibus & principibus, quod huiusmodi principatum pro utilitate communi instituit: & preces quoq; fundere, ut illorum præsidio defensi, in tranquillitate atq; ocio simus, ut tranquillā & quietam uitam degamus in omni pietate & castitate, ipsosq; faciat ad agnitionem ueritatis uenire. Quod & Tertullianus in Apologetico suo testatur.

Cum debeant autem gratiarum actiones fieri etiam pro infidelibus, & in illis præcipue locis ubi Christiani sub eorum degunt potestate: quanto æquius, quantoq; magis offerantur pro uniuersa sancta Catholica Ecclesia: pro principatu utriusq; status, spiritualis & secularis: pro Papa, Episcopis, Imperatore, & omnibus orthodoxis, & quorum est Catholicam & Apostolicam fidem, bonorum agrorum more colere?

Hæc

DE SACRIFICIO MISSÆ.

Hæc gratiarum actio breuiter & pulchre in Canone nostro cum annexa supplicatione compræhensa est. In quo supplicatur patri clemētissimo per Iesum Christum dominum nostrum, ut munera proposita, & sancta sacrificia, uelit accepta habere & benedicere. Quæ uerba istud tantū hoc loco significant, ut ea dona, quæ nos ipso mandante (ad declarandam & contestandam gratiarum nostram actionem, pro omnibus bonis & beneficijs eius, nobis & toto mundo exhibitis) offerimus, uelit accepta habere. (Quod enim acceptum est illi, hoc simul benedicit, aut certe iam benedictum est.) Atque illud ipsum præcipue pro Catholica sua Ecclesia: pro qua consequenter oramus, ut eam pacificare, custodire, adiuuare & regere dignetur. Cum Papa, Imperatore, Potestatibus, &c.

Cum uelit autem Paulus, ut ante omnia oretur, pro omnibus sanctis, præcipue tamen quibus uerbum, & Ecclesiarum regimen commissum est. Non sine causa definiuit Pelagius Pontifex, eos a totius mundi communione abscessos esse, qui in sacris mysterijs Apostolici ei pontificis, memoriam non haberent.

Ephes. 6.
II. Thess. 3.

Porro supplicatur in Canone, ut Deus reminiscatur eorū, quorum priuatam habemus memoriam.

Et omnium circumstantium, quorum fides ipsi cognita est & nota deuotio. Pro quibus Sacerdos & circumstantes ei offerunt hoc sacrificium laudis, pro se, suisque omnibus, pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis & incolumitatis suæ (intellige in corpore & anima) redduntque uota sua æterno Deo & uiuo, &c.

Quod certe æquissime fit. Vnde Chrysostomus in loco prædicto dicit, in sacratissimo hoc mysterionos agere gratias, pro his præcipue, qui nobis familiaritate iunguntur & beneficijs Dei, quæ nobis & illis contigerunt, & quotidie contingunt, siue clam, siue manifeste proueniant, siue læta sint, siue tristia. Cum credendum nobis sit Deum hæc omnia pro utilitate & salute nostra dispensare.

Cum primis autem debet ista gratiarum actio fieri & offerri, pro eximijs beneficijs nobis impetratis & impartitis, per sacrificiū Christi semel in cruce oblatum. Quemadmodum fit in Canone nostro, ubi Deo aguntur gratiæ pro redemptione animarum nostrarū, pro spe salutis, & incolumitatis nostræ, hoc est, pro donatione uitæ æternæ. Quæ dona nobis per Christū, uti diximus sunt impetrata. Quæ de causa

DE SACRIFICIO MISSÆ. Fol. LXI.

de causa sanctissimum istud & dignissimum mysterium, Eucharistia, id est, gratiarum actio, ut Chrysostomus ait, appellatur, quod in hoc opere & mysterio feruenti attentione, memoriam habeamus omnium, cum primis autem præstantissimorum illorum Dei beneficiorum in Christo, quodque hic simul admirandum illud diuinæ charitatis opus, quo proprium filium suum omniaque cum ipso nobis donauit, tam gloriose demonstratur. Quā ob rem etiā incitatur & accendimur, ut Deo semper enixissime gratias agentes, nos totos ipsi dedamus, id quod uerba illa Canonis exprimunt: Tibique reddunt uota sua æterno Deo uiuimus & uero.

Quā Ecclesia porrigat & extentat ramos suos in præteritos, præsententes & futuros, nec tantum numeret in membris eos, qui modo uitam per fidem habent, uerū illis etiam, qui cum signo fidei præcesserunt. Idcirco cū sacratissimum istud & gloriosissimum sacrificium, communis cultu, fideque concorditer celebrat, ibique reminiscit & animaduertit Christum dominū nostrum mortuum semel, quo uiuorum dominaretur & mortuorum, nequaquam diuidit seipsam. Verum omnia membra sua in se colligens eorum memoriā habet, agitque gratias, nō solum pro presentibus, qui adhuc in uita ista mortali agunt, sed & pro his, qui hinc transierunt. Et in primis pro Deo dilectis sanctis illis, qui certissime apud dominum uiuunt.

Gratiarū actio offerretur pro presentibus & absentibus, tam uiuis quā defunctis.

De qua gratiarum actione, nimirum pro Sanctis, beatus Martyr Cyprianus Epist. 6. lib. 3. loquitur, Et indicat eā in tota Ecclesia pro consuetudine usitatam, ut celebrentur oblationes & sacrificia ob commemorationes Martyrum, qui ad immortalitatem gloriosæ mortis exitu transierunt. Similis est sententia quam habet libro 4. epist. 5. Sacrificia (inquit) pro his semper, ut meministis offerimus, quoties Martyrum passionibus & dies anniuersaria commemoratione celebramus, &c.

Hinc & Græcorū Canon expressis uerbis dicit: Offerimus tibi pro Patriarchis, Prophetis & Apostolis. Quod tantū ualeat: Gratias tibi referimus domine, quod sanctos tuos ab initio mundi elegisti, sanctificasti, confirmasti, & tandem gloriose coronasti.

Noster uero Canon ita habet:

Communicamus & memoriā ueneramur, in primis gloriosæ semper uirginis Mariæ genitricis filij tui domini nostri Iesu Christi, sed & beatorum Apostolorum tuorum, &c.

Quod est, memoriam ueneramur, o domine beatissime & immaculatæ matris filij tui Dei nostri, quæ absque omni contaminatione Deū

P. peperit

DE SACRIFICIO MISSÆ.

peperit uera Dei genitrix, honoratior Cherubim, incomparabiliter gloriosior Seraphim (quod Canon Chrysostomi prosequitur) & aliorum sanctorum tuorum, &cæt. Facimus autem id ipsum consideratione, quod hi tanquam nobilissima Ecclesiæ tuæ membra, morte temporali nec suppressi sunt, nec perierunt, sed in uitam æternam sunt premissi. Quapropter quas possumus tibi gratias habemus, quod illis, qui nobis aliquando in omnibus quæ natura habet, similes fuerunt, tam admirabilem gratiam dedisti, ut peccatum, mundum & mortem, & uiriliter uincerent, & uitam consequerentur æternam. Denique pro donis, quæ eis exhibuisti, & Ecclesiæ tuæ per ipsos communicasti.

Commemoratio sanctorum in Missa, fiebat etiam primitiue Ecclesiæ tempore.

Antiquissimus Patrum Dionysius prodit clarè iam sua ætate in Synaxi uenerabilibus signis, per quæ Christus signatur ac sumitur sancto altari impositis, protinus atque incunctanter sanctorum inchoari memoriam, quæ coniunctionem eorum indiuiduam unionemque cum illo altissimam & sacratissimam indicet. Ad hæc quod sacerdos eos præconio extollat in altari, qui pie sancteque uixerunt, & ad finem usque uitæ uiam constanter, nusquā ab eo deflectendo tenuerunt, nos quidem ad imitandum beatissimum illorum habitum, atque ad diuina petenda præmia prouocans. Illos autē ueluti uiuentes prædicans, qui non mortificati, sed in diuinam penitus uitam ex morte translati sunt, &c.

Ecclesia martyribus non sacrificat, sed soli Deo, tantum memoriam habet eorum, & petit ut pro nobis intercedant.

Pulchre de hoc scribit Augustinus libro 22. de ciuitate Dei, cap. decimo. Quod licet non fabricemus Martyribus nostris tēpla sicut Dijs, sed memorias sicut hominibus, quorum apud Deum spiritus uiuant: non etiam ibi erigamus altaria, in quibus sacrificemus ipsis Martyribus, sed uni Deo, & Martyrum & nostro sacrificium immolemus: nihilominus tamen eos ad sacrificiū illud sicut homines Dei, qui mundū in eius confessione uicerunt, suo loco & ordine nominari. Nec ideo tantum a sacerdote qui sacrificat inuocari, quippe quod non ipsis sacrificet, quāuis in memoria sacrificat eorum: quia Dei sacerdos est, non illorum. Ipsum uero sacrificiū corpus est Christi, quod non offertur ipsis, quia hoc sunt & ipsi, &cæt. Quod autē dicit a sacerdote qui sacrificat non inuocari Martyres, hunc habet sensum: Sacerdotē uerba sacrificij nō debere ad sanctos dirigere, quasi illis tanquā Dijs hic aliquid offeratur. Interim tamen non uult hoc loco negare, quin possint ad intercedendū pro nobis, tanquā homines sancti inuocari: quod enim illud pie fiat iam ante per eum ipsum cōmonstratū est. Sic cū dicit, Non fabricamus illis tēpla, uult dicere, tanquā Dijs. Cæterū, Ecclesias eorum nominibus appellatas, erigimus in ipsorum memoriam, Deo autem in eis sacrificamus.

Et hanc

DE SACRIFICIO MISSÆ. Fol. LXII.

Et hanc esse mentem Augustini, apparet ex ipsius uerbis, libro 8. de ciuitate Dei, capite 27. ubi & rationes assignat, quare in Missa Martyrū faciamus memoriam: Nos (inquit) Martyribus templa, sacerdotia, sacra & sacrificia non construimus, quoniam non ipsi, sed Deus eorum nobis est Deus. Honoramus sane memorias eorum, tanquam sanctorum hominum Dei, qui usque ad mortem suorum corporum pro ueritate certarunt. Sequitur: Quis autem audiuit, aliquando fidelium stantem sacerdotem ad altare, etiam super sanctum corpus Martyris, ad Dei honorem, cultumque constructum, dicere in precibus: offero tibi sacrificium Petre, uel Paule, uel Cypriane: cum apud eorum memorias offeratur Deo, qui eos & homines & Martyres fecit, & sanctis suis angelis celesti honore sociauit, ut ea celebritate & Deo uero de illorum uictorijs gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum eodem inuocato in auxilium ex eorum memoriarum renouatione adhortemur.

Item, contra Faustum Manichæum libro 20. capite 21. eisdem fere uerbis, eandem mentem suam exponit: Populus (inquit) Christianus memorias Martyrum religiosa solennitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & ut meritis eorum consocietur, atque orationibus adiuuetur. Ita tamen ut nulli Martyrum, sed ipsi Deo Martyrum, quamuis in memorias Martyrum constituamus altaria. Quis enim antistitem in locis sanctorum corporum assistens altari, aliquando dixit: Offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane: sed quod offertur, offertur Deo, qui Martyres coronauit, apud memorias eorum quos coronauit, ut ex ipsorum locorum admonitione maior affectus exurgat ad acuendam charitatem.

Ita prorsus, quemadmodum uir ille sanctus dicit, Ecclesiam memoriam facere in sacrificio Missæ, ut meritis eorum consocietur, & orationibus eorum adiuuetur, Sic fit in Canone Ecclesiæ Catholicæ. Ante consecrationem enim orat Ecclesia, ut meritis, precibusque sanctorum Dei, in omnibus protectionis eius muniatur auxilio, Per Christum dominum nostrum. Quod nihil aliud est dicere, quam ut orationibus eorum adiuuetur.

Post consecrationem autem, quando hostia consecrata, non tantum est uerum corpus & uerus sanguis capitis nostri Christi substantialiter, uerum etiam corpus Christi mysticum, hoc est Ecclesiam, sicut ex capite & membris simul connexa est, significat & repræsentat: Cuius corporis partes quædam sunt sancti Dei. Sicut Augustinus eodem in loco dicit. Idcirco post consecrationem orat Ecclesia, ut Deus nos in consortium

P ij suorum

DE SACRIFICIO MISSÆ.

suorum, non ut æstimator meriti, sed ueniæ largitor admittat, ut meritis eorum associetur, Per Christum dominū nostrum. Hoc est, ut esse possimus corpus unum in Christo cum sanctis, quod ipsum sacramentum illo præcipue significatur. sicut beatus Augustinus tradat de Sacramento: *Myſterium* (inquit) *ueſtrū* iacet in altari, *myſterium ueſtrū ſuū* mitis, ad quod ipsi estis, Amen respondetis. *Esto membrum corporis Christi*, ut Amen tuum sit uerum.

Quod quidam sine ratione calumniantur in Canone nostro, Eucharistiam sanctorū inuocationem committi, Per ipsum etiam Canonē impudentissimū esse mendacium, manifeste conuincitur, qui ad solū patrem per Iesum Christum dirigitur: Te igitur clementissime pater, per Iesum Christum dominū nostrum supplices rogamus & petimus, &c. Quo etiam tenore ad finem usque procedit, omniaque uota & preces, quæ diriguntur ad patrem, concluduntur per dominum nostrū Iesum Christum. Quod omnibus Canonem legentibus solo aspectu fit manifestum. Ista dixisse sufficiat de secundo illo altaris, siue Missæ sacrificio uniuersali, laudis scilicet & gratiarū actionis, quod ante consecrationem deuoto gratoque animo, & corde & oris confessione debet offerri.

Et sequitur in Canone sacrificij istius talis peroratio: Vt Deus igitur (id est, propter causas dictas, quæ unigeniti filij sui promissioni & mandato innituntur) Hanc oblationē seruitutis eorum, sed & cunctæ familiæ suæ placatus accipiat, diesque nostros in sua, non mundi huius pace disponat, atque ab æterna nos damnatione eripi, & in electorū suorum iubeat grege numerari, Per Christum dominum nostrum.

Quæ est anacephaleosis orationis nostræ apud sacrificium istud laudis. Tria enim quæ hic petuntur, sunt præcipua illa dona, quæ nobis Deus pater per filium suum donauit. Primum enim dedit nobis, ut pacem cum ipso in terris habeamus, quæ ab ijs, quibus donatur, terrorem & anxietatē cordis oēm prorsus aufert, & gaudiū parit, quod nemo queat auferre. De quo Christus ait Iohannis decimoquarto: *Pacem relinquo uobis, pacem meam do uobis: non quomodo mundus dat, ego do uobis. Non turbetur cor uestrum neque formidet, &c.* & Iohannis decimo sexto: *Hæc loquutus sum uobis, ut in me pacem habeatis, in mundo pressuram habebitis, sed confidite, ego uici mundum.* Atque hæc est pax illa, quam Apostolus passim nobis comprecatur. De hac Romanorum decimoquarto ait: *Regnū Dei non est esca & potus, sed iustitia & pax*

DE SACRIFICIO MISSÆ. Fol. LXIII

& pax, & gaudium in Spiritu sancto. Et ad Philippen 4. Pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda uestra & intelligentiæ uestras in Christo Iesu.

De reliquis duobus quæ simul petuntur, ut uidelicet ab æterna damnatione liberemur, & electorum gregi annumeremur, idem ille Apostolus ad Collossenses 1. ait: Qui dignos nos fecit in partē sortis sanctorum in lumine, qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ, in quo habemus redemptionem & remissionem peccatorum per sanguinem eius. Et Actu. 26. Christus dominus ad Paulum ait: Mitto te nunc in Gentes aperire oculos eorum, ut conuertantur a tenebris ad lucem, & de potestate Sathanæ ad Deum, ut accipiant remissionem peccatorum, & sortem inter sanctos, per fidem, quæ est in me.

DE CONSECRATIONE Eucharistiæ & tertio Missæ sacrificio.

Completo sacrificio laudis quod pro statu totius mundi offertur, sequitur statim præcipuum Missæ caput, quod est consecratio diuinissimi sacramenti. Quem Canonis ordinē etiā beatus Ambrosius tradit libro de sacramentis, & habetur in c. panis est. de consecratione, distinctione secunda. In hac consecratione sacerdos Ecclesiæ nomine per inuocationem Dei, quæ eius promissionē, & mandato filij sui, tota innititur, suppliciter orat, ut Deus propositam illam panis & uini mixti oblationem, quæ iam in signum totalis nostræ deditionis & gratiarum actionis oblata est, consequenter in omnibus Benedictam, Ascriptam, Ratam, Gratam, Acceptabilemque facere dignetur, ut nobis corpus & sanguis fiat domini nostri Iesu Christi. Ac mox pronunciat sacerdos Euangelistarum uerba: **QVI PRIDIE** quam pateretur &c. Quibus statim diuina Christi uerba subiungit, quorum uirtute dignissimum & sacratissimum illud corporis & sanguinis Christi sacramentum consecratur & efficitur: **HOC EST CORPVS MEVM.** una cum alijs diuinis uerbis, quæ super calicem proferuntur. Quomodo uero Latina Ecclesia a tempore apostolorum usa sit hoc omnium præcipuo & summo consecrationis opere, clarissimis sanctorum patrum testimonijs, (quæ paulo infra subiicientur) faciemus notissimū. Hic nobis satis erit Christianum & catholicum lectorem, quod ad formā consecrationis attinet mittere ad S. Ambrosiū. lib. 4. de sacram. cap. 5. ubi eandem a principio ad finē & ad uerbū fere recitat. & ad S. præm Aug.

Verba Ambrosii. Per omnia quæ in superioribus a sacerdote dicuntur, laus Deo refertur, oratione petitur pro populo, pro Regibus, pro cæteris. Vbi autem sacrificiū conficitur, iam non suis sermonibus sacerdos, sed utitur sermone Christi.

Hic assumit sacerdos personam Christi, & consecrat uerbis eius.

DE SACRIF. MISSÆ.

*de conse. dist. 2. can.
utrum sub figura.*

Qui uerba illa inuocationis Christiane & recte declarat: Sacerdos (inquit) Deum inuocat (intellige in canone) ut oblationem propositā in omnibus facere dignetur benedictam, per quam benedicamur: ascriptam, per quam omnes in cœlo ascribamur: ratam, per quam in uisceribus Christi esse censeamur: rationabilem, per quam a bestiali sensu exuamur: acceptabilem, ut qui nobis ipsis displicemus, per hanc acceptabiles eius unico filio simus. Quæ omnia tum demum nobis contingunt, quando oblatio altaris conuertitur nobis in corpus & sanguinem domini nostri Iesu Christi. Id quod oratiunculæ istius conclusionē proditur, qua uerba præcedentia clare & pulchre expli- cantur. Quemadmodū Cameracē. Episcopus Odo, in Missæ Cano- nem scribit: Posuerat (inquit) in omnibus benedictam, ascriptam, ra- tam, rationabilem, acceptabilem. Sed hæc omnia clausa erant, minus intelligebantur, minus patebant: aperuit ostium, patefecit totum, scilicet, ut nobis fiat corpus & sanguis Christi: hic totum completur, hic totum perficitur, &c.

*Christi corpus &
sanguis quo offer-
tur in Missa.*

Consecratione facta, e uestigio in Missa (quæ omnium sanctarū caeremoniarū sacratissima actio est) Christus dominus (qui seipsum aliquando in corpore suo mortali Deo patri cœlesti cruentum sacri- ficiū pro peccatis mundi obtulit) denuo totius Ecclesiæ nomine, modo incruento, spiritali repræsentatione, & commemoratione sa- cratissimæ suæ passionis offertur. Quod ipsum sit, quando Ecclesia Christum & eius uerum corpus uerumq; sanguinem, Deo patri cum gratiarum actione, & oratione attenta, pro suis & totius mundi pec- catis proponit seu repræsentat. Quā enim sacrificiū illud in ea forma qua in cruce offerebatur semel tantum oblatum sit, & semel tantum sanguis effusus, ut ita repeti iterumq; offerri non possit, nihi- lominus tamen consistit & manet tale sacrificiū coram Deo perpe- tuo in sua uirtute & efficacia acceptum, ita ut sacrificiū illud semel in cruce oblatum, non minus hodierno die in conspectu patris sit ef- ficax ac uigens, q̄ eo die quo de saucio latere sanguis exiuit & aqua. Sicut beatus Cyprianus in sermone de Baptismo, & manifest. Trini- tat. testatur. Quapropter cum uulnerati corporis nostri plagæ pre- tio redemptionis semper opus habeant, Ecclesia proponit Deo Pa- tri pretiū illud, in uera fide & deuotione iterum (sed figuratiue & spiritaliter) ad consequendam remissionem peccatorum. Nō quod huic operi suo (quo uidelicet cōmemorat & repræsentat sacrificiū il- lud) meritum ascribat remissionis peccatorū, ut quā solus Christus cruenta sua oblatione in cruce nobis promeruit. Verē tali suo cōme- moratiuo & mystico fidei sacrificio, in quo repræsentat Ecclesia, & sistit in cōspētū P̄ris uerē corpus & sanguinē eius unigeniti, applicat sibi & accommodat ma-

*Christi passio, quæ
in hoc sacrificio si-
stitur ante patrem,
nihil de sua efficacia
amisit, & est hodie
tam recens ac uigēs
q̄ olim.*

DE SACRIFICIO MISSÆ. Fol. LXIII

magnum & inæstimabile illud donatium remissionis peccatorum quod Christus impetrauit: Cum accipiat remissionem peccatorum per nomen eius, qui credit in eum, Actuum 10.

Secundum quam sententiam sancti Patres corpus & sanguinem Domini in altari presentia, nunc satisfactionem peccatorum nostrorum & totius mundi appellant, nunc redemptionis nostræ prætiū.

Quomodo de sacrificio isto Eucharistico corporis & sanguinis Domini Irenæus loquatur, iam supra relatum est. Chrysostomus homilia de Eucharistia in Encenijs, expressa & libera uoce: Mensa (ait) domini mysterijs instructa est, & agnus Dei pro te immolatur. Cui simile est quod in epistolam ad Hebræos scribit, homilia 17. nos eandem offerre hostiam, quæ semel in sancta sanctorum oblata est, & u-

Veteres patres appellant sacrificium altaris satisfactionem, redemptionem & precium.

nam esse oblationem nostrā cum illa, cuius exemplar est, & non multas. Id ipsum (inquit) semper offerimus, nec nunc quidē alium agnū,

Eadem hostia est in altari quæ pependit in cruce.

crastino alium, sed semper eundem ipsum: Alioquin quoniā in multis locis offertur, multi sunt Christi, sed unus ubiq; est Christus, & hic plenus existens, & illic plenus, unum corpus. Sicut enim qui ubiq; offertur, unum corpus est, & non multa corpora, ita etiam & unum sacrificium. Pontifex autem noster Christus, ille est qui hostiā mundantem nos obtulit, ipsam offerimus & nunc, quæ tunc oblata quidem consumi non potest. Atq; ita consonat sancto martyri Cypriano.

Quibus & beatus pater Augustinus libro quarto de Trinitate subscribens: Et quid (inquit) tam grate offerri & suscipi posset, q̄ caro sacrificij nostri, corpus effectum sacerdotis nostri. Et in Psalm. 55. Semel pro nobis Christus oblatus est: si credimus autem & commemoramus quia uenit ad nos, quotidie offeratur pro nobis, ac si renouet nos quotidie, qui nos prima gratia sua renouauit.

Ad hæc Cyprianus in sermone de cœna Domini, dicit, Corpus & sanguinem Christi simul & medicamentum & holocaustum esse, ad sanandas infirmitates, & iniquitates purgandas: Perpes (inquit) est hoc sacrificium & semper permanens holocaustum, nulla panē hunc populi multitudo consumit &c. Et epistola 3. libri secundi ad Cæciliū ait: Passio est Domini sacrificium quod offerimus.

Nec istud mirum uideri debet, Cum ad hoc donauerit nobis Deus filium suum dominū nostrum Iesum Christum, ut qui nostris uiribus & potentiæ non confidimus, confitemurq; peccata nostra, eū, qui est dominus & redemptor noster, Patri tanquam unicum sacrificium pro peccatis nostris satisfaciens, proponamus.

Pater dedit nobis filium, ut esset propitiatio nostra apud patrem.

Ipse

DE SACRIFICIO MISSÆ.

Ipse est enim quem proposuit Deus propiciatorem per fidem in sanguine ipsius. &c. Roman. 3. Sicut & nobis natus est: ut qui in ipsum credimus non pereamus, sed pacem habeamus cum Deo, & uiuamus, reconciliati patri per sanguinem Christi. Quemadmodum beatus Bernardus in Canica, sermone secundo ait: Cum defecerit uirtus mea, non cōturbor statim nec despero: scio quid facere debeam, Calicem enim salutaris accipiam, &c. Et in sermone primo de Epiphania: Totum quod dare possum miserum istud corpus meum est: Si quo minus, addo & corpus ipsius. Nam illud de meo est, & meum est. Paruulus enim natus est nobis, & filius datus est mihi. De te Domine suppleo, quod minus habeo in me. O dulcissima reconciliatio, o satisfactio suauissima.

Porro & spiritualis ista corporis & sanguinis Christi oblatio, cōmune quoddam sacrificium est, sicut & alterum illud, de quo secūdo loco diximus, propter gratiarum actiones, & orationes quæ ibi fiunt: non pro præsentibus modo, uerumetiam pro absentibus: nec tantum pro his qui adhuc in mortali isto corpore agunt, sed & pro fratribus & sororibus nostris, qui cum signo fidei hinc ad Dominum profecti sunt.

“ Consecratione peracta, postquam uerba Domini, HÆC quoties
 “ escunq; feceritis, in mei memoriam facietis. pronūciauerit sacerdos,
 “ rursus Ecclesiæ personam induit, loquiturq; ad Patrem, & dicit:
 “ VNDE & memores Domine nos serui tui, sed & plebs tua sancta
 “ (quæ est Ecclesia tua) eiusdem Christi filij tui domini & Dei nostri,
 “ tam beatæ passionis, necnon ab inferis resurrectionis, sed & in
 “ celos gloriolæ ascensionis, offerimus præclaræ maiestati tuæ, de tuis
 “ donis ac datis, hostiam puram, hostiam sanctam, hostiam immacu-
 “ latam, panem sanctum uitæ æternæ, & calicem salutis perpetuæ.

Supplicat deinde Ecclesia, ut Deus propicio & sereno uultu ad hæc respicere dignetur, & accepta habere pro nobis, & quod ad actionem oblationis nostræ attinet, aut quatenus consecrata illa hostia, Ecclesiam Christi, tanquam corpus eius simul significat & præsenterat. Alioqui nemo tam stolidus est, qui ignoret Deo patri nihil posse acceptius esse corpore & sanguine unigeniti filij sui Christi. Procul a nobis absit ut talis sensus aut cogitatio nobis in mentem ueniat, quasi nos miseri peccatores uelimus nostra actione corpus & sanguinem Domini Iesu Christi Patri primum conciliare & accepta reddere: quum corpus istud sit unicum illud quod per se acceptum

ceptum est. Hactenus etiam, ut per ipsum nos quoque & omnes homines acceptemur. Quapropter uerbis iam dictis corpus illud predicauimus, & contestati sumus esse hostiam purā, hostiam sanctā, hostiā immaculatam, panem sanctum uitæ æternæ, & calicem salutis perpetuæ.

Cum autem in Ecclesia nos tali loquendi formæ assuefieri oporteat (sicut beatus Augustinus in libris de doctrina Christiana, & passim alibi docet) qua corpori Christi, non solum hoc tribuitur, quod est ipsi tanquā capiti proprium, uerum etiam quod eidem competit, quatenus secum membra sua cōprehendit. Secundum quem modum clamauit in cruce: Deus meus, Deus meus, quare me dereliquisti? Itē, Longe a salute mea uerba delictorum meorum. Quod certe de nobis, quos in se gestabat accipiendum est: non uero de ipso tanquā capite, qui peccatū nullū fecit. 1. Petri 2. Quare (inquit) Augustinus hoc dicitur, nisi quia nos ibi eramus, nisi quia corpus Christi Ecclesia. Debēt & hic ad eundē modum uerba illa intelligi, ut Deus super hunc sc̄m panē, & calicem salutis aspicere dignetur, quatenus panis ille sanctus: & calix salutaris nos simul cōprehendit. Vnus enim panis, ait Apostolus, & unum corpus multi sumus, qui de uno pane participamus. Quia uero (ut dicit beatus Iohannes Chrysostomus) Christus obtulit hostiā nos mundantem, quā & nos quoque nunc offerimus, sic debent uerba ista Missæ accipi, ut Deus pater in hanc oblationē, sicut nos eam offerimus, & non quomodo ille obtulit, respicere dignetur. Quā sententiā cogunt, necessarioque requirunt, & uerba quæ proxime sequuntur:

Digneris accepta habere sacrificia nostra, sicuti accepta habere dignatus es munera pueri tui iusti Abel, & sacrificium Patriarchæ nostri Abrahamæ, & quod tibi obtulit summus sacerdos tuus Melchisedech sanctum sacrificium, immaculatam hostiam.

Iam profecto sacrificia illa Patrum propter Christum utique, quem designabant, denique & propter mandatū Dei sacrificia illa requirentis, non poterant ipsa non placere: & tamen quod ad eorū obedientiam attinebat, quā in sacrificando Deo exhibebant, in sacrificiis illis figuratibus orabant, quemadmodū & nos, ut Deus dignaretur ea accepta habere. Itaque panis sanctus & calix salutaris, non ratione capitis super benedicti illic se exhibentis (in quo Patri semper bene cōplacuit) sed ratione nostri, qui illic quoque unus cū Christo panis esse, mystice significamur, & quatenus nos ea offerimus, accepta haberi petūtur, hoc est, precamur, non ut Deus Christum, quem paulo ante Canon ipse dilectissimum patri filium nuncupauit, sed nostrum istud seruitutis obsequiū, repræsentatiuumque, & cōmemoratiuum sacrificium respiciat, in quo ei carnē & sanguinem filij sui sistimus, petētes, ut ea semel in cruce oblata,

Q pro

DE SACRIF. MISSÆ.

pro nobis quoque habeat accepta, fructum tam beatæ passionis nobis applicans & accommodans. Et quemadmodum petimus, ut perceptio corporis Christi sit nobis salutaris, sic petimus, ut oblatio nostra mystica corporis Christi sit Patri pro nobis accepta.

Sacrificia p se munda & Deo grata propter indigne offerentes, dicuntur in scripturis immunda.

Atque hic loquendi modus est in scriptura plurimum usitatus. Quis ignorat enim uetera Patrum sacrificia, quæ Christum præsignabant, uel ob id quod Deus ea præcepisset fuisse per se munda? Nihilominus tamen frequentius immunda uocantur in scripturis, non ratione sui, sed propter malam uoluntatem offerentium. De quo uide Chrysostomum homilia secunda aduersus Iudæos. Hinc in uetustissimis aliquot libris Missarum, post locum illum, Supplices te rogamus, habetur ista oratio: Memento mei quæso domine & miserere, licet hæc sancta indigne tibi sancte pater omnipotens, æternæ, meis manibus offerantur sacrificia, qui nec inuocare sanctum ac uenerabile nomen tuum dignus sum: sed quomodo in honore, laude & memoria gloriosissimi dilecti filij tui domini nostri Iesu Christi offeruntur, sic ut incensum in conspectu diuinæ Maiestatis tuæ cum odore suauitatis accendantur.

Sanctus Basilius in suo Missæ Canone, omnem calumniam aufert. Orat enim: Respice super nos Deus, & super hanc nostram patriam, quam accipiamus habere digneris, sicuti accepta habere dignatus es munera Abel, sacrificia Abraham, &c.

Post hæc sequitur in Canone nostro:

“ Supplices te rogamus omnipotens Deus, iube hæc perferri per manus sancti angeli tui in sublime altare tuum, in conspectu diuinæ Maiestatis tuæ, ut quotquot ex hac altaris participatione sacrosanctum filij tui corpus & sanguinem sumpserimus, omni benedictione coelesti, & gratia repleamur, Per eundem Christum dominum nostrum, Amen.

Neque nouiter oratio ista introducta est. Verum semper ita orauit Ecclesia Latinorum, etiā longe ante tempora sanctorum Patrum Ambrosij & Augustini: & proculdubio ab Apostolorum tempore, quum similis precandi formula in Canone Græcorum apud Chrysostomum reperiatur. Habet etiam oratio ista, quemadmodum præcedens hunc sensum: Omnipotens Deus, cum probe sciamus mysticam hanc nostram oblationem corporis & sanguinis dilectissimi filij tui, quam tibi sub panis & uini figuris in terreno isto altari exteriori operatione offerimus, beatissimam eius passionem tibi rursus figuraliter proponentes, cum immensa gratiarum actione, propter indignitatem nostram tibi placere non posse. Idcirco te supplices rogamus, ut per eum ipsum, qui est magni consilij angelus, eadem illa tibi

tibi offeratur in sublime tuū altare humanitatis eius, quā super oēs cœlos exaltasti, & ad dexterā tuā collocasti, quo sic ad nostrā reconciliatōnem semper in conspectu appareat & luceat. Vide de hoc Algerū de ueritate corporis & sanguinis Christi in Eucharistia, libro. 1. cap. 14. & Augustinū in ca. Vtrum, de consecrat. distinct. 2. ubi ita ait: Intra sc̃tām Ecclesiam Catholicā in mystērio corporis Christi, nihil a bono maius, *Christus consecrat & baptizat sacerdotis ministerio* nihil a malo minus perficitur Sacerdote, quia nō in merito consecrans, sed in uerbo efficitur creatoris, & in uirtute spiritus sancti. Si enim in merito esset sacerdotis, nequaquā ad Christū pertineret. Nunc autē sicut ipse est qui baptizat, ita ipse est, qui per spiritū sanctum hanc suā efficit carnem, & transfert uinū in sanguinē. Vnde & sacerdos: lube (inquit) hæc perferri per manus angeli tui sancti, in sublime altare tuum in conspectū diuinæ Maiestatis tuæ. Vt quid deferenda in lucem deposcitur nisi ut intelligatur q̃ ista fiant in Sacerdotio.

Quancquā & ille nostro iudicio bonus sit sensus, si oretur ut Deus iubeat oblationē nostrā per sanctos angelos in conspectū diuinæ Maiestatis suæ perferri, non uero hoc modo, quasi uelimus ut nunc primum angeli perferant corpus & sanguinē domini nostri in cœlos ad patrem: sed uerius preces & uota nostra, quibus oratio ista concludit. Hæc scilicet, ut quotquot ex hac altaris participatione sacrosanctū filiū eius corpus & sanguinē sumperimus, omni benedictione cœlesti & gratia repleamur. Hoc officium em̃ bonis angelis in scripturis passim attribuit, q̃ perferant orationes nostras ad Deum, Tobie 12. Et ad hunc modū orauit beatus Ambrosius, qui in Canone suo duas illas oratiōes. Vnde & nos memores. Et, Supplices te rogamus, in unam contrahit, ut uides libro 4. de Sacramentis, capite 6.

Perferri autē aliquid ad conspectū Dei secundum loquendi modū, qui in Biblijs usitatus est, nihil aliud intelligitur, quā ut facta nostra, deuotiones, uota & preces a Deo acceptantur & exaudiantur, Psalm. 78. Item 87. & Ecclesiast. 35. Quem sensum orationis quoq̃ conclusio sententia affert. In quā luculenter ostenditur & apparet, quomodo præcedentia uerba (quibus oratur, ut Deus hæc sacrificia propicio ac sereno uultu respicere dignetur) sint intelligenda, sic uidelicet, ut respicere ea dignetur, non ob id quod nunc deinceps sunt sacratissimū corpus & sanguis dilectissimi filiū sui, in cuius faciē semper alioqui respicit: sed propter nos, quo sacrosanctū illud sacrificium sic tractare & sumere possimus, ut nō pueniat nobis, utpote indignis ad iudiciū, sed ad cōsequendā benedictionē potius cœlestē & gratiā. Quō beatus August. in Iohannē annotauit, & habetur in ca. credere, de consecrat. distinct. 2. Qui mandū

DE SACRIFICIO MISSÆ.

eat (inquit) carnem, & bibit sanguinē Christi, usq; ad spiritus participationem, ut in corpore domini tanquā membrum maneat, & eius spiritu uegetetur (quod est quando eius mādata seruat) Ad altare Dei inuisibile, quo nō accedit iniustus (in sacramento tantum, nō in spiritu percipiēs corpus & sanguinem) ille pertuenit, &c. Ad eundem modum in Græco Chrysostomi Canone oratur: Pro adductis & sanctificatis pretiosis donis dominum Deum nostrum deprecemur, ut dominus Deus noster, qui suscepit ea in sanctū & supercoeleste & intellectuale altare suum, tanquam odorem bonæ fragratiæ, uicissim nobis mittat diuinā gratiā, donumque & communionem sanctissimi spiritus, &c.

Christus magni concilij angelus, sacerdos, templum, altare & hostia.

II. Petri. 2.

Hic sensus quem ex Augustino primū, ac deinde ex Algero adduximus, nō uideatur alicui peregrinus: Conformis est em̄ sacræ scripturæ per omnia, quæ dominum Iesum Angelū utiq; magni concilij uocat, Esaia 9. iuxta translationem septuaginta. Et Exodi 23. Angelum illū, de quo ait dominus, Ecce ego mitto angelum meū qui præcedat te, & custodiat in uiam, & introducat in locum quē præparauī tibi. Obserua eum & audi uocem eius, &c. Similiter scriptura appellat dominum Christum altare, Heb. 13. Et Apocal. 8. Aureum illud altare. In quo, & per quod omnes p̄i Christiani uniuersa sacrificia spiritalia, fidei, deuotionis, gratiarum actionis, uotorum, orationum, spei & charitatis Deo patri debent offerre. Sicut & Petrus ait Apostolus: Offerentes spirituales hostias acceptabiles Deo, per Iesum Christum. Item ad Hebræos 13. Habemus altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deseruiunt. Et paulo post: Per ipsum ergo offeramus hostiā laudis semper Deo. Id est, fructum labiorum confitentium nomini eius. Atque ita fit, ut Christus ipse sit & Sacerdos, & altare, & sacrificium, teste beato Augustino libro decimo de Trinitate, & in Psalmo 25. ac 26. Item de fide ad Petrum capit. 2. dicit: Idem Sacerdos est & sacrificiū. Idē Deus & templū. Sacerdos, p̄ quē sumus recōciliati. Sacrificiū, q̄ recōciliat. Templū in quo reconciliati. Deus cui reconciliati. Quod supra Apoc. 8. citauimus, clare indicat Christum altare tanquam mediatorem pro nobis apud patrem suum cœlestem, cum corporis sui sacrificio, in thuribulo aureo, in charitate immensa, qua se pro totius mundi peccatis tradidit acerbissimæ & contumeliosissimæ morti, ad æternam reconciliationem omnium, qui cōderent in eum. Iam huic unico & æterno sacerdoti magni q; concilij angelo, tradunt sacerdotes temporales, & populus credentium hic in terris, in Missa mysticum sacrificium corporis & sanguinis eius, cum gratiarum actione, p̄iisque uotis & orationibus.

Quæ

DE SACRIFICIO MISSÆ. Fol. LXVII.

Quæ ille suscipiens, reddit Patri accepta, atq; ita perfertur sacrifici-
um illud ad Deum, & non aliter: hoc est manu Christi, per meritum
passionis suæ, quando illa sumitur in manus, agiturq; in conspectu
patris cum ea, quod ipsi gratū & acceptum est: quod certe fit in Mis-
sa, quæ Christiano & catholico more seruatur.

DE MEMORIA DE- functorum in Christo.

Post hæc iam sequitur in Missa memoria Christianorum fide-
lium, qui in uera fide in Christum ut speramus ab hoc mundo
transierunt, de quibus non adeo habetur certitudo utrum sa-
tis emundati purgatiq; hinc abierunt, q̃ sumus certi de sanctis. Qua
propter aliter horum, aliter eorum facimus memoriam. Sanctorum
enim memoriam agimus ante & post consecrationem corporis &
sanguinis Christi, cum singulari gratiarum actione: non quod ore-
mus pro eis, sed potius ut ipsi pro nobis intercedant. Reliquorū ue-
ro in Christo defunctorum post consecrationem tantum reminiscia-
mur; & agimus quidem gratias, ob id, quod Dominus ipse eos hinc
cum signo fidei, aut (sicut Chrysostomus homilia 59. dicit) cum fidei
sigillo euocauit & assumpsit. Vnde & speramus eos quiescere in so-
mno pacis. At nihilominus simul etiam pro his (quod pro illis nō fa-
cimus) supplicamus, ut Deus in Christo quiescentibus locum refri-
gerij, lucis & pacis indulgeat. Per Christum &c. Hanc differentiā
describit Augustinus dilerte, tractatu 84. in Iohannem.

Vt autem apud sacrificium corporis & sanguinis Domini habea-
tur memoria & oretur pro fidelibus defunctis, traditione apostolica
ab Ecclesiæ primordijs mos inoleuit. Quod sacer Dionysius in li-
bro Ecclesiasticæ hierarchiæ cap. 7. testatur. Ait enim: De prece sup-
defunctis facienda, ex diuinis ducibus, hoc est apostolis, traditio per-
uenit ad nos. Et paulo ante: Precatur (inquit) oratio illa diuinam cle-
mentiam, ut cuncta dimittat per infirmitatem humanam admissa
peccata defuncto, eumq; in luce statuatur & regione uiuorum, in sinu-
bus Abraham, Isaac & Iacob, in loco unde aufugit dolor, & tristitia,
& gemitus, hoc est, in perfectam immortalitatem, omni tristitia uac-
uam, ac plenam luminis perpetui. Et licet ibidem uidere quod pro
his tantū orauerit antistes, qui digni habebantur, aut qui in uita sua
precati fuerant pro se in Ecclesia orari. Et quanq̃ non ignoret Anti-
stes Deū his qui pie in fide uixerunt discesserūtq; dare uitam, nec re-
cordari per summā clementiā suā maculas q̃ illis ex humana infirmi-
tate adheaserūt;

*Memoria defuncto-
rum in sacro Missæ
officio, traditio est
apostolica.*

*Pro quibus defunctis
oraodū sit in Missa.*

DE SACRIFICIO MISSÆ.

Petit tamē nihilominus donari eis præmia sacra, propterea quod de beat orationem suam uoluntati diuinæ cōformare, & hoc petere qđ Deo placitum est, & quod promisit se Deus præstiturum. Non orat autē pro infidelibus & impijs, quibus nihil tale Deus promisit, &c.

Tandem igitur dispice an non commemoratio & precatio Ecclesiæ in Canone pro defunctis, huic apostolicæ traditioni in omnibus concordet? Ecclesia enim pro his tantum orat, qui in fide discesserunt, atq; adeo usq; ad resurrectionem quiescunt. Comprecatur autem ipsis quod iam consequuti sunt: nisi quod optat ut mortui perfecte idipsum consequantur. Huic Dionysio posteriores patres omnes consonant, tam Orientalis quam Occidentalis Ecclesiæ. Gregorius Nazianzenus in oratione funebri in mortem Cæsarij fratris sui. Item Gregorius Nissenus, & Athanasius, qui ad Antiochū principem, quæst. 34. dicit, Animas fidelium percipere beneficia uiuentium, quando propter eos fiunt conuentus in Ecclesia: Alioqui enim non utiq; in cura & exequijs fieret eorum commemoratio.

Aeriana heresis, est negare pro defunctis orandum esse.

Epiphanius libro tertio contra hæreses, damnat Aerium hæreses os istius, quod contempserit orationes quæ pro defunctis dicuntur. Habet autem ita: Quod proferuntur nomina defunctorū, quid hoc magis fuerit utile? Quid hoc commodius & magis admiratione dignum? Credunt enim præsentibus quod hi qui præcesserunt uiuunt, & non sunt nulli, sed sunt & uiuunt apud Dominum. Et ut pientissimā prædicationem recenseam, quod spes est orantibus pro fratribus uelut qui in peregrinatione sint. Pro sunt autem & preces quæ pro ipsis fiunt, etiam si totam culpam non abscindunt.

Verum enim uero eo quod nos sæpe dum in mundo sumus fallimur & erramus, tum inuiti, tum uoluntarie, quo id quod perfectius est significetur, pro iustis & peccatoribus memoriam facimus. Pro peccatoribus quidem misericordiam Dei implorantes: pro iustis uero & patribus, patriarchis, prophetis, apostolis, euangelistis, martyribus, confessoribus, episcopisq; & anachoretis, & pro uniuerso ordine: ut Dominum Iesum Christum ab hominum ordine separemus, per honorem quem ipsi exhibemus, & ut adorationem ipsi præstemus: Illud mente uoluentes, quod Dominus non est alicui homini adæquatus, etiam si milies & ultra in iustitia degat unusquisque homo.

Traditionis uis, secundum Epiphaniū.

Quomodo enim possibile fuerit? Ille enim est Deus: hic homo. Et subdit, quod Ecclesia hoc necessario perficit, traditione a Patribus accepta.

Quis

DE SACRIFICIO MISSÆ. Fol. LXVIII.

Quis autem poterit statutum matris dissolvere, aut legem patris: ueluti Salomon dicit: Audi fili sermones patris tui, & ne repudies statuta matris tuæ. Ostendens per hoc, quod & in scripto & sine scripto docuit Pater, & Unigenitus, & Spiritus sanctus. Mater autem nostra Ecclesia, habet statuta in se posita indissolubilia, quæ dissolui non possunt. Quum itaq; ordinata sint in Ecclesia statuta, & bene se habeant, & omnia mirabiliter fiant, confutatus est rursus hic seductor: Aerium putat. Hucusq; Epiphanius.

Habes in Chrysostomo locum in 1. ad Corinthi. homilia. 41. ubi plurima in hanc sententiam dicuntur. Vult enim ut iuuentur defuncti, non lachrymis, sed prece, supplicationibus, eleemosynis & oblationibus. Nec esse hoc temere excogitatum, ut memoriam mortuorum inter sacra mysteria celebremus, aut accedamus ad altare pro istis, agnum illic iacentem, & peccata mundi tollentem deprecâtes. Afferit etiam, Spiritus sancti ordinatione fieri, quod sacerdotes in Græcorum Missa pro defunctis orant & clamant: hortaturq; ne defatigemur mortuis auxilium ferendo, preces pro ipsis offerendo, cū totius orbis communis uictima sint preces. Et addit: Hinc pleni fiducia pro toto etiam orbe supplicamus inter martyres, inter confessores, inter sacerdotes mortuos recensemus. Vnum enim corpus oēs sumus, undiq; ueniam ipsis impetrare licet. Similia habet homilia 32 in Matthæum, homilia quoq; 69. ad populum Antiochenū. ubi hæc sunt eius uerba: Non temere ab apostolis hæc sancita fuerunt, ut in tremendis mysterijs defunctorum agatur commemoratio. Sciunt enim illis inde multum contingere lucrum, utilitatem multam. Cum enim constituerit populus extensis manibus, & tremendum proponatur sacrificium, quomodo Deum non exorabimus, pro his deprecâtes? Hæc Chrysostomus.

*Apostoli tradiderūt
pro defunctis orans
dum esse.*

Iohannes Damascenus scripsit integrum sermonem de ijs qui in fide hinc migrarunt: Quem Oecolampadius aliquando, cum nondū ab Ecclesia catholica plane descuiisset, interpretatus est. In quo ita dicit: Apostoli discipuli saluatoris, qui totius mūdi circulum coepere, prædicando uerbum uitæ, quod suis oculis uiderant, in tremendis uitalibusq; sacramentis memoriam eorum, qui fideliter obdormierunt, habendam edixerunt. Quod adhuc firmiter, atq; adeo sine contradictione obseruat apostolica & catholica Ecclesia Christi & dei, a finibus usque ad fines terræ, ab eo tempore usque in præsens, & in finem mundi usque.

Eadem

DE SACRIFICIO MISSÆ.

Eadem testantur & Occidentalis Ecclesiæ patres, Tertullianus ad uxorem, Cyprianus libro primo epist. nona, Ambrosius in oratione funebri pro Theodosio Imperatore, ita ait: Dilexi uirum ualde, & psumo de Domino, quod suscipiat uocem orationis meæ, qua prosequor animam piam. Da requiem perfectam seruo tuo Theodosio, requiem quam præparasti sanctis tuis: illo conuertatur anima eius unde descendit, ubi mortis aculeum sentire nō posset, ubi cognoscat mortem hanc non hominis finem esse, sed culpæ. Item ad Faustinum ob sororis obitum dolentem, illam tam non deplorandam q̄ prosequendam orationibus reor: nec mœstificandam lachrymis tuis, sed magis oblationibus animam eius Dño cōmendandum arbitror.

Sanctus pater Augustinus libro Confessionum 9. cap. 13. orauit pro matre sua Monica, & scribit poposcisse illam, ut ad altare Dei fieret eius memoria, ubi sacra uictima dispensaretur, qua chyrographum quod erat contrarium nobis, deletum est. Et libro uigesimo de Ciuitate Dei, cap. 9. ait: Neq̄ enim piorum animæ mortuorum se parantur ab Ecclesia, quæ etiam nunc est regnum Christi. Alioquin nec ad altare Dei fieret eorum memoria in communione corporis Christi. Vnde libro de cura pro mortuis gerenda, sic inquit: Ita fit, ut non inaniter Ecclesia pro defunctis quod potuerit religionis impendat. Atq̄ huc allegat quod habetur 2. Machab. 12. de Iuda Machabæo, qui pro mortuis obtulit sacrificium, & subdit: Sed & si nusquam in scripturis ueteribus omnino legeretur, non parua hac consuetudine claret authoritas, ubi in precibus sacerdotis, quæ domino Deo ad eius altare funduntur, locum suum habet etiam commendatio mortuorum. Et cap. 4. Non sunt (ait) prætermittendæ supplicationes pro spiritibus mortuorum, quas faciendas pro omnibus in Christiana societate defunctis sub generali commemoratione suscepit Ecclesia: ut quibus ad ista desunt parentes aut filij, aut quicunq̄ cognati uel amici, ab una eis exhibeatur pia matre communi. Nouissimo autem capite dicit, hoc unumquenq̄ facere diligentius pro necessarijs suis cum recitatione nominum eorundem, & in commune pro omnibus. Item de 88 hæresibus, ad quod uult Deum, hæres. 53. scribit, Aerium docuisse non orandum esse pro defunctis: quemadmodum & Epiphanius de eodem refert.

Bernhardus in Cantica, sermone 66. narrat, sua ætate fuisse hæreticos, qui animas defunctorum auxilijs uiuentium fraudare uoluerunt, nec crediderunt ignem purgatorium restare post mortem. De quo beatus pater Augustinus de Genesi contra Manichæos libro 2. dicit:

DE SACRIFICIO MISSÆ. Fol. LXIX.

dicit: Qui forte agrum (animæ suæ) nō coluerit, & spinis permiserit eū opprimi, habet in hac uita maledictionē terræ in om̃ibus operibus suis, & post hanc uitā habebit uel ignē purgationis, uel pœnam æternam. In Enchiridio quoq; ad Laurentiū cap. 69. dicit non esse incredibile, nō nullos fideles igne purgatori post hanc uitā purgari, hoc uelocius aut tardius, quāto magis minisue, bona pereuntia dilexerunt. Iam licet beatus pater Augustinus ibidem de purgatorio ita loquatur, ac si de natura & loco eius inquiri adhuc possit, & aut inueniri aut latere inquirentes. Tandem tamen capite. 110. in eodem libro concludit in hanc sententiam: Negandum nō est defunctorū animas pietate uiuentium releuari, cum pro illis sacrificium mediatoris offertur, uel eleemosynæ in Ecclesia fiūt: sed eis hæc prosunt, (inquit) qui cum uiuerēt, ut hæc sibi postea prodesse possent meruerunt. Per fidem intellige & pia uota, ut supra dictum est. Et addit: Cum ergo sacrificia, siue altaris, siue quarumcunque Eleemosynarum pro baptizatis defunctis omnibus offeruntur, pro ualde bonis gratiarum actiones sunt, pro non ualde malis, propitiationes sunt, pro ualde malis, etsi nulla sunt adiumenta mortuorum, qualescunque uiuorum consolationes sunt. Quibus autem prosunt, ad hoc prosunt, ut sit plena remissio, aut certe ut tolerabilior fiat ipsa damnatio.

*Quibus animabus
prosent opera bona
uiuentium.*

Ex istis iam non difficile cognoscitur, quare defunctorum memoriam post consecrationem faciamus. Sancti qui ex hac uita ad Deū migrarunt, ubi & uiuunt, purgati sunt sanguine domini & toti purificati, propterea ante consecrationem aguntur pro ipsis gratiæ. Istos autem, qui nondum prorsus perfecte purgati sunt, commendat pia mater Ecclesia (ut Innocentius ait in libro de mysterio Myssæ) sua intercessionem sacrosancto sacrificio, certissime credens, quod sanguis ille præciosus, qui pro multis effusus est in remissionem, non solum ualeat ad salutem uiuentium, sed etiam ad releuationem defunctorum. Cui beatus Bernardus loco allegato plane in omnibus consonat.

Post memoriam & orationem pro fidelibus defunctis, sacerdos & astans communitas orant pro seipsis, ut Deus eis omnibus de misericordia ipsius sperantibus, partem & societatem donare dignetur cum sanctis suis, atque ut eos in illorum consortium, nō ex illorum merito, nec ut æstimator meriti, sed uelut remissionis largitor admittat per Christum. Hoc est, quando sacerdos & communitas secum expendunt, propositum corporis & sanguinis Christi Sacramentum, non solum continere caput Christum substantialiter, uerumetiam mystice membra

R eius

DE SACRIFICIO MISSÆ.

ei^{us}, orant ut in tali societate in ueritate reperiantur, Per Christum.

Per quem hæc omnia bona nobis semper creantur, sanctificantur, uiuificantur, benedicuntur, & præstantur.

De consec. dist. 2. ca.
quia corpus.

De consec. dist. 2. ca.
corpus.

De consec. dist. 2. ca.
necessarie.

De consec. dist. 2. can.
in Christo pater.

Siquidem ut diximus, Christus est inuisibilis sacerdos, qui uisibiles creaturas uerbi sui potestate secreta in substantiam corporis & sanguinis sui transmutat & conuertit, ut Eusebius Emislenus ait: Christus est ille, qui uisibili spiritus sui operatione, quod ex fructibus terræ acceptum est, sanctificat, ut tam magnum Sacramentum ex eo fiat. sicut Augustinus habet libro quarto de Trinitate. Christus etiam ille est, qui hæc in corpus uiuificum, & sanguinem suum transire facit. Cum Concilium Ephesinum testetur, nos illic recipere ueram & uiuificam carnem, uerbo æterno coniunctam. Id quod etiam Augustinus ad Irenæum prodit: Et Christus est, qui bona ista benedicit. Testante enim beato Augustino, non omnis panis, sed accipiens benedictionem, Christi sit corpus, can. non omnis, de consecratione, distinct. secunda. Christus denique est, qui largitur bona ista nobis, hoc efficientia, quando sumuntur, ut Christus in nobis sit, & nos in Christo, ut Hilarius ait libro nono de Trinitate. Concludit autem Canon, Per ipsum, & cum ipso, & in ipso, est tibi Deo patri omnipotenti, in unitate spiritus sancti omnis honor & gloria. Christus est enim, per quem omnia creata sunt, atque adeo est ille, per quem omnis creatura laudat Deum. Et est qui mundo patrem manifestauit, & quicquid perditum erat, restaurauit. Per quem agnoscimus, laudamus & glorificamus Deum, Iohannis primo & decimo secundo. Porro Christus est, cui cum patre omnis gloria est, cum sit patri in diuinitate æqualis, Iohannis primo. Et habitet in ipso omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, ad Colossenses secundo. Per quæ Deo patri in unitate spiritus sancti est omnis honor & gloria Amen.

Post quæ tandem sequitur oratio dominica, quæ supplicatur communiter pro toto mundo, pro donatione spiritualium & temporalium bonorum, præcipue uero supersubstantialis & cœlestis panis, pro peccatorum remissione & liberatione ab omnibus malis.

Hanc orditur Catholica Ecclesia a præfatione, qua ueluti audaciam suam apud Deum excusans, quem patrem appellat, dicit Christum præcepisse, ad exercendam fidem ita orare. Qua temeritate enim, quis ausit Deum appellare patrem suum, nisi filius ita orare præcepisset?

Vetus

DE SACRIFICIO MISSÆ. Fol. LXX.

Vetus Ecclesia olim finiebat Canonē oratione dominica. Quod in sequentibus demonstrabitur ex Augustino. Qua de causa sequens oratio, Libera nos quæsumus, nomen obtinuit, ut excrementa appellaretur. Et statim deinde inter cantandum Agnus Dei, communio dabatur.

Haftenus de oblatione corporis & sanguinis Christi, orationibusque & uotis, quæ illic fiunt.

DE QVARTO MISSÆ SACRIFICIO, quo tota Ecclesia offertur.

Quarto, In descriptione tertij Sacrificij, corporis uidelicet & sanguinis domini. Cum Missæ Canonem exponeremus, meminimus nonnunquam quarti sacrificij, quo offertur Deo patri Ecclesia ipsa per Christum, cuius mysticum corpus est. Cum enim recolit Ecclesia & agnoscit, ex oblatione Christi semel in cruce facta, nos omnes (quod in nobis est) perditos esse & damnatos, nisi unica illa oblatione, quam fecit in cruce Christus Deo patri reconciliaremur, se totā assignat & offert Deo patri per Christum. Et sicut Christus in cruce nos omnes portauit, omniaque totius mundi peccata sustulit in corpus suum, adeoque in se ipso Ecclesiam patri obtulit, ita ex aduerso, & Ecclesia tradit & offert seipsam patri hostiam uiuam uotis spiritualibus, quibus spondet se in Christo perpetuo mansuram.

Quo Ecclesia seipsam in Missa offertur.

Quemadmodū S. pater Augustinus luculēter testatur Epist. quinquagesimanona ad Paulinum, & luculentius libro decimo de ciuitate Dei, capite sexto, ubi dicit: Hoc est sacrificium Christianorum, multi unum corpus sumus in Christo: quod etiam Sacramento altaris fidelibus noto, frequentat Ecclesia, ubi ei demonstratur, quod in ea oblatione quam offert, ipsa offeratur. Hoc est, quemadmodum Christus in uero & cruento sacrificio crucis, & sacerdos erat & hostia, sic & in re præsentatiuo isto sacrificio, quo illud rursus proponitur, se habet Ecclesia, offerens per temporalem sacerdotem ministrum suum. Cum ipsa sit hoc simul, quod offertur.

At uero quomodo in Canone Missæ hæc oblatio fiat, iam antea satis commonstratum nobis est, eo loco Canonis, ubi sacrificium gra-

R ij tiarum

DE SACRIFICIO MISSÆ.

tuarum actionis, quod sit pro Ecclesia, & istud quo e regione uicissim se Ecclesia offert, inuicem componuntur. Hic nimirum ubi dicitur:

“ Memento domine famulorum famularumque tuarum, pro quibus
 “ tibi offerimus, uel q tibi offerunt hoc sacrificiū laudis, pro se, &c. quos
 “ rum fides tibi cognita est, & nota deuotio, &c.

“ Et sequitur: Tibique reddunt uota sua æterno Deo, uiuo & uero.
 Similiter Ecclesia, sicut diximus, quando uerum corpus & sanguinem
 Christi offert, offert in eo seipsam simul mystice, cū sit corpus eius my-
 sticum. In Missa Chrysostomi sæpenumero repetitur: Nos ipsos & in-
 uicem, & omnem uitam nostram, Christo Deo nostro commende-
 mus.

DE APPLICATIONE

sacræ Missæ.

*Errant qui putant
 sacrificium Missæ
 presentibus tantū,
 & communicanti-
 bus prodesse.*

EX istis euidenter claret, quam foede & impie errent, qui dicunt
 Christum sacrosanctam cæremoniā suæ cœnæ instituisse tan-
 tum in usum & profectum singulorum astantium, præsertim eo-
 rum qui externo Sacramento uescerentur, non autem ut debeat pro abs-
 sentibus cæremonia ista celebrari, negantque Christum in cœna sua sa-
 crificasse. Quum Christus ut abunde in præcedentibus commonstra-
 tum est, in sacratissima cœna sua primū obtulerit, qñ panē in suas sc̃tas
 manus accepit, & gratias egit. Postea uero dedit Apostolis corpus &
 sanguinem suum, mandans ut hoc facerent in sui commemorationem,
 deinde patrem rogauit pro toto mundo, ut nomen eius mundo mania
 festaretur, & pro omnibus in ipsum credentibus, &c.

Ad eūdem modum beatus pater Augūstinus duo ista, offerre, sci-
 licet & sumere, accurrate distinguit. In altari (inquit) offertur & datur,
 & peracta pietatis celebratione sumitur. de Trinitate libro tertio, capite
 decimo. Obseruatum est idem in Concilio Neocæsariē. capit. decimo-
 tertio, quod facit discrimen inter offerre & dare panem sanctum.

*Errant qui credunt
 se habere meritum
 redemptionis Chri-
 sti sine applicatione*

Deinde uelut claro die aperte cernitur, quam turpiter & foede era-
 rent, qui nullum faciunt discrimen inter meritum remissionis peccato-
 rum, & applicationem talis meriti. Nūquam aliter docuit Ecclesia Ca-
 tholica, quam Christum Iesum esse unicum sacrificium, unicum præcia-
 um, & redemptionem unicam, qua meruit nobis in cruce, & pretio san-
 guinis emit peccatorum remissionem. 1. Corinth. 6. & septimo. Tit. 2.
 & Apocalypsis decimoquarto.

Hanc

DE SACRIFICIO MISSÆ. Fol. LXXI.

Hanc fidem suam in communibus orationibus plerunq; testatur, & præcipue in sacro officio Missæ. Docet autem præterea sacerdotem & communitatem in Missa astantem, mystica & pia oblatione istius sacrificij sibi applicare, seq; participem facere remissionis peccatorum, Per Christum. Ad hoc quod apud sacrificium istud possit & debeat orationis quoq; sacrificium offerri: quo precatur Deum fieri propitium peccatis, non tantum præsentium, uerum & absentium; imo non uiuorum modo, sed & mortuorum, per mortem filij sui dilectissimi. Atq; ita docet orationem huiusmodi per fidem applicari & commodari posse uniuersis. Est quidem uerum Christi passionem plus q̃ abunde sufficere peccatis omnium hominum, oportet tamen ut fide propria & deuotione nos faciamus eius participes, precemur que Deum, ut per ipsum totius mundi misereatur. Et ut summatim dicamus, Christi sacrificium est meritorium remissionis, repræsentatiuum Missæ sacrificium est promeritæ remissionis applicatoriũ, quod eo applicet sibi quisq; per fidem remissionem illam: quod & in defunctis obtinet, qui dum uiuerent sibi hoc meritum per fidẽ propriam compararunt, ut ipsis hæc post mortem prodesse possent. Sacrificium uero precum in Missa fit pro omnibus, & quibuslibet, applicatur etiam malis: quanq̃ non pro sacrificantis, sed pro Dei bona uoluntate.

Necq; uero unq̃ docuit Ecclesia catholica, sicut aduersarij calũniantur, Missam esse opus tantum externum solius sacerdotis, quo secundũ suã deputationẽ uiuis aut defunctis, quibus uoluerit, promeretur remissionẽ p̃c̃torũ: licet etiã opus illud sine fide pagat, applicet q̃ ipsi qui neq; per fidẽ accipiunt, neque mentis bonũ morũ habent. Verum longe aliter & contra docuit Ecclesia, Missam non priuatũ, sed commune esse sacrificiũ sacerdotis, publici Ecclesiæ seu populi ministri. Nam quod sacerdos agit ministerio, populus agit uoto. ut Innocentius tertius ait libro quinto de altaris ministerio, capite secundo, ipsumq; Missæ sacrificium illis tantum prouenire ad salutem, qui aut ipsi propria fide illud apprehendunt, aut prius apprehenderunt, aut cum beata Monica sancti Augustini matre pie desiderauerunt, ut pro ipsis ad altare Domini offerretur. Quod ipsum Canon clare prosequitur. Quanquam alias etiam nemini sit ignotum, communis cuiusque sacrificij proprietatem esse, ut omnibus qui in ea societate sunt, applicetur.

Atror calumnia, quã heretici Ecclesiam apud ignaros tradunt.

Missæ est commune sacrificium sacerdotis & populi.

DE SACRIFICIO MISSÆ.

De oratione uero docuit Ecclesia semper sacerdotem posse eam cuiilibet, tam fideli q̄ infideli, tam bonis q̄ malis applicare. Atq̄ huiusmodi sacerdotis orationem, dum tamen in fide & pia deuotione fiat, efficaciorē esse apud hanc sacratissimam actionem & oblationem quam alias. Sicut beatus martyr Cyprianus in sermone de cena Domini ait: In huius sacramenti præsētia, non superuacue mendicant lachrymæ ueniam, nec unquam patitur cōtriti cordis holocaustum repulsam: sed Hierarcha pius, quem Spiritus sanctus compungit, excitat, inhabitat & sanctificat, eleuatione manuum crucis mysterium repræsētans, confidenter orat pro sua & populi ignorantia. Hæc Cyprianus.

DE OPERE OPERATO.

Multi non parum hodierno tempore sese fatigant, imo dicere audent, hætenus in Ecclesia prædicatum fuisse, sacrificium sacerdotis ualere coram Deo ex opere operato, sine bono motu uolentis. Appellant autem opus sacerdotis qualecūq̄ sit, nō considerata mentis cogitatione, opus operatum. In quo iterum non leuis iniuria uolentiaq̄ Ecclesiæ Christi irrogatur. Innocentius enim tertius, libro tertio de sacro altaris mysterio capite quinto. & scholastici doctores omnes in 4. Sententiarum, per opus operatum sacrificium altaris intelligunt, non externas sacerdotis actiones, sed opus Dei in consecratione & sanctificatione sacramenti: Quod non a merito sacerdotis, sed a Christi potentia dependet: qui sacramentum suum ipse ueraciter consecrat, conficit, & fidelibus dispensat: quanq̄ ministerio sacerdotis, licet mali nonnunq̄ & indigni. Quapropter scholastici inter opus operatum & opus operans hanc faciunt differentiam: Prius illud dicunt cum sit opus solius Dei & Christi, non consistens in oblatione, sed in sacramenti consecratione & sanctificatione, semper purum esse & sanctum. Licet permittat nonnunquā Deus externe tractari illud manibus sacerdotis impuri. Sicut enim (ut inquit Hieronymus contra Luciferianos) hic est qui baptizat Christus, ita hic est qui sanctificat ad altare.

Alia calumnia hæreticorum contra Ecclesiam.

Quid apud catholicos dicatur opus operatum, & quid opus operans.

Opus operatum.

Consonat Augustinus in ca. utrum, de consecratione, distinct. 2. Alter

Alterum uero opus operans, quod non consistit in sacramenti cōsecratione, sed in oblatione sacrificij, in gratiarum actione, orationibus &c. dicunt nonnunq̃ impurum esse, nec idem ualere utrum fiat per religiosum an sacrilegum, per bonum uel malum, imo sacerdoti malo cedere magis in damnationem: licet etiam præsentibus, ut fit aliquando, proueniat ad bonum. Non quidem ratione sacerdotis, sed propter attentionem propriam, quam ex auditu orationum concipiunt: Præsertim cum oratio per sacerdotem tanq̃ publicum ministerium, omnium nomine dicatur. Quod & beatus Augustinus testatur lib. 2. contra epist. Parmeniani cap. 8. Certum est (inquit) quia deus etiam peccatores audit. Propheta Balaam, non de populo Israel, sed alienigena, conductus ab inimico, ut populo Dei malediceret, cōuersus a Domino ad benedicendum est; Et cum aliud haberet in uoto, uerba tamen precantis, & bona sunt, & pro populo exaudiuntur a Domino. Vnde non mirum est, si uerba bona quæ pro populo dicuntur in precibus, etiam si a malis dicantur Episcopis, exaudiri tamen, non pro peruersitate præpositorum, sed pro deuotione populorum. Vt ut autem hæc se habeant, nunq̃ docuit Ecclesia externum mali sacerdotis opus promereri alicui sine fide & attentione remissionem peccatorum. Quinpotius docuit, opus illud in se quale est consideratum, nemini conferre. Quapropter sententiæ contraria doctoribus scholasticis inciuiliter, imo malitiose per quosdam affingitur.

Opus operans.

Deus audit etiam peccatores inter alios.

Cæterum, nemo ueridicus aliud affirmare queat, q̃ oblationē & applicationem Missæ eo quo fit in Canone modo (si tamen Canon recte intelligatur) uerbis Christi consonam, traditioniq̃ per Christū institutæ consentaneam esse & conformem. Christus em̃ i cœna sua, & cœna facta, orat, non tantum pro apostolis præsentibus, sed & pro omnibus qui credituri erant per uerbum ipsorum in eum. Similiter & sacerdos precatur pro omnibus fidelibus. Christus accipit panem & calicem in manus suas, tanquam offerens, gratias agit, porrigit discipulis, & dicit: HOC est corpus meum. & HIC est meus sanguis, qui pro uobis & pro multis effunditur: Præcipitque apostolis idem ut faciant in suam commemorationem. Quæ quidem omnia ita in Missa fiunt, ubi sacerdos cum populo Deo gratias agit, non solum pro astantibus, sed pro omnibus etiam pro quibus sanguis Christi effusus est: idque in memoriam eius.

De

DE ANTIQVITATE ET DIGNITATE sacri Canonis Missæ.

Consequitur etiam ex ijs que diximus Latinum Canonem nostrum non (sicut insani quidam Ecclesiæ hostes dicunt) cæcæ tenum instar cõsutum, aut nouitijs commentis permixtum, sed orationem esse longe diuinissimã, in qua nihil contineatur quod non fuerit a tempore etiam apostolorum in sacrificijs obseruatum. Quod ipsum collatione Græci Canonis cum nostro, & apud ueteres patres, præcipue in antiquissimo Dionysio, qui hunc sanctum ritum sicut apostolorum fere temporibus seruabatur, descripsit, clare potest demonstrari: & iam antea, quantum necesse erat, ostendimus. Quod si Canon ille Christiane & recte, eo quo diximus modo, intelligatur, absq; ulla contradictione non poterat neq; in uerbis, neq; in sensu, melius & Deo dignius aliquid ordinari. In quo etiam Græci Canonis summa tam artificiose & incorrupte cõtracta est, ut nõ iniuria de eo quis mirari possit. De quo iudicet spiritualis ac beneuolus Christianus: cum reliquis nihil est nobis negotij.

Imperite errant, qui opinantur Canonem non adeo uetustum esse, sed nouum commentum cuiusdam qui dictus sit Scholasticus, & uixerit paulo ante Gregorij tempora. Enimuero qui talia scribunt, beatum Gregorium epistola 63. ad Iohannem Episcopum Syracusanum, non recte intellexerunt. Non enim habet illic quod quidam dictus Scholasticus, qui paulo se præcesserit, composuerit Canonem: uerum confert ibidem Canonem ipsum cum Oratione Dominica, hoc modo: Mos (inquit) apostolorum fuit, ut ad ipsam solummodo orationem, oblationis hostiam consecrarent, & ualde mihi inconueniens uisum est, ut precem quam Scholasticus cõposuerat, super oblationem diceremus, & ipsam traditionem, quam redemptor noster composuit, super eius corpus & sanguinem non diceremus, &c.

Porro scitur quid patres nomine Scholastici olim significauerint: Non utique uirum aliquem cui hoc nomen esset proprium: sed peritum, egregie doctum, & in rebus Ecclesiasticis exercitatum uirum. Vt est uidere apud Augustinum libro de catechizandis rudibus, ubi ait: Sedulo monendi sunt Scholastici, ut humilitate induti, Christiana discant non contemnere, quos cognouerint morum uicia magis quam uerborum deuitare. Talis Scholasticus fuit Origenes ille. Taliu Scholasticorum frequentius meminit Genadius in Catalogo illustriu uirorum. Proinde nec beatus Gregorius contemptim de Canone sacro, sicut aduersarij uolunt, locutus est: quem haud dubium in magna æstimatione habuit. Sed hoc solum uoluit, nihil æquius esse, quam
ut

DE SACRIFICIO MISSÆ. Fol. LXXIII.

ut ubi Canon, quem homo dictauerat, ad sacram oblationem diceretur, etiam orationem Domini ipsius nō esse omittendā. Hoc precipue apud Gregorium notandū est, quod uetus Ecclesia, sicut antea diximus, Canonem oratione dominica conclusit. Ait em̃: Orationē autem dominicam, idcirco mox post precem dicimus, &c. Intelligit enim per precē, sicut cæteri Patres in mysterijs Canonem.

Huic Canonis nostro dat beatus pater Augustinus præclarum testimonium, Epistola 59. ad Paulinū, ubi dicit se in uerbis illis, quæ Apostolus Paulus scribit. 1. Timoth. 2. Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus & omnibus qui in sublimitate constituti sunt, ut quietam & tranquillā uitam agamus, in omni pietate & castitate, &c. hoc intelligere, quod omnis, uel pene omnis frequentat Ecclesia, ut preces accipiamus dictas, quas facimus in celebratione Sacramentorum, antequā illud quod est in dñi mensa incipiat benedici.

Testimonia Patrum
de Canone Missæ.

Preces.

Orationes autem, cum benedicitur & sanctificatur, & ad distribuendum comminuitur, quā totam petitionem fere omnis Ecclesia dominica oratione cōcludit (nota hoc de Canone dictum) Ad quem intellectū (ait consequenter) etiam uerbi Græci origo nos adiuuat, ὡς enim uotum est, Vnde ^{πρὸς αὐτὸν}, ea proprie intelligenda est oratio, quam facimus ad uotum, uouentur autem omnia, quæ offeruntur Deo, maxime sancti altaris oblatio, quo Sacramento prædicatur nostrum aliud uotum maximum, quo nos uouimus in Christo esse mansuros, utiq; in compage corporis Christi, cuius rei Sacramentū est, quod unus panis, unum corpus multi sumus. Ideo in huius sanctificatione, & distributionis præparatione, existimo Apostolū iussisse proprie ^{ὑποψύχοντες} fieri. Interpellationes autem fiunt cū populus benedicitur. Tum em̃ Antistites uelut aduocati, susceptos suos per manus impositionem misericordissime offerunt potestati. Quibus peractis, & participato tantū Sacramento, gratiarum actio cuncta concludit, quā in his etiā uerbis ultimam commendauit Apostolus. Ita Augustinus: iam si uerba illa expendere, & animaduertere uoluerimus, comperiamus illo etiā tēpore, Missas celebratas eo modo quo nunc celebrantur.

Orationes.

Interpellationes.

Quod autem dicit gratiarum actionem omnia concludere, non est de illa gratiarum actione intelligendum, quæ consecrationem precedit, quam orationi principali includit, sed de altera, qua responsione ad Ite Missa est, uel ad Benedicamus domino. Deo Gratias.

Bisariam aguntur
in Missa gratias.

S

Chrysoſtoſ

DE SACRIFICIO MISSÆ.

Chrysostomus enim homilia 83. in Matthæum testis est, nos in Missa bis gratias dicere, quod & Christus fecit: Gratias enim egit, antequam discipulis suis daret, ut etiam nos ab actione gratiarum incipiamus. Et gratias egit, posteaquam dedit, & hymnum cecinit, ut nos quoque similiter faciamus.

AN SINE PRECE CANON

nica Ecclesiæ consecratur

Sacramentum.

Error eorū, qui se credunt absq; Precibus & inuocatione consecrare.

Hic postulat necessitas ut indicemus uehementem prorsus insaniam esse, quod nunc quidam arbitrantur se consecrare Sacramentum corporis & sanguinis Christi, sine Catholica prece, quæ Canonem appellamus, & absq; inuocatione nominis diuini, super dona proposita, sed tantū recitatione seu lectione uerborum Pauli. 1. Corint. 11. Dominus Iesus in qua nocte tradebatur, &c. Quum Apostolus illic solum historice narret facta, quæ Christus gessit: non autē ut formā aliquam consecrandi tradat, quæ sacerdos Ecclesiæ minister, cum inuocatione nominis diuini proposita dona benedicat & sanctificet, nō utique suis, sed omnipotentibus domini nostri Iesu Christi uerbis.

Atque hic primum cernitur Magnum illum Basilium prudenter & recte dixisse, libro de spiritu sancto, capite 27. Si aggredieremur nō scripto proditas consuetudines, uelut non magnam uim habentes rejicere, imprudentes etiā ipsis principalibus Euangelij partibus damnū infereremus. Probat hoc pluribus exemplis. In quibus meminit etiam uerborum inuocationis nominis diuini, quæ dicuntur quando sanctus Eucharistiæ panis, & calix benedictionis populo ostenduntur, quæ ab Apostolis nō reperimus scripta, sed tradita tantū. Quis enim (inquit) sanctorum uerba illa nobis scripto reliquit? Et quid aliud uir ille beatus uult insinuare, quā Sacramento ipso carituros tandem & destituendos, qui uerba consecrationis a Patribus accepta, quæ succedētes illi ordine continuo, alij ab alijs acceperunt, & quasi per manus, ut dicitur, tradiderūt, noluerint attendere & obseruare?

Nec est difficile istud in re simili, aliorum Sacramentorum formis euincere. Christus docuit Apostolos baptizare, dicens: Ite & baptizate omnes gentes, In nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Quis autem tam obuioso est sensu, ut ausit dicere, sacerdotem, qui recitat aut legat uerba Euangelij de instituto baptismo, non autē pronūciat essentialis baptizandi

DE SACRIFICIO MISSÆ. Fol. LXXIII.

zandi formæ uerba: Ego te baptizo, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, puerum uere & rite baptizare: præsertim cum sacerdos id faciens non obeat Ecclesiæ ministerium, nec quicquam ad puerum dicat, sed uerba tantum legat historiæ: Nec fungatur legatione pro Christo, tanquam Deo per ipsum baptizante, sed rem gestam recitet tantum. Ita plane & hic necesse est arbitrari, si quis recitet, aut relegat tantum historiam institutionis huius Sacramenti, quomodo illa in Paulo conscripta est, non inuocet autem tanquam Ecclesiæ minister, nomen Dei super dona proposita panis & uini, nec item consecrationis uerba dirigat ad hostiam præsentem, hunc talem nequaquam consecrare, nec uerum Sacramentum secundum Ecclesiæ Catholicæ sensum & traditionem efficere.

Aliter profecto censuerunt & fecerunt sancti Patres Orientalis & Occidentalis Ecclesiæ. Imo & Apostoli: inuocarunt enim super hostiâ, uelut Ecclesiæ ministri nomen Dei, eamque solenni prece consecrarunt. Quod & Gregorius ipse in eadem illa epistola testatur, Epistola 63. ad Iohannem Syracusanum. Atque ita hætenus in Ecclesia Catholica doctum & prædicatum fuit. In qua sacerdos ita inuocat: Hanc oblationem quæsumus omnipotens Deus, ut in omnibus Benedictam, Ascriptam, Ratam, Rationabilem, Acceptabilemque facere digneris, ut nobis corpus & sanguis fiat dilectissimi filij tui dñi nostri Iesu Christi. Qui pridie quâ pateretur, accepit panem in sanctas ac uenerabiles manus suas, & eleuatis oculis & ceteris. Que uerba deinde in persona Christi, tanquam minister eius prosequitur & pronunciat.

Solemnia uerba quæ consecrationem præcedunt.

Miretur, oportet homines istos, qui uetustissimum Dionysium, & reliquos Patres antiquos legerit, quorum multitudinem ut breuitati studentes prætereamus. Quoties beatus Chrysostomus prolixæ & sacræ orationis in consecratione Eucharistiæ facit mentionem? De sacerdotio libro tertio ait: Cum astat Pontifex, is preces diuturnas fundit, quo gratia in sacrificium influat, &c. Missa Græcorum prodit, quod Episcopus se erigat signetque (proculdubio crucis signo) oblationem, & dicat: Fac o domine hunc panem præciosum corpus Christi tui, Amen. Et in calicem dicat: Quod in calice est, fac pretiosum sanguinem Christi tui, transmutans spiritu tuo sancto.

Theophilactus in cap. 14. Marci, super illud accepto Iesus pane, cum gratias egisset, & ceteris, dicit & nos gratias agere, sicut fecit Christus: Preces quoque adiungere, & dicere: Hoc est corpus meum.

S ij Non

DE SACRIFICIO MISSÆ.

Non enim figuram tantum & exemplar dominici corporis panem esse, sed in illum transelementari. Quoties Iustinianus in Nouellis constitutionibus de Ecclesiastic. diuer. capitu. meminit sanctorum & Canonicarum orationum in sacrificio? Et in Latinorum Ecclesia, quoties Ambrosius consecrationis meminit Libro de Sacramētis quarto, capite quinto, ad uerbum fere recitat formam cōsecrationis Canonis nostro insertam. Et habentur uerba eius in can. panis, de consecratione, distinctione secunda. Item in can. ante benedictionem, qui est sumptus ex libris officiorum Ambrosij: Ante benedictionem illa species nominatur, post benedictionem corpus.

Idem facit Augustinus frequentius, cuius plurima dicta iam allegauimus. Præter quæ & contra Faustum Manichæum libro uigesimo, capite decimotertio legitur: Noster panis & calix certa consecratione, mysticus fit nobis: non nascitur. proinde quod non ita fit, quamuis sit panis & calix, alimentum est refectionis, non Sacramentum religionis. Item alio loco facit expressam mentionem de prece mystica, qua illud, quod ex frugibus terræ acceptum est, consecratur & sumitur ad salutem spiritualem, libro quarto de Trinitate. & habetur in can. corpus, de consecratione, distinctione secunda. Item libro Sententiarum Prosperi: Nos in specie panis & uini, quam uidemus, res inuisibiles, id est, carnē & sanguinem honoramus, nec similiter cōpræhendimus has duas species, quemadmodum ante consecrationē compræhēdebamus. can. nos autem, eadem distinctione. Ante quorum Patrum tempora beatus martyr Cyprianus, illum tantum panem & calicem pro dignissimo Sacramento uenerabatur, qui fuisset Catholica consecratione sanctificatus. Panis (inquit) iste substantialis, & calix benedictione solēni sacrat, ad totius hominis uitam, salutemque proficit, & cæt. in sermone de cœna domini.

Vnum tantum antiquissimi Irenæi uerbum libuit dictis adijcere. Is enim libro quarto, capite tricesimo quarto, dicit panem, qui percipiat inuocationem Dei, fieri Eucharistiam, & cæt. Iam uerò qui Canonem non habent, nec Deum inuocant, nec uerba ad dona proposita dirigunt, ac proinde non consecrant, sed legunt tantum historica Apostoli Pauli uerba, quibus narrat institutionem Christi, nō autem quomodo Paulus ipse uerba illa super panem & uinum solitus sit pronunciare, quando corpus cōsecrauit & sanguinem domini, quomodo dici queat istos consecrare?

Interpres

INTERPRES LXXV

AD LECTOREM.

Inter tam multas tamque immanes persecutio-
 nes, quas ab exordio suo ad hæc usque secula
 sustinuit Ecclesia Christi, grauissimi quique
 eius hostes fraude magis ac dolo, quam aperta ui
 Ecclesiam farigarunt. Tormentis enim agitari
 potuit, non corrumpi uel infici. Verum pra-
 uis dogmatis, hæresibus, argutissimorumque
 philosophorum scriptis sollicitata, sæpius dis-
 scindebatur, debilitabatur & languebat, adeo, ut interdum oppri-
 mi pene & extingui crederetur. Porphirius Syracusanus, Libanius
 Sophista, Apostata Iulianus, Symmachus Romanus, Patritius, ma-
 gnæ orbis partem, scriptis aduersus Christum libris blasphemis,
 in Ethnicismo continuerunt, plurimosque a fide auerterunt Christia-
 na. Paulus Samozatenus, Nouatus, Arrius, & reliqui hæretici, plus
 potuerunt uenenatis suis dogmatis, quam Diocletianus igni, ferro, be-
 stiis, equuleis, & omnium generum quæcunque Tyrannorum crudeli-
 tas unquam potuit excogitare tormentis. Natalis confessor, qui in
 tormentis uicerat, ab arte monitis, a celsitudine illa defleuitur. Ma-
 ximum presbyterum Romanum, Urbanum Sydonium & Celeri-
 num, qui clarissimi in confessoribus habebantur, eo quod omnia
 tormentorum genera superassent, Nouatius decepit: & nullis uicti
 tormentis, atque ad omnia fortes, sola hæresi frangebantur. Quan-
 tum malorum Sergius & Mahumetus, qui ad hæc usque tempora Ec-
 clesiam persequuntur, suis fraudibus inuexerunt? Quot prouincias
 fide & Christianæ religionis obseruantia quondam illustrissimas,
 nepharia imbutas doctrina, a Christo abalienauerunt? Maximinus
 Thrax ille Romanorum Cæsar, confinxerat acta, quæ referret causam
 aduersus Christum apud Pilatum dictam, infandis & execrabilibus refer-
 ta criminibus, quæ publico edicto iubebat per omnes prouincias uulga-
 ri, Præceptoribusque qui iuuentutem literis instituebant tradi, uti pro
 his quæ ad meditandum uel ediscendum tradi solent, hæc traderet me-
 morijs eorum commendanda. Obsecro te Lector an non idem faciunt
 modo hæretici? Hic scribit Grammaticen, Dialecticen, Rethoricen:
 exempla dantur de dogmate hæretico. Cur quæso? nisi ut teneram iu-
 uentutem a prima ætate corrumpant, magnisque aptent hæresibus. Et
 ne desit quo etiam adulti, tam indocti quam docti seducantur, Alius hi-
 storias scribit non ueras, in quibus piissimos quosque religionis nostræ
 cultores nullis uicijs non contaminat, malos laudibus attollit.

DE SACRIFICIO MISSÆ.

Alius sacras scripturas uertit, reuerit, semper quærit quod emendet: quia nihil rectum putat. Alius conspurcat annotationibus. Alius dicit esse stramineas. Interea Ecclesia catholica, quæ sine scriptoribus istis fuit Christiana, quassatur: Christus in corpore suo, quod est Ecclesia, sustinet persecutiones, discinditur, conuellitur. Nec his malis exaciati hæretici, auferri satagunt ab Ecclesia & iuge sacrificium, Sacramentum inquam corporis & sanguinis Christi.

Ad quod facinus perficiendum, Martinus Lutherus sacerdotia poluit, sacras ædes prophanat, euertit altaria, Missam proculcat, tremenda illa & adoranda potius quam curiose inuestiganda mysteria nephario & scelerato ausu publicat, uertit Canonem Missæ in linguam Teutonicam, idque hæreticorum more, perfide & infideliter: Deinde etiam commentario blasphemico simul ac scurrili ita defecdat, conspurcat, & ludibrio adficit, ut nihil possit contemptius abiectiusque uideri: atque hoc ornatum modo, omnibus publicat, bonis & malis, simplicibus, rudibus, sceleratis etiam & mysteriorum minime capacibus, iudicandum & deridendum. Quid potest autem atrocius, sceleratiusque excogitari? Atque his artibus insultat ille Ecclesiæ Christi: simplicem uero & incautam plebem, sine ulla miseratione diabolo triumphanti tradit captiuam.

Cum autem hæreticorum sentina undequaque Bonnam conflueret, coepit illic & Canon modo quo diximus illustratus, atque per uirum quendam Bonum lingua uernacula Colonienſi percommode donatus, uidelicet ne stridor Saxonicae linguae legentibus officeret, circumferri, per plateas, per compita, per domos, & omnium fere manibus teri. Quæ causa fuit ut Delecti Collegio Metropolitano Colonienſi operæ precium se facturos existimarent, si in linguam Teutonicam bona fide Canonem transferrent: Cum ut Mastigiaſum istorum fraus omnibus appareat, tum etiam Laici pii, quamuis indocti, quibus alias non sit Teutonica eius copia, legant, cognoscantque, quam immerito cachinnentur & calumnientur eum Hæretici. Non libenter quidem prodiderunt mysteria, quæ Patres, ut **B**asiliius ille Magnus ait, semper in occulto seruauerunt, propter uenerationem maiorem. Quod publicatur enim labefactatur. At quod actum est, hæreticorum importunitate in necessitatem hanc impulsifecerunt. Sed iam ad librum regredior, eisdemque de causis Canonem rursus suæ linguae restituo.

Obſer

Obsecro autem te lector, ut religiose & cum timore Dei, quæ in Canone lecturus es, suspicias, admittasq; in animum quod Origenes in Numeris homilia quarta dicit: Si res poscit proferre & imperitoribus mysteria aperire, ne nuda proferat ea sacerdos, ne aperta ostendat: alioquin homicidium facit, & exterminat plebē. Exterminatur enim omnis qui secreta & ineffabilia sacramenta contigerit, nondū meritis & scientia in sacerdotij ordinem gradumq; translatus. Cogita quoq; non humana esse, neque ab hominibus inuenta, sed a Spiritu sancto Ecclesiæ tradita, apostolorum ministerio. Ita enim Augustinus ad Ianuarium scribit: Apostolus Paulus de hoc sacramento loquens, Cætera (ait) cum uenero ordinabo. Vnde intelligi datur, quia multum erat ut in epistola totum illum agendi ordinem insinueret, quem uniuersa per orbem seruat Ecclesia, ab ipso ordinatum esse: quod nulla morum diuersitate uariatur.

¶ Quo Canon maior qui incipit, Te igitur elementissime Pater per Iesum Christum, &c. a coniunctione rationali (Igitur) quæ in præcedens aliquod unde colligat respicit, in Secretam uidelicet orationem, quæ super oblata panis & calicis munera ante præfationem dicitur, facilius possit intelligi, damus priusq; Canonem ipsum exordiamur, unam aliquam talem Secretam, cum Præfatione & Hymno Angelico, ut sic ordine suo Canon ex præcedentibus sequatur.

ORATIO SECRETA, QUÆ DICITUR in Missa diei Ccenæ Dominicæ.

Ipsæ tibi quæsumus Domine sancte, Pater omnipotens, Æternæ Deus sacrificium nostrum reddat acceptum, qui discipulis suis in sui commemorationem hoc fieri hodierna traditione monstrauit, Iesus Christus filius tuus Dominus noster. Qui tecum uiuit & regnat in unitate Spiritus sancti,
Per omnia secula seculorum.

Responsio. Amen.

PRÆFA

PRÆFATIO COMMVNIS.

Sacerdos dicit: Dominus uobiscū. Respōsio: Et cum spiritu tuo.
Sacerdos: Sursum corda. Responso: Habemus ad Dominum.
Sacerdos: Gratias agamus dño Deo nro. Res. Dignū & iustum est.
Sacerdos: Vere dignum & iustum est, æquum & salutare. Nos tibi
semper & ubiq; gratias agere, Domine sancte, Pater omnipotens,
Æterne Deus, per Christum dominum nostrum: Per quem maiesta-
tem tuam laudant Angeli, adorant Dominationes, tremunt Pote-
states, Coeli, cœlorūq; uirtutes, ac beata Seraphim, socia exultatione
concelebrant. Cum quibus & nostras uoces, ut admitti iubeas depre-
camur, supplici confessione, dicentes:

HYMNVS ANGELICVS.

Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Zebaoth. Pleni sunt
Cœli & terrā gloria tua, Hosanna in excelsis.
Benedictus qui uenit in nomine Domini, Hosanna in excelsis.

CANON.

CANON.

E igitur clementissime Pater, per Iesum Christum
filium tuū dominum nostrum supplices rogamus
ac petimus, uti accepta habeas & benedicas, hæc
dona, hæc munera, hæc sancta sacrificia illibata.
In primis quæ tibi offerimus pro Ecclesia tua san-
cta Catholica, quam pacificare, custodire, aduna-
re, & regere digneris toto orbe terrarum, una cū
famulo tuo Papa nostro. N. & antistite nostro. N. & rege nostro. N. &
omnibus orthodoxis, atq; Catholicæ & Apostolicæ fidei cultoribus.

Memento domine famulorum famularumque tuarum. N. &
omnium circumstantium, quorum tibi fides cognita est & nota deuotio,
pro quibus tibi offerimus, uel qui tibi offerunt hoc sacrificium lau-
dis, pro se suisq; omnibus, pro redemptione animarum suarum, pro spe
salutis & incolumitatis suæ, tibiq; reddunt uota sua æterno Deo, uiuō
& uero: communicantes, & memoriam uenerantes, in primis gloriosæ
semp uirginis Mariæ genitricis Dei, & domini nostri Iesu Christi, sed
& beatorum Apostolorū, ac Martyrum tuorū, Petri, Pauli, Andrææ,
Iacobi, Iohannis, Thomæ, Iacobi, Philippi, Bartholomæi, Matthæi, Sy-
monis & Thadæi, Lini, Cleti, Clementis, Sixti, Cornelij, Cypriani, Lau-
rentij, Chrysogoni, Iohannis & Pauli, Cosmæ & Damiani, & omniū
sanctorum tuorum, quorū meritis, precibusq; concedas, ut in omni-
bus protectionis tuæ muniamur auxilio, Per eundem Christum domi-
num nostrum, Amen. Hanc igitur oblationē seruitutis nostræ, sed &
cunctæ familiæ tuæ quæsumus domine ut placatus accipias, diesq; nos-
tros in tua pace disponas, atque ab æterna damnatione nos eripi, & in
electorum tuorū iubeas grege numerari, Per eundem Christum domi-
num nostrum.

Quam oblationē tu Deus in omnibus quæsumus Benedictam, As-
criptam, Ratā, Rationabilē, Acceptabilemque facere digneris, ut nobis
corpus & sanguis fiat dilectissimi filij tui domini nostri Iesu Christi.

Qui pridie quam pateretur accepit panem in sanctas ac uenerabiles
manus suas, & eleuatis oculis in cælū ad te Deum patrem suum omni-
potentē, tibi gratias agēs, bñdixit, fregit, & dedit discipulis suis, dicēs:

Accipite & manducate ex eo omnes: **HOC EST ENIM
CORPVS MEVM.**

Simili modo postquā cenatum est, accipiens & hunc præclarū, ca-
licem in sanctas & uenerabiles manus suas, item tibi gratias agens, be-
nedixit & dedit discipulis suis, dicens:

**ACCIPITE & bibite ex eo omnes: Hic est enim calix sanguinis
mei**

T

DE SACRIFICIO MISSÆ.

mei, noui & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro uobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis.

Vnde & memores domine, nos tui serui, sed & plebs tua sancta, eiusdem Christi filij tui domini Dei nostri, tam beatę passionis, nec non & ab inferis resurrectionis, sed & in coelos gloriosę ascensionis, offerimus præclare maiestati tuę de tuis donis ac datis, hostiam puram, hostiam sanctam, hostiam immaculatam, panem sanctum uitę æternę, & calicem salutis perpetuę. Supra quę propicio & sereno uultu respicere digneris, ac accepta habere. Sicuti accepta habere dignatus es, munerum pueri tui iusti Abel, & sacrificium Patriarchę nostri Abraham, & quod tibi obtulit summus sacerdos tuus Melchisedech, sanctum sacrificium, immaculatam hostiam. Supplices te rogamus omnipotens Deus, iube hæc perferri per manus sancti angeli tui, in sublime altare tuum, in conspectu diuinę maiestatis tuę, ut quotquot ex hac altaris participatione, sacrosanctum filij tui corpus & sanguinem sumpserimus, omni benedictione celesti & gratia repleamur, Per eundem Christum dominum nostrum.

Memento etiam domine famulorum famularumque tuarum, qui nos præcesserunt cum signo fidei, & dormiunt in somno pacis. N.

Ipsis domine, & omnibus in Christo quiescentibus, locum refrigerij, lucis & pacis, ut indulgeas deprecamur, Per eundem Christum dominum nostrum.

Nobis quoque peccatoribus famulis tuis, de multitudine miserationum tuarum sperantibus, partem aliquam & societatem donare digneris, cum tuis sanctis Apostolis & Martyribus, Cum Iohanne, Stephano, Matthia, Barnaba, Ignatio, Alexandro, Marcellino, Petro, Felicitate, Perpetua, Agata, Lucia, Agnete, Cecilia, Anastasia, & cum omnibus sanctis tuis. Intra quorum nos consortium, non æstimator meriti, sed uenię quesumus largitor admitte, Per Christum dominum nostrum.

Per quem hæc omnia domine semper bona Creas, Sanctificas, Viuis, Benedicis, & præstas nobis. Per ipsum, & cum ipso, & in ipso, est tibi Deo patri omnipotenti, in unitate spiritus sancti, omnis honor & gloria. Per omnia secula seculorum. Responsio. Amen.

Oremus: Præceptis salutaribus moniti, & diuina institutione formati, audemus dicere: Pater noster, qui es in coelis, sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum. Fiat uoluntas tua, sicut in coelo & in terra. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in tentationem. Responsio. Sed libera nos a malo.

Hic quondã finiebatur Canon, & quod sequitur Embolismum seu excrescentiam appellarunt.

Libera

DE SACRIFICIO MISSÆ.

Libera nos quæsumus domine ab omnibus malis, præteritis, præsentibus & futuris, & intercedente beata & gloriosa semp uirgine Dei genitrice Maria, & beatis Apostolis tuis Petro & Paulo, atque Andrea, cum omnibus sanctis tuis, da propicius pacem in diebus nostris, ut ope misericordiæ tuæ adiuti, & a peccato simus semper liberi, & ab omni perturbatione securi, Per eundem dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, qui tecum uiuit & regnat in unitate spiritus sancti Deus, Per omnia secula seculorum. Responsio: Amen.

Pax domini sit semper uobiscum. Responsio: Et cum spiritu tuo.

Agnus Dei qui tollis peccata mundi miserere nobis.

Agnus Dei qui tollis peccata mundi miserere nobis.

Agnus Dei qui tollis peccata mundi, dona nobis pacem.

Quando sacerdos consecratæ hostiæ partem mittit in calicem orat:

Fiat hæc commixtio corporis & sanguinis domini nostri Iesu Christi, omnibus nobis sumentibus salus mentis & corporis, & ad uitam capeffendam æternam preparatio salutaris. Per eundem Christum, Amē.

Sequentes orationes ad Canonem non pertinent, sed sunt orationes priuatæ, quæ in Missalibus quibusdam nonnunquam uariantur.

Deinde sacerdos dat osculum pacis, dicens:

Domine Iesu Christe, qui dixisti Apostolis tuis: Pacem meam do uobis, pacem relinquo uobis, ne respicias peccata mea, sed fidem Ecclesiæ tuæ, eamque secundum uoluntatem tuam pacificare, & coadunare dignare, qui uiuis & regnas cum Deo patre, &c.

Interea dat sacerdos pacem, dicens: Habete uinculum pacis & charitatis, ut apti sitis sacrosanctis mysterijs Christi. Pax Christi & Ecclesiæ abundet in cordibus uestris. Responsio: Pax tecum ab Ecclesia Christi.

Oratio ante communionem.

Domine Iesu Christe fili Dei uiui, qui ex uoluntate Patris cooperante spiritu sancto, per mortem tuam mundum uiuificasti, libera me per hoc sacrum corpus & sanguinem tuum, ab omnibus iniquitatibus meis & uniuersis malis, & fac me tuis semper obedire mandatis, & a misericordia tua nunquam in perpetuum separari. Qui cum eodem Deo patre in unitate eiusdem spiritus sancti, uiuis & regnas Deus, &c.

Perceptio corporis & sanguinis domini nostri Iesu Christi proficiat animæ meæ & corpori meo in uitam æternam. Perceptio corporis & sanguinis tui domine Iesu Christe, quā indignus sumere præsumo, non mihi proueniat ad iudiciū & condēnationem, sed pro tua pietate proficiat mihi ad tutamentum animæ & corporis, Amen. Corpus domini nostri Iesu Christi custodiat animam meā in uitam æternam, Amen.

T ij Facta

DE SACRIFICIO MISSÆ.

Facta communione, dicitur oratio quam Complendā appellāt.
Hanc sequitur deinde benedictio.

Peracto Missæ officio dicit sacerdos:

Placeat tibi sancta Trinitas obsequium seruitutis nostræ, & præsta, ut hoc sacrificium quod oculis tuæ maiestatis indignus obtuli, sit tibi acceptabile, mihiq; & omnibus pro quibus illud obtuli, sit te miserante propitiabile. Qui uiuis & regnas Deus per omnia secula seculorum. Amen.

FINIS MISSÆ.

Sacramentum altaris quatenus dici possit propiciatorium

In Missa Chryso. fit oblatio pro ecclesiæ brantiū & populi peccatis.

Postremo aduersarij & hoc quoq; oppugnant, quod Missa peracta dicit sacerdos in oratione, Placeat tibi &c. mihi & omnibus pro quibus illud obtuli, sit te miserante propitiabile. Quod ita traducunt, quasi faciat sacerdos de Missa propiciatorium sacrificium, ad derogandum propiciatorio illi quod pependit in cruce &c. Cæterum non est momenti alicuius obiectio ista: cum ante declaratum sit quale sacrificium sit Missa. Vnde certe præter omnem propiciatoriū illius sacrificij in cruce oblatis imminutionē, pie orari potest, ut Deus alia etiam sacrificia nostra spiritualia, quales sunt, orationes, elemosynæ &c. dignetur acceptare, & per ea propicius nobis fieri. Imo ne is quidem statim reprehendi deberet, qui Missam propiciatorium sacrificium forte appellaret, propter sacrificium propiciatoriū in cruce oblatum, quod Missa repræsentat. Si enim ueteris testamenti sacrificia sine offensione & absq; iniuria propiciatoria, imo expiatoria appellantur, hac sola de causa, quod uerum Christi sacrificium, quod futurum erat unica pro peccatis totius mundi oblatio, figurabant. Item si patres ueteris testamenti quando talibus cæremonijs usi sunt, ipsoq; usu confessi, se credere, quod propter Messiam promissum dimitterentur eis peccata, remissionem peccatorum in ea fide sunt consequuti. Quare non permittatur nobis absq; reprehensione Noui Testamenti oblationem uocare propiciatorium aut expiatorium sacrificium: ob id quod sit imago sacrificij illius semel oblatis in cruce, sicut dicit beatus Chrysostomus. Præsertim cum spiritualiter utentes hoc sacrificio, hoc est, confitentes, nobis uirtute passionis Christi, & sacrificij in cruce oblatis (quod mystice & commemoratiue nostro sacrificio exhibemus) remitti peccata, impetremus nobisq; applicemus remissionē peccatorum.

QVÆ MOLIVR REFORMATIONIS

Liber aduersus hæc.

Aduers.

DE SACRIFICIO MISSÆ. Fol. LXXIX.

Aduersus omnia illa, quæ de sacrificio Eucharistiæ & tota Missa iam dicta sunt, & tam sacræ scripturæ testimonio, q̃ uniuersali traditione Ecclesiæ sunt probata, liber ille multis modis insanit.

Primum dicit Christum cœnam suam tātum communionis gratia instituisse. Folio 101. facie 2.

Quasi Christus in cœna sua nullum sacrificium nouum instituerit, neq; Apostolis & eorum successoribus, usum eius in hoc Sacramento commendauerit, atq; adeo reliquerit Ecclesiam suam sine omni sacrificio externo.

Aufert item liber ille Ecclesiæ sacrificium, & in conficta ista de obseruanda cœna domini formula, nullius sacrificij meminit, uide folio 105. & seq. Neq; itē sub titulo de sacrificio Christiano, ubi hoc tantum appellatur Ecclesiæ sacrificium, quod pro pauperibus offertur. Fol. 70.

Quo uero errori suo fūco aliquo patrocinentur, affingit liber ille Patribus, qui hanc actionem frequenter sacrificium & oblationem uocant, nouum sensum, quasi aliud nihil eo nomine intellexerint, q̃ sacrificij memoriam aliquam. Folio 99. facie 2.

Cum tamen ueteres Patres, & præcipue Augustinus testentur, hanc sacrosanctam actionē, non pro qualibet commemoratiōe sacrificij crucis, q̃ certe & extra Missam fieri potest habendā, uerū potius uerissimū esse, & præcipuum Catholicæ Ecclesiæ sacrificiū. Idēq; propter quadruplicem oblationem, quam diximus in ea pie offerri.

Præterea liber negat actionem hanc esse sacrificiū, quolibet sacerdos applicet eā. Imo uult ad sacerdotem in actione ista, non plura pertinere, q̃ ut instruat cœnā, exponat præsentibus Sacramenti mysteria, fidem eorū excitet, ac postea Sacramētum administret. Atq; ita de rebus istis pronunciat liber, quasi nequeat sacerdos in Missa, dominum nostrū Christū Patri figuraliter & mystice offerre. Fol. 99. fa. 1. & seq.

Ad hæc uim & iniuriā Ecclesiæ Christi infert, ubi dicit, hæcenus in Ecclesia prædicatū fuisse, & adhuc doceri, Sacerdotem ad hoc offerre Patri Christū, ut intentione & oratione sua faciat eum esse nouum & acceptabile sacrificium pro hominum salute, & quasi meritum passionis Christi applicet, distribuātq; illis, qui nulla fide idipsum apprehendunt. Quasi denique populo persuaferimus, opus sacerdotis externum, & sacrificium, quod patri pro peccatis nostris proponitur, tātā esse uirtutis & efficaciam, ut astantes iuuentur eo in corpore & anima, hic & in uita futura, non obstante q̃ simul interim in omnis generis peccatis & criminibus Deo & conscientia manifeste contrarij sint & permaneant.

T. iij. Licet

DE SACRIFICIO MISSÆ.

*Licet etiam e Missa nihil percipiant amplius q̄ ut aspiciant tantū quā
si spectaculum quoddam sacerdotis actionem, Folio 98. fa. 2. & fol. seq.*

Quod tamen omne confictum est, ut supra diximus.

*Item nos sanctam istam actionem uertere in opus pure humanum, atq̄
hinc præsumere homines contra Deum & dominum Christum, eo quod
Missæ in peccatis & contemptu Christi q̄ maxime confirmantur, fiantq̄
securi. In summa, diuinam maiestatem & Iesum Christum regem gloriæ
non posse grauius lædi q̄ hoc abusu: ita enim Missam appellant, atque
adeo prædicantes debere huc incumbere, ut homines ab hac falsa fiducia,
in quam hætenus adducti fuerunt, abstrahantur. Fol. 99. fac. 1. & seq.*

*Abrogat & damnat Missam totius Ecclesiæ Christi, quæ præci-
pue in Canone consistit. Canonem aufert: & quæ præter illum sunt mis-
sat pro arbitrio in nouum quendam ritum, hætenus non auditum in Eccle-
sia, neque unquam receptum. Folio 110. facie 2.*

*Quod uero maxime omnium horrendum est, confingitur & institui-
tur in hoc libro, ex proprio sensu noua quædam Missa, in qua nulla sit cõ-
secratio cum inuocatione nominis diuini: ita ut necesse sit totum populum
clementiss. Principi nostro subiectum, ubi ad hanc doctrinam suscipiens
dam fuerit adactus, crudelissime & impie priuari uero corpore & sans
guine Christi.. Vide folio 110. facie 2. ubi sacerdoti præcipitur, ut
hymno sanctus decantato, sine omni inuocatione aut prece canonica, mox
uerba Apostoli Pauli quibus recitat institutionem huius Sacramenti,
nempe: Dominus Iesus Christus & c. singulari grauitate decantet. Ac
confestim ubi populus responderit Amen. pari modo decantet & Pater
noster, atque deinde populum communicet.*

*In commentitia hac Missa non oratur pro Papa, summo spiritualis
status Pontifice: Nec fit ulla memoria sanctorum qui cum Christo uiuunt:
Cum tamen hoc ab Apostolorum tempore factum sit in Ecclesia.
Tantum abest ut memoria habeatur animarum, quæ cum signo fidei hinc
discesserunt.*

*Cum sancti patres dicant, & præcipue Ambrosius lib. 1. Officio-
rum, capite 50. Oblationes populi (in quibus est uotorum solutio)
adferri debere ad sacerdotem, & c. Scripturæ quoq̄ sit conforme ut
oblationes fiant ad altare, easq̄ sacerdos benedicat. Id quod a tem-
pore etiam apostolorum in uniuersa Ecclesia obseruatum fuit.*

Nihilon

DE SACRAM. POENITENT. Fol. LXXX.

Nihilominus uult liber ille, ut oblationes huiusmodi non sacerdoti ad altare, sed curatoribus potius secularibus, offerantur, tradanturque, & ab ijs in gazophilatium pauperum reponatur. Folio, 109. facie prima.

Sic ubi Ambrosius scribit sacerdotes electos, ut arcam testamenti operiant, quod non liceat omnibus altitudinem mysteriorum uidere. Et ante Ambrosium, Magnus ille Basilius li. de spiritu sancto, ca. 27. Apostolos & Patres, qui ab initio res Ecclesiasticas sanciuerunt in occulto ac silentio mysterijs autoritatem conseruasse. Neque enim (ut ait) omnino mysterium est, quod ad populares & uulgares aures offertur, sicut iam ante rectissime scripserat. Ei quod publicatum est, & per se apprehendi potest imminere contemptum. Quod uero remotum est, ac rarum etiam naturaliter quodammodo esse coniunctam admirationem. Quomodo & Christus docet, ne spargantur margaritæ ante porcos, &cæt.

Vbi Reformationis liber iubet, uerba institutionis huius sacramenti, In qua nocte, &c. quæ liber ille arbitratur esse consecrationis uerba (scilicet) tamen eius autores, qui clementissimum principem nostrum praua in reformatione huc impulerunt, quicquam de consecratione credant) clara uoce canere.

Quod certe pessime fit, hoc potissimum tempore, quo disciplina Christiana collapsa est, nec ullum habetur discrimen inter plebem Sanctam, Pœnitentes, Energûmenos, Criminosos. Imo interdû multis in locis, nec inter Ecclesiæ membra, qui intus sint, aut qui foris, hoc est excommunicatos. Siquidẽ Ecclesia olim, cû longe melior disciplina uigeret, etiam orationem illam, quæ ante consecrationem super oblationem dicebatur, Secretam appellabat. Græci uero mysticam orationem, propterea, quod non deberet omnibus temere publicari, &c.

Quod autem liber Reformationis prætensæ, hæc omnia tradat, reperies folio 110. facie secunda.

Iam quomodo hæc aliaque plurima, quæ in libro Reformationis continentur, cum mandato Christi, Apostolicis traditionibus, uniuersa Catholica Ecclesia, antiquis illis & sanctis Patribus, & toto orbe recepta consuetudine conueniant, prolixè satis demonstrauimus.

De Sacramen

DE SACRAMENTO POENITENTIAE & eius administratione.

*Christus ipse sacra-
mentū Absolutionis
instituit.*

Atholica Christi Ecclesia a tempore apostolorum, docuit Christum dominum sacramentum poenitentiae siue absolutionis instituisse. Matthæi 16. & 18. uerbis illis: Quodcūq; ligaueritis super terram erit & ligatum in cœlis, & quodcūq; solueritis super terram, solutum erit & in cœlis. & Iohannis 20. ubi textus habet, Hæc cum dixisset Iesus, inlittauit in eos: nimirum apostolos, dicens eis: Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Quibus uerbis intellexit Ecclesia Christum dominum apostolis dedisse clauēs, non solum potestatis, sed & scientiæ ac discretionis. Sine clauē enim scientiæ, potestatis clauis cæca foret.

DE SECRETA CONFESSIO aut Absolutione.

*Confessio secreta in
uerbis Christi funda-
ta, testimonium ha-
bet tam Orientaliū
q̃ Occidentalium pa-
trū.*

QUapropter sancti patres quotquot de hac re scripserunt, concluderunt ex his Christi uerbis, quod omnis qui peccatis fuerit oneratus, quæ consciētiam eius ream teneant crucientq; debeat adire suum proprium sacerdotem, eiuscemodi peccata distincte confiteri, & ab eodem poscere informationem, medicinam & iudiciū, & quicquid deniq; canonicæ satisfactionis noīe sacerdos tanq̃ medicus spūalis sibi imposuerit, anō uolūtario ad faciendū suscipere: imo ante absolutionem reponere in arbitrium & iudiciū sacerdotis, an statim confessione facta a peccatis sit absoluentus: an uero quousq; peracta sit poenitentia, debeat absolutio differri. Considerato quod sacerdos in hoc sacramento spirituales quendam medicum agat, cuius munus est uulnerum uicia indagare, diligenterq; prospicere, ut ab imo sanentur, quo nulla obducentur cicatrice, priusq̃ perfecte sint curata. Ita de his rebus docuerunt patres omnes, tam Orientalis q̃ Occidentalis Ecclesiæ.

Clemens.

Clemens epistola prima, quam Ruffinus Presbyter interpretatus est, testatur hanc esse Petri doctrinam: ut si forte alicuius cor, uel liuor, uel infidelitas, uel aliquod malum latenter irrepsit, non erubescat qui animæ suæ curam gerit confiteri hæc, ei qui præest, ut ab ipso per uerbum Dei & consilium salubre curetur: quo possit fide integra & operibus bonis poenas æterni ignis effugere, & ad perpetuam

tuæ uitæ præmia peruenire. Vbi Clemens de occultis peccatis diserte loquitur. Sequitur enim: Intrinsicus latens amaritudo peccati, abijcienda prorsus & emouenda est.

In Epistola Dionysij ad Demophilū fit mētio ueteris moris, quo solebant impij se prosternere ad pedes sacerdotis, confiteri, & peccatorū remedia querere. Dionysius.

Tertullianus Exemologesi faciētes, dicit presbyteris aduolui: & exigit, ut non solum facti, sed & uoluntatis delicta, quæ in latebris occultantur pandamus, uidelicet, ne faciant peccatores, quod committere solent, qui morbum in uerecundioribus partibus contractū abscondunt medicis, & cum erubescencia sua pereunt, ut sic peccator in Exemologesi secunda subsidia statuatur. Tertullianus.

Ad eundē modum hortatur nos Origenes in psal. 37. Vide (inquit) quid edoceat nos scriptura diuina. Quia oportet peccatum non celare intrinsicus, fortassis enim sicut hi, qui habent intus inclusam escam indigestam, aut humoris uel flegmatis, stomacho grauiter & moleste immineant, si uomuerint, releuantur. Ita etiā hi qui peccauerunt, siquidē occultant, & retinent intra se peccatū, intrinsicus urgentur, & propemodum suffocantur a flegmate: tantummodo circumspecte diligētius, cui debeas confiteri peccatum tuū. Proba prius medicum, cui debeas causam languoris exponere. Eadē scribit in 2. cap. Leuit. In libro uero tertio Periarchon, cap. 1. dicit: Si quis non prius animæ suæ uitia, & peccatorum suorum cognouerit mala, ac proprij oris confessione prodiderit, purgari is absoluīq; non poterit. Origenes.

Cui adstipulatur beatus martyr Cyprianus sermone quinto, de lapsis: Quamuis (inquit) nullo facinore sint constricti, quoniam tamē de hoc uel cogitauerunt, hoc ipsum apud sacerdotes Dei dolenter & simpliciter confitent. Exemologesi conscientiae faciūt, animæ suæ pōdus exponunt, salutarē medelā, paruis licet & modicis uulneribus exquisiūt, scientes scriptū esse: Deus non irridet, & c. Et paulo post: Confiteantur singuli quæso uos fratres, delictum suum, dum adhuc qui deliquit in seculo est, dum admitti confessio eius potest, dum satisfactio & remissio facta per sacerdotes, apud dominum grata est. Et alibi ad Clerum de modo agendi poenitentiam dicit: Is demum ueram poenitentiam agit, qui Dei & sacerdotis præceptis obediēs, & obsequijs suis & operibus iustis dominum promeretur. Cyprianus.

DE SACRAM. POENITENTIAE.

Nicephorus.

Nicephorus Cartophilax ad Theodosium Monachum, ita scribit: Ligandi, soluendiq; prouincia pontificibus ipsis a clementissimo Deo nostro demandata est. Siquidem ad Petrum ait: Quaecūq; ligaueris, ligata, & quaecūq; solueris, soluta erunt. Vnde olim omnes oportebat ad ipsos pontifices accedere, suaq; illis occulta prodere, & sui uel reconciliationem, uel repudium ferre. Ignoro autem qui factum sit, cur hæc munus obseruentur, quamuis existimem Pontifices, negotij tædio, frequentiq; multitudinis turbulentia defatigatos, id opere ad Monachos transmississe, ad eos scilicet, q; uere probati sint, & alijs ualeant esse utiles &c. Ibidem latius docet, quomodo ad confessionem adeundum sit, & quid sacerdoti agendum.

Basilius

Basilius in regula Monachorum, capite 21. dat præclarum pro secreta confessione testimonium. Ait enim: Necessarium uidetur ijs, quibus dispensatio mysterior; Dei commissa est, confitenda esse peccata. Quod probat per scripturam, Matth. 3. & Actorum 9. & cap. 15. exigit, ut etiam minora peccata confiteamur. Capite uero 98. meminit satisfactionis, quæ peccatori debeat imponi. Confessio (inquit) peccator; hanc habet rationem, quam habet uulnus aliquod corporis, uel passio, quæ medico demonstranda est. Ita confessio peccatorū fieri debet apud eos tantummodo, qui curare hæc præualēt & emendare.

Chrysostomus.

Beatus Iohannes Chrysostomus libro tertio de Sacerdotio, ubi sacerdotalet dignitatem præclare extollit: Sacerdotibus (inquit) datum est, ut potestatem habeant, quam Deus optimus, neque angelis, neque archangelis datam esse uoluit. Neque enim ad illos dictum est: Quaecūque alligaueritis in terra, erunt alligata & in cælo, &c. Pater enim omnifariam filio potestatem dedit, cæterum uideo ipsam eandem omnifariam potestatem a filio illis traditam. Atqui potestas ista iudicandi, sine præcedente confessione exerceri non potest, quum cognitio & discretio iudicium debeant præcedere. Et infra: Insania manifestaria est, despiciere tantum principatum, sine quo, neq; salutis, neq; promissorum bonorum compotes fieri possumus: hi sunt enim, qui non tantū regenerant nos in Baptismo, sed & peccata post baptismum remittūt, & ueteris testamenti sacerdotes longe exuperant, qui tantum potestatem habebant, probandi a lepra purgatos: At nostris sacerdotibus, non corporis lepram, uerum animæ sordes, non modo probare, sed & purgare prorsus concessum est.

Verus intellectus
torū, quæ ex Chry-
sost. Ambro. & Tri-
part. historia obijci
nobis solent.

Cæterū quæ obijciunt nobis, ex eodē Chrysostomo in epist. ad Hebræ. homil. 31. 40. & 80. & homil. 2. in Psal. 50. ubi ait: Nō dico tibi, ut te prodas

prodas in publicum, neque ut te apud alios accuses: non dico tibi, ut confitearis seruo tuo, ut exprobet, &c. Et quæ alibi forsitan in eadem sententiam dicuntur, intelligi debent de poenitentia publica, quæ ante tempora Chrysostomi, secundum peccati magnitudinem, iudicio sacerdotis illis etiam interdum imponebatur agenda, qui secretius peccassent, & sacerdoti secrete itidem fuissent confessi. Quod & ex Origene apparet in psalm. 37. Item apud Cyprianum in sermone de laps. & in Concilio. 3. Carthagenensi, cui beatus Augustinus interfuit, ca. 5. Quam consuetudinem Constantinopolitanus Episcopus Nectarius, qui Chrysostomum proxime antecessit, abrogauit, propter sceleratam transgressionem Diaconi cum matrona poenitente. Et in Ecclesia quoque Romana, Leo Magnus consuetudinem illam, quod nimium dura & rigida uideretur, sustulit, ut ipse Epistola 57. ad uniuersos per Campaniam, Samnium, & Picenum Episcopos testatur. Ad eundem modum, quod de hac re libro 9. cap. 35. historiæ Tripart. legitur, accipiendum est. Neque enim illic narratur secretam confessionem abrogatam, sed magis illos, qui confiteri fugiunt, liberius peccare, cum minora peccata pudore confitendi, committi soleant. Hoc solum dicitur, Presbyterum qui publice poenitentibus præfici solebat, amotum (Eo enim tempore illi soli poenitentes appellabantur, qui publicam poenitentiam agebant, ut patet ex Canonibus Græcarum Synodorum, cap. 23.) Atque adeo in Constantino poli sub Nectario seueritatem tantum consuetudinis (qua receptum erat, ut etiam qui secrete tantum peccassent publicam agerent poenitentiam) non autem secretam confessionem, secretamque poenitentiam abrogatam. Quod autem Tripart. historia ad hunc sensum debeat intelligi, & res ipsa demonstrat, & indicat litera. Presbyter enim poenitentibus præfectus, nobili matronæ cum peccata sua fuisset confessa, præcepit ieiunare, & Deo operibus bonis supplicare. Quod cum obseruaret, crebrius in Ecclesia cum Diacono se consuetudinem habuisse confessa est. Hoc ubi populus cognouisset, sequebat in sacerdotes, quasi per eos Ecclesia contaminata fuisset. Quam ob rem Nectarius remouit Diaconum sceleratum, & unumquemque iudicio conscientiae suæ reliquit: quod non ita accipere oportet, quasi fecerit omnibus liberum secreto confitendi si uelint, aut non si nolint, sed quod ad poenitentiam attinet liberum fecit, reliquitque uniuscuiusque iudicio, an pro peccatis occultis publice poenitere uelit an non. Quod ipsum & Leo Magnus qui Nectarii tempora non ita longe secutus est, expressius agit in Epistola 57. iam citata.

Iam ut ad Patres alios properemus. Hieronymus in 16. cap. Machabæi, uult, ne sacerdos sibi temere arroget clauem potestatis absque clauem

Hieronymus.

V ij iudicii

DE SACRAM. POENITENTIAE.

iudicii & discretionis, sed quemadmodum in testamento ueteri leprosis præceptum fuit, ut ostenderent se sacerdotibus, qui habent notitiam leprosi, & non leprosi, & possunt discernere, qui mūdus, quiue immunus sit. Sic & hic dicit Episcopum & Presbyterum alligare uel soluere pro officio suo, cum audierit peccatorum uarietates, & nouerit qui ligandus sit, quiue soluendus. Quo & illud spectat, quod scribit in Esaiā capite decimoquarto, & in Ecclesiasten capite decimo, ubi ait: Si quem serpens Diabolus occulte momorderit, & nullo conscio eum peccati ueneno infecerit, si tacuerit qui percussus est, nec uulnus suum fratri suo, & magistro uoluerit confiteri, Magister qui linguam habet, sed ad curādum, facile ei prodesse non poterit. Si erubescat enim ægrotus, medicus uulnus confiteri, quod ignorat, medicina non curat.

Ambrosius.

Ambrosius in sermone natalitio sanctorum Petri & Pauli, ambas clauas describit in Petro & Paulo, pro diuerso uniuscuiusque officio. Quos enim clauis scientiæ erudierit ad salutem, clauis potestatis suscipit ad quietem. Quorum corda clauis illa patefecerit doctrina uerborum, eorum animabus hæc aperit regna ccelorum. Diuitias immortalitatis clauis poenitentiae dispensat, scientiæ thesauros clauis altera largitur &c. Item in exhortatione ad poenitentiam, monet sanum unumquemque uitare peccata, quia nescit si possit ipsam poenitentiam accipere, & confiteri Deo & sacerdoti peccata sua. Idem ille beatus uir libro primo de poenitentia, dicit eos mandata Dei rescindere, Deoque iniuriam facere, qui negant absoluendi potestatem ad sacerdotem pertinere. Ait enim: Cum ipse dominus Iesus in Euangelio dixerit: Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta erunt. Quis est qui magis Deum honorat: utrum qui mandatis obtemperat, an qui resistit? Ecclesia in utroque seruat obedientiam, ut peccatum & alliget & relaxet. Dominus enim par ius & soluendi esse uoluit & ligandi, qui utrumque pari conditione permisit. Iam cum nemo possit ligare aut absolvere hoc quod ignorat, uide quomodo sanctus ille pater his uerbis cognitionem peccati, quæ confessione accipitur, exigat. Et statim sequitur: Munus spiritus sancti est officium sacerdotis, Ius autem spiritus sancti in soluendis, ligandisque criminibus est. Ibidem docet, quomodo peccata sint discernenda, capite item quinto, comparat sacerdotem medico, eos autem, qui iactant sibi non esse sacerdoti opus, illis de quibus Christus ait: Non opus est sanis medico, sed his, qui male habent. Et capite sexto ait: Ecclesiae species est in femina illa, quæ accersit retro, & tetigit fimbriam uestimenti domini.

Ecclesia

Ecclesia enim confitetur uulnera sua, & curari cupit. Capite uero 7. sacramentum poenitentiae æquat baptismi sacramento. Quid (inquit) interest utrum per poenitentiam an per lauachrum, hoc ius remittendorum peccatorum omnium, sacerdotes sibi uendicent? Vnum in utroque ministerium est: ut in lauachro operatur mysteriorum gratia, ita in poenitentia nomen Dei. Ad eundem modum lib. 2. cap. 7. Sacerdotes comparat apostolis, qui Domino iubente resuscitati Lazari uinacula soluerunt: Lazari uero uocationem, Veni foras, uocationi ad confessionem &c.

De hoc beato uiro ita scribit Paulinus in uita ipsius: Quotiescunque illi aliquis ob percipiendam poenitentiam lapsus suos confitebatur, ita flebat, ut & illum flere compelleret. Causas autem criminum, quas illi confitebantur, nulli nisi Domino soli, apud quem intercedebat, loquebatur: Bonum relinquens exemplum posteris sacerdotibus, ut intercessores apud Deum sint magis, quam accusatores apud homines. Et hinc quoque apparet, olim aliquando in arbitrio & potestate sacerdotis fuisse in Ecclesia, ut non solum publico, uerumetiam occulto peccatori, poenitentiam publicam imponeret. Quod tamen Ambrosius non legitur fecisse, neque item Leo Magnus, uti dictum est.

Sanctus Augustinus in psalmum 66. ait: Ergo tristis esto antequam confitearis, confessus exulta, iam sanaberis. Non confitentis conscientia saniem collegerat, apostema tumuerat, cruciabat te, requiescere non sinebat, adhibet medicus fomenta uerborum: tu agnosce medici manum, confitere, exeat in confessione, & defluat omnis sanies.

Item in cap. 5. Iohannis, tractatu 22: Mortuus in corde tuo tanquam in sepulchro iacebas, & tanquam saxo malae consuetudinis grauaris: Surge & procede, & crede, & confitere. Quia antequam confiteretur occultus erat: cum autem confiteretur, procedit de tenebris ad lucem, & tunc dicitur: Soluite illum, & sinite abire, quomodo dictum est apostolis, Quae solueritis in terra, soluta erunt & in coelo. In libris quoque de uera & falsa poenitentia. Item de salutaribus documentis, & de uisitatione infirmorum: qui ascribuntur Augustino. & sunt haud dubium catholici & antiqui libri, dicitur necessarium esse peccatori, ut querat sacerdotem scientem ligare & soluere: cuius iudicio & potestati se totum permittat, iussisque pareat. Nec dico (inquit) ut soli Deo, sed & sacerdoti uicario Dei confitearis. Aperi ei penetralium tuorum absconditissima latibula, conscientiarum uerecundarum penitiora reuela repagula.

DE SACRAM. POENIT.

Leo ille magnus in epistola 57. quā antea citauimus dicit non se exigere poenitentiam publicam, ab his qui secreto peccauerunt: Sufficiat enim (inquit) reatus consciētiarum solis sacerdotibus indicari, cōfessione secreta, &c. Item epist. 69. ad Theodorum Foroiuliensem, cōparat inuicem (quemadmodum & Ambrosius) poenitentiae & baptis-
mi sacramentum, in hoc quod non solum per baptismi gratiam, sed etiam per poenitentiae medicinam spes uitae reparatur eternae, ut qui regenerationis donum uiolassent, proprio se iudicio condemnantes, ad remissionem criminum peruenirent. Sic diuinæ bonitatis prae-
dix ordinatis, ut indulgentia Dei nisi supplicatione sacerdotum ne-
queat obtineri. Et dicit non solum utile, uerum etiam necessarium, ut peccatorum reatus ante ultimum diem sacerdotali supplicatione sol-
uatur.

Gregorius Magnus, ex Christi uerbis, Quorum remisistis pec-
cata &c. intellexit sacramentum istud quo remittuntur & retinētur
peccata, similitudinem habere cum iudicio Forensi, ubi causae primū
cognoscuntur & explorantur, deinde iudicantur. Instituitq; sanctus
iste Pontifex canonem, ut qui secretam confessionem proderet, a sa-
cerdotali officio deiceretur. Bernhardus in sermone 12. ad milia-
res templi, ait: Ministros uerbi sacerdotes, caute necesse est ad utrū-
que uigilare sollicitos, quo uidelicet delinquentium cordibus tanto
moderamine uerbum timoris & contritionis infligant, quatenus eos
nequaquā a uerbo confessionis exterreant, sic corda aperiāt, ut ora nō
obstruāt: sed nec absoluāt, licet cōpunctū, nisi uiderint & cōfessum.

Vt interim taceamus magnum illud & uniuersale Concilium La-
teranense, sub Innocentio tertio. Quod praecipit ut unusquisq; fide-
lium saltem in anno semel suum proprium sacerdotem adeat, eique
omnia peccata sua, quorum reatu constringitur, confiteatur &c.

Inter posteriores patres, praestantissimus uir Hugo de sancto Vi-
ctore, uerba illa Christi, quae ex cap. Iohannis 20. citauimus, ita expo-
nit: Christus Deus & homo, homines qui puri homines erant, pote-
statis suae fecit participes, ut eius implerent officium, in suscipiendo
confessionem poenitentium, & potestatem eius exercerent, poeniten-
tibus & confitentibus peccata remittendo.

Quibus omnibus fit euident, Christum dominum Mat. 16. & 18.
Iohannis item 20. ad hoc instituisse sacramentū istud, ut si quis post
baptismum fuerit in peccatum aliquod relapsus, (Euangelium enim
in locis illis non de infidelibus loquitur, sed de his qui in fratres pec-
cant) per sacerdotem ligatur aut soluitur.

Nec

DE SACRAM. POENITENT. Fol. LXXXIII.

Nec posse illud fieri secundum totius Ecclesiæ Catholicæ sensum, nisi primum quando peccator delicta sua distincte sacerdoti confiteatur, & ab eodem tanq̃ iudice, iudicium: & tanq̃ medico, medicinā cupidus expectat. Sed & ratio naturalis id ipsum comprobat. Quomodo enim queat aliquis dimittere aut retinere, ligare aut soluere, cuius nullam habeat cognitionem?

Sine cōfessione præcedente nemo absoluitur a sacerdote.

QVID REFORMATIONIS

prætensæ liber contra Catholicā hanc doctrinā ausit.

Huic doctrinæ in uniuersum contrariatur liber prætentæ Reformationis. Primum non numerat inter sacramenta Ecclesiæ Poenitentia seu absolutionis sacramentum. Vult ne post hac obligetur quisquam ad peccatorum enumerationem, sed tantum ad generalem illam & humilem confessionem, qua in genere fateatur se peccasse. Folio 115. facie 2.

Item non relinquendum peccatorem in ulla dubitatione, ita ut ipsi uolunt generaliter tantum confitentem: sed annunciandam illi esse certam remissionem, quam se habere statim credere debeat, non propter opus suum.

Quod certe ita asseritur, ac si absolutionis potestas non in sacerdote, sed in peccatore, qui fatetur se generaliter tantum peccasse, p̃cipue consistat: ut debeat sacerdos uelit nolit eiusmodi peccatorem absolvere, causa licet inaudita. Verum hoc quid cæcius esse queat? Cū dominus Christus potestatem ligandi & soluendi (utiq̃ post peccatorum explorationem) dederit sacerdotibus. Porro sicut patres antiqui illi docent, Cyprianus præcipue, libro de lapsis, Non debet sacerdos se tam facilem & ineptum præbere in hoc sacramento: neq̃ item peccator peccata sua post Baptismum commissa parui pendere debet, ut statim generaliter confessus se esse peccatorem, polliceatur sibi absq̃ omni præcedente satisfactione, remissionem peccatorum. Nec desperantes (inquit Cyprianus) misericordiam, nec tamen iam ueniam uendicantes.

Cui Epiphanius consonat contra hæreses, libro 2. tomo 1. in Cætharos. Ait enim: Neq̃ promittimus libertatem omnino his qui post Baptismum lapsi sunt, neq̃ desperamus de uita ipsorū. Suscipit Deus poenitentiam etiam post Baptisma, si quis lapsus fuerit. Quomodo uero postea faciat, ipse solus nouit. Vbi idem uir sanctus hoc q̃d in præcedentibus supra dictum est, affirmat. Aliam longe esse conuersionem eorum qui post Baptisma relapsi sunt, & aliam eorum qui ex impietate primum ad Christum in baptismo conuertuntur.

De

DE SATISEACTIONE POENITENTIVM.

Christus est satisfactio propiciatoria, expiatoria, & reconciliatoria.

Satisfactio canonica.

Satisfactio nostra non pro iudicio humano, sed secundum Dei misericordiam plus minusue de poena compensat.

Satisfactio canonica est in scripturis sacris & patribus fundata.

Idcirco deinde in hoc sacramento docuit omni tempore Catholica Christi Ecclesia, duplicem esse satisfactionem: Vnam propiciatoriam & reconciliatoriam, qua & culpa deleatur, & poena auferatur æterna: hanc soli Christo dño acceptā referre oportet, qui seipsum dedit pro nobis, ut nos ab omni iniustitia liberaret, ad Titum 2. Qui factus est reconciliatio pro peccatis nostris, nec pro nostris tantum, sed pro peccatis totius mundi. 1. Iohan. 2. Per quem dedit nobis uictoriam, ut de peccato & morte triumphemus. 1. Cor. 15. Præter quam fatendum est aliam esse satisfactionem canonicam seu disciplinarem, quæ ab his qui curam gerunt animarum, quibusq; incumbit sacramenta Christi eius nomine administrare, imponatur: & quam debeant beneuoli Christiani prompta obedientia in fide peragere & implere. De hac semper docuerunt patres. Primo quod euellat causas & radices commissorum peccatorum, sanetq; infirmitates post peccatum in carne hærentes. Deinde quod uirtute sanguinis & merito passionis Christi, auferat aut saltem minuatur poenam temporalem peccatis nostris debitam: ac deniq; utendum ea esse ad satisfaciendum matri Ecclesiæ, publicis criminibus læsæ & iniuriam passæ.

Interim tamen & hoc prædicatum & doctum fuit, neminem uel posse uel debere Deo terminum aut nodum remissionis poenæ statuere, ac si oporteret Deum ad completam canonicam satisfactionem illico a flagellis suis cessare. Christo uero reconciliatori nostro, cui pater omne iudicium dedit, prorsus relinquenda est poenæ remissio: a quo petere oportet, ut obedientiam nostram uelit per meritum suū patri cœlesti facere acceptam, & poenam promeritā misericorditer auertere.

Principio satisfactionem quæ canonica appellatur, fundatam in scripturis, & animarum pastoribus mandatum esse, ut eam secundum peccatorum exigentiam, confitentibus cum discretionem imponant, probant nobis uerba illa Christi, duobus Euangelij locis allegata, de ligatione & resolutione, dimissione & retentione peccatorum. Matthæi 16. 18. & Iohan. 20. Leo quoq; Magnus contestatur ad Theodorum Foreiulensem Episcopum, hisce uerbis: Mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus, hanc præpositis Ecclesiæ tradidit potestatem, ut & confitentibus satisfactionem poenitentiae darent, & salubri satisfactione purgatos, ad communionem sacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent. Porro Augustinus

DE SACRAM. POENITEN. Fol. LXXXV.

nus dicit: Satisfactio poenitentiae, est causas peccatorum excidere, nec earum suggestionibus aditum indulgere.

Patres, praecipue Chrysostomus in Psalm. 50. testantur, Post remissionem peccatorum (quae fit a Deo, quando homo corde contrito peccata sua confitetur, praecipue uero, quando sacerdotali absolutione fit de remissione certior) lubrica quaedam manere uestigia & languore, quem similiter deletum & extinctum oporteat. Quauis enim Nathan, *Dimissis peccatis, satisfactio utilis est ad purganda uicia, & decorem restituendum.* Dauidi remissionem peccati a domino nunciasset, nihilominus petit Dauid: Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam. Et secundum multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam. Amplius laua me ab iniquitate mea: decorum meum pristinum quero, &c. Atqui talis eradicatio mali, bonique restitutio, non fit sola cessatione peccatorum, neque item uulgaribus bonis operibus, uerum per opera digna poenitentiae, sicut Matth. 3. dicitur: Facite fructus dignos poenitentiae.

Debent autem opera satisfactoria ex illis uirtutum generibus assumi, quae peccatis huiusmodi contrariantur, Apostolo Paulo praecipiente Romanorum 6. Sicut exhibuistis membra uestra seruire immundiciae & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra uestra seruire iustitiae in sanctificationem. Vnde beatus Iohannes Chrysostomus in cap. 3. Matthaei, ita scribit: Facite fructus dignos poenitentiae. Quo autem modo fructificare poterimus? Si utique peccatis aduersa faciamus. Aliena rapuisti: incipe iam donare propria. Longo tempore es fornicatus: a legitimo quoque usu suspendere coniugii, ac perpetuam continentiam sepius paucorum dierum castitate meditare. Iniuriam uel opere cuiquam, uel sermone fecisti: refer benedictionis uerba conuiuijs, & percutientes te, nunc officijs, nunc etiam beneficijs placare contende. Neque enim uulnerato sufficit ad salutem tantummodo spicula de corpore euellere, sed etiam remedia adhibere uulneribus. Delitijs & temulentia dissuebas: ieiunio & aquae potu utrunque compensa. Vidisti impudicis alienum decorem oculis: foeminam iam omnino non uideas, maiore tactus cautione post uulnera. Hucusque Chrysostomus. Cui adstipulantur sanctus Leo in sermone de Quadragesima. Et beatus Bernardus in sermone de cena domini: Lauari (inquit) cito quidem possumus: Ad sanandum uero opus est curatione multa.

Constat praeterea non semper cum peccati remissione simul remitti & poenam peccatis debitam, ut est uidere. 2. Regum capite duodecimo, & uigesimo quarto, euidentissime autem Exodi tricesimo secundo, & Numeri decimo quarto.

Dimittuntur peccata praereconciliatio nem, cum tamen non semper poena simul tota dimittatur.

X iam

DE SACRAM. POENIT.

Iam beatus Apostolus Paulus testatur huiusmodi poenas, nostra satisfactione, aut minui, aut totas auferri. 1. Corinth. undecimo: Quod si nos ipsos (inquit) diiudicaremus, non utique iudicaremur. intelligit autem, iudicari, corripri, castigari & puniri pro peccatis. Quod uerba, quae sequuntur satis indicant: Dum iudicamur autem, a domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur. Hinc 2. Paralipo. 7. scriptum est: Si clausero caelum, & pluuia non fluxerit, & mandauero & praecepero locustae, ut deuoret terram, & misero pestilentiam in populum meum, Conuersus autem populus meus, super quos inuocatum est nomen meum, deprecatus me fuerit, & exquisierit faciem meam, & egerit poenitentiam a uis suis pessimis. Ego exaudiam de caelo, & propicius ero peccatis eorum, & sanabo terram eorum. Item Iohelis secundo: Conuertimini ad me, & ego conuertar ad uos.

Confert ad haec quod senior Tobias ait, Tobie quarto: Eleemosyna ab omni peccato, & a morte liberat. Et quod Daniel Nabugodonosor suauis, Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiae pauperum.

Opera satisfactionis uirtute meriti passionis Christi, compensant, purificant, extinguunt et contegunt peccata, ac Deo quoque reconciliant homines.

Quapropter sancti Patres frequenter hoc modo loquuntur, peccata & poenas peccatis ipsis debitas, compensari, purificari, operiri, & reconciliari operibus satisfactionis: non quidem, quod sua dignitate remissionem peccatorum mereantur, sed ideo quia Deo placent: ut quae si ant ab illis, quos Deus in gratiam propter contritionem de peccatis recepit, & hoc merito Christi, a quo istiusmodi opera omnia meritum suum mutuuntur. Vide Chrysostomum in Matth. Hieronymum in Malach. Ambrosium libro secundo de Poenitentia, cap. 5. Cyprianum Epistola 14. libro 3. & libro 1. Epistola 3. Satisfactionibus (inquit) & lamentationibus iustis delicta redimere, & uulnera lachrymis abluere. Item in sermone de Eleemosyna. Cuius pars in articulo de iustificatione quoque supra allegata fuit.

Augustinus in Enchiridio capite 70. ait: In melius est uita mutanda, & per Eleemosynas de praeteritis peccatis propiciandus est Deus: non ad hoc emendus quodammodo, ut ea liceat impune committere. Nemini enim dedit laxamentum peccandi, quamuis miserando deleat facta peccata, si non satisfactio congrua negligatur. Alibi idem ille sanctus pater testatur, duplicem esse satisfactionem post baptismum in Ecclesia, publicam unam, de qua dicit: Quem mortalia crimina post baptismum commissa praemunt, hortor prius publica poenitentia satisfacere,

DE SACRAM. POENITEN. Fol. LXXXVI.

cere, & ita sacerdotis iudicio reconciliatum, communioni sociari, & cetera. Alteram secretam, de qua ita ait: Sed & secreta satisfactione solui mortalia crimina non negamus, sed mutato prius seculari habitu, & confesso religionis studio, per uitae correctionem & iungi, imo perpetuo luctu, miserante Deo, ita duntaxat, ut contraria pro his, quae poenitet agat, & cetera. de Ecclesiasticis dogmatibus, capite quinquagesimo tertio.

Quod autem satisfactio ista pro peccatis publicis imponi debeat, etiam ad satisfaciendum satis Ecclesiae lesae, & alijs in exemplum, probatur ex Paulo. pri. Timoth. quinto, ubi ait: Peccantes coram omnibus argue, ut & ceteri timorem habeant. & Augustinus in Enchiridio: Fiat (inquit) etiam Ecclesiae satis, in qua remittuntur peccata.

*Poenitentia publica
satisfit Ecclesiae lesae,
& datur exemplum alijs.*

QVAE MOLIA TVR REFORMATIONIS

Liber aduersus haec.

Liber autem Reformationis illius non admittit satisfactionem, sed praecipit, ut pastor ei, qui in genere tantum se confessus sit peccasse, annunciet remissionem peccatorum, nec meminit ullius satisfactionis imponendae.

DE EXCOMMUNICATIONE.

Tertio, quod ad excommunicationem attinet, quae nervus est Ecclesiasticae disciplinae, & ab altera clauae, iurisdictionis inquam, dependet, Tradunt scripturae duas formas, quibus ad eam procedatur in Ecclesia: Prior forma est, per viam (ut aiunt) denunciationis Evangelicae, de qua Christus praecipit Matthaei decimo octauo. Atque haec forma locum habet, ubi quispiam in externa Christianorum communitate existens, fratrem suum uerbis aut factis leserit. Hic enim iniuria affecto, dicit Christus: Si peccauerit in te frater tuus, uade argue eum inter te & ipsum solum: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum: si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, uel duos, ut in ore duorum aut trium testium stet omne uerbum. Quod si non audierit eos, dic Ecclesiae. Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus. Amen dico uobis: Quaecunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in coelis, & quaecunque solueritis super terram, erit solutum & in coelis, &c.

*Ad excommunicationem
duabus uijs
proceditur.*

Via una denunciationis.

X ij Atque

DE SACRAM. POENITENTIAE.

Atque adeo, ut beatus Chrysostomus in eundem locum ait: Non loquitur dominus de criminibus publicis, sed de priuatis iniurijs ab uno alteri priuatim illatis. Quapropter dominus ibidem mandat, ut iniuriā passus, in hoc casu primum solus conueniat offensorem. Si uero apud eum non profecerit, denuo ipsum conueniat cum testibus, sed non plures uno aut duobus secum adhibeat. Idque ideo, quod non debeamus fratrum nostrorum peccata ad communitatem deferre aut publicare, nisi primo aut secundo admoniti fuerint. Verba autem quæ sequuntur: Dic Ecclesiæ, Exponit Chrysostomus, id est, Ecclesiæ Præpositis, Episcopis scilicet ac præsidentibus.

Via altera ad excommunicationem per inquisitionem.

Altera forma est, inquisitionis ordinariæ. Oportet enim scriptura existente ab Ecclesiæ Prælati, quorum est illud officium, excommunicationem exerceri contra publica crimina & peccata, quæ non in proximum modo, uerum etiam in Deum & in seipsos quoque mali homines committunt. De huiusmodi excommunicationis usu loquitur Apostolus Paulus. 1. Corinth. quinto, ubi fornicatorem publicum apud Corinthios excommunicat, non secundum regulam Matthæi 18. Post fraternali correptionem secreto bis factam, sed fama publica accepta. Ita enim ait Apostolus: Omīno auditur inter uos fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris sui quidā habeat. Et uos inflati estis, & non magis luctum habuistis, ut tollatur de medio uesterū, qui hoc opus fecit. Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, iam iudicauī, ut præsens, eum qui sic operatus est, in nomine domini nostri Iesu Christi tradere huiusmodi hominem sathanæ, in interitum carnis, ut spiritus saluus sit in die domini nostri Iesu Christi. Item, Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit? expurgate uetus fermentum, &c.

Item scripsi uobis in Epistola, ne commisceamini fornicarijs. Non utique fornicarijs huius mundi, aut auaris, aut rapacibus, aut idolis seruientibus: Alioquin debueratis de hoc mundo exiisse. Nunc autem scripsi uobis non commisceri, si is qui frater nominatur inter uos, est fornicator, aut auarus, aut idolis seruientis, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax. Cum huiusmodi nec cibum sumere. Auferte malum ex uobis ipsis. Huic non est dissimilis excommunicandi formula, quam habet secundæ Tessalonicensis tertio: Denunciamus uobis fratres in nomine domini nostri Iesu Christi, ut subtrahatis uos, ab omni fratre ambulante inordinate, & non secundum traditionem, quam acceperunt a nobis, &cæt. Sequitur: Si quis non obedit uerbo nostro, per Epistolam hunc notate, & ne commisceamini cum illo ut confundatur.

Quo

DE SACRAM. POENITEN. Fol. LXXXVII

Quo & illud respicit. 2. Iohan. 1. Si quis uenit ad uos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec aue ei dixeritis: Qui enim dicit ei aue, communicat operibus eius malignis.

Quibus sacrae scripturae uerbis patres inducti, auctoritatem excommunicationis ferendae, ascripserunt episcopis. Atque hinc canones excommunicationem appellant mucronem Episcopi. ca. uis. 16. quæst. 2. Et Augustinus damnationem uocat Episcopalis iudicii: quæ poena in Ecclesia nulla maior est. ca. corripiantur. 24. quæst. 3.

Quanquam uerum sit quondam ubi sententia excommunicationis ferenda erat, communitas reliqua uocaretur: non uelut iudices, sed tanquam consentientes, aut certe ne quem lateret, quod pro Ecclesia gereretur.

Præterea excommunicationis sententia olim ab Episcopo aut eius uicario pronunciabatur, non semper ubi habitaret transgressor, sed ubi cathedram suam haberet Episcopus: quemadmodum & Paulus absens Corinthum illum excommunicauit.

Deinde ex hisdem illis dictis sacrae scripturae, constituerunt patres, ne quid omnino commercij, siue in spiritualibus siue in temporalibus rebus, aut etiam in communionem sacramentorum, in cibo, potu, salutatione, alloquutione, emptione, uenditione, aut alio quouis contractu, cum excommunicatis haberetur. Quinetiam ut præfides & magistratus, excommunicatum a ciuili societate exigerent, & ne in temporalis quidem regimine secum communionem habere permetteret. Cum sanctus Paulus in his omnibus (sicut beatus Chrysostomus in epistolam ad Hebræos. cap. 11. homilia 26. testatur) hoc discrimen faciat inter Ethnicos in criminibus deprehensos, & fratres Christianos, qui pro similibus flagitijs excommunicentur. Nimirum de his ait: Ne commisceamini cum eis. Et causam assignat: ut confundantur & erubescant. Cui beatus apostolus Iohannes epistola 2. aliam hanc causam annectit: ne qui eiusmodi excommunicatos salutauerit, tacite communicet operibus eorum malignis, & se talium peccatorum faciat participem: De illis uero, non idem constituit.

Quamobrem beatus Clemens epistola 1. testatur beatum Petrum apostolum præcepisse, uitandam esse omnem eius communionem, quæ Episcopus propter malefacta sua cõdemnasset, sed nec loquendum cum eo: ut tanto diligentius procuraret Episcopo reconciliari, reuertaturque ad salutem & sanitatem, ubi coepisset obedire mandatis eorum, qui Ecclesiae erant præpositi.

DE SACRAM. POENITENTIAE.

Simile est quod Fabianus mandat, ne quis cum excommunicato uel domi loquatur. Quomodo apostoli ipsi (ut is ait) statuerunt. c. sicut apostoli. 11. quæst. 3. Idem uetatur in Concilio Toletano 1. & sancitur ca. cum excommunicato, dicta quæst. & causa. Vt si quis cum excommunicato aut palam aut absconfe loquutus fuerit, statim cū eo communem excommunicationis contrahat poenam. Tantum dispensant canones cum eis qui peregrinantur, & incidunt forte in rempublicam seu mancipium excommunicatione damnatum, nec possunt inibi uitæ necessaria precio comparare, præterq̃ a solis excommunicatis: Dispensant quoq̃ cum uxore, prolibus, seruis, familia domestica: dum tamen tales patrifamilias in malitia non consentiant, can. quoniam multos. item can. antecessor. & c. quod prædecessor, eadē quæst. & causa.

Enimvero si nō debeat rigor ille disciplinæ seruari, eueniet haud dubium his potissimum temporibus, ut censura illa diuina non solū nequeat ad uerum eius usum reduci, sed abeat etiam paulatim in merum contemptum. Quod transgressorum pars maxima, si tantū concedatur consuetudinem cum alijs habere in functionibus publicis aut ciuilibus promiscue in emendo, uendendo, & his similibus, Item si per magistratum liceat ipsis in statu ciuili permanere, non magnifacient profecto excommunicationem, eam, qua a sola perceptione sacramentorum (de quibus alioqui non magnopere solliciti sunt) abarcentur. Adeoque non pudebunt, paulatimq̃ in contumacia peruicaciaq̃ obstinati progredientes, tandem etiam contemnere excommunicationem. Quod præ omnibus cauendum est ne fiat.

Chrysostomus in secundum caput epistolæ ad Hebræos: Nemo (inquit) contemnat uincula Ecclesiastica: Non enim homo est qui ligat, sed Christus, qui nobis hanc potestatem dedit, &c. Nec item cederet excommunicatio in medicinam, ad quam instituta est, sed magis ad mortem,

Patres magno interuallo discreuerunt inter sententiam qua sola communio sacramenti corporis & sanguinis Christi subtrahitur, & eam qua publicam poenitentiam agentibus præcipitur, usque ad reconciliationem post poenitentiam peractam, a communione abstinere: ac illam denique quæ est omnium grauissima excōmunicatio, & anathema appellatur. Prioribus duabus censuris ciuilis societas non prohibetur: At maior excommunicatio ab omni consortio fidelium excōmunicatos separat. ca. ad mensam. parag. euidēter. 11. q. 3. Quid

QVID REFORMATIONIS

prætensæ liber contra Catholicâ hâc doctrinâ ausit.

Initio prætenſæ Reformationis liber confundit & simul commiſcet duas illas excommunicandi formas; nec recte eas diſtinguit. Item uult ut nemo excommunicetur, niſi primum a ſuo paſtore & certis quibuſdâ, qui in ſingulis ciuitatibus & pagis ad hoc deſignabuntur, fuerit admonitus.

Folio 116. facie prima. Qualiſi manifeſti peccatores publica fama declamati, ſine ſecreta & euangelica correptione præcedente nō debeant citari & excommunicari. Et certe Chriſtus non præcepit, ut certi quidam ad correptionem faciendam aſſumendi deſignentur: uerum permiſit offenſo pro ſuo arbitrio quos idoneos ad hanc rem iudicauerit, aſſumere.

Item liber uult ut triplici citatione præmiſſa, res deferantur ad Superintendentem: qui debeat proficiſci eo ubi accuſatus commoratur, & aſſumptis ſibi paſtore & delectis, proferre ſententiam. Folio 116. facie. 2.

Cum ad Episcopum pertineat ſententiam pronũciare in loco ubi ipſe reſidet.

Excommunicatum à Communione tantum ſacramenti Eucharistiæ excludit, uet atq; aſtare ubi quis baptizatur aut matrimonium cõtrahitur. Cæterum, magiſtratui ſeculari facit poteſtatem ut excommunicatos in ciuilibus uerſare permittat. Nec uult excommunicationem impedimento eſſe negotijs ciuilibus tractandis, ſed licere obedientibus Eccleſiæ membris, cum excommunicatis, præſſe, regere, emere, uẽdere, & in rebus iſtiſ uſcemodi habere communionem. Folio 117. facie 1.

Item uet at propter pecunias debita aut alias obligationes, deinceps quenquam excommunicari.

Non inuiti fatemur excommunicationem quorundâ uitio aliquatenus ceſſiſſe in abuſum. Atqui interim eſto ut Chriſtianus quiſpiã aduerſus cõfratrem forte queratur, quod fraudem in emptione aut uenditione cõmiſerit, aut alias nolit æqui & iuſti ſecũ inire rationẽ, & ſoluere debita, atq; adeo illum ſe lædere & in ſe peccare. Vbi in caſu tali damnuũ paſſus, poſtq̃ offenſorem primo ſolũ, ac deinde ubi ſolus non ſit exauditus, adhibitis ſecum ſecundum Domini regulã duobus alijs, conueniſſet, adiret Præſules & Eccleſiæ præſidentes (quo modo eos Chryſoſt. in Matthæũ appellat) eosq; imploraret. Quare obſecro nō debeãt in hunc talẽ offenſorẽ poſt trinã admonitionẽ, ppter inobediẽtiã & pertinacẽ cõtumaciã excõicatione aĩaduerrere?

Apo

DE SACRAM. POENITENTIAE.

Apostolus Paulus 2. Tessal. 3. non de his tantum qui manifesta crimina inciderunt, sed & de illis qui ambulabant inordinate, nihil operantes, sed curiose agentes, & proximum defraudantes, præcipit: Si quis non obedierit uerbo nostro, per epistolam, hunc notate, & ne commisceamini cum illo, ut confundatur. Sanctus Clemens Petri apostoli proximus successor, in epistola sua testatur, Apostolū presbyteris præcepisse, hæc potissimum curare, ne quis in communitate fidelium alium decipiat, atq; ut lites inter Christianos ortas, statim dirimant.

Concilium Moguntinense presbyteris mandat, ut prospiciant, quo subditi inuicem non decipiant iniquis mensuris aut pōderibus. Et Concilium Valense sanxit, ne peregrinos & externos in emptione & uenditione fraudent, atq; ut transgressoribus poenitentia imponatur, cap. 1. & 2. de emption. & uendit.

Nobis tamen magis probaretur, si in causis ciuilibus, uitata quantum fieri potest Excommunicatione, loco eius immissione ex primo & secundo decreto uterentur.

Antiquis canonibus constitutum est, ut Excommunicati non prius absoluantur q̄ ubi egerint poenitentiam, dederintq; cautionē de emendatione & damno releuando.

Verum liber nominatæ Reformationis multo lenius agit cum Excommunicatis. Folio 117. facie 1. & seq.

DE SVFFRAGANEO DIOCOESIS Colonienſis.

IVxta hunc articulum prætereundum nobis non est, quod scriptura sacra non permittat in eadem Ecclesia paris potestatis simul Episcopos esse duos: sed & natura uidetur exigere ut una Ecclesia unum tantum habeat Episcopum. Sicut beatus Hieronymus scribit ad Rusticum Monachum. & habetur ca. in apibus princeps unus est. 7. quæst. 1. Et cum sponsa Christi sub duobus Episcopis & presbyteris autoritate & potestate æqualibus, diuidi non debeat, sed unum tantum habere, qui ipsam modestis moribus & pudicitia instituat & regat, Mandat Concilium Remense, ne quis præsumat Ecclesiam unam in duas diuidere. ca. sicut. 21. quæst. 2.

Et est hac de re præclarissima Cypriani epist. libro 3. epist. 2. Gratuat

uat enim (inquit) me, atque contristat, intolerabilis percussus & pene prostratus pectoris molestia, & perstringit, cum uos illic comperissem contra Catholicæ institutionis unitatem, Episcopum alium fieri censuisse. Id est, quod nec fas est, nec licet fieri, Ecclesiam alteram institui, Christi membra discerpi, dominici gregis animam & corpus unum, discissa emulatione lacerari, &c. Augustinus Epistola. 171. Donatistas arguit, quod Episcopum contra Episcopum ordinauerunt, & altare contra altare erexerunt. Cuius quoque meminit Epist. 162.

Constat autem clementissimum dominum nostrum, & Dioecesium Archiepiscopalem Coloniensem iam habere Suffraganeum, legitime uocatum, & a Capitulo nostro, totaque Dioecesi receptum, qui Dioeceseos huius superintendens, & unicus in Pontificalibus Vicarius Reuerendissimi domini nostri institutus & ordinatus est. Adeoque non potest simul alius suprainstans, Hoc est, Episcopus aut Suffraganeus sine horrendo dissidio, in hac Dioecesi institui. cum Episcopus Græcæ, suprainstans Latine dicatur: ut & Canones testantur, can. legimus. 93. distinct. excerptus ex Hieronymo, & 7. quæst. 2. ca. qui Episcopatum, ab Augustino mutuatus.

QVID REFORMATIONIS

prætensa liber contra Catholicam hanc doctrinam ausit.

Meminit autem liber noui cuiusdam Suprainstantis, ad quem instituendum, libri autores Clementiss. nostrum prauis suggestionibus impulerunt. Folio 117. facie 2. & alibi.

Verum hic tollerari nobis non poterit

DE SACRAMENTO ORDINATIONIS

sacrae, quam liber Reformationis uocat institutionem pastorum.

Sacram ordinationem esse Sacramentum sanctæ Ecclesiæ Dei, in quo ordinatis ad publicum & commune Ecclesiæ ministerium, datur signo externo gratia, quæ ministerium eorum certum faciat & probatum, quaque Sacramentorum consecratio, eorundemque administratio ipsis commissa, sit efficax, Euangelium testatur Matth. decimo. Marci 6. Lucæ 10. Iohannis 20. Sicut misit me pater (ait dominus) ita & ego mitto uos. Hæc cum dixisset insufflauit, & dicit eis: Accipite spiritum sanctum

DE SACRAM. ORDINIS.

*Vide Chrysostomū
homil. 13. in epist.
priorem ad Timot.*

sanctum. Similiter Apostolus. 1. Timoth. quarto: Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam cū impositione manuum presbyteri, & 2. Timoth. 1. Admoneo te, ut resuscites gratiā dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum. Simulq; testatur ad Episcopos solos pertinere huius Sacramenti administrationem, ad Titum. 1. Huius rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ desunt corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi. & 1. Timoth. quinto: Manus cito nemini imposueris. Sic Actorum primo: Vbi Apostoli Matthiam. & Actorum 6. ubi iſdem diaconos ordināt. Similiter Actorum decimotertio, ubi Paulum & Barnabam segregāt in opus, &cæt.

*Ordinationem non
esse iterabilem.*

Dionysius Areopagita de sacerdotalibus consecrationibus in Ecclesiastica Hierarchia capite 5. ubi describit ritum ueterem ordinationis, dicit neminem fieri Sacerdotem, nisi Pontificalibus officijs ad hoc fuerit promotus. Augustinus libro 2. in Epist. contra Parmenianum, dicit ordinationem sicut & baptisma esse Sacramentum. Vtrunq; (inquit) quadam consecratione homini datur. Illud cum baptizatur. Istud cum ordinatur. Ideoq; in Ecclesia Catholica, utrunq; non licet iterari. Nam si quando ex Donatistis uenientes correcto schismatis errore suscepti sunt, & si uisum est, ut eadem officia gererent, quæ gerebant, non sunt rursus ordinandi. Sed sicut baptismus in eis, ita ordinatio mansit integra. Quia in præcisione fuerat uicium, quod unitatis pace correctū est, non in Sacramentis, quæ ubicunque sunt, ipsa uera sunt. Et paulo infra: Neutri Sacramento est iniuria facienda. Censetq; non ideo minus esse Sacramenta Christi & Ecclesie, quod eis abutantur heretici, uirtute enim Sacramenti (sicut contra Donatistas ait) Dimittit etiam religionis simulator peccata. Nam & in malis hominibus hoc Sacramentum cognoscitur esse Christi, quamuis in corpore unicæ immaculatæ columbæ non inueniatur. Hinc in libro quæst. ueteris & noui testamēti dicit: Spiritum sanctum nō sequi dignam aut indignam personam, sed ordinem traditionis, atq; ita, quāuis sit aliquis boni meriti, non tamen possit bñdicere, nisi fuerit ordinatus. Patres reliquos studio breuitatis præterimus.

*Semp fuerunt in Ec
clesia ordines mino
res & maiores.*

Secundo a tempore Apostolorum distinguebantur ordines in maiores & minores, quemadmodum uidere est in scriptiōe epist. Pauli ad Theſſal. Idem testātur Apostolici Canones. Antiquissimus ille Dionysius, Clemēs, Anacletus, Ignatius Iohānnis Apostoli discipulus in epist. ad Antiochenſes. Veterum Patrū Cōcilia. Inter quæ Laodicenſe ca. 23. & 24. Item Chalcedonenſe & Carthaginēſe 4. cui interfuit B August. In qbus ordines oēs enumerātur, scilicet Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi.

Subdiaconi, Acolyti, Lectores, Exorcistæ & Ostiarii, describiturq; Catholicus ordinationis ritus. Vide in B. Cypriano, Epist. 5. lib. 2. p̄clarā ordinationem Confessoris in Lectorem. Beatus Ambrosius in Epistola ad Ephesios, capite 4. Singulis ordinibus suam functionem ex Apostolo Paulo assignat, indicatq; quo in munere & officio, descriptis in Paulo gradibus, singuli ordines succedant. Et in Epistolam 1. Corinth. capite 12. dicit in lege dominica gradus esse charismatum, in officijs Ecclesiæ. In loco ordinis officij Ecclesiastici positus, gratiam habet, qualisuis sit, non utiq; propriam, sed ordinis, per efficaciam spiritus sancti.

Tertio, demonstrari potest Presbyteros non sine externa unctione olim ordinatos fuisse, potissimum in Occidentali Ecclesia. Quin Dionysius, qui inter primos post Apostolorum tempora fuit in Ecclesia Orientali, dicit Episcopum uti unguento ad omnem ferme sacerdotalis officij functionem. De his quæ in unguento, capite 4. parte 2. Ecclesiastica Hierarchia. Et parte 3. dicit legem sanctissimorum mysteriorū exigere, diuini altaris consecrationem unguento sacratissimo. Et explicat latius, quid unctiones illæ significant. Nec debet hoc quisquam incredibile putare, cū & Cyprianus, uti diximus, dicat cessantibus his, quæ ritu antiquo ueteris testamenti inoleuerant, religionem Christianam unctionis mysterium non contempsisse, sed cæteris generali sanctorū consensu damnatis, non solum in regibus & sacerdotibus unctionis honorem permanuisse, sed & in omni populo Catholico. (Obserua quod facit mentionem propriam de unctione Sacerdotum.) Beatus Hieronymus in Leuit. & in Amos prophetam manifeste satis indicat, quod sacerdotes suo tempore ungebātur. Conciliū Carthaginense 4. prodit, quod in ordinatione Episcopi unus ordinātium effundat benedictionem in Episcopum. Quomodo autem eum usum Ecclesia seruauerit, habet Innocent. 3. in ca. cum uenisset, de sacra unctione. Hæc cū ita se habeant, usus certe, sicut supra diximus, totius Ecclesiæ in eo potissimū, quod Apostolica traditione ad nos peruenit, asserendus est nobis, non paruipendendus.

Sacerdotes etiam olim ungebantur in primitiua Ecclesia.

QVID REFORMATIONIS

prætensæ liber contra Catholicā hanc doctrinā ausit.

Dicta Reformat. non est secundum hæc composita. In primis enim ordinationis non numeratur inter Ecclesiæ Sacramenta.

Quamobrem uero, ut apparet, omissa sit, postea dicitur.

Tantum de instituendis pastoribus facit mentionem. Quasi in Ecclesia non sint alij ordines, q̄ pastorū duntaxat, Fol. 117. facie secunda.

Y ij Cum

DE SACRAM. ORDINIS.

Cum antea liber Reformationis sacram unctionem Chriſmatis reſpudauerit, hic præcipit, ne Suffraganeus in cæremonijs ordinationis quicquã pertētet aduerſus libri huius inſtituta, nec ulla grauamina aut uota, quæ huic libro aduerſentur, ordinandis imponat. Folio .118. facie prima.

Quid eo intendant, iam antea partim dictũ eſt a nobis, & paulo poſt latius explicabitur. Atqui in poteſtate clementiſſimi principis noſtri proriſus non eſt, formam Ordinatiõis ante annos plus mille in tota Eccleſia Catholica uſitatam, abrogare & perimere.

Ad hæc nõ modo durũ, ſed & lõge maxime horrendũ eſtimadũ eſt, qđ cõſarcinatores libri iſtius clementiſſ. domino noſtro pſuadere præſumpſerunt, id quod in libro illo præcipitur. Ab omnibus ordinãdis exiğẽdum, primo, ut fateãtur doctrinã huius libri certiſſime eſſe unicam Catholicæ Eccleſiæ Dei doctrinam. Similiter ut polliceãtur in ea, tãquam abſq; dubio Chriſtiana manere, ipſam fideliter tueri, docere, & ſecundũ eius ordinationem uiuere. Ac rurſus idcirco Suffraganeum in cæremonijs ordinationis nihil debere aduerſus doctrinã iſtam agere. Quod certũ ſit, doctrinam inibi compræhenſam, ueram, Chriſtianã & Catholicam Eccleſiæ Dei ſententiam & fidem eſſe, ut habetur folio 118. ſa. 1. Cum totus liber & præſertim hæc inſtitutio tam manifeſte totius Eccleſiæ Catholicæ doctrinæ in tam multis & inſignibus locis ex diametro contrarietur, nec ullum habeat in ſcripturis fundamentum.

Horrendum ſane eſt, hominẽs iſtos clementiſſ. domino noſtro hoc uoluiffe perſuadere, ipſum ex officio Episcopali habere poteſtatem abrogãdi quicquid apud ordinationem introductum eſt poſtea, ut ipſi aiũt, qualis eſt unctio Chriſmatis, uota, & ſimilia, quæ omnia eſtimant libri compoſitores, ſine mandato Dei irrepiſſe. Folio 118.

Interim autem non meminẽrunt, ſe de proprio ſenſu innumeras nouationes libro illi inſarſiſſe, quæ neq; uerbo Dei, neque Patribus conſormantur. Quale eſt haud dubium Coniugium Sacerdotum, de quo poſtea latius dicetur.

DE SACRAMENTO

Matrimonij.

Beatus

Aulus apostolus ad Ephesios s. in uerbis primi hominis, omnium nostrum parentis Adæ, cū loqueretur de Eua uxore sua, Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una, testatur magnum sacramentum contineri: nimirum inseparabilem unionem Christi & sponsæ suæ Ecclesiæ. Iam Christus dominus noster, cum interrogaretur Matthæi 19. Si licet homini dimittere uxorem suam, quacumque ex causa? Respondens ait: Non legistis quia qui fecit ab initio hominem, masculum ac foeminam creauit eos: & dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una: Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet. Diuinis istis uerbis reuocauit Christus dominus matrimonium in priorem illum statum quo in paradiso primum institutum erat. Ostenditque uerba illa primi hominis (Propter hoc relinquet homo patrem & matrem &c) intelligenda non de coniugio tantum Adæ & Eux, sed de unoquoque matrimonio, secundum suum mandatum contracto: quo Mosaicam relaxationem ob duriciam Iudæorum permissam sustulit. Si autem quod Apostolus dicit, magnum sacramentum uerbis istis continetur, oportet utique ut Christianum Matrimonium magnum sacramentum sit, sanctumque signum, admirandæ & inseparabilis unionis Christi, & sponsæ suæ Ecclesiæ. Quapropter qui uera fide matrimonium ineunt, memores unionis illius quam Christiana ipsorum coniunctio significat, non uulgarem a Deo gratiam consequuntur. Hanc procul dubio, ut se ab omni carnis spurcitia toro immaculato, cum adiutorio gratiæ diuinæ quæant continere. Quemadmodum & Christus sacramentum istud matrimonij (quod inter unum tantum uirum & unam foeminam consistere potest) non solum confirmat, sed & gratiam conjugalis castitatis, ut in uerbis eius intelligitur, fidelibus promittitur, quando uerbis illis, Et erunt duo in carne una, adijcit: Itaque iam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet. Cum autem instarent pharisæi, interrogantes: Quid ergo Moyses mandauit dari libellum repudiij, & dimittere? Ait illis: Quoniam Moyses ad duriciam cordis uestri permisit uobis dimittere uxores uestras: Ab initio autem non fuit sic. Dico autem uobis, quod quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, moechatur, & qui dimissam duxerit, similiter moechatur.

Qua gratia consecratur in sacramento Matrimonij.

Y in Quibus

DE SACRAM. MATRIM.

*Differentia inter
coniugia fidelium &
infidelium.*

Quibus Christi uerbis innixa sancta catholica Ecclesia hucusq; seruauit & docuit, Matrimonium Christianum sacramentum esse Ecclesiae Christi. Et longe aliam rem esse coniugium Ethnorum, Iudaeorum, siue matrimonium Christianorum. Apud Ethnicos coniugium fuit honesta quaedam politia: apud Iudaeos etiam res sancta: uerum apud Christianos res altior est, nempe externum & uisibile signum inuisibilis cuiusdam gratiae: ut quemadmodum Christus Ecclesiae suae inseparabiliter unitur, ita etiam qui in Christo in Ecclesia catholica matrimonium contrahunt, gratiam recipiant caste & immaculate coram Deo in sua uocatione uiuendi.

Cum matrimonium Christianum, sit sacramentum, quo praedicata unio Christi & Ecclesiae significatur, semper obseruauit & docuit Ecclesia catholica, Christianis uetitam polygamiam: ut non liceat uiro Christiano plures ducere quam unam uxorem, & e diuerso foeminae non pluribus quam uni uiro nubere. Id quod Christus expresse & diserte ostendit in eo: Ab initio non fuit sic. Matthaei decimosexto. Non legistis, Et erunt duo in carne una? Quapropter antiqui canones, eos qui presumpserunt binas uxores ducere, anathemate notauerunt. Quondam etiam Archiepiscopi duo, Teugeuualdus Treuirensis & Gontarius Coloniensis, quod Lothario imperatori consenserant, ut duas simul uxores haberet, Thebergam & Gualdradam, ab Archiepiscopali dignitate depositi fuerunt. c. Teuguualdum. ca. 11. quest. 3. & ca. an non districta ultione feriendus est. 42. quest. 3.

Tertio, in catholica Ecclesia semper predicatum fuit, non licere Christianis coniugibus, alterum ab altero discedere, ratione sacramenti uinculi matrimonialis: licet etiam non consequantur proles, & quibus generationis causa contraxissent. Ob id Sanctus pater Augustinus de bono Coniugali, cap. 7. dicit: Quem non faciat intentum quid sibi uelit tanta firmitas uinculi coniugalis? Quod nequaquam potuit tantum ualere potuisse, nisi alicuius rei maioris ex hac infirma mortalitate hominum, quoddam sacramentum adhiberetur, quod deferentibus hominibus ad id dissoluere cupientibus inconcussum illis maneret ad poenam.

*32. quest. 8. ca. usque
ad eo.*

Et alibi ait: Manet inter uiuentes quoddam uinculum conjugale. quod nec separatio, nec cum altero uiro copulatio, possit auferre: si cut apostata anima, uelut de coniugio Christi recedens, etiam fide perditam, Sacramentum fidei non amittit, quod in lauacro regenerationis accepit. Haecenus Augustinus.

Qua

DE SACRAM. MATRIM. XCII

Quamuis autē Christus dominus unīcam fornicationis causam exceperit, ut uideri possit libertatem alteri nubendi, in hoc casu concessisse: ex euangelica tamē & apostolica traditione eius dicti sensus in Concilio Meleuitano, cui beatus Augustinus interfuit, declaratus est, atq; ita sancitum: Placuit ut secundum Euangelicam & apostolicam disciplinam, neq; dimissus ab uxore, neq; dimissa a marito alteri coniungantur, sed ita maneant, aut sibimet reconcilientur. Quod si contempserint, ad poenitentiam redigantur. In qua censuerunt causa legem Imperialem petendam, uidelicet qua prohiberetur aduersus Concilij decretum, secundum euangelicæ & apostolicę doctrinę normam, magna cum grauitate latum, aliquid præsumere. Canon apostolorum 47. interprete Haloandro, sic habet: Si quis laicus cum suam a se uxorem abiicit, alteram duxerit, aut ab alio dimissam, a communione segregetur. Atq; ita per totam Ecclesiam catholicam obseruatum fuit. Cui libet uideat de hac re Augustinum in sermone Domini in monte. Item lib. de bono coniugali contra Iouinianum. Item de adulterinis coniug. ad Pollentium. & doctum illū Rupertum Abbatem Tuitiensem in Genes. libr. 2. capi. 24. de operibus Trinitatis.

Quarto tametsi sacra probante scriptura, matrimonium eximie laudandum sit: nihilominus tamē interim sincera castitas & coelibatus, illorum qui in corde suo firmiter statuunt non ex necessitate, sed potestatem habentes suę uoluntatis ad pure & caste, per gratiā Dei, in coelibatu uiuendum, consulto proponunt, atq; adeo se castrant propter regnum cœlorum, non modo non sit paruipendendus, sed & supra matrimonium statuendus & attollendus, suadendus etiam hominibus: quemadmodum & Christus fecit Matt. 19. & Paulus 1. Corint. 7. quorum uerba iam in summam contraximus.

Epiphanius ubi catholicę Ecclesię imaginem depingit, lib. 3. cōtra hereses, tomo 2. in fine, dicit uirginitatem semper prædicatā fuisse, uelut crepidinem & fundamentum quoddā in Ecclesia, seruariq; & exerceri a multis, tam masculis q̃ foeminis, glorificari quoq; super reliquos status: Post ipsam enim sequitur Viduitas, & omnium ultimo Coniugium.

Simile est quod habet Hieronymus ad Marcellā, In omnibus Ecclesię ornamentis eorum uirginum resplendere, tanq̃ florem & nobile quoddā margaritū. Augustinus lib. de here. ad quod uult deū, testatur Iouinianistas a Iouiniano Monacho quodā ortos, ideo pro hereticis dānatos, q̃ uirginitatem etiā sanctimonialiū, & cōtinentiā

sexus

DE SACRAM. MATRIM.

sexus uirilis in sanctis eligentibus uitam coelibem, coniugiorum castorum atq; fidelium meritis adæquaret: ita ut quædam uirgines sacre, prouectæ iam ætatis, in urbe Roma, ubi hæc docebat, eo audito nupfisse dicerentur: Dum tamen ipse nec haberet, nec habere uellet propter instantem necessitatem uxorem, &. Et addit citissime hæresim hanc oppressam & extinctam fuisse, nec usq; ad deceptionem sacerdotum potuisse peruenire. Quanta Hieronymus & alij catholici patres aduersus Iouinianum prolixè & præclare scripserint, doctiores non latet.

*Quid liber Reformationis nominatæ aduersus
hæc constituat.*

Ab his omnibus dissidet liber ille. Non recipit Matrimonium in numerum sacramentorum. Et haud dubium libri authores non opinantur Matrimonium esse uerum sacramentum. At qui ita sentiunt, permittunt Christianis habere simul plures quam uxorem unam. Admittunt quoq; diuortium ob plures alias causas quam adulterium. Permittunt quoq; diuortio facto repudiatis facultatem iterum nubendi: quamuis legitimus coniunx adhuc uiuat.

Et o utinam, Deo propicio, clementiss. dominus noster de rebus istis melius rectiusq; fuisset edoctus, priusquam liber Typographis committebatur imprimendus.

Ex aduerso autem, cum de uera Matrimonij dignitate, quæ in sacramentali prærogatiua consistit sit in libro silentium, laudat statum illū ab re unde certe laudem non meretur, & tam magnificat atq; extollit sanctitatem eius, quasi nullus reperiatur sanctior status. Et audent affirmare, Deum coniugibus maiorem quam alijs dare dilectionem & fidelitatem erga homines, ad seruiendum & succurrendum eis secundum uerbum Dei. Folio 120. facie 1. & folio 121. facie 2.

Quin & dictum illud Genesis secundo, Non est bonum hominem esse solum. ita reddit Teutonice: Es sie nit gut das der mensch alleyn sey. Folio 121. facie 2. Quod sonat in ea lingua, ac si malum sit hominē esse solum. Cum scriptura secundum uerum eius sensum hoc certe non uelit, sed potius non esse commodum neq; expedire propagationi generis humani, ut statim a creatione homo solus maneat. Alioquin apostolus Paulus dicit, Bonum esse homini sic permanere, & melius quā habere uxorem.

Item

Item liber præcipit ut omnes Matrimonio initiandi, tam uirgines quæ uiduæ, benedicantur in Ecclesia coram toto populo Dei. Folio 119.

Quod antiquis canonibus aduersatur, quibus uetitum est secundis nuptiis benedicere: ob id, quod hæ non proprie sint sacramentum unionis illius mysticæ, qua Christus unicus, unicæ suæ sponsæ Ecclesiæ coniungitur. can. quomodo. 31. quæst. 1. & de secundis nuptiis. ca. 1. & can. uir autem. Vbi dicitur: Vna costa a principio in unam uxorem uersa est. Et erit (inquit) duo in carne una. Non quod secundæ, tertiæ, aut etiam quartæ nuptiæ sint damnabiles: Cum Apostolus Christi eas admittat. magis tamen ex indulgentia quam ut laudandas estimet. Certe uetus Ecclesia non arbitrabatur secundas nuptias lasciuia uacare. Vide c. de his ex Concilio Neocesariensi. can. hac ratione. qui ex Chrysostomo sumptus est. & c. quomodo. ex Hieronymo, 31. quæst. 1. Item Epiphanium libro 2. contra hæret. tomo 2. in hæresim Catharorum.

Porro liber habet, Coniuges adeo et ad eum modum unum esse hominem ut per nullam creaturam siue in cælis siue in terris debeant unquam separari. Folio 121. Cum morte soluatur matrimonium, & non sit amplius in cælo ullum coniugij uinculum, uti Christus Mat. 22. testatur.

Cum in uniuersali Lateranensi Concilio, cui tam Orientalis quam Occidentalis Ecclesia (ut supra relatum est) interfuit, enumerentur & explicentur gradus prohibiti diserte, decretumque sit, ut in Ecclesia catholica gradus illi estimentur tanquam prohibiti & illiciti. c. non deber, de consanguinitate & affinitate, Non potest solus clementiss. Princeps noster hac in re mutationem inducere.

Et tamen prodit liber ipsum uelle per impressionem euulgare quos gradus uelit prohibitos esse. Fol. 122. facie 1. & 2.

Tametsi a ueteri testamento, & canone Euaristi, non admodum abhorreat ut proles non contrahant matrimonium absque parentum licentia & uoluntate: non licet tamen clementiss. domino nostro præcipere statuereque ut omne matrimonium quod præter uoluntatem parentum, aut parentibus defunctis absque consanguineorum uel tutorum consensum initur, deinceps non censeatur matrimonium legitimum, nec pro tali habendum. Quod fit in libro, Folio 122. facie 2.

Cui sane canones fere omnes aduersantur, etiam qui ante annos mille fuerunt in usu. Quod si in re ista debeat ad normam canonis

DE SACRAM. VNCTIONIS

Euaristi ulla fieri mutatio, necesse erit Euaristi Canonem illum summa moderatione renouari, uidelicet ne parētibz permittatur, ut proles forte a commodo & utili matrimonio prohibeāt, aut relinquant contra earum uoluntatem innuptas, aut certe ad ineptum aliquod (quod heu nimium saepe fit) matrimonium cogant. Ad hæc prorsus inauditum est, matrimonium ex arbitrio & uoluntate cognatorum primum ratū uel irritum habendum esse; nec id periculo uacaret. Cum tali potestate præditi cognati, aut tutores, occasionem possent captare clientes suos in ætate nubili, non desponsandi, aut ad nuptias qualescunque pro sua libidine cogendi. Quod non modo durum & tolerabile, uerum etiam parum Christianum foret.

Postremo forma coniungendi & benedicendi matrimonium incuntes hæctenus in Ecclesia Catholica usitata, hoc libro in uniuerso mutat.

DE VISITATIONE INFIRMORUM, & sacre unctionis Sacramento.

*Unctio infirmorum
Sacramentum est
Ecclesie.*

Vanquam sanctæ unctionis Sacramentum, sicut in præcedentibus ex Euangelio Marci 6. & Epistola Iacobi 5. demonstrauimus, Sacramentū sit Ecclesiæ Christianæ. Quemadmodum etiam ab Ecclesiæ primordiis pro tali seruatum fuit, & cum orationibus salutaribus hucusq; usitatum, sicuti ex sanctis Patribz facillime demonstrari potest. In quibus uide Chrysostomum libro 3. de Sacerdotio, Theophilactum in cap. 6. Marci. Hieronymum ad Rusticum. & in Commentarijs in Marcum, quæ ei ascribuntur. Augustinum in libro de uisitatione infirmorum. Innocentium Papam primum, qui seculo Augustini uixit. Gregorium, Bedam & alios: ut interim de uniuersali traditione hæctenus toto orbe Christiano usitata taceamus. Hoc unū factum præterire non possumus, quod scribit Eusebius libro 9. Ecclesiast. historię, cap. 4. de discipulis beati Antonij, quibus cum oblatus fuisset homo, iam pridem membris omnibus, & præcipue pedibus aridus, unxerunt eum in nomine domini oleo, statimq; confirmatæ sunt plantæ eius. Cui simile est, quod scribit Sulpitius Seuerus in uita sancti Martini, capite uigesimo primo. Qui oleo sanctificato puellam quandam dira paralysie ægitudine correptam, ut iam nullo ad humanos usus corporis officio fungeretur, sanitati restituit. Etiam si externa illa miracula nostra ætate non fiant. Cum Sacramentum uirtutem intrinsecus operandi propterea non amittat.

Quæ sit opinio libri de hac re.

Liber

DE SACRAM. VNCTIONIS. XCIII.

Liber tamen Reforma. Sacramentū istud una cū orationibus, quæ hactenus in eius administratione pie dictæ sunt, prorsus eliminat. Docet autem pastores, infirmos certos & securos reddere quo tuto & certissime credāt, omnia sua peccata ab eis in Christum translata, à Christo uero, prorsus ablata, & in nihilum redacta, atque ita non restare modo in conspectu Dei iræ causam ullam, sed meram gratiam, solatium, uitā & beatitudinem. Folio 113. facie prima.

Sancti Patres multis modis consolati sunt infirmos, sed pie & Christiane: non autem tam largis uerbis. Beatus Ambrosius in exhortatione ad poenitentiam agendam, affirmare non audet, eum, qui in mortis articulo iaceat, & tūc demum uelit poeniterē, secure hinc discedere. Pro huiusmodi dicit se polliceri non posse, quod neminem uelit deceptum. Agens (inquit) poenitentiam dum sanus est, & reconciliatus, si postea bene uixerit, securus est. Agens uero poenitentiam ad ultimum, & reconciliatus, si exierit, an securus hinc exeat, ego non sum securus.

In Commētarijs, qui feruntur esse Hieronymi in Psalterium, in Psal. 115. ita dicitur: Quicumq; sanctus moritur, non uadit ad dominum securus, martyr autem securus uadit ad dominum. Beatus pater Augustinus, sicut Possidonius in uita eius narrat, docere solebat post perceptū baptismum, etiam laudatos Christianos & Sacerdotes, absq; digna & competenti poenitentia, exire de corpore non debere. Quapropter & ipse ante mortem suam (ut ille dicit) poenitētiā egit. Antiquissimi Canones testantur, quod licet poenitentibus (Hoc est, qui poenitentiam publicam agebant) imminente morte reconciliatio & absolutio (poenitentia licet nondum impleta) non debuerit negari, neque item poenitētia his qui petiuissent ad poenitentiam recipi: Hoc tamen factum conditionibus & pactis, ut si ab infirmitate conualescerent, poenitentiam implerēt. In Concilio Nicæno statuitur, ut de his, qui recedunt e corpore antiquę legis Ecclesiasticę regula obseruatur, ab Apostolis nimirum tradita. In quarto Concilio Carthagineñ. cui beatus Augustinus præsens interfuit, decernitur, ut poenitentes, qui reconciliationem & uiaticum Eucharistiæ in infirmitate (dabatur enim in mortis articulo poenitentibus Eucharistia, tanquam uiaticum itineris) acceperint, non credant se absolutos si superuixerint, sine manus impositione, quam Episcopus post completam poenitentiam facere solebat. Statuitur item, ut si poenitētes casu, uel in itinere, uel in mari mortui fuerint, ubi eis subueniri non possit, memoria eorum orationibus & oblationibus commendatur, can. 76. 77. 78. & 79.

Z ij Similia

DE SACRAM. VNCTIONIS

Similia reperiuntur in Concilio Carthagen. 2. Item in Concilio Martini Papæ, & Concilio Arausicano, & canonibus Innocētijs primi, Leonis Magni & Celestini. Si libet uide canonem Aurelius cum sequentibus 26. q. 6. ubi habetur, præsertim in c. agnouimus. quomodo infirmi in suprema necessitate debeant consolari.

Apparet autem libri authores ista infirmorum certificatione uoluisse hoc tandem dictum & insinuatum, oratione pro defunctis nihil omnino opus esse, eosq; qui in supremi spiritus exhalatione crederent tantum, licet tempus uitæ suæ absq; timore Dei peregerint, poenitentiam autem ante mortis exitum nullam egerint, nō debere sibi de futura post mortem uita metuerē, sed euolare statim ab ore ad cœlum.

Ecclesia uero catholica statim a dissolutione corporis mortis huius, apud sepulturam sollicite & ex animo pro defunctis semper, etiā ab apostolorum temporibus, orauit. Sicut beatus Dionysius in libro de Eccles. hierar. cap. 7. parte 2. & 3. testatur. Seruauit item uigilias nocturnas, legit psalmos: unde Vigilię mortuorum initium sumpserunt. Solennes quoq; orationes fudit, quando corpus terræ commēdabatur: unde adhuc Commendationis nomen habent. uti ex Nazianzeno oratione 81. & Hieronymo in uita Hilarionis cognosci potest. Similiter pro defunctis obtulit sacrificia ad altare: quod in præcedentibus multipliciter, præcipue ex Augustino demonstratū est, libro de cura pro mortuis gerenda. Item libro nono Confessionū, capite 11. & 12. Item de uerbis Apostoli sermone 32. & de octo quæst. Dulcitij quæst. 2. Sed & canon 79 quarti Concilij Carthagen. iam allegatus, ad idem facit. Obseruatos fuisse & Anniuersarios dies, inuenitur apud Ambrosium de obitu Valentiniani. In Africano quodam Concilio c. 8. mandatur, ut quotidie fiat a meridie commendatio defunctorum pñs precibus.

De his omnibus libèr nominatæ Reformationis nullam omnino mentionem facit, sed æstimat res ut apparet inutiles esse.

DE

DE COMMVNIBVS ALIIS

Ecclesiæ exercitijs, nempe psallendi, orandi, legendi, & reliquis Cæremonijs.

Anonicarum precum, quas septem horas Canonicas appellāt, origo ex Patribus uetustissimis ostendi potest, ex Eusebio in Ecclesiast. historia. Similiter ex histo. Tripart. Ex Athanasio, Basilio, Chrysostomo, Hieronymo, q̄ ambo preces illas suis nominibus ordine numerant; Nocturnas Matutinas. Ad Primā, Tertiam, Sextam, Nonam, Vespertinas & post coenam preces.

*Institutio orationis
& laudū diuinarū,
quas septem Canonicas
horas appellant.*

Prior Chrysostomus in Episto. i. ad Timoth. cap. 5. Alter Hieronymus de uirginitate seruanda ad Demetriadem. Beatus Ambrosius ad singulas horas hymnos composuit. Cæteros Patres silētio preterimus.

Iam cū septem ille horæ Canonice uniformiter fere, per uniuersam Germaniæ nationē in Catholicis Ecclesijs obseruent, & in Cōcilijs aliquot ad seruandū sint preceptæ, non potest clementiss. dñs noster solus eosdē de integro in formam aliā mutare, nisi forte cōperiat in eis aliquid scripturæ sacræ & pietati non admodū cōforme. Cuius restitutio pertinet ad Synodū prouincialē. Toletanū Conciliū constituit, ut unaquæq; prouincia, & psallendi, & ministrandi parē consuetudinem habeat, ne quælibet nostra diuersitas schismatis errorē uideat ostendere.

Constitutio libri de rebus istis.

Liber ordinat, ut in ciuitatibus diebus non festis, bis tantum in hebdomada fiant conuentus, in quibus Lectiones, Orationes, & Psalmi seruentur, hora & modis pro populi commoditate.

At quid autores libri mutationibus huiusmodi moliant, deprehendi potest ex ijs quæ habentur. Fol. 130. fa. 2. fol. 139. fa. 2. & fol. seq.

DE FESTIS DIEBUS.

ANte annos circiter mille celebrauit populus Christianus dies festos, q̄ hic enumerant; q̄s deinde Conciliū Lugdunēse, ac postremo Grego. nonus in cap. fina. de ferijs p̄ceperūt celebrare.

Natiuitatis Christi.

Stephani.

Iohannis Euangelistæ.

Innocentum.

Circuncisionis.

Z iij Epi

DE ECCLESIAE EXERCITIIS.

Epiphaniae.
Conuersionis Pauli.
Purificationis Mariae.
Annunciationis.
Paschæ, cū sequētibus diebus.
Ascensionis Domini.
Pentecostes cū dieb. sequent.
Natiuitatis Iohannis Baptiste
Duodecim apostolorum. pot
tissimum Petri & Pauli.
Sancti Laurentij.
Assumptionis Mariae.
Decollationis Iohannis.
Natiuitatis Mariae.
Michaelis.
Omnium sanctorum.
Sancti Martini.
Dedicationis Ecclesiae.

*At uero Reformationis liber paucorum dierum festorum præter do
minicos meminit. Imo ordinat ut diebus apostolorum (festo tantum Petri
& Pauli excepto) ab operibus non longius q̄ ad finitum sermonem cesser
tur. Postea permittit unicuiq; laborare curareq; negotia sua. Folio 124.*

*Sed hoc mirum, quod inter alia festa omittuntur Assumptionis &
Natiuitatis Mariae: quum tamen festum Assumptionis ante tempo
ra Hieronymi & Augustini in Ecclesia Catholica solenniter celebra
rentur: quod antiquæ homiliae & sermones deisdē festis probant.*

*Nicephorus Græcus scriptor festum illud ^{ἡμετέριον} ^{ἡμέραν} appellat, hoc
est, gratiosæ uirginis profectionem. nimirum e mundo ad superos.
Vnde Theodorus Cyrus scripsit de hac festiuitate Tetrastichon in
dormitionem ^{θεοτόκου}.*

*Si æquum est solennem agere diem Natalitium Iohannis Baptis
tæ, qui tantū minister, nuncius & præcursor fuit Christi: Quanto
æquius celebremus diem natalitiū sanctissimæ uirginis Mariae, quā
Deus ab æterno in sanctissimā & immaculatissimā matrē unigeniti
filij sui dñi & Dei nostri præordinauit? Æquum esse censemur ut di
es illos quibus apostoli ab hoc seculo migrauerunt festos agamus:
Quanto uero amplius diem illum quo nunquam satis laudata uirgo
Maria secundum carnem obdormiuit, & haud dubium uel spiritus
eius super omnes choros angelorum exaltatus est, celebremus?*

Iam

DE DELECTV CIBORVM. XCVI

Iam singulorum apostolorum dies ante Syricij antiqui illius Pa-
pæ tempora solenni cultu celebrabantur. De festo sancti Laurentij
inuenitur apud beatum Augustinum super Iohannem tractatu 17.
Reperitur quoq; præcipue apud Basilium, Chrysostomum, Cypria-
num, Augustinum & alios patres, atq; etiã in Concilijs generalibus,
quod in singulis quibusque locis, ubi sancti martyres per martyriũ
gloriosè triumpharunt, aut ubi eorum seruantur corpora, debeant
festa eorundem celebrari. Iam an liceat clementiss. principi nostro
aduersus uniuersalem hanc ordinationẽ soli, nouam erigere, pruden-
ter expendendum arbitramur.

*Ad hæc liber dicit, nos de nullo apostolorum aliquid certi habere ama-
plius, q̃ in Euangelijs, Actis apostolorum, & proprijs eorum scriptis re-
periatur. Folio 124. facie 1. Quod certe derogat authoritati & fidei
dei plurimorum uetustissimorum patrum, & fide dignis Ecclesiasti-
carum rerum historiographis, Eusebio præsertim.*

DE IEIUNIO ET DELE- ctu ciborum.

Quid præterea liber tradat de præcepto aut uoluntario ie-
iunio, de Quadragesima & delectu ciborum, iam supra in-
dicauimus. Tantum de Quadragesima quomodo olim ob-
seruata sit, & nunc debeat obseruari, Vide Theophilum Alexandri-
num libro 1. Paschali. & libro 3. ubi clare inueniẽs illo etiam tempo-
re carnibus uesci non licuisse. Hunc librum beatus Hieronymus tra-
stulit in linguam Latinam: Non decet (inquit) ieiunantes tempore
agonis & prælij carnibus uesci. &c. Inuehitur in eos qui clausis ostijs
occulte carnibus uescebantur & uinum bibebant. Quin & antiqui
ueri Christiani extra Quadragesimam toto fere uite tempore, ultro
& iniussi a carnibus abstinerunt. Vide Euseb. lib. 5. Eccle. historiæ
cap. 1. ubi refert Blandinam martyrem inter tormenta pro Christia-
norum innocentia exclamasse: Multum erratis o uiri, quod putatis
infantum uisceribus uesci eos, qui ne mutorum quidem animalium
carnibus utuntur.

*De obseruatione
Quadragesimæ a
pud ueteres.*

DE ARCVLA PAVPERVM.

Liber uult ut passim Arcule statuantur, quibus imponatur quic-
quid Fraternitates in penu seu ærario communi habent. Folio 127.
Iam quicquid fere Fraternitates habent, eo destinatum
est, ut defunctorum pie & sancte habeatur memoria apud altare Do-
mini. Vnde sicut Augustinus ait, salutare sacrificium dispensatur.
An

DE SCHOLIS.

An uero liceat clementissimo domino nostro hæc alio conuertere, quæ quo ultima testatorum uoluntate destinata sunt, prudenter expendendū.

DE SCHOLIS.

Vod deinde in libro Reforma. de Pedagogio Scholasticō, & academia Bonnæ instituenda mouetur, triplicem ob causam nobis admodum graue est.

Primum ob id, quod ibi dicitur in ijs Scholis tradendam doctrinam, quæ in his quæ Religionis Christianæ sunt, doctrinæ huius libri consonet, Propterea quod eadem nihil sit aliud, quam uerus Ecclesiæ Catholicæ Christi sensus. Secundo, quod libelli quidam illis nominatim descripti, debeant adolescentibus prælegi.

Quos certe in his quæ Religionem nostram concernunt, habemus non immerito suspectos, ut quibus plurima insint, a Catholica doctrina dissonantia, & ijs quæ supra tradidimus, probauimusque, plane contraria.

Ac tertio, quod liber ille dicat clementissimum principem nostrum, præceptoribus & famulis eius, uelle uicarias aliquot & præbendas pro stipendio assignare. Folio 128. facie 2. Academiam quoque Bonnæ ita demum utiliter institui & conseruari, si non tantum legentes stipendia sua, uerum etiam pauperes aliquot adolescentes uictum habeant, atque in hunc usum monasterium aliquod conuertatur, quibus alioqui etiam nunc abutatur, quod in plerisque Monasterijs uix quinque aut sex agant, nemini utiles, & magnas fundationes, dotes, gratis profligentes, ut idcirco decreuerit sua clementia intendere, efficereque, quo hæc mutantur. Folio 133. facie 2.

Iam uero non licet altari cuiuspiam operiendo nudare alterum. Sicut beatus Apostolus dicit: Non faciamus mala, ut eueniant bona. Nec licet item de alieno largitiones facere.

Quo uero Concilium istud de extinguendis uicarijs, præbendis & Monasterijs, pro sustentatione præceptorum, famulorum ac discipulorum, non adeo indecens uideatur, authores libri clementissimi. principi nostro suggesserunt, Collegia olim fuisse Scholas, ac postea dotata, atque ita in Collegia paulatim succreuisse, uerum cum hoc male nunc cesserit, necessitatē postulare, ut Scholæ erigantur & foveantur. Folio 131. facie 1.

Atqui

Atqui hæc persuasio non est conformis ueritati. Eusebius in Ecclesiastica historia, in multis locis habet, qd Collegia ab Apostolorum tempore fuerint domus orationum siue dominica appellata, libro 8. cap. 1. & libro 9. capite 10. in Epistola Maximini pro Christianis. *Et indubitatum est sicut beatus Rhenanus in Euseb. annotauit, quod olim Christiani Ecclesias & Collegia, quæ ad honorem Christi domini nostri erectæ erant, uocaruntq; dominica, ob id potissimum ædificauerint, quo populus ibidem, orationis, prædicationis, & administrationis Sacramentorum causa conueniret. Germanos q; a uoce Latina (Dominicum) nomen, quo Cathedrales Ecclesias contractis quatuor sillabis in unâ, ein Dhom uocant, & Canonicos Dhomherren, mutuasse. Quanquam uerum est, quod iuxta huiusmodi Collegia erectæ fuerint olim Scholæ, quibus qui præficerentur, officium doctoris (de quo Paulus ad Ephe. 4) obibant. Sicut Euseb. testatur libro 5. cap. 10. Modo appellantur Scholastici. Quanquam prohdolor officio suo, non ita hac tempestate satisfaciant.

*Verba legis quam tulit Maximinus pro Christianis: Sed et orationis domus. i. dñica sua, ut instauraret pro uoluntate sua prætissimus. Sane quo in oibus cum mulatio habeatur hæc nostra largitio, etiã illud hæc lege sancimus, ut si quæ domus, agri, uel quælibet pda ex Christi anorū bonis, ante hac parentū nostrorū præceptis ad fisci ius fuerant sociata, si qua etiã ibi ab aliquo cõpetita sunt, uel si qua sunt distracta, aut dono in aliam quem conlata, hæc oia in antiquum ius Christianorū præcipimus reuocari, dominiq; proprijs uniuersa restitui, &c.

Si Collegia Scholæ tantum fuissent, uetus Ecclesia non ordinasset per singulis officijs, quæ a Paulo ad Ephes. enumerantur, exercendis peculiare ministerium, Sicut beatus Ambrosius factum fuisse testatur: sed officio tantum doctoris dedisset successores. Iam autem uetus Ecclesia in Ecclesijs maioribus ordinauit Episcopos in locum Apostolorum. In locum uero Prophetarum, Presbyteros, Canonicos, qui sacræ scripturæ mysteria inquirerent & exponerent: Habuit & alios uiros, nullis certis Ecclesijs alligatos, qui Euangelistarum munere fungerentur, & prædicarent uerbum Dei ubiuis. De quo uide Eusebium libro iam dicto 5. capite 10. Quod quidem officium rursus erigere aggressi sunt, Sancti patres Dominicus & Franciscus. Habet denique & Pastores, gregibus quibusdam quos pascant, sicut olim, addictos. Preter hos autem omnes, fuerunt doctores, quales modo Scholastici esse deberent.

Nemo melius, quid initio fuerint Collegia, & ad quid præcipue ædificata, describit, imperatore Iustiniano, in Nouel. constitut. ut determinatus sit numerus Clericorum Maioris Ecclesiæ, neque non sanctissimarum Ecclesiarum, &c. Vbi refert in Regia urbe Constantinopoli, principio solum sacrosanctam Ecclesiam Maiorem fuisse, ac deinde constructas Ecclesias posteriores gloriosæ uirginis genitricis Mariæ, Sanctæ Helenæ, &c. In quibus Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Lectores, Cantores, & Ostiarij, suum quisque munus ad exercenda pietatis officia obirent. Contrahit Clerum Ecclesiæ maioris, qui plu-

a rimus

DE SCHOLIS.

rimus erat, in certum numerū ut essent deinceps Presbyteri tantū sexaginta, Diaconi centum, Subdiaconi nonaginta, Centum & decem Lectores, Cantores uiginti quinque, & Ostiarij centum. Quibus omnibus de uitæ necessarijs ad honestatem prospectū erat. In calce uero eius constitutionis ait, non minus sibi sacrosanctarum Ecclesiarum commoda, curæ esse, quam ipsam uitam.

Scholæ apud Collegia.

Similia reperis sub titulo, Quomodo oporteat Episcopos & cæteros Clericos ad ordinationem perducī. & de expensis Ecclesiarū, constitutione 6. Item sub titulo de Ecclesiasticis diuersis, capitulis, constitutione 123. legis, neminem de Ecclesiæ bonis uixisse, nisi fuisset ab Episcopo ordinatus, ad aliquod prædictorum ministeriorū. Quod ipsum & ueteres Canones Latinæ Ecclesiæ testantur, can. futuram Ecclesiam 12. quæstione pri. ubi dicitur: A tempore Constantini uiri Religiosi, nō solum possessiones & prædia quæ possidebant, sed etiam semetipsos domino consecrarunt, ædificantes Basilicas in suis fundis, in honorem sanctorū Martyrum per ciuitates ac Monasteria innumera, in quibus cœtus dñō seruientium cōueniret. Et quod præter Ecclesiastica ministeria (quarū gratia Collegia potissimū fundata sunt) fuerunt etiā apud ea Scholæ, in quibus adulescentia institueretur, quæ probatissimo Seniori, quem & magistrum doctrinæ & testem uitæ habebat, committebatur. Habes in can. omnis etas, ead. quæstione & causa, e Concilio Toletano excerpto, ubi etiam indicatur, eam solam iuuentutem Ecclesiarum expensis olim educatam & institutam, quæ Ecclesiasticis ministris mancipata erat.

Qui hanc ueteris Ecclesiæ successionem & traditionem habet cognitam, ei mos & ordo Ecclesiæ nostræ Metropolitanæ, quæ scholam Theologicam, & Pedagogium quoque sibi cohærentia habet, aliorūq; Collegiorum, quæ omnia (ut est Colonia tam primarij quam secundarij Cleri mos & ordo) Scholas suas iuxta se habent, non usque adeo improbabitur. Tantum si annuente Deo omnia officia & ministeria, sicut optime instituta sunt, recte obseruarentur. Atq; huc merito inuigilandum esset, quæ haud dubium foret omnium optima Reformatio.

DE COELIBATV SACERDOTVM.

Celibes ad sacerdotiū uocati non poterant olim ducere uxores.

D hæc, quamuis negari non possit ab Apostolorum tempore, tam in Ecclesia Græcorum quam Latinorum, omnibus, qui in Celibatu existentes, se in Sacerdotium cotulissent, prohibitum fuisse postea ducere uxore, sicut Canō Apostolo

DE COELIBATV SACERDOT. XCVIII.

Apostolorum decimus clare testatur, qui ita habet: Ex his qui coelibes in Clerum peruenerunt, iubemus ut Lectores tantum, & Cantores si uelint nuptias contrahant, &c. Quod ex alijs quoque Patribus uetustissimis, & Concilijs latius demonstrari posset. Et ne unum quidem omnino exemplum adferri queat aliter unquam Ecclesia Catholica consentiente factum.

Quamuis item nunquam additum sit, & apud Græcos quidem ullū ad Sacerdotium assumptum, qui duas uxores habuisset, sicut Tertullianus ad uxorem ait: Apostolus non finit digamos præsidere. Quod, ut dicit Augustinus libro de bono Coniugali, cap. decimo octauo, acutius intellexerunt, qui nec eum qui Catechumenus, uel paganus, habuerit alterā ordinādū esse censuerūt. Agit enim hic nō de eo, num sit p̄t̄m alteram ducere uxorem, sed quid Ordinis Sacramēto congruat. Nā quāuis in baptismo omnia peccata dimittantur, licet etiam qui duas, alteram post alteram habuit uxores, non peccasset, Ius tamē Ordinationis Ecclesiasticæ amisit. Quod quidem ius, & si non ad hæc exigatur, ut si qs Christianus, requiritur tamen ad hoc, ut Ordinationis Ecclesiasticæ signum accipiat. De quo uide eundem Augustinum ex Apostolo Paulo strennue differentem, & hæc demonstrantem.

Non assumebantur ad Sacerdotium qui duas uxores habuerunt.

QVID REFORMATIONIS prætensa liber contra Catholicā hanc doctrinā ausit.

Nihilominus tamen clementiss. dominus noster in Reformatione illa, ijs qui Sacerdotio initiati sunt, potestatem facit ducendi uxores. Folio 134. facie secunda.

Constat in Ecclesia Græcorum maritum quidem, sed qui uirginem unam tantum uxorem duxisset, ad ministerium Ecclesiæ uocatum fuisse. Id quod & Latina Ecclesia olim etiam fecit: nunquam tamē Ecclesia Græca alicui permisit, post assumptum Sacerdotium uxorem ducere, & in ministerio nihilominus permanere. Tantum abest, ut priore defuncta, transitum concesserit ad nuptias secundas. Sed & Latina Ecclesia longe etiam ante beati Ambrosij tempora, his, qui in coniugio ad Sacerdotium assumebantur, cum eorum & uxorum suarum consensu ac uoluntate, legem talem innexuit, ut in Sacerdotio deinceps coniugali toro abstinerent. Sicut beatus Ambrosius in Epistola pri. ad Timoth. capite tertio nobis indicat, ubi illis Pauli uerbis, Si filios bene gubernauerint, &cæt. explicatis, addit: Sed de cætero ab usu foeminæ se cohibeant,

a ij beant,

DE COELIBATV SACERDOT.

Amb. quotidie obtulit, ut testatur epist. 33. ad Marcellinā sororem, lib. 5. Pro quibus ego, inquit, quotidie instauro sacrificium.

beant. Veteribus enim idcirco concessum est Leuitis & Sacerdotibus, uxores ad usum habere, quia multum tempus ocio uacabant. Nunc autem omnes a conuentu scemine abstinere debent, quia necesse est eos quotidie praesto esse in Ecclesia Dei, nec habere dilationem, ut post conuentum legitime purificentur, sicut ueteres. Omni enim hebdomada offerendum est, etiam si non quotidie, peregrinis, incolis tamen uel bis in hebdomada. Et non desunt qui prope quotidie baptizentur. Si enim plebis hominibus orationis causa ad tempus abstinere se precipit, ut uacent orationi, quanto magis Leuitis & Sacerdotibus? quos die noctuque pro plebe sibi commissa oportet orare. Mundiores ergo debent esse ceteris, quia actores Dei sunt. Haftenus Ambrosius.

Imo etiam Graecorum Ecclesia ibi praesertim, ubi Canonum obseruationi indulgebatur, ita seruauit: quod testatur Epiphanius contra haereses libro 2. tomo pri. in Catharis: Reuera (inquit) non suscipit sancta Dei praedicatio, post Christi aduentum eos, quia nuptijs, mortua ipsorum uxore, secundis nuptijs coniuncti sunt, propter excellentem Sacerdotij honorem & dignitatem. Et haec certo, sancta Dei Ecclesia cum syncretitate obseruat. Sed aphuc uiuentem & liberos gignentem, unius uxoris uirum non suscipit, sed eum qui se ab una continuit, aut in uirginitate uixit. Diaconum, & Presbyterum, & Episcopum, & Hypodiaconum, maxime ubi synceri sunt Canones Ecclesiastici, &c. Haftenus ille.

Vtrum iam clementiss. domino nostro permissum sit, uniuersalem & ab Apostolorum tempore receptam in Catholica Ecclesia traditionem hanc, praesertim, ut qui coelibes in Sacerdotium assumpti sunt, non ducant deinde uxores. Similiter, ut qui duas, unam post alteram uxores habuerunt, in Sacerdotio non admittantur, abrogare; bene & prudenter expendendum, maxime cum Sacerdotes in ordinatioe sua promittant se uelle ad instituta sacrorum Canonum uiuere, de quo uoto paulo post latius dicetur.

Manifeste agit Sacerdos contra scripturam, qui defunctae uxore sua ducit secundam.

Praeterea inficiari nemo potest Apostolum Paulum luculenter & expresse praecipisse, ne ad Ecclesiae ministerium assumeretur, qui duas habuisset uxores, quatenus ei qui iam Sacerdotium adeptus est, liceat duas, unam post alteram ducere uxores? Beatus Chrysost. (ut Patres reliquos breuitatis causa praetereamus) in caput 1. Epistolae ad Titum, ita ait: Castigat Apostolus hoc ipso etiam impudicos, dum non eos permittit post secundas nuptias ad Ecclesiae regimen, dignitatemque pastoris assumi. Nam

Nam qui defunctæ uxori suæ benevolentiam nullam seruasse depræhenditur: quo pacto hic Ecclesiæ præceptor esse optimus poterit? Immo quibus criminibus non subiicietur indies? Nostis enim profecto omnes, quod etsi per leges secundæ nuptiæ permittuntur, multis tamen ea res accusationibus patet. Nullam ergo occasionem præbere subiectis Præfulem uult. Quocirca hic ante omnia posuit, Si quis est sine crimine, hoc est: Si uita illius omnis immunis a culpa, si mores eius nemo carpere potuit.

DE REFORMATIONE ET restitutione Collegiorum.

Hic orditur liber ille nouas ordinare constitutiones de Collegijs, quæ non solum sunt nouitium quoddam & humanum commentum, absque omni scripturæ sacræ fundamento: sed & antiquis canonibus, foundationibus & institutionibus Metropolitanæ, & aliarum ecclesiarum, plane compugnant. Præter unum istud quod initio liber dicit, *Si ad integrum debent personæ Collegiorum Reformari, oportebit ut omnes Collegiorum Præpositi, & quotquot eorum sunt membra, nempe sacerdotes, diaconi, subdiaconi, canonici, uicarij, denique & omnes Clerici, ad formam redeant & modum, quem canones nominibus istis & ministerijs præscribunt. Folio 136. facie 2.*

Hoc certe uerissimum & indubitatum est. Utinam autem concedat Deus, ut talis aliqua Reformatio qualem canones exigunt, a Capite ad infima usque membra, ordinate, & quomodo fieri decet, quaratur & instituat. Hac enim constituta, quisquis deprehenderetur tunc aut ineptus, aut ad officium quod sibi incumbit peragendum non satis uoluntarius, merito officio suo deponeretur, aut saltem Ecclesiasticis bonis non frueretur. Verum in locum eius alij idonei & ad ministeria subeunda prompti, assumerentur. Quemadmodum non antiquis modo, sed & recentibus ultimisque canonibus constitutum est, c. super inordinata. de præbend. & dignita. item ca. quia nonnulli. & quia relatum. de clericis non resident.

Optima ad reformationem uia

Quod autem liber ille consequenter exigit, ut Capitulum Metropolitanum in his quæ ad doctrinam, Missas, sacramentorum administrationem, aliasque Ecclesiæ ministeria & caeremonias pertinent, non aliter se gerat quam præscribit liber iste Folio 137.

DE REFORMAT. COLLEG.

Hoc uero priori dicto ex diametro aduersatur, Canones enim sacri multipliciter condemnant ea quæ in libro pretenſæ illius Reformationis traduntur: nec ullo ferunt pacto sacramentorum administrationem qualem liber ille exigat, multoq; aliter loquuntur de ministris illis Ecclesiasticis & cæremoniis, q̃ liber, uti iam supra copiose demonstratum est.

Quod aut lib. uult ut Presbyteri Canonici oēs ad curā animarū, prædicationē, & sacramentorū administrationē, similiter Diaconi & Subdiaconi ad dispensationem Eleemosynarum se conferant. Folio 136. f. 2.
Rursus canonibus sacris non satis quadrat: Secundum canones enim ueteres, ad Episcopum ipsum pertinet prædicare & sacramenta porrigere. Quinetiam antiquis canonibus constitutum est, ne qui presbyterorum populum doceant, hortentur, benedicant, cum precatione (Dominus uobiscum) in Ecclesia saluent, baptizent, confirment, corpus porrigant & sanguinem Domini, poenitentiam imponant, reconcilientue poenitentes, Episcopo presente. Omne enim istud esse Episcopi, & ad episcopale officium pertinere. Si tamen necessaria aliqua Ecclesiæ causa auocante, nequeat ipse interesse, licebit presbyteris: non aliter tamen nisi speciatiim & expresse Episcopus mandauerit ministerio perfungi. Quod si de proprio presbyterorum Canonicoꝝ officio loquendum sit, scimus presbyterorū Cathedraliū Ecclesiarū præcipuū fuisse officiū quondā, ut sacras scripturas diligenter peruestigarent, & in Synodis una cum Episcopo, quomodo scriptura sacra (dissentione aliqua dogmatum incidente) intelligi debeat, explicarent. Et alias etiam cum Episcopo in causis Synodaliibus uelut assessores decernere solebant. Vide Hieronymum ad Nepotianum, cuius uerba narrantur in c. Esto. 95. distinct. Item ad Rusticum Monachum. & c. Ecclesia. 16. quæst. 1.

Presbyteri uero minorum Ecclesiarum, aut scripturas sacras in Collegijs suis professi sunt & docuerunt, aut in eis assiduo exercitio aliter uersati sunt. Sed & Episcopus eorū opa in prædicationibus nonnunquā utebat, quamq̃ non fuerit istud (licet lib. Reformat. eis hoc attribuat) proprium eorum officium. Sicut beatus Ambrosius testatur in caput quartum ad Ephes. Siquidem prædicare fuit proprium munus eius, qui ex ipsis communibus omnium suffragijs in Episcopum fuisset assumptus. Alioqui Beatus Hieronymus, & eius similes multi sancti presbyteri, necessario prædicare debuissent, quod tamen non fecerunt.

In

DE ECCLESIAE EXERCITIIS. C

In prima Clementis epistola legimus, beatum Petrum apostolum Episcopo præcepisse, ut uerbum Dei assidue doceret, nec mundi huius negotiis perplexus teneretur. Ligaret etiam & solueret quos diligenti inquisitione facta ligandos cognosceret aut soluendos. Presbyteris autem ut prospiciant cum primis, ne fornicationes in populo Christiano committantur. Atque ut sint humani & misericordes erga omnes, sint hospitales. Et ut negotia si quæ inter fratres oriantur, dirimant & componant: procurent quoque ne quis iniquis mensuris & ponderibus fraudetur, sicuti antea partim citauimus. Et diaconis ecclesiae ut sint oculi Episcopi, circumlustrantes cum uerecundia actus totius Ecclesiae, perscrutantes si quem uideant uicinum fieri præcipitio, ut hæc referant ad Episcopum, ut talis ab Episcopo commoneri possit. Negligentiores quoque, & eos qui rarius ad audiendum uerbum Dei accedunt, commoneant & hortentur. Sed & eos qui secundum carnem ægrotant, perquirant sollicitè, & plebi indicent de his, ac quæ necessaria sunt præbeant eis, cum Episcopi scientia: quod tamen etiam si clam fecerint, non peccabunt. De peregrinis quoque similiter refovendis Episcopo suggerant. & cætera his similia quæ ad cultum Ecclesiae & disciplinam eius pertinet, Diaconis sint curæ. Talia Clemens.

Fatemur Diaconos a sanctis apostolis in exordio Ecclesiae designatos ad dispensandum esculenta seu uictum Ecclesiae ministris, uicis & pauperibus. Statim uero post apostolorum tempora, fidelium numero crescente, Diaconorum officium huc etiam conuersum est, ut assidue Episcopis adessent, præcipue in officiis diuinis, quo ei in altaris sacrificio ministrarent.

Inde est quod legimus in historia beati Laurentii, eum dixisse ad beatum Sixtum, qui ad crucis martyrium ducebatur: Quo progredieris sine filio pater? Quo sacerdos sancte sine Diacono properas? Tu nunquam sine Diacono sacrificium offerre consueueras: Quid ergo in me displicuit paternitati tuæ? Nunquid degenerem me probasti? Experire certo utrum idoneum Diaconum elegeris, cui commisisti Dominici corporis & sanguinis dispensationem. Idem Prudentius in hymno indicat, ubi ita canit:

Hic primus e septem uiris
Qui stant ad aram proximi
Leuita, sublimis gradu,
Et cæteris præstantior.

Quod

DE RFORMAT. COLLEG.

Quod liber Reformationis urget dictū illud Hieronymi ad Heliodorum, Clerici pascunt gregem Christi, ego, utpote Monachus, pascor. Folio 136. facie 2. Non competit in Monachos huius temporis. Scimus Monachos ad tempora usq; Eusebii, Zozimi & Siricii, Monachos tantum, & non Clericos fuisse. Postea uero in Cenobijs alij in Presbyteros, alij in omnium ordinum Clericos ordinati sunt. ut patet in canone Hinc est etiam, 16. q. 1. Alioqui beatus pater Benedictus in Regula sua non precepisset, ut Abbas fratribus suis daret benedictionem: cum hoc ad sacerdotes pertineat. Nec item Abbati lectionem Euangelij dicendam cum Collecta imposuisset: cum & hoc sit presbyterorum.

Item uult liber ut Capitulum Metropolitanum Ecclesijs Parrochia libus eidem Capitulo incorporatis, præficiat Pastores idoneos, qui uerbum Dei prædicent: quibus & de rebus necessarijs, ad competentiam provideat. Quod sane æquum foret & dignum.

Vt uero efficiant quo in talibus Parrochijs omnia lingua Teutonica peragantur, secundum Reformationis istius uoluntatem. Folio 137. Non est eorum, nec facere possunt, propter causas prædictas.

Similiter ut præter impensas in Pastores idoneos erogandos, erigant etiam scholas in omnibus Parrochialibus suis Ecclesijs, Pædagogos quosque stipendijs conducant, præter ueterem consuetudinem, atq; ad hoc faciendum, uicarias aliquot extinguant, sicut folio 137. facie 2. exigitur.

Partim graue esset, partim etiam illicitum. Graue quidem propterea, qd nunquam auditum sit unumquencq; Pastorem suis impensis debere in parochia sua erigere scholam. Illicitum autem, propter extinctionem Vicariæ. Verus & canonicum dictum est, Non esse dis cooperiendum unum altare ut aliud cooperiatur. Vicarij habent institutiones suas, debentq; in Ecclesijs ad quas ordinati sunt Canonis & Clericis primarijs in ministerio diuino opem ferre. ac uices eorum cantando, legendo, & similibus officijs supplere. Faxit autem Deus ut ad hoc suum munus adigantur. Sicubi uero necessariæ sunt scholæ, erigi debent sine damno aliarum Ecclesiarum, ab ijs quibus hoc incumbit.

Sectarij uociferantur de Scholarum reformatione, cum eas destruant.

Ante Sectariorum irruptionem erat inuenire apud Collegia scholas decem, ubi nunc uix una reperitur: nec audiebatur eo tempore de alimentis & Scholarium educatione quærela.

Neque item quod in libro Reformationis de octo præbendis sacerdos talibus instituitur, bene habere potest: Vt quod duæ præbendæ assignari debeant

DE ECCLESIAE EXERCITIIS. CI

debeant prædicatibus duobus, qui choro non alligentur. Folio 137. & 139 facie prima. Duæ item Presbyteris duobus, (neq; enim uult liber Reformationis ut presbyteri Canonici deinceps ad Missarum multitudinem sicut hætenus factum est obligentur) ad hoc ordinandis, ut diebus Dominicis & festis maioribus Missæ celebrent officium, sacramentaq; dispensent. Ac duæ duobus alijs presbyteris, qui in scholis debeant docere. Reliquæ uero duæ cedant duobus legum Doctoribus, qui Collegio ipsi consilio adsint, negotiaq; eius temporalia expediant. Folio 138.

Talis enim ordinatio non modo foundationi Metropolitanæ Collegij, & consuetudini antiquæ, uerum etiam sacris canonibus contrahitur. Quod si omnino necessarium uideatur, ut prædicationis officium ab Episcopo ad presbyteros Canonicos transferatur, magis conueniet ut singuli hebdomadatim suo quisq; ordine prædicet, simulq; Missæ officium celebrent: quo æqualiter omnes choro atq; diuinis astringantur.

Apud Metropolitanam ecclesiam schola iam extat: curadum tantum est, quo præbendæ ordinariæ legentibus destinatae, nullis alijs conferantur q̃ professoribus & docere uolentibus: aut ut fundetur pro legentibus stipendium. Habeatur Syndicus qui non sit Capitularis, sicut hætenus factum, atq; is secularia Capituli negotia curet, quo Presbyteri Canonici suum munus, quod solum curare merito deberent, tanto melius obire ualeant.

Item Metropolitana Ecclesiæ Præposito imponitur, ut intendentiâ habeat ad Ecclesias & Scholas, bonaq; tam Ecclesiæ q̃ quæ Scholis destinata sunt pro necessitate administret. Folio 137. facie secunda.

Iam uero ad Præpositum non proprie pertinet respicere in scholas: cum hoc sit Scholastici. Administratio quoq; bonorum Capitularium, nequit siue Metropolitanæ Præposito, siue Præpositis alijs rursus permitti. Ante hac enim male cessit. Quamobrem clementiss. Principis nostri antecessores, magno labore Præpositos a capitulis hac in re separarunt. Nec ratio admittit, ut quæ iuramentis, pactis, & obligationibus confirmata sunt, tam leuiter dissoluantur.

Decano uero eiusdem Metropolitanæ Ecclesiæ committitur, ut diligenter prospiciat, quo omnia secundum illius libri ordinationem peragantur. Folio 137. fa. 2. & fol. seq. Verum in hoc ei non parebitur.

Item ut prospiciat quo concionatores optimi designentur &c.

Quod potius ad Episcopale officium pertinet. Decanus enim Me-

b tropolita

DE ECCLESIAE EXERCITIIS.

metropolitanus, proprie Archipresbyter est ciuitatis. Quod uero sit ipsius officium, canones demonstrant.

Missæ privatae uicariorum in uniuersum abrogantur. Folio 138. fa. 2. Item liber causatur Vicariorum multitudinem, quæ ubi ordinatio libri ad effectum pertingeret, nullo usui sit profutura: adeoque uult, ut Vicariorum pars sinatur paulatim emori: quo census eorum utilioribus rebus accommodetur. Folio 138. fa. 2. Verum istud non est in clementiss. Principis nostri potestate. Causa uero quare hoc suadeant datur hæc, quod ad nihil aliud commodent præcipue, quàm ad cantandum & legendum.

At uero, neque malum, neque contemnendum officium esset, si attente assidueque laudes diuinæ cantarentur, & precibus in Ecclesia Deo supplicaretur. Ante annos mille Constantinopoli in una ecclesia plures quàm centum Clerici ad hoc tantum officium ordinati & dotati fuerunt, sicut Iustinianus Imperator, uti diximus, in Nouellis testatur.

Iterum permittitur in libro Deformationis, Canonicis & Collegiorum membris uxores ducere, & nihilominus in Collegijs manere, præbendisque tota uita frui. Folio 138. facie 2. & seq. Hoc quomodo conquidret canonibus sacris aut canonicali instituto, facillime dispicitur. Vult denique liber ut eodem sicut in Metropolitana ecclesia modo seruatur etiam apud sanctum Gereonem, & in alijs quoque Collegijs ad eundem fere modum. Folio 149. fac. 1.

Verum Collegia per hoc querentur se grauari: nec ullo pacto cõsentient.

Item ut cætera Collegia minora in duos ordines partiantur, ita nimis rum ut pars una sit Nobilium tantummodo: pars altera e ciuibus assumatur. Fol. 139. facie. 1.

*Offa ad Nobilitatē
& Ciuēs capiendos,*

Sed neque hoc cõsistere potest. Textus enim Iuris, ad normam scripturæ sacræ deliniatus, ita habet: Nos igitur attendentes, quod non generis, sed uirtutis nobilitas, uitæque honestas, gratum Deo faciunt & idoneum seruitorem. Ad cuius regimen non multos secundum carnem nobiles & potentes elegit, sed ignobiles & pauperes: eo, quod non est personarum acceptio apud ipsum. Et uix ad culmina dignitatum, nedum ad præbendas uiri eminentis scientiæ ualeant reperiri, exceptionem huiusmodi (nempe quod cui prouisum erat, non fuerat carne nobilis) non duximus admittendam. ca. uenerabilis. de præb. & dignitatib. Quod tamen nolumus de Collegijs pro Nobilibus fundatis & dotatis accipi: Quæ æquum est ut eis permaneant, secundum priuilegia legitime obtenta, & libertates ipsorum.

Præ

Præterea exigit liber conscriptionem omnium quæ in thesauris ecclesiarum seruantur, utq; sine clementissimi Domini nostri & Ordinum patriæ deputatione, non debeant ab ecclesijs alienari. Folio 139. & seq.

At ista æstimatur nouatio quædam. Hactenus Ordines patriæ ecclesiarum thesauris se non immiscuerunt.

Postremo uult liber, ut annus quem Residentiæ appellant secundū qualitatem siue cōmoditatem uniuscuiusq; loci & personæ moderationem accipiat, relaxeturq;. Folio 139. facie 2.

Quod sane magnam dissolutionem pareret, efficeretq;, ut pauci admodum in Collegijs inuenirentur, qui officij sui rationem haberent, aut forte quale sit intelligerent. quod nemo possit in Ecclesia rite gerere, quod non prius longa exercitatione, & diutinæ disciplinæ assuefactione didicerit. Nec in Collegijs aliud statui potest, q̃ ut cæteris paribus omnes ad paria onera alligentur.

DE PROPOSITA FORMA RE- nouandi Monasteria, tam uirorum q̃ fceminarum.

Vb hoc titulo exigit liber ut Monasteria in doctrina, caeremonijs & ordinationibus se libro illi conformant. Ecclesias quoq; parrochiales incorporatas & scholas, secundum libri formam instituant. Folio 140. fa. 1.

Item clementiss. dominus noster uendicat sibi potestatem, præficiendi Ecclesiarum parrochialium ministerio, quotquot in Monasterijs ad prædicandum aut regendum parrochias fuerint idonei; Et uult ut qui in Monasteria assumuntur, polliceantur se uel le sponte acquiescere, si quando ad Ecclesiarum aut alia ministeria necessaria requirantur. Folio 140. facie 1.

Verum ad hæc opus foret magna discretionem. Sed & pars altera canonibus antiquis & patrum sanctorum doctrinæ non consonat. Vide Hieronymum ad Heliodorum. Cōcilium Chalcedonen. iubet Monachis quieti operā dare, obseruare ieiunia & orationes, in locis quibus semel se Deo deuouerint permanentes: & neq; communicare Ecclesiasticis neq; secularibus negocijs: nisi forte iubeantur propter urgentes necessitates ab ipsius ciuitatis Episcopo. c. qui uere 16 quæst. 1. Item beatus Augustinus ad Eudoxiū: Exhortamur uos fratres (inquit) ut si qua opera uestra mater Ecclesia desiderauerit, nec elatione auida suscipiatis, nec blandiente desidia respuatis. Et habetur c. uos autem, eadem quæst. & causa.

b ij Nec

DE C O E N O B I I S.

Nec debent item Monachi ad officium clericatus, nisi eis testimonium Abbas suus dederit, ordinari. Si enim necesse fuerit Clericum de Monachis ordinari, cum consensu & uoluntate Abbatis, præsumat Episcopus. Quemadmodum in Agateñ. Ilerdeñ. & Tarraconen. Concilijs sancitum est. & habetur in c. Monach. & c. cum pro utilitate. & c. seq. 16. quæst. 1. Debent autem tales Monachi, ubi ad Clericus ordines peruenerint, non discedere a priori proposito. c. de Monachis, eadem quæst. & causa. At Monachi Apostatae Cœnobiorum suorum desertores, nullo pacto ad Ecclesiarum ministeria sunt assumendi. Sicut beatus pater Augustinus ad Aurelium ait: Si desertores Monasteriorum ad militiam clericatus eligantur, uia datur seruis Domini, ut se putent erigi ad aliquid melius: cum facti fuerint deteriores. Etenim ipsis facilius lapsus, & ordini Clericorum fit indignissima iniuria: Cum ex his qui in Monasterio permanent, non nisi probatiores atque meliores in Clerum assumere soleamus & c. c. can. legi epistolam, eadem quæst. & causa.

DE VOTIS MONASTICIS.

Chrys. hom. 21. ad Theodorum monachum, dicit nuptias monachorum esse peiores adulterio.

Liber iste Reformationis consultum putat, ut qui se manciant Cœnobijs, uotis Monasticis, quæ substantialia uocantur, non alligentur deinceps, sed ab ipsis liberentur. Folio 140. facie 1.

Asserit item clementiss. dominum causam non uidere, cur remorari debeat, aut uetare eos qui in monasterijs agunt, comperiunturque ad parrochiarum ministeria inepti, aut donum monastice uiuendi non habere, aut alioqui ad hoc uitæ genus non uoluntarii, quo minus inde decedant: Verum quod in se est, ferre, ut iidem (si uelint amici eos honeste fouere, aut Matrimonio iungere) uotis liberati, e Monasterijs cum subsidio aliquo dotatio dimittantur, transferantque se ad uitam Christianam communem illam: Eos autem qui uoluerint in Monasterijs permanere, necessaria uitæ sustentatione debere contentos esse. Folio 140.

Vtendum Monasterijs deinceps ad conseruationem studiorum honestarumque personarum educationem. Assumendos quoque in Monasteria tam exiguo numero Monachos, ut de annuo censu aliquid exundet: quo hi qui inopia obstante Matrimonio iungi non possunt, inde quasi dote quædam inuentur. Folio 140. facie 2.

lam

Iam omne istud partim sacrae scripturae, partim Concilijs antiquis. In uniuersum autem omnium Catholicorum Patrum doctrinae, delataeque ad nos Apostolorum traditioni prorsus aduersatur.

Primum enim ex scripturis sacris antea probatum est, uota castitatis seu coelibatus, obedientiae item & paupertatis uoluntariae, hoc est, omnis proprii abdicationem, quae uota substantialia appellantur (dum tamen rebus perpensis deliberato consilio, uoluntarie fiant, ad hoc quo liberius, expeditiusque temporalium rerum minori cura Deo seruiatur) Christiana & pia esse uota. Quae debeant tam mares quam foeminae sub aeternae damnationis iudicio, quod alioqui incident, obseruare. Sicuti, quod ad primum, castitatem nimirum attinet, uerbo illo Christi, Matth. 19. fit manifestum: Sicut Eunuchi qui seipsos castrauerunt propter regnum coelorum. Qui potest capere capere capiat. Deinde ex Apostoli dicto. 1. Corinthiorum septimo: Qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suae uoluntatis, & hoc iudicauit in corde suo, seruare uirginem suam, bene facit. Item 1. Timoth. 5. Adulescentes uiduas deuota. Cum enim luxuriatae fuerint, nubere uolunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.

*De uoto castitatis,
quod sit fundatum in
Euangelio.*

Iam ne quis putet, nouum esse intellectum istum Euangelicae & Apostolicae doctrinae, referimus nos ad ueterem Ecclesiam, omnesque sanctos Patres.

Basiliius ille magnus in eleganti de uirginitate libro, omnia haec dicta de uotis intelligit. Dicit Christum clare & expresse modum indicasse, & formam uotorum illorum. Esaiam quoque, capite 56. praedixisse, quo modo in Christianismo futura exercendaque essent, ubi habet: Haec dicit dominus Eunuchis: Qui custodierint sabbata mea, & elegerint quae ego uolui, & tenuerint foedus meum, dabo eis in domo mea, & in muris meis, locum, & nomen melius a filiis & filiabus, nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit.

Basiliius

Quem locum ibidem prolixè & pulchre explicat, & paulo antea in eas inuehitur, quae uirginitatem domino professe, deinde a carnis uoluptatibus concitatae, scortationis peccatum, nuptiarum nomine uelare uoluit, atque, non ignorat opinor, etiam si ignorantiam similèt, quae sponsi sui dexteram praeteriit, neque huius est sponsa, quem illegitime reliquit,

b iij neque

D E C O E N O B I I S.

neque illius cui seipsam per affectum uiciosum adiunxit uxor reperiri potest.

2. Corinth. 4.

1. Timoth. 5.

Ingens crimen est
violare uirginem
Deo sacratam.

Tunc enim legitime, & secundū diuinas scripturas nuptiæ fiunt, cum non affectus uoluptatis, necessitatem legis, sed legis necessitas, uoluptatem præoccupauerit, sicut fit quando nuptiarum necessitatibus (procreandorum liberorum causa, cogitatione præsumptis, legitima unio consequitur. Vbi autem ab initio domino tantum se consecrare per uirginitatem firmiter proposuerunt, non possunt conscientia bona nuptiæ iniiri, uidelicet, quod carnis affectus non sequatur prius illud propositum, sed ab illo cui deuincta est, trahat animam ad sua uitia. Nam opus quod ratio & lex in animo non præcedit, id ipsum omnino illegitimum a conscientia notatur. Proinde idem ille ex Apostolo ait: Mulier ligata est lege, quam diu uixerit uir ipsius, si uero mortuus fuerit, libera est, ut nubat: non simpliciter, sed solum in domino, quoniam & quæ per mortem uiri libera facta est ad nuptias, non quia libera facta est simpliciter, sed in domino nubere debet. At quæ seipsam domino semel desponsauit, libera non est. (Non enim mortuus est uir eius, ut cui uelit nubere possit) uiuentemq; immortali uiro, adultera appellabitur, quæ mortalem propter affectus carnis, in domini thalamum superinduxit. Nec inconuenienter quis de talibus Apostolicum illud pronunciauerit, quum inordinate se gesserint contra Christum nubere uolunt, habentes iudicium, quia fidem reprobauerunt, non nuptias, sed adulterium sequentes. Nullus igitur seruus ad tantam impietatem stimuletur, ut herilem sponsam contrectet: nullus adeo furiosus sit sacrilegus, ut impollutam sacerdotem petulantibus manibus contingat. Nemo ad tantam dementia deueniat, ut quum tantam poenam sacrilegis impendere uideat, non inanimata ex auri & argenti materia facta uasa, sed ipsa animata, & uiuentia donaria, prædatoria manu impure inuadat. Imo nemo sit adeo impius, ut non inanima in templo uasa, sed ipsum domini templum, hoc est uirginis corpus, petulantiae facibus barbarico more comburat, &c. In Psalmum 44. dicit: Audiant quæ uirginitatem domino uouerunt, quod uirgines adducentur Regi. Virgines autem propinquæ existentes, Ecclesiæ post ipsam sequentes, &cæt.

Ambrosius.

Beatus pater Ambrosius de uirginitate tres elegantes libros conscripsit, præter quos inueniuntur apud eundem, & alia in hanc rationem peculiariter scripta, qualia sunt: Exhortatio ad uirgines. Item institutio uirginis.

Item

Item ad uirginem deuotam, & ad uirginem lapsam, & de Viduis de-
niq. In quibus supradicta Euangelij, & Apostoli Pauli uerba, eodem
quo Basilii modo, accepit libro 3. de uirginitate allegat, quod Matth.
19. de Eunuchis dicitur, & post aliquanta ita ait: Qui nos uocant in cul-
pam, quia nuptias prohibuimus illicitas, uocent in eandem culpam, etiā
Iohannem Baptistam. Quam enim causam habuit aliam ille martyrij,
repetite animo. Causa illius passionis certe hæc fuit: Non licet (inquit) ti-
bi eam uxorem habere. Si hoc de uxore hominis, quantomagis de uir-
gine consecrata. Si hoc dictum est regi, quantomagis dicendum est pri-
uatis. Imo uult beatus ille uir, sacerdotes uel morte oblata, si ita necesse
est, integritatis sacrificium uendicare.

*Nefariam est uela-
tam Deo uirginem
ducere in uxorem.*

Et post aliquanta, semper (inquit) spectauit ad gratiam Sacerdos
tum, iacere semina integritatis & uirginitatis studia prouocare. Atque
hoc Christum docuisse. Nec nouum esse uirginitatis studium, sed a tem-
pore etiam Apostolorum in Catholica Ecclesia in summa æstimatio-
ne fuisse probat per Teclam, Pelagiam & alias uirgines. Ac tandem:
Discite (inquit) quantas Alexandrina totiusque Orientis & Affricana
Ecclesia quotannis sacrare uirgines consueuerunt. Pauciores hic homi-
nes prodeunt, quam illic uirgines consecrantur. Item in libro de institua-
tione uirginis, capite pri. dictum Pauli. 1. Corinth. 7. intelligit de uirgia-
nitatis uoto, ubi & Eusebium laudat, quod Ambrosiam filiam uirginē
obtulit Deo, quam se uelasse & consecrasse gloriatur. Similiter in libelo
ad uirginem lapsam, capi. 5. Et in libro de uiduis, locum illum, Me-
lius est nubere quam uri, dicit pertinere ad non uelatas, nōdū uoto ob-
ligatas, sed liberas. Sic in cap. 5. pri. Episto. ad Timoth. ubi dicitur: Ha-
bentes damnationē, quia primam fidem, & cæt. ait: Damnationi sit ob-
noxius, qui ab hoc declinat, quod recte fecerat. Vide Chrysostomum in
eundem locum, qui illic profecto uerum Monachatum describit: atq;
utinam concedat Deus, quo ad talem normam Monasteria reformen-
tur. Nihil opus est beatum Cyprianum, Cassianum, Hieronymum, Au-
gustinum citare, qui totos libros hac de re scripserunt.

Chrysostomus.

Quamuis autem, quod forte poterat beato Cypriano epistola 11.
libro pri. excidisse, & quod Augustinus de bono uiduitatis habet, plus
rima iactent, quasi sancti illi uiri Coniugium contra uota initum non
dissoluant. Hoc certe negare non possunt, Augustinum eodem in lo-
co ita habere, plane non dubitauerim, lapsus & ruinas a castitate fan-
ctiore, quæ uouetur Deo, adulterijs esse peiores.

*Incessū committūt
& peccatū adulte-
rio grauius, q̃ Deo
consecratā uirginē
etatem carnali copu-
la polluunt.*

Et ad

D E C O E N O B I I S.

Et adhuc sensum intelligit, quod 1. Timoth. 5. dicitur. At uero beatus martyr Cyprianus hūc casum incestū appellat. Et quas (inquit) pœnas incestis eiusmodi coniunctionibus cōminatur, &c. Sed et uerbum illud Christi, Matth. 19. Qui se castrauerunt, &c. in eadem epistola intelligit dictum de his, qui se uotis castrauerunt: atque ut apparet, hoc quod nobis obijcitur, non de uelatis uirginibus, sed de his tantum, quæ sponte extra Monasterium proposuerunt, uirginitatem suam Christo immaculatam conseruare. Idem facit in tractatu de habitu uirginum. Neque enim quæ in uirginibus illic damnat, unquam permissa fuerunt uirginibus sacratis, ueluti promiscua balnea adire, sed non uelatis tantum. Sunt etiam qui dicant beatum Augustinum non de uelatis loquutum: quorum coniugia Magnus Basilius irrita & sacrilega æstimat.

*Quod obedientiæ
& paupertatis uo-
tū in uerbo Dei fun-
dentur.*

Iam quod & reliqua duo uota, nempe paupertatis uoluntariæ, & obedientiæ, fundentur in uerbo Dei, Matth. 19. Si uis perfectus esse, &c. Item Apostoli Pauli Hebræorum 13. Obedite præpositis uestris, &c.

Idem Patres in libris iam nominatis, & alijs plerisque frequentius testantur. Præcipue Basilius in sermonibus exercitamentor. pietatis. Item in libro Constitutionum exercitator. ad eos qui communem in Coenobio uitam degunt. Præsertim capite 18. 19. 22. 33. & 34.

*Monasticorū uoto-
rum solutio damna-
bilis.*

Augustinus in Psal. 75. ait: Nemo positus in Monasterio frater dicat, Recedo de Monasterio: Neque enim soli qui sunt in Monasterio peruenturi sunt ad regnum cœlorum, & illi qui ibi non sunt, ad Deum non pertinent. Respondetur ei: Sed illi non uouerunt, tu uouisti, tu reuolospexisti. De die iudicii cum dominus minaretur, quid ait? Memens tote uxoris Loth. Quod de illa dixit, omnibus dixit. Vouete & reddite domino Deo uestro. Quia illa uxor Loth ad omnes pertinet. Et infra: Sed quid tibi dixerit Psalmus attende: non dixit, nolite uouere, sed uouete & reddite. Quia audisti reddite, non uis uouere. Ergo uouere uoles, & non reddere. Imo utrūque fac, unum sit ex professione tua, aliud ex adiutorio Dei perficietur. Aspice enim qui te ducit, & non respicies retro unde te educit.

*Non esse uota irrita
quæ fiunt in iuuen-
tute.*

Ad hæc sancti Patres uolunt, quod quamuis nemo debeat stulte, leuiter aut temere, præsertim, qui per ætatem nondum sui ipsius habent cognitionem, tanta uouere, aut etiam talium uota recipere, atque ad Episcopum cum primis pertinere respectum ad hæc, nihilominus tamen in receptione talium uotorum, respiciendam potius esse fidem & ueracitatem, quam ætatem uouentium, ut testatur Basilius libro quæstionum diffuse

diffuse explicatur. quæstion. 15. & Ambrosius libro 3. de uirginitate: Non ætas (inquit) reijcitur florentior, sed animus examinatur. Ecce Teclam non senectus, sed uirtus probauit. Atque in hoc tandem conueniunt Patres, quod uota etiam iuniorum ligent. Vide Augustinū in loco præallegato, ubi dicit, Apostoli dictū, Imuniores uiduas uolo nubesce, non intelligendum de his, qui se uotis obstrinxerunt, &c.

Totum illud, multo adhuc antiquioribus & pluribus Patribus, imo omnium antiquissimis Concilijs generalibus, & Catholicæ Ecclesiæ uniuersali, a tempore Apostolorum seruata traditione probari & confirmari potest.

Dionysius Areopagita in Ecclesiast. Hierarch. capite 6. parte 2. describit ritum Monasticæ professionis. Ecclesiastica item & Tripartita historia plurima testimonia dant, Monasticæ, tam uirorum quam foeminarum institutioni. Tripartita historia libro 7. capite 4. refert Iulianum Christianum Imperatorem Prætorianā legem tulisse, ut capitali sententia plecterentur, qui sacram uirginem nuptiali toro uiolare auderēt, quā iuriscōsulti habent in L. si qs non dicā rapere, C. de Episc. & Clericis. Concilium Carthagineñ. anathemate notat, damnatque secundum Apostoli Pauli doctrinam sacrarum uirginum corruptores. Idē facit Concilium uniuersale Chalcedonense, & alia multa Concilia, quæ Gratianus cumulatim ad hanc conclusionem statuendam congeffit 27. quæstione prima.

Leges capitali supplicio damnant uirginum sacrarū corruptores.

Atque ut summatim dicamus, in hanc sententiam omnes concludunt, quod uota illa quādo uoluntate libera fiunt, sunt Christianissima. Atque insuper ad ueram & Euangelicam uitam ducendam accommodatissima. Item, quod quemadmodum unusquisque ante uotum in arbitrio habet, ut uouere possit aut abstinere, ita post uotum semel factum, non solum capescere nuptias, sed etiam si non nubatur, nubere uelle, damnatum sit.

Consequitur ex omnibus illis clementiss. domino nostro, nullo pacto licere, ut annuat, sinat, aut dissimulet, Monachos & Nonnas uota Deo facta uiolare, multo minus ut constituat eis, qui profugij meditatione contra mandatum Dei respiciunt retro, perfidiæ lucrum & illecebras, utpote, dotem sacrilegarum nuptiarum dandam. Cum uetent enim Canones, ne ijs quidem, qui ad Ecclesiæ ministeria assumuntur, Monasteria ipsa grauare, can. ne pro cuiuslibet. 16. quæstione prima. Quanto amplius cauendum, ne desertoribus & uotifragis grauentur,

c quos

D E C O E N O B I I S.

quos multo iustius erat, protento crimine grauiori plectere uindicta. Consequitur item eundem dominum nostrum clementissimum prohibere non posse, quo minus uota deinceps, a uoluntarijs & exploratis recipiantur. Cæterum quid de hac re sacri Canones pronuncient, habes in can. hoc sanctum. 32. quæstione secunda, & in Ambros. libro tertio de uirginitate.

Denique & hoc consequitur, quod clementiss. dominus noster Apostatas seu desertores, Monachos & Nonnas tanquam sacrilegos, neque possit, neque debeat ulla ratione sufferre. Nam ut Basilii ait libro quæst. diffuse Explicatar. quæst. 14. Apostolica regula manifesta est, iubens, ut nos subducamus ab omni inordinato, & non permisceamur ipsi ut confundatur, & cæt.

Postremo, quod liber exigit, ut *Monasteria in Scholas, & educationem inuentutis conuertantur, omnium sanctorum Patrum doctrinæ aduersatur.*

*Monasteria fuerunt
semper officinæ cultus
dei diuini.*

Vide cum reliquis Chrysostomum in 1. ad Timoth. capit. 5. homilia 14. ubi ueterum Monachorum morem describit, aitque: Monachi Matutinis precibus, hymnisque peractis ad sanctarum scripturarum studia se conuertunt. Sunt qui libros scribere didicerunt, unusquisque præstitum habet domicilium, silentio perpetuo studet. Sicque nemine texente nugas, aut aliud aliquid loquente, Tertiam, Sextam, Nonam, Vespertinamque consummât Synaxim. Quippe quatuor in partes diem scindentes, impletis partibus singulis psalmodijs, atque laudibus honorant Deum. Et infra: Post coenam rursus diuinis inseruiunt laudibus, sicque (intellige post completorium) sobrii somnum capiunt, & cæt. Perlustra locum illum, & uide quam magnifice uitam talem prædicet, qui uero plura uoluerit de sententia ipsius aduersus institutiones nouæ istius Reformat. cognoscere, legat tres libros quos contra uituperatores uitæ Monasticæ conscripsit. Atque o utinam fauente & propitio Deo Monasteria omnia, imo & Parochiæ atque Collegia, totaque insuper Ecclesia, secundum sanctiss. uiri huius doctrinam reformarentur. Eademum restitutio laudatissima, Christianissimaque profecto Reformatio foret.

Peroratio

F I N I S.

P E R O R A T I O.

HI sunt Christianæ & Catholicæ Lector, defensionis & confutationis nostræ articuli, quam ob causas ineuitabiles in nostra præfatione recitatas, in lucem proferre sumus adacti, aduersus librum illum, quem Clementiss. dñs noster sub Reformatiōis nomine euulgauit. Voluimusque seruata nobis facultate, hanc defensoriam nostram censuram (pro assertionem autoritatis sanctæ Christianæ & Catholicæ Ecclesiæ Christi, in hac Diocesi Coloniens. magna festinatione congestam) contrahendi, extendendi, mutandi, emendandi, & declarandi. Quam te, qui ipsam animo Christiano, zeloque pio, beneuole es lecturus, nolimus: celare quo altiori cogitatione hanc rem prosequaris, ut tandem ueritas in lucē prodeat, ueraque Religio Reformatione Christiana & Catholica queat obtineri. Quod Christus dominus & Saluator noster concedat, cui est laus, honor, & gloria in æternum.
Amen.

SENTENTIA DELE-
CTORVM PER VENERABILE CAPITV-
lum Ecclesiæ Coloniensis, de uocatione Martini Bucer.

REVERENDISS. DOMINO COLONIEN.
non licuisse Martinum Bucerum (eo quo factum est modo) uerbi ministerio præficere.

Verbū Dei docet, Neminem debere præfici ministerio uerbi, nisi cōuocata & cōsentiēte Ecclesia. Oportere quæque eū qui præficiendus est unū ex fratribus esse, quæ Ecclesia eligat, & statuatur in cōspectu Episcopi, petatque eū ut idoneū ministerio præfici. Cui Legi & Petrus ipse, & ceteri Apostoli se subiecerunt, ut patet in designatione Apostoli Matth. 1. ubi Petrus cōuocata ecclesia, stans in medio fratrum, cū explicuisset causam cur necesse esset unū ex discipulis accipere locum ministerij, unde p̄uaticatus excidit Iudas, subiecit: Oportet igitur ut ex his uiris, q̄ nobiscum uersati sunt toto tempore &c. (& statim post) testē resurrectionis eius, nobiscum fieri unū ex istis. Et statuerunt

DE VOCATIONE MARTINI BUCERI.

runt duos, & facta p̄catione, dederunt sortes eorū. Et cooptatus est ad numerū &c. Itidem cap. sexto, in designandis Diaconis iusserunt Apostoli adesse multitudinē discipulorū, & ut fratres circumspicerent ex se uiros spectatē p̄bitatis, quibus ipsi hoc negotij delegarent. Et cū placuisset hic sermo, corā tota multitudine elegerunt Stephanū &c. Hic quoq; ritus p̄batur cap. Act. xij. xiiij. & xv. Et q̄dem ex hoc cap. xv. cōprobatur, nō esse in potestate episcopi, si questio sup̄ uerbi ministerio oriatur, p̄ suo solius arbitratu statuere, sed cōuocata ecclesia, ac ne quidē quibuslibet cōmittere, praecepta apostolorū perferre ad ecclesias: sed uiros a tota ecclesia eligendos, q̄ id faciant. Iam Martinus Bucerus afficitus est nedum nō petentibus seu assentientibus Clero & populo, sed ipsis plane inuitis, ut ostendūt literę Capituli Coloniensis. Querela item Cleri, Vniuersitatis quoq; & Senatus. Deinde Bucerus non est unus ex fratribus nostris, sed iamdudum declarauit se esse Antesignanum aduersariorum nostrorum.

Secūdo uerbum Dei docet, oportere eum q̄ praeficiendus est ministerio, irreprehensibilē esse. Oportere autē & illū testimoniū habere bonū ab ijs q̄ foris sunt, ne in p̄brū & laqueū incidat calūniatoris. 1. Tim. 3. Ex q̄ doctrina apostolica (nō dubiū) descēdit mos apud Christianos, semper (nam illi & Lampridius Aethnicus scriptor fert testimoniū) obseruatus, nepe, ut si quādo q̄ ad ministeriū ordinādi sunt, eorū nomina prius pponant palam, & moneat populus, ut si qs quid habet cōtra Ordinandū, id pponat. Prepropere ergo, & nō satis ad Apostolicā regulā accitus est Bucerus, prius q̄ ipse pponeret Clero & populo, & oīm iudicio cōprobaret irreprehensibilis. Qd̄ & obtinet quālibet talis esset Bucerus. Nā & oportet illū habere testimoniū (ut ingit Apostolus) nō solū ab his q̄ intus sunt, &c. & hoc p̄cedere debet. Quo magis istud obtinet, ubi multa sunt manifesta in Bucero, quae nedum a praesenti, sed & ab omni Ecclesia omniū temporum ab apostolis in nos usque deriuata reprahenduntur. Primū, q̄ primam fidē irritā fecerit, infringendo uotū Professionis monasticę, & eo ipso damnationē habeat, secūdū apostolicā doctrinā. A qua eū non excusat, uel ætas, uel feruor naturæ: sicut non excusauit adolescentiores uiduas, quae posteaquā se obstrinxissent ppetuo Ecclesię ministerio, luxuriatæ, in Christo nubere uoluerūt. Et ut uotū ab illo emissum temerariū fuerit, eo tñ non uacat reprehensione, sed potius temeritatis in re tanta cōmissa, & noīs Dei in uanū accepti iuste insumulat. Et ut ipsæ nuptiæ damnandę non fuerint, cōstat tñ iuste in eo damnari propositi fraudē, uoti fracti fidē. Itē non solū susceptionē a bono inferiori, sed ruinā ex bono superiori. Postremo recte damnari, q̄ continentiae primā fidē irritā fecerit, quēadmodū August. habet in c. nuptiarū. 27. quæst. 1. Deinde q̄ Monacham duxerit, in pari damnatione existentem.

in uita Alexandri

1. Timo. 3.

Si in hæc tempora incidisset Polycarpus dixisset, non dubium: Deus bone in quæ tempora me re seruasti, ut hæc audiret Euseb. Eccl. hist. l. 5. cap. 26.

SENTENTIA DELECTORVM CVII.

Tertio uerbū Dei docet adsciscendū ministerio, oportere esse uirū unus uxoris. 1. Tim. 3. & Titi. 1. qđ Canones Apostolorū, & Apostolici Patres in hoc usq; tēpus sic intellexerūt, Vt secundis nuptiis copulatus, aut qui uiduā accepit, nō possit esse ex numero eorū, qui ministerio sacro deseruiūt. Et August. rationē assignat, lib. de bono cōiugali, ca. 18. Quia (inqt) talis normā sacramenti amisit, ad ordinationis Ecclesiasticę signaculū necessariā. Et cōtextus ipse Paulinæ Epistolæ satis declarat, hoc præceptū sic intelligendum esse, cū postea cap. 5. iubeat nō alias uis duas eligi ad ministeriū, q̄ quæ fuerint unius uiri uxores: qđ necesse est intelligi de monogamis, qđ antithesis ipsa ostēdit. Nā q̄ digame esse uolūt, a ministerio excludunt. Alia q̄q; sunt, q̄ (quod ad cōditionē psonæ attinet) in Bucero multi reprehendūt, q̄ adferre in p̄sentiarū nō attinet.

Iam qđ pertinet ad doctrinā. Expressim tuetur partes Lutheri hætenus dānati, atq; adeo eā ipse doctrinam profitet̄, quā dānauit Pōtifex, Imperator, Rex, & Status imperij, qui se catholicos uocāt, ut testant̄ recessus imperiales, qbus hætenus Reuerendiss. subscripsit, q̄s & subiectis suis, ut a se & Capitulo suo receptos publicauit, & obseruari pcepit. Inter cætera uero olim Bucerus nedū a n̄ris, sed & ab ipso Luthero male audiuit, ob rē sacramētariā & iconomachiā in multis cōcilijis dānatas, & ut in cōciliatis articulis ferēdus Cæsari uisus fuerit Bucerus, dānatus tñ est in nondū cōciliatis. At uerbū dñi iubet, ut adsciscēdus ministerio habeat formā sanorū uerborū. 1. Tim. 2. Et in eadē cū Catholicis regula pmaneat, Phil. 3. & uerbū eius sit irreprehensibile. 1. Tim. 5. nullā occasionē dissentiōibus p̄bens, Rom. ult. aut scissuris. 1. Corint. 1. nec ullam nouitatē sapiat, quasi aliud Euangeliū introducere uideat: quod nō est aliud, nisi quod conturbent̄ audientes, Galat. 1. & 2. In summa, nō habet (quemadmodū Apostolicę literæ uolūt) testimoniū bonū ab oib;: Quod q̄rela Sūmi Capituli, Cleri, Senatus & Vniuersitatis declarant.

Quarto, Ch̄rus explorari uult, pphetas priusq; admittant̄, idq; ex operibus eorū. Mat. 7. Nunc incusat Bucerus a fructibus, q̄ ex eius doctrina Argētine dimanarūt, ut sunt inter alia seditiosa: destructio altariū & imaginū, abolitio Missæ, aliarūq; piarū ceremoniarū, extinctio oīs ueteris cultus diuini, tā in Cathedrali q̄ Collegiatis Ecclesiis, suppressio oīs Ecclesiasticę libertatis, monasteriorū deniq; utriusq; sexus hoīm euersio, & dissipatio, & alia multa. Nec existimat adhuc, alia esse q̄ tum fuit mente. Quod in binis illis libellis sub sui noīs inscriptione Ratisponæ Cæsari exhibitis, (quorū primū inscripsit de emēdādis abusibus. Alterz Abusuū Ecclesiasticorū, & q̄ abusus p̄cipue corrigēdi sunt) inter alia uelit, ut Ecclesię Cathedrales in meras Scholas redigant̄, nō in qbus potissimū instituant̄, q̄ illic alunt̄ ad Ecclesię ministeriū, sed sic ut deinde reipublice seruire possint, q̄sq; in eo gñe uite, ad qđ natus & instructus fuerit.

DE VOCATIONE MARTINI BUCERI

Item ut ex Cathedralibus Ecclesijs Canonici nobiles nō Ecclesiasticis ministerijs, sed ciuilibus administrationibus præficiantur, præsentibus tantum Canonicis, donec in pace moriantur, necessarijs uitæ alimentis relictis: quorum redditus postea trāsferantur tantum ad uerbi ministros.

Itidem uult, ut opes Collegiorum & Coenobiorum diuidantur, sic ut pars cedat illis qui Ecclesiæ ministrabunt, id est, (ut ipse interpretatur) prædicantibus & scholis. Altera relinquatur ignauis Canonici, donec morte discedant: postea trāsferenda ad eos, qui se ministerio uelint addicere.

Vult redigi præbendas ad inæqualitatem. Vult ut singulis statibus, per uniuersum Imperium liberum fiat sibi ministros querere & constituere: quod tamen non plebis est, sed Episcoporum Officium, ex regula Apostolica, ad Tit. 1. & 1. Tim. iij.

Tribuit plebi nedum electionem, sed uult ut examini quoque intersit, & disciplinam curet, sibi que iudicij partem uendicet.

Vult adiungi Laicos Clericis recognoscendis redditibus ecclesiasticis.

Item ut Ecclesiæ singulæ suos habeant œconomos, defensores & uicinos Laicos, qui possessiones & totā rem alimentariā procurent.

Vult ut permittat ciuilibus Magistratibus potestas exigendi a ministris suum munus: quod tamen est Episcoporum, nō magistratuum ciuiliū.

Vult ut ciuilibus Magistratibus correctio uitiorū Cleri, & cognitio causarū ciuiliū sup Clericos permittatur. Breuiter, cōsultat, ut officium Principum & Magistratuum secularium coercionē habeat, tam in personas quā bona, & quascunq; res ecclesiasticas, secundū ueteres Imperiales constitutiones.

Exosam deniq; habet Ecclesiasticā libertatem, quā Cleri Licentiam uocat, de qua etiam Clero adimenda libellum dicitur conscripsisse.

Hæc omnia quid portendant, & qualis hinc fructus sperandus sit, cogitandum relinquitur.

Quinto, uerbum Domini habet: Quomodo prædicabunt nisi mittantur? Atqui Bucerus nō est legitime missus. Nā ecclesiam in qua baptizatus & ordinatus est, cū suo Episcopo deseruit, & se in aliā ecclesiā, quæ neq; Reuerēdissimū, neq; alios quoscunq; episcopos Germaniæ per ueris Episcopis habet, recepit, ut missionē suam ex Reuerēdissimi iussu, quē uerum Episcopum non agnoscit, tueri non possit. Et sic uidetur sibi ipsi sumere honorem, & se propria autoritate ingerere contra uerbum Dei. Hebreor. 5.

Sexto, uerbum Dei monet omnes ministros, ut ministerium suum adimpleant. 1. Timot. 4. Et ne unus alterius ouile inuadat. Sed Bucerus ministerium quod Argentinæ suscepit (nedum deseruit, sed & aliorū Pastorum parochias eis inuitis, nulliq; causis (quæ illis suo officio sit inter-

SENTENTIA DELECTORVM CVIII.

dicendū) preuijs, multo minus p̄ Canonicā sententiā depositis, inuadit.

Septimo, Pontifex declarauit, & Imperator designauit Bucerum hæreticum, & etiamnum utriusque sententia nullo legitimo Concilio retractata subsistit: Vtrique Clerus & Populus Colonien. est subiectus. Respicit ergo in uerbum Dei, quod habet, Hæreticum hominem post unam & secundam correctionem, deuita. ad Titum 3.

Octauo, uerbum Dei mandat uitari excommunicatos: quo magis uetat afficisci eos ministerio, donec censura inflictā, Ecclesiastica auctoritate laxetur. Sed Bucerus perinde ut Lutherus per Pontificem excommunicatus dicitur, nondum Ecclesiæ reconciliatus.

Nono, spiritus per Ecclesiā probandi & dijudicādi sunt. 1. Iohan. 4. Nec statim singulis permittendum est, scripturas pro suo arbitratu interpretari. 2. Pet. ult. sed ad communem Ecclesiæ consensum recurrēdū est, quæ est uniuersalis testificatiō Spiritus sancti, columna & firmamentum ueritatis. 1. Timoth. 3. Probandus ergo prius erat Bucer spiritus, quam expositioni uerbi Dei in hac dioccesi destinaretur.

Postremo, uerbum domini uult ordinem esse in Ecclesia, inferiores præpositis obedire, & maioribus parere, in his quæ non sunt contra legem Dei. Romanus Pontifex (cui Reuerendiss. ut Archiepiscopus iure iurando obstrictus est, præsertim in tuendis Canonibus Apostolicis, & quatuor generalium Conciliorū) similiter Cæsar, cui Reuerendiss. ut Princeps Elector obedientiam debet, prohibent, atque adeo omnes Imperij Recessus (quibus Reuerendiss. uti obediens & Catholicus princeps subscripsit, & præsertim Ratisponensis, anno 41. editus, uetant, ne uspiam in terra Catholicorum, alterius partis homines ministerio Ecclesiarum adsciscantur: sed qui ex hac parte sunt, salua tamen abusu suum reformatione) expectent iudicium, uel concilij, uel proximi Comitij. Ergo cum utrunq; iamdudum sit indictum, ac etiam iam coeptū, & interea donec alterum eorum de hac tanta re dispiciat, Reuerendiss. omnino possit, per alium ex fratribus nostris, qui ex hac parte nobiscū pie uersatus, nobisque percognitus sit, ministerium uerbi curare. Idcirco nō licuit gratiæ suæ Reuerendissime nō expectato iudicio Synodi seu Comitij, Antesignanum ex aduersarijs, contra suorum superiorū mandata, ministerio uerbi præficere. Nec hinc, nisi Reuerendiss. animū mouet (quod ut fiat deuotissime petitur & speratur) aliud expectādum fuerit, quam ut quemadmodum Reuerendiss. in hac parte contrait mandatis Pontificis & Cæsaris suorum superiorum, ita futurum, ut sui inferiores, qui nolint ab obedientia Pontificis & Cæsaris, in licitis & honestis, ad Ecclesiæ unitatem, quæ firmiter tuenda & uindicāda est (ut Cyprianus ait) retinendam, libenter desciscere, gratiæ quoque suæ Reuerendiss. obedientiam detrectent.

DE VOCATIONE MARTINI BVCERI

Et quamuis hæc abunde suffecerint, tamen quum & sacrorum canonum, maxime illorum apostolicorum, quatuor etiam primorum universalium aliorumque uetustissimorum Conciliorum, denique Ecclesiasticæ consuetudinis & moris, per omnia tempora & loca recepti, non sit levis autoritas, nempe, cum hic consensus innitatur authoritati uerbi, quo Christus promittit, si duo uel tres fuerint congregati in nomine suo, se futurum in medio eorum, & si duo uel tres consenserint de aliqua re super terram, id quoque coram se ratum fore: item omnia in Ecclesia ordine & decenter agi oportere, ac testetur scriptura, Paulum & Syllam perambulasse Syriam & Ciliciam, præcipientes custodire præcepta apostolorum & seniorum, nimirum in Concilio Hierosolymitano constituta. Act. 15. Denique contentiosos, nolentes obtemperare Ecclesiasticis constitutionibus, reiciat Paulus: Si quis (inquit) uult contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei. 1. Corint. 11. Et laudet illic Apostolus (ubi de huiusmodi Ecclesiasticis ordinibus agit) Corinthios, quod per omnia ipsius memores fuerint, & præcepta sua (sicut tradidit eis) tenerent. Et concludat caput hisce uerbis: Cætera (inquit) cum uenero disponam. Ex re fore arbitramur aliquot quoque uetustissimos canones, & Conciliorum decreta huc adferre: præsertim cum Bucerus ipse in suis libellis passim uindicet ueterum canonum autoritatem, ut merito stet illis canonibus, quos ipse ex apostolica traditione dimanasse alicubi fatetur. Iuxta uerbum Domini: Ex ore tuo te iudico. &c. Et, Ex uerbis tuis iustificaberis, & ex uerbis tuis condemnaberis, &c.

Initio Bucerus in libello quem inscripsit Abusuum Ecclesiasticorum, ipse tradit, ueteres canones ad apostolicam regulam requirere, ut nemo in sacrum ministerium assumatur, nisi probatus testimonio & assensu Cleri & plebis. Requirit item ordinationem eius, qui Episcopi officio fungi uelit, subscriptionem Clericorum honoratorum testimonium, Ordinis consensum & plebis. Et ait Leonem testari hæc sic obseruari, ab ijs qui patrum regulas norunt, & apostolicæ autoritatis normam sequuntur. Simile est quod ex Gregorio adfert: proindeque graue abusum esse iudicat, Si quis inuitis & non petentibus detur. Et nullam rationem pati, ut inter ministros habeantur, qui nec a Clericis sint electi, nec a plebibus expetiti.

Paulo post in titulo de Examine, Ad ministerium ullum admitti uetat, nisi examinatione præcedente: quæ fieri debeat coram tota ecclesia, ut quicumque aliquid contra designatum habeat, id proferat. Et huc citat canonem 9 Concilii Niceni, &c. 51. Concilii Carthag. Cyprianum quoque in epist. 4. libri 1. quæ ipso teste scripturæ testimonijs præbat diuina autoritate descendere, ut minister plebe presente sub omnium oculis deligatur, utque dignus atque idoneus publico iudicio comprobetur.

SENTENTIA DELETORVM CIX.

Deniq; titulo sequenti de Ordinatione & Cōcilio Niceno, Chalcedonensi, Carthaginensi, & Sardiceñ. probat, neminem ad ministerium ordinandum esse, nisi qui post legitimam explorationem inuentus fuerit, nedum ad ministerium idoneus, sed & plane inculpatus. Bucerus itaq; suæ sese sententiæ subiiciat, & patiatur legem quam ipse fert.

Secundo ab Apostolis in hæc usq; tempora nunquā permissum fuit in ulla Ecclesia Græca uel Latina, iam ad Clerum prouectis matrimonio iungi, nisi tantum Lectoribus & Cantoribus, ut habet Canon Apostolorum 27. secundum ordinem ueteris translationis.

Iam si Bucerus sine iudicio & permissu Ecclesiæ diuersum morem introducere uult, audiet ex Paulo: Nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei. 1. Corint. xx.

Tertio, Canon Apostolorū 13. decernit, Vt si quis Clericus a cōmunionē segregatus, seu nondum in communionem receptus, ad aliā profectus ciuitatem, sine commēdatitijs literis sui Episcopi receptus fuerit, eum tam eum qui recipit, q̄ qui recipitur, cōmunionē priuādos esse.

Quarto, Can. Apostolorum. 33. cauetur, Vt si quis presbyter ab Episcopo suo segregatus fuerit, hunc non licere ab alio recipi. cui subscribit Nice. ca. 5. & Anthioch. c. 6.

Quinto, Canone Apostolorū 14. uetatur, ne quis propria parochia derelicta, alienā insiliat aut inuadat, licet cogatur a pluribus, nisi maxima utilitate exigente: ac ut tum quidē hoc nō pertinet a semetipso, sed demum multorum Episcoporum iudicio & exhortatiōe maxima. Deinde capit. 15. cauetur, Vt si quis presbyter aut quibet de numero Clericorum, relinquens propriam parochiam pergat ad alienam, & omnino demigrans p̄ter uoluntatē sui Episcopi in aliena parochia cōmore, ē hūc porro in ministerio publico Ecclesiæ nō esse sustinēdū, utpote ingratitudinis reū. Et huic Canoni subscribit Cōciliū Nice. c. 16. Deniq; Canon Apostolorū 16. Episcopū (ad quē talis accesserit) & p̄ nihilo hoc reputantē, ueluti puerli ordinis magistrū cōmuniōe priuari iubet. Et Cōcilio Chalcedoneñ. c. 5. & 10. magno serio prohibent Clerici trāsmigrare de ciuitate ad ciuitatē, & Cano. 13. cauet, nō oportere peregrinos Clericos sine cōmēdatitijs literis sui pprii Episcopi ministrare. & c. 20. Eū q̄ alienū clericū suscipit, a cōmuniōe suspēdi oportere. Deniq; c. 23. remittēdos esse alienos clericos, quos inuitos, eo unde uenerūt, ne p̄turbatiōes trāquillitati Ecclesiasticę inferāt, & diuersorū domos corrūpant.

Sexto, Canone Apostolorū xxxiii. iterum cauetur, ne ullus peregrinorū presbyterorum sine commendatitijs suscipiat epistolis: Et si eas obtulerint attentius discuti oportere, nec prius suscipi tales quā inuenti fuerint p̄dicatores pietatis: sin minus, excludendos a cōmunionē & uiuēdi cōsuetudine. Cui subscribit ea. vii. Cōciliū Antiochi.

Septimo,

DE VOCATIONE MARTINI BUCERI.

Septimo, can. xvi. Cōcilij Chalcedoneñ. Diaconissam q̄ se ministerio Ecclesiæ cōtradidit, & postea nuptijs tradiderit, inferentē iniuriā gratiæ Dei, anathema esse, cum eo q̄ eidem copulatur, declarat. Et can. seq. continetur, Virginem quę se Domino consecrauit, similiter & monachum, non licere nuptialia iura contrahere, quod si hoc inuēnti fuerint perpetrantes, excommunicandos.

Octauo, qui citra sui episcopi cōsensum seculariū magistratuū familiaritate, aut fauore & impressione populari Ecclesiæ ministeriū sibi usurpat, is se omī deinceps ministerio indignum & minus idoneum reddit: ut cōprobat Canon Apostolorum xxxi. & xxxij. quibus subscribit Concilium Antioch. C. 5. Iam Bucerus contra sui episcopi uoluntatē impressione seculari Argentinæ Cathedrā occupauit.

Nono, si habenda est ratio iudicij p̄ Pontificem & Cæsarē promulgati, uetat Canon Apostolorum xlv. haberi cōmunionem etiam orationis cum Bucero. Possent huc sexcēti alij Canones adferri, q̄ Bucero ministeriū adimunt, sed nō est operæpretium uisum: sufficit & iure diuino & humano cōstare, neminem perducendū esse ad Clerum, nisi si sciente & cōsentiente Clero & populo, præuio iudicio. Et si designatus alicuius inhabilitatis in simuletur, tātis per differendam esse ministerij functionē, donec publico iudicio absoluat. Et certe ordo ualde p̄posterus fuerit, quē prius admouere ministerio, & demū postea cognoscere uelle, num admotus sit idoneus. Quoniā uero intelligimus Reuerendiss. dñm nostrum uelle ordines sue dioceseos ob hanc causam cōuocare, & illic Bucero sistere, ut q̄ uelint cum eo differere possint. Existimamus nos, neq̄ Capitulo Ecclesiæ maioris, neq̄ ulli Theologo aut Clerico, aut etiā Laico licere cū Bucero publice, p̄sertim corā Laicis, in causa Religionis cōgredi, seu ullā disputationem cum eo suscipere. Vetat em̄ nos Paulus uerbis cōtendere cū peruicacibus, q̄d ad nihil hoc conmodet, nisi ad subuersionem audientiu. Et Canonice simul & Ciuiles sanctiones districte, phibent, ne publice corā Laicis tractet̄ aut disputetur de fide uel religione, q̄d ex hoc p̄fidiæ & tumultus occasio oriatur: q̄ & pronunciant eū iniuriā facere Reuerendissimis synodis, q̄ semel iudicata & recte deposita reuoluerē, & publice disputare contenderit, magnis poenis cōtemptoribus huius Canonice legis subdendis. Præterea, cum res Religionis, cōsentiente etiā Reuerendiss. dño nostro suspensa sit, ad Cōcilium, aut saltē ad instans Comitū, nō licebit quicq̄ interea nouare aut attentare, id q̄d & recessus Ratisponē. anno xli. promulgatus diserte phibet.

S' tractandū est, tractare in Ecclesia dici. Si cōferendum de fide, sacerdotū debet esse ista collatio. Dum uolūt quidam intra Palatiū de fide iudicare, id egerunt, ut circumscriptionibus illa synce ra Episcoporu iudicia de fide, mutarentur. Ambrosius episcopus 32. ad Valent. & 33. ad Marcellinam sororem. lib. 5. Vide Acta Concilij Chalced. & l. Nemo Clericus, de sum. Trinitate & f. Cathol.

Hoc scriptū est Reuerendissimo, uolenti ex uerbo Dei edoceri, sibi non licuisse Bucerum ministerio Ecclesiæ præficere, a Capitulo suo, Sabbato, tertia Februarij, anno 1543. cum literis supplicibus transmissum.

INDEX EORVM DE

quibus in hoc libro agitur.

De doctrina Ecclesie catholice, & in q̄ illa con-	fol. 1.
tineatur	
De uero intellectu sacre scripturę	fol. 3
De Sūma prædicationis Euangelicę	fol. 4
De Reliquis peccati Originalis, & qd post bap-	
tismū pprie p peccato accipiendū sit	fol. 4
De discrimine Veteris & Noui testamēti	fol. 7
De timore scrui	fol. 9
De Pœnitentię prædicatione	fol. 10
De Iustificatione hominis	fol. 11
Per quas causas iustificemur	fol. 13
De duplici fiducia siue certitudine habēda	fol. 14
De bonis Operibus	fol. 15
De Præmio & retributione bonorū operū	fol. 16
De Catholica Ecclesia	fol. 17
De Oratione Christiana	fol. 18
De Veneratione Sanctorū	fol. 20
Quare & q̄modo Sancti sint uenerandi.	fol. 21
De desideria nostra quomodo Sancti p̄cipiāt.	fol. 23
De Inuocatione Sanctorū ad intercedendū pro	
nobis	fol. 23
De Cultu & ueneratione uerarū Reliquiarū	fol. 26
De Imaginibus	fol. 27
De Ieiunio Cristiano	fol. 31
De Catholica administratione Sacramentorum.	fol. 32
De Administratione Sacramenti Baptismi	fol. 34
Adiuratio & benedictio creaturarum non est re-	
cens inuentio	fol. 35
De Sacramento Cōfirmationis	fol. 41
De Sacramento Corporis & sanguinis Christi	
& eius administratione	fol. 42
De Conseruando Sacramento Eucharistię pro-	
infirmis præcipue	fol. 43
Vbi Sacramentū Eucharistię debeat con-	
secrari	fol. 44
De ueneratione dignissimi Sacramenti Euchar-	
istię	fo. 44
De communione sub utraq; uel altera specie tan-	
tum	fol. 45
An debeant omnes præsentēs huic Sacramento	
communicare	fol. 49
De mixtura calicis cum aqua	fol. 54

De Sacrificio Missę	fol. 54
De nomine Missa	fol. 56
Missa constat quatuor partibus	fol. 57
In missa quatuor sacrificia offerri	fol. 58
De Prima oblatione Missę quę est panis & ui-	
ni	fol. 58
De oblatione alia q̄ est gratiarū actionis	fol. 59
De cōsecratione Eucharistię & tertio Missę sa-	
cificio	fol. 63
De Memoria defunctorū in Christo	fol. 67
De quarto Missę Sacrificio quo tota Ec-	
clesia offertur	fol. 70
De applicatione sacre Missę	fol. 70
De Opere operato	fol. 71
De Antiquitate & dignitate sacri Canonis Mis-	
sę.	fol. 72
An sine præce Canonica Ecclesię consecratur	
Sacramentum	fol. 73
Canon Missę	fol. 77
De Sacramento Pœnitentię, & eius admini-stra-	
tione	fol. 80
De Secreta Cōfessione & absolutiōe.	fol. 80
De Satisfactione penitentium	fol. 84
De Excommunicatione	fol. 86
De Suffraganeo Diocesis Colonienfis	fol. 88
De Sacramento Ordinationis sacre, q̄ liber Re-	
formationis uocat institutionē Pastorū.	fol. 89
De Sacramento Matrimonij	fol. 91
De uisitatione Infirmorum & sacre unctiōis	
Sacramento	fol. 93
De communibus alijs Ecclesię exercitijs, nempe	
psallendi, orandi, legendi & reliquis Care-	
monijs	fol. 95
De festis diebus	fol. 95
De Ieiunio & delectu ciborum	fol. 96
De Arcula Pauperum	Ibidem.
De Scholis,	fol. eodem
De Cœlibatu Sacerdotum	fol. 97
De Reformatione & restitutione Collegiorū.	fo. 99
De propofita forma renouandi Monasteria tam	
uirorum quam sceminarum	fol. 102
De Votis Monasticis	fol. 102
Peroratio	fol. 106
Sententia Delectorum p̄ uenerabile Capitulum	
Ecclesię Colonien. de uocatione Martini Bu-	
ceri.	fol. 106

FINIS INDICIS.

INTERPRES LECTORI.

Typographo rudes chartas & uix legibiles, quas me Latine e libro Germanico p̄nunciante, ex-
ceptor uocis Notarius cōscripserat, neq; p̄ctis rite dispositis, neq; characteribus accurate sa-
tis deformatis, rapiente ad plūm, immaturaq; uersionē excurrente, poterā queri nō factū mihi p̄tenti
cōmodiora aptioraq; uerba durioribus quibuscūq; substituendi, ac si quid obscurius dictū fuisset, qua-
lia sunt pluriā, clarius interpretandi. Non offendi tñ, percurso postmodū libro impresso, tam enor-
mes mendas ut uideret editio (quantū intēpestua) intolerabilis: in quo certe Typographi diligentiam
admodum probo. Idcirco quod ad translationē attinet, proposui editione secunda quardā cōmodius
reddere. At que in hac editione obiter deprehendimus, corrigenda sunt ut sequitur. In quo Correcto-
rio prior numerus foliū, litera a colūnā primā, b secundā, numerus subsequens lineā demonstrat.
Folio 2. a. linea 25. usitatos. 3 a 2 ueritate. 5 b 10 p̄ficiendū. 6 b 31 Patricianus. 9 a 24 decimo. Ac quod.
10 a 31 nō Moysen rursus. 11 a 1 cōsuli: 11 b; de iustificationē hōis. 12 a 5 apponendū. 14 a 11 uirtutū q̄
oēs. 17 b 14 habēdos ac uincula. 18 a 22 meminit. 33. 19 b 17 Itē, quū dñs. Ibidē li. 25 Basilius nero.
Ibidē li. penultima, post cōsecrationē Theotocō ita. Fol. 20 b 9 ut intelligat eē unū cū eo. Ibidē li. 12 qd p̄.
Fol. 21 a 9 uniti, & ipi nobiscū, & nos cū ipis corpus unū in Ch̄so sumus. Idcirco docuit &c. Ibid. lin.

26 mortuos sc̃tōs, sicut. Ibid. lin. 30 dormientibz. Nō inq̃t mortuis. Atq; hac. Fol. 11 b lin. penultia,
 oprios. 22 b i testimonio. Ibid. lin. 15 imploro. 23 b 22 Canonē. 24 a 22 martyres. Ibid. 8 dele cum. 22
 reuū. Fol. 25 b lin. anpenult. ullos, atq; adeo facere t̃m sc̃d̃m. 27 a 24 honoremus. 28 b 6 regit. Ibid.
 29. q̃ in sc̃tis suis deus. Ibid. in fine, Athanasij. Fol. 32 b 1 Longo. Ibid. lin. pen. discretionē. Fol. 35 a
 27 eodē modo sit demolitus. Quodq; i uir tam insignis fuerit, ut uictoribus. Fol. 35 b 12 adiurent.
 36 a 8 salita. 9 innuit. Fol. 37 a 4 nates mentis Ibid. lin. 20 polliceant. Fol. 38 b 9 Cuius qdē forma Ion
 ge p̃cessit. Fol. 41 a 36 Vixit (inquit) eū deus spū sc̃tō. 43 a 33 seruari, p̃ infirmis. 44 a 34 Dñs Iesus
 in qua nocte tradebat. 45 a 15 Vetus certe ecclesia. Ibid. lin. anpen. fabrefactas admodū extulit. De q̃.
 Fol. 45 b 1 loco Ceterū, lege, In summa. Ibid. lin. 11, urgeam. lin. 15 porrigere & accipere, E. st. Fol. 46 a
 30 ratione. b 10 magno illo. lin. 30 Præterea ob eadē. Fol. 48 a 14 Neq; uero. b 23 lōgo. Fol. 49 a 6 ab
 iecerint. lin. 23 morē. b 6 interna. 9 associāt. Fol. 50 a 18 Ad hoc ut cōmuni. cer. 51 a 20 Vbi sic inquit,
 Nō ab. 52 b 4 intra priuatas. Ibid. 20 Nullis. dōra cōscientiā criminibus obnoxii, arceāt a Missa. lin.
 21 infirmitate deterriti ausint. Fol. 56 b 8 rēp̃sentem. lin. 9 totj. Fol. 57 a lin. anpen. unio, qd̃ sanē fuit
 sacrificiū gr̃a actionis dñi. 58 a 1 ministrū. lin. anpen. ope qdē externo. Fol. 59 b 2 Nō in munera
 panis & uini, ut adhuc sunt mera & simplicia signa t̃m, sed ut paulo post a facta cōsecratōe erūt ue-
 rum corpus & sanguis dñi nr̃i Iesu Chr̃i. Ibid. lin. 30 q̃ qd̃ minimū. Fol. 61 a 13 illos. lin. penult. u ne
 ramur (o dñe) beatissimæ. Fol. 61 b 24 etiā illis erigamus. 62 a 27 facere sc̃tōrē in sacrificio. b 6 ad
 id qd̃ ipsi estis Ibid. lin. 28 Primū em̃ petimus, ut nobis diuinā suā pacē, q̃ diu hic in terris hæremus lar
 giāt rem certe lōge maximā, q̃ ab ijs &c. Fol. 63 a 25 p̃ gratā, lege rationabilē. Ibi lin. 26 sanguis fiat
 dilectissimū fili q̃ tui dñi nr̃i Iesu Chr̃i. Ibi. lin. 32 testat. Qm̃ sp̃ reseruatur in corpore plage salutis hūa
 nę exigat p̃tū, Ecclesia &c. Fo. 64 a 2 impetrant, Accepit em̃ ip̃a remissionē p̃c̃tōrē p̃ nomē eis q̃ cre
 dit in eū. Fo. 66 a 29 acceptē. 67 a 3 suā, qm̃ suā illa memori mēte tractat, & cōmemoratione exercet,
 ad eū modū q̃ ipse iussit, qd̃ &c. 69 b 25 prio. Deniq; In quo (ut in q̃ habitat oīs plenitudo diuinitatis
 corporalit, ad Coloss. 2) deo p̃rī &c. 70 b lin. anpen q̃ meruit. lin. ult. decimoquarto, qd̃ ipsa in solē
 nibus orationibz &c. 71 a 5 Ad hęc docet. lin. 11 sufficere diluendis p̃c̃tis. lin. anpenult. offerret. b
 16 uentis, hoc est ut ipsi interpretant, solū externū opus sacerdotis, q̃ lectūq; de mū id sit, tamen si nulla bo
 na mentis cogitatio accesserit. lin. 20 in sacrificio altaris. Fo. 72 b 2 centonū. lin. 19 Syracusanū, quem
 eo detorqueat, nō. Ibi. lin. 26 ut p̃c̃e (intelligit Canonē) quā Scholasticus, nimirū uir aliq̃ ecclesiasti-
 cus, in rebus sacris apprimē & insignit uersatus. Fo. 73 a 36 respondemus. b 2 anteq̃ corp̃ suū disci
 pulis. fo. 74 a lin. ult. p̃c̃e q̃q; (intelligit Canonē) adiungere. b 3 sanctę & canonicę orōnis in sacrifi
 cio. Ibi. lin. 32 nec deū s. p̃oblata inuocāt. Fo. 75 a 18 Artemonitis. 80 a 16 Ibi R. formationis liber.
 lin. 25 cōmunicatos, Vbi t̃m ecclesia. Fo. 82 a 21 Atq; ideo. 33 cōfiteri. lin. penult. Matthæi. b 4 Paulo
 & u. r̃iūq; usum, sic ingens. Ibid. 27 resistit. Ideo ecclesia. 84 b 21 modū. 85 a 11 inq̃tate mea, hoc est
 ut illū in pristinū decorē restituat. 86 a 8 Deniq; qd̃ satisfactio. lin. pen. erunt soluta. b 1 Atq; ideo.
 Ibid. lin. 17 (post fraternā correptionē secreto huius factā). 87 a 17 siue in cōione sacramento, siue in
 cibo. Ibid. 25 excōicāt. b 7 forte in ur̃um seu municipium, ubi tota plebs excōicata est. Ibid. lin. 31. Pa
 tres uero magno. 88 a 16 Cum t̃m ad episcopum. lin. 32 p̃rīo solo. b 19 ubi susceperint p̃riam. 89 b 34
 in inscriptione epist. 90 a 3 cuiusdā Cōfessoris. b 25 inuectum est, ut ipsi aiant, q̃lis sit unctio. lin. ult.
 cōformant, Intelligi hand dubium int̃ alia uolunt cōiugium. 91 a 9 Iam ne q̃s existimet hæc uerba t̃m
 spectare ad cōiugium Adæ & Eux, Chr̃s dñs. lin. 32, p̃mittit. b 3 siue Iudæ, q̃ matrimonium. lin.
 14. Secundo, cum matrimonium. 92 a 14 segregator. 93 a 8 Et erunt. b 10 intolerabile. Ibid. lin. anp.
 restituit. Nec refert qd̃ externa. 95 a 18 eadē. b 26 celebraret, qd̃ antiquę homilę & sermōes de codē
 festo cōprobāt. 96 b 10 cōsensus. & lin. 11, illic. 97 b 21 cōmittebat, habes in. 98 a 16 Vt si q̃s. 99 a 13
 Collegio, p̃lati. b 8 administrationem. lin. 10 id rursus canonibus. lin. 25 explicarent, Vtq; cum epi
 scopo in causis synodalibus uelut assessores decernerent. Vide Hiero. Fo. 100 b 26 Vicariæ. lin. 35 ad-
 modum grauis q̃rela. 101 a 2 parenthesi tota, ponenda est post hæc uerba, sacramentaq; dispensent.
 b 10 At uero hoc neq; malum. 102 a 13 aliud cōmode statui potest. b 32 Utendum Monasteriis de in-
 cept t̃m ad cōseruationem studio. 103 a 12 Sunt Eunuchi. lin. pe. uolunt. b 3 repiri pōt, Tunc em̃ (ut
 subdit) legitur. lin. 7 Vbi autem aīæ. lin. 9 sequat illic p̃positum legis cōiugalī, sed. 104 a 34 pluri
 mum iacent. b 11 quæ. lin. 33 habet. 105 a 5 Apostoli dictum, iuniores. b 9 Basilii de his ait.

